CASVS MILITARES
DISCVSSI, AC RESOLVTI,

A TVLLIO CRISPOLTO I.C. REATINO

Dum erat Generalis Auditor Exercitus S. D. N. VRBANI Papæ VIII.

QVIBVS TOTA FERE MATERIA DELICTORVM, CONTRACTVVM, ac vltimarum voluntatum Militum continetur; & multa præterea digeruntur ex vniuersa I. V. Scientia Legentibus, & in Foro versantibus non inutilia.

ACCEDVNT IN FINE APPENDIX, SIVE ANNOTATIO AD PRIVILEGIA, Militaria Status Ecclesiastici, vbi omnes penè dubitationes, quæ dietim in eorum interpretatione contingunt, breui, ac facili methodo dissoluuntur: & Epilogus Priuilegiorum, quæ de iure communi conceduntur Militibus: & recensentur etiam, qui sint hodie Milites, qui illis fruantur, & gaudeant.

OPVS OMNIBVS, PRAESERTIM VERO MILITIBVS MILITIARVM ECCLESIASTICAE ditionis summè vtile, & necessarium.

Cum duobus Indicibus Casus, & Materias continentibus.

AD ILL.um ET EXCELL.um PRINCIPEM VRBIS PRAEFECTVM

TADDAEVM BARBERINVM

S. D. N. NEPOTEM,

ET GENERALEM S. R. E. DVCEM.

ROMAE, Ex Typographia Andreæ Phæi. MDCXXXV. *Superiorum permissu.*

ILL.ME ET EXCELLENTISS.
PRINCEPS.

VENIT ad Te, Princeps Excellentissime, Quæstionum Militarium prima Pars, quæ, dum Exercitibus Pontificijs; & sapienter, & fortiter Ferrariæ imperabas, Te habuerunt, vel auctorem, vel auspicem. Vix opinor agnoscés facinorum tuorum imaginem, cum nec magnitudinem, nec eum, quem traxerunt à Parente, splendorem referant. At Principis etiam syderum immensos cursus exigua descriptos in Tabula proponere intuentibus, & viam lucis nitidissimam vmbris indicare consueuerunt Mathematici Sapientes. Veniret & Pars altera, sed mauult explorare primæ periculo, an eruditis hominum oculis sit placitura: quod si accidat, vt spero, videbit quam primum publicam lucem; sin minus, domesticas tenebras, in quibus iam vagit, & cunas pariter sortietur, & tumulum. Interim Partem hanc preuenientem excipe qua soles humanitate omnibus obuia, & quemadmodum non poteris non amare gesta hæc, cum sint Heroica, quia sunt tua, sic amorem, & seruitutis obsequium meę, agnoscas obsecro, tuòque illustres nomine, ac patrociniotuearis.

AD LECTOREM.

EXpono LECTOR, censuræ ingenij tui partem elucubrationum mearum: Consultò non ædo in lucem opus integrum, quia ex hisce primitijs plausus tui coniecturam facere, in animo est. Scias autem, me mihi tam parum deferre, vt nec partem hanc fuerim proditurus, nisi Doctissimorum Virorum, Illustrissimi, & Reuerẽdissimi Domini Cęsaris Raccagni Episcopi Tifernatis Almę Vrbis Gubernatoris, Illustrissimi, & Reuerendissimi D. Petri Pauli Phæbei Sancti Officij Assessoris, & Excellentissimi D. Fausti Gallutij S.D.N. Procuratoris Fiscalis Generalis, quibus omnia defero, cognita mihi procul ab adulatione libertas fecisset animum, auctoritas impulisset. Hoc igitur perlege, & si placet reliquum citò expecta, sin minus, condona ei molestiam, qui præter consilium molestus fuit. Vale.

INDEX CASVVM ARGVMENTA CONTINENS.

Miles

FINIS.

Imprimatur, si videbitur Reuerendiss. P.M. Sacr. Pal. Apost.

A Torniellus Vicesgerens.

Reuerendissimus Pater Nicolaus Riccardus Sacri Apostolici Palatij Magister, iniunxit mihi vt viderem præclarum opus Perillustris, atque Excellentissimi Domini Tullij Crispolti dictum, Casus Militares, in quo vltra summam industriã, & eruditionem, mira facilitas in re tam ardua admirari potest, & ideo cum nihil contineat religioni, aut pietati aduersum publici iuris fieri poterit, in fidem die 30. Martij 1634.

Ita est Angelus Lucianus I.V.D. & in Romano Gymnasio Sacrorum Canonum professor Primarius manu propria.

Imprimatur,
Fr. Nicolaus Riccardus Sacr. Apost. Pal. Mag.

CASVS MILITARES

A TVLLIO CRISPOLTO

I.V.D. Reatinō, diſcuſsi & reſoluti.

ARGVMENTVM.

Contractus Militiæ, qualis ſit, & an Milites inuito Principe à Militia recedere valeant, præſertim ſi Princeps ſtipendia non ſoluat, numue aliqua pœna mulctandi ſint, ſi militiæ munera ſubire recuſant, eo quia ſtipendiorum ſolutio protracta ſit.

SVMMARIVM.

1 *Actio, & obligatio in contractibus alternatim, & coequaliter oritur inter contrahentes.*
2 *Militia eſt contractus inter Militem, & Principem.*
3 *Princeps agens vt Miles, munera Militiæ ſubeat, an repelli poſſit aliqua exceptione.*
4 *Militia an ſit contractus innominatus, vel locationis.*
5 *In contractu innominato poteſt vnus ex contrahentibus, altero non adimplente contractum reſcindere.*
6 *Contractus innominatus pœnitentiam admittit ex capite implementi non ſequuti.*
7 *Conductore mercedem non ſoluente, locator poteſt locationem infringere, & illum expellere.*
8 *Doctor ob dilatam Salarij ſolutionem, legendi onere ſubleuatur.*
9 *De Doctore ad Militem argumentum procedit.*
10 *Doctores, & Cauſarum Patroni militare dicuntur.*
11 *Nemo cogitur ſuis ſtipendijs militare.*
12 *Militi ſtipendia ideo ſunt conſtituta ne dum ſumptus quærit prædo graſſetur.*
13 *Stipendia loco alimentorum ſubrogantur.*
14 *Miles potius poteſt Caſtra deſerere, quam ex alieno, & raptu viuere. Sed contra, num. 51.*
15 *Omnis contumacia in Milite aduerſus Ducem capite punienda eſt, Quod amplia vt in num. ſeqq.*

A Seuerius

CASVS

CASVS PRIMVS.

PROTRAXERANT ſtipendiorum Erogatores breui interuallo ſtipendij numerationem, & inde ſumpta occaſione viginti quatuor Milites conſuetum ſtationis munus ſubire recuſarunt. Cuſtodiæ ideo dati, ne ordinaria inobedientium pœna punirentur, Patrocinantes pro eis ea ratione ſuadere ſatagebant. Dicebant enim poſſe impune Milites Militiam, & munera illius deſerere, & id quia
1 in contractibus alternatim, & coequaliter oritur inter contrahentes actio, & obligatio, l. labeo, §. contractum, ff. de verbor. ſignific. Ergo ſicut Principi Militem dimittere ad libitum conceditur, ita & Militi ad libitum recedere fas erit.
2 Multò magis ſi Princeps ſtipendium non ſoluat, nam cum Militia ſit contractus inter Militem, & Principem, in quo Miles exhibet Principi Militiæ labores, Princeps ſtipendium; vtique ceſſante ſtipendio, Princeps agens ad præ-
3 ſtandas operas, repelli poterit exceptione, text. in l. Iulianus, §. offerri, ff. de action. empt. l. ædiles, in fin. & ibi gloſſ. ff. de ædilit. edict. Crauet. conſil. 151. num. 8. 9. & 10. & conſil. 192. num. 15. Gozadin. conſil. 94. nu. 4. cum
4 duobus ſeqq. Rolan. conſil. 54. num. 27. lib. 1. Siue Militia ſit contractus innominatus, vt plerique ſentiunt, ſiue, vt alij volunt, ſi contractus locationis. Nam quemadmodum
5 in contractu innominato poteſt alter ex contrahentibus, altero non adimplente, contractum reſcindere, cum ea ſit natura contractus innominati, vt pœnitentiam admittat ex ca-
6 pite implementi non ſequuti, l. 3. §. ſi pecuniam, ff. de cond. ob cauſ. cum alijs per Magon. dec. Lucen. 61. nu. 11. Ita & in contractu locationis, Conductore mercedem non ſoluente,
7 licet locatori locationem infringere; imò Conductorem expellere, tex. in l. æde, C. locati, vbi Bal. Salic. Alex. cōſ. 105. n. 14.
Quæ confirmantur optimo ſimili in Doctore, qui ob dilatā
8 ſalarij ſolutione, legendi onere ſubleuatur, vt voluerunt Abb. in c. peruenit il 2. n. 4. de iur. iur. Felin. in c. quia nonnullis, de

Magistr. Lauden. de priuileg. par. 4. nu. 34. Franc. Lucan.
9 de Fisc. & eius priuileg. par. 1. num. 97. Idem enim videtur dicẽdum in Milite, cum de Doctore ad Militem rectè arguatur Signorol. in tractat. Vtrum præferatur Doctor; num. 9. Paul. Leon. de substitut. tit. de compendios. num. 144.
10 Doctores enim fori, & causarum Patroni Militare dicuntur, l. aduocati, C. de aduoc. diuers. iudic. l. 1. C. de Comit. Archiat. lib. 12.

Et demùm mirificè huic opinioni faciebant text. in cap. cum ex officijs, de præscription. ibi cum nemo cogatur suis
11 stipendijs militare, & text in cap. militare 23. quæst. 1. vbi Summus Pontifex prouidentia quadam ait, Militi stipendia
12 constituta sunt, ne dum sumptus quærit, Prædo grassetur;
13 Ne ergo Miles grassetur cessantè stipendio, quod alimentorum loco subrogatur, sine quibus impossibile est viuere, poterit alia via victum sibi parare; & hac ratione impulsus posse
14 potius Milites castra deserere, quam ex alieno, & raptu viuere, voluit Gallia. cons. 1. num. 15.

Veruntamen prædictis minime attentis dicebam ordinaria pœna plectendos esse, quia omnis contumacia in Milite aduer-
15 sus Ducem capite prouidenda est, l. omne delictum, §. contumacia, ff. de re militar. præcipuè contumacia in stationis munere, subeundo, l. desertorem, §. qui stationis munus, ff. eodem tit. & turpi illo retardati stipendij velamine excusata, qua integrum exercitum ad seditionem commoueri antiquis, & recentioribus exemplis innotuit. Sic Germanicæ Legiones seditionem, vt promouerent, duritiem operum angustias stipendij incusabant. Auctor. Tacit. lib. primo Annalium, eundemque seditionis causam, referunt Iouius lib. 34. Histor. suis temporis, Tolosan. in sintagm. lib. 19. cap. 3. num. 5. & alij passim, cui, vt strenui Duces occurrant in specie Militum, qui impudenda illa excusatione, quod salarium non acceperint iussa Ducum exequi
16 detractant, paulò seuerius esse animaduertendum in paucos, vt cœteri metu pœnarum intra leges disciplinæ Militaris se contineant, admonet Tholos. in sintag. iur. vniu. de Rep.
17 lib. 11. c. 4. n. 6. Idque ab initio esse exequendum, ne si inualuerit in exercitu praua consuetudo difficilius, imò nullo modo

modo conuelli possit.

Neque vt pœnæ locus non esset, suadebant mihi rationes in contrarium adductæ, quia immo non posse Militem à Mi-
18 litia recedere sine consensu Principis, nec simpliciter, nec ratione retardati stipendij, verius putaui ex regula, quæ habet contractus semel constitutos inuita altera parte rescindi
19 non posse, regul. quod semel, de reg. iur. in 6. l. sicut, C. de act. l. si fundus, §. eleganter, ff. de leg. commiss. maxi-
20 mè si contractus sit iuramento roboratus, cuius ea est vis, vt omnino ad obseruantiam adstringat semoto animę detrimento, cap. cum contingat, de iur. iur. & pœnitentiæ locus non sit, gloss. in l. si pecuniam, verb. habeas, & ibidem Bald. vltim. notab. Ias. num. 15. de condition. caus. dat. considerato præterea, si contractus sit ad fauorem piæ cau-
21 sæ quæ illo gaudet priuilegio, vt etiam contractus innominatus numquam pœnitentia reuocetur, Alexand. in dicta l. si pecuniam, num. 12. & ibidem Ias. num. 2. versic. Li-
21 mita quinto, ff. de condition. caus. dat. Militia autem cum ad salutem Reipublicæ dirigatur, dubio procul piam causam continet, l. Aduocati, C. de aduocat. diuers. iudic. & quis inficiabitur militum custodia bona Ecclesiarum, & omnium piorum locorum tueri?

Quibus attentis, non vrget in contrarium, quod Principi liceat quandocumque militem dimittere; id enim con-
22 tingit, quia ita se habet Militiæ natura, vt considerauit in terminis Molin. Theolog. de iustit. & iur. tractat. 2. di-
23 sput. 116. in princip. colum. 2. Neque enim Principes milites conducunt ad certum, & determinatum tempus, sed ea lege, & conditione, vt inseruiant, quousque Principi pro bello aliquo, aut facinore illis vti expedire videatur; & si ita se habent Militiæ leges, non erit consequenter absurdum, vt non procedat inter Principem, & Militem, dispositio text. in l. labeo, §. contractum, ff. de verborum significat. nec id in Militibus armatę Militiæ singulare est, sed & idem experimur in Militibus Cælestis Militiæ; Nam institutio, qua Clericus suscipit regimen Ecclesiæ sibi collatæ, irreuocabilis erit pœnitentia, ita vt Ecclesiam sine Episcopi licentia, dimittere non possit, cap. beneficium,

25 de reg. iur. in 6. prout nec Monacus professione emissa, pœnitentia ductus Religionem deserere, itaut neque ad a-
26 liam Religionem sine Superioris placito migrare fas sit, Au-
27 then. ingressi, C. de sacrosan. eccles. vbi Gemin. & Franc. cap. licet de Regular.

Minus vrgebat retardata stipendij solutio ex qua vti ex contractu non adimpleto oriri exceptionem non adimplementi, & consequenter contractum esse pœnitentia reuocabilem contendebatur, quia etiam admisso non adimplemento, quod tamen in casu nostro cessabat, non ideò Milites Militiam deserere, aut Ducibus non obedire valent; Licèt enim contractus innominati, do vt facias, seu facio, vt des, pœnitentia alterius ex contrahentibus rescindantur, si alter in promissis deficiat, ex allegatis in principio, tamen Militiæ contractus innominatus non est, quia contractus innominatus do vt facias, seu facio, vt des, non continet ma-
29 teriæ loco, quantitatem certam pecuniæ, sed speciem tan-
30 tum pro facto dandam; qui verò pecuniam continet, quia mercedem pro facto continet, locatio est, & nominatus contractus, l. naturalis, §. at cum do, & ibi gloss. ff. de præscript. verb. Bald. in l. si pecuniam, opposit. 1. ff. de condit. caus. dat. Ergo Militiæ contractus, qui continet pecuniæ stipendium Militibus pro exercitio Militiæ soluendum, non erit contractus innominatus, & si non est contractus innominatus pœnitentia reuocari non poterit, gloss. & Doctor. in dicta l. si pecuniam, ff. de condition. caus. dat. & ibi Bartol. num. 7. & seqq. Bal. in dicta l. fin. colum. fin. ff. de condit. ob caus. Natt. consil. 171. num. 2. Marescott. variar. resolution. cap. 90. num. 3. lib. primo.

Sed etiam si velimus militiæ contractum esse innominatum, non ideo exceptione non adimplementi reuocari poterit, pœ-
31 nitentiam etenim plura impediunt, & primo iuramentum, gloss. in l. si pecuniam, verb. habeas, & ibi Bald. notab. vl-
32 tim. & Iason. num. 15. ff. de condit. caus. dat. Militiæ enim contractus illo amplissimo iuramento est subnixus, vt Milites Duci suo obstringantur omnia se strenuè facturos, quæ ille præceperit, & à bello, Castrisq; non discedere, nisi de licentia, vt constat ex ijs quæ referunt Liu. in 2. & 5. Decad. 3.

&

lib. 7. Decad. 1. Polib. in Castramet. Roman. Veget. & alij cumulati per Tolos. in sintag. iur. 2. par. lib. 19. c. 4. n. 2. Claud. Cotor. de iur. & priuileg. Militar. lib. 1. cap. 6. per tot. Imperial. Ginut. de disciplin. militar. lib. 1. tit. de delict. militar. num. 32. Secundo, fauor pietatis, Alexand. in dicta l. si pecuniam, & ibidem Iason num. 2. versic. Limita
33 quinto, Piam enim causam continet Militiæ contractus, vt superius probaui. Tertio, quia res non est integra, gloss. & Doctor. in dicta l. si pecuniam; & quod non sit integra ex eò desumitur, quia Princeps iam stipendia in receptione Militis soluerat, & Miles militię munera exercuit.

Si verò Militia sit contractus locationis, quod magis re-
34 ceptum est, cum Miles dicatur locare Principi, & operas suas, & res, arma scilicet, & equum. Syluester in summ. verb. Bellum, il primo, num. 8. versic. quarto, Molin. de iustit. & iur. tract. 2. disput. 116. in princip. Bellus. de re militari par. 7. titul. de delict. num. 26. multò minus exceptione non adimplementi, aut pœnitentia reuocabilis erit;
35 non inquam pœnitentia, quia in contractibus nominatis locum non obtinet, gloss. in dicta l. si pecuniam, & ibi etiam Bart. num. 7. & seqq. ff. de condit. caus. datum, cum alijs supra allegatis, Non etiam exceptione non adimplementi, quia illa est lex contractuum nominatorum, vt etiam a-
36 dimplemento non sequuto in suo robore persistant, possit tamen non implens ad implendum compelli, l. inciuile, C. de rei vendic. l. 1. C. de act. empt. l. fin. ff. de condit. ob caus. Redoan. de reb. Eccles. non alienan. in tit. de caducit. ob inobseruantiam pactor. num. 1. & seqq. Ancharan. Regien. quæst. 68. par. 2. Anguis. consil. 24. lib. 2. Becc. consil. 45. num. 35. Marescott. variar. resolut. cap. 90. num. 4. lib. 1. & in terminis locationis, Surd. consil. 38. num. 8. & non repugnat decisio, textus in l. æde, C. locati, & quæ ibi tradunt Bald. & Salycet. quia textus ille procedit in locatione ædium, vel prædij, in qua ea tacita inest conuentio,
38 vt si pensio non soluatur, Conductor expelli possit. Contractus autem Militiæ talem non admittit conuentionem; non enim concipitur per ablatiuos absolutos, Militabo solutis stipendijs, vel Militabo si stipendia soluas, quæ sanè verba

ba redderent contractum conditionalem, ita vt conditione non adimpleta, resilire iura permitterent, Bart. in l. ab emptione, num. 5. ff. de pact. sed concipitur per dictionem, vt, scilicet militabo, vt stipendia soluas; quo casu etiam si stipendia non soluantur; militare tamen, & promissa adim-
39 plere compellitur, nec assumptum munus deserere poterit inuito contrahente, qui moram committit, sed habebit dumtaxat actionem agendi ad interesse, l. mora, §. in bonæ fidei, ff. de vsur. Bartol. in dicta l. emptione, num. 5. Alexand. in l. cum proponas la seconda, num. 4. C. de pact. Becc. d. consil. 45. num. 35. & Mastrill. vbi supra.

Sed verè, sicut supra probaui, quemadmodum Militiæ
40 contractus innominatus non est, ita nec erit propriè contra-
41 ctus locationis; iste enim sine pactione mercedis non intelligitur, l. 2. ff. de locat. & l. si quis à liberis, §. si quis, ff. de liber. exhib. At Militiæ contractus talem pactionem abhorret; potius enim stipendiorum erogatio prouidentiæ
42 Principis, quàm pacto alicui adscribitur, cap. militare 23. quæst. prima, authen. de fideiuss. in fine, non enim stipen-
43 dia erogantur mercedis, & precij nomine, quia vita hominis, cuius iacturam Milites exhibent, pretio æstimabilis non est, l. ex hac, ff. si quadrup. pauper. fecisse dicat. Sed vt
44 ex illis Milites alantur; ratio namque naturalis dictat, Cibariorum impensas ad eum spectare, qui adhibendum hominem susceperit, l. in rebus, §. si non possunt, ff. commod.
45 Vt proinde asserere non timeam Militię contractum, speciem quamdam contractus ab ijs diuersam constituere, & suas habentem peculiares leges, nullique rectius compara-
46 ri, quam professioni alicuius Religiosi, qui dum Religionem profitetur, legibus Religionis submittitur; & sicut Monasterium, Monacho iure ipso etiam nullo speciali pacto interueniente, tenetur alimenta præbere, cap. 1. de institut. cap. vnic. §. sanè, de stat. regular. in 6. ita & Princeps Militi.

Paruifaciendum etiam erat simile desumptum a Doctore,
47 qui dum salarium non recipit legendi onere non arcetur. Rectius enim in eisdem terminis contrarium tenuerunt Bal. in l. 1. C. de aduocat. fisc. Lucan. de Fisco, & eius priuileg.

leg. priuileg. 1. num. 97. & Doct. in princip. allegati, sunt intelligendi in terminis, vbi Lector tali vexaretur incommodo, vt lecturę insistere non posset, prout declarat Felin. loco in princip. cit. Vbi quod ita est intelligendus Ab-
48 bas, prout eodem pacto Abbatem intellexit Sapia in addit. ad eum littera I. meliori sanè methodo vrgeret è conuerso contra Milites simile desumptum à Fisci Aduocato, qui Fiscalem causam semel assumptam prætextu honorarij non soluti deserere non potest, l. 1. C. de aduocat. Fisci, & post antiquiores, quos allegat Peregrin. de iure Fisci, lib. 7. tit. 2. num. 9.

Demum iura in cap. cum ex officij, de pręscription. & in cap. militare, 23. quæst. prima, nihil prorsus probant, nisi vt Milites sumptibus Principis sint alendi, quod vt adimpleret Excellentissimus, & Vigilantissimus Dux, dietim cibaria vnicuique eroganda curauit, quam sanè praxim
49 vtiliorem militibus, & disciplinæ militari magis consonam, & antiquitus vsitatam arbitratus sum ex textu in l. fortissimi, C. de erogat. militar. annon. lib. 12. Dietim enim, vel si alternis diebus, non autem singulis mensibus, aut longiori interuallo stipendia præstentur, non ludo, non crapula, aut venere, ita faciliter dissiparentur, vt Miles illis consumptis, vel fame perire, vel fugam arripere compellatur, eiusdemque sententiæ inueni, Molfes. ad consuetud. Neapol. par. 5. quæst. 9. num. 11. Carauit. de milit. quæst. quarta.

Fateor sanè, quod si Milites essent in extrema necessita-
50 te constituti, & nec stipendium, nec quotidianam annonam haberent, possent à subditis, vel inuitis necessaria accipere, quæ tamen Princeps postea semper teneretur restituere, aut de redditibus publicis, aut de stipendijs, aut liberando in posterum subditos ab aliquo tributo, vt in terminis resolueruntDried. lib. 2. de libert. christian. cap. 6. Molin. de contract. disp. 116. tract. 2. versic. Miles relinquere, Rouit. super pragm. 3. sub tit. de Milite, num. 4. cum pluribus sequen. Ioan. de Grand. de bell. exul. in Prædicamen. habit. in versic. Secundo quæro, fol. 113. num. 3. Surd. de alimen. tit. 1. quæst. 76. num. 11. adeò vt non bene sentire, Gall. in consil.

consil. supra citato ex prædictis innotescat.

Et licet Milites prædicti, si non omnes saltim auctores essent vltimo afficiendi supplicio; nihilominus Dux exercitus, cuius clementia erat nullis terminis circumscripta, rigori parcendum decreuit; quatuor ergo ex eis proclamata causa, fuerunt ad Triremes transmissi.

ARGVMENTVM.

Sacerdotes, siue Sæculares, siue Regulares, an Milites esse possint; & si Militiȩ fuerint adscripti, num sint delendi.

SVMMARIVM.

1 *Monachos militare iussit valens Imperator.*
Monachorũ appellatione veniunt omnes professi in Religione approbata.
2 *Sacerdos quilibet bona temporalia, an, & quomodo bello tueri possit.*
3 *Et quando pugnans, inimicum interficiens, irregularitatem non incurrat, & quando possit habitum Religionis abijcere, sine apostasia nota.*
4 *Monachus potest pro Principe, & Republica bellare.*
5 *Publicum commodum, priuato est anteferendum.*
6 *Iura Christianæ Reipublicæ sunt omnia in Summum Pontificem translata.*
7 *Bellum contra impios, & hæreticos, cæterosque Catholicæ fidei hostes, nedum est licitum, sed etiam meritorium.*
8 *Mortuus pro veritate Fidei, pro salute Patriæ, ac defensione Christianorum, cæleste præmium consequitur.*
9 *Referuntur exempla Monachorum, qui militarunt.*
10 *Clerici militare non possunt, nec etiam contra infideles.*
11 *Ethnici Sacerdotes suos bellare profanum existimarunt.*
12 *Romulus Sacerdotes instituit, illosque per omnem vitam Militaribus solutos esse officijs voluit.*
13 *Cæsar apud Gallos Druidibus idem est impartitus.*
14 *Bellum, & armorum strepitus, distrabit Sacerdotes à laude Dei.*
15 *Orationes, dolor, fletus, & lachrymæ, sunt arma, & munimenta Sacerdotũ.*
16 *Sacerdotes non possunt effundere sanguinem humanum.*
17 *Militiæ qui operam dederunt, excluduntur à Clericatu.*
18 *Plura de Monacis, & eorum vita.*
19 *Regulares à sæcularibus negotijs abstinere debent.*

Theo-

20 *Theophilus Imperator vetuit, ne Monachis Vrbes intrare liceret.*
21 *Auctoritas Imperatoris haeretici est improbanda, non imitanda.*
22 *Imperator nullam in Ecclesiasticos potestatem habet.*
23 *Quando Sacerdotes pugnare valeant.*
24 *Licitum est Clericis propria manu pugnare in grauissima, & extrema Reipublicae necessitate.*
25 *Exemplis iudicandum non est.*
26 *Regulares sunt remittendi ad suos Superiores.*

CASVS SECVNDVS.

SACERDOS quidam Regularis habitu Religionis, quam professus fuerat abiecto Sacramento militari se adstrinxit; Detectus talis dubitaui An de numero Militum esset delendus, & non esse delendum suadebatur ne dum auctoritate, sed ratione, & exemplo.

Auctoritate, nam Valens Imperator iussit Monachos 1 militare, & repugnantes interfici, Paul. Diacon. lib. 11. de gest. Roman. Eutrop. Scholiastes, Nicephorus, Calist. lib 9. cap. 16. appellatione autem Monachorum veniunt omnes professi in Religione approbata, etiam Nouitij, & Conuersi, Vant. de discipl. cleric. lib. 1. de Eccles. Republic. gaudent enim omnes priuilegio Canonis, cap. Monachi, cap. Parrochianus extra, de senten. excommunicat. & cap. Religioso, §. fin. & ibi gloss. in versic. Non possit, eod. tit. in 6. Nauar. consil. 27. lib. 3. cap. 26.

Ratione quia si cuilibet Sacerdoti se, & bona tempora- 2 lia, quatenus ordinata, & media ad conseruationem vitae corporali bello tueri licet, cap. igitur, cap. hortatu, 23. quaest. 8. cap. Adrianus, distinct. 63. cap. Maximianus 23. quaest. 3. cap. dilecto, de senten. excommunic. lib. 6. gloss.

magna

magna, in cap. auctoritatem, 15. quæst. sexta, Caietan. secunda secundæ, quæst. 40. ar. t 2. Diaz de Bello, sect. 3. q. 1.
2 vt propterea pugnans possit hostem occidere, nec fiat irregularis, Caball. resol. criminal. cas. 294. centur. 3. num. 24. Ferrett. de Bello iusto, & iniusto, num. 161. de re milit. Quod ante eos dixerunt Abb. & Anan. in cap. petitio, de homicid. in verb. bellum, 3. quęst. 3. Couarr. in clem. si furiosus, par. 3. §. vnico, num. 4. & 5. & latè Diaz de Bello, dicta sect. 3. quæst. 1. Et habitum Religionis abijcere, & sæcularem assumere sine apostasiæ nota, Siluester in summa, in verbo Apostasia, quæst. 1. §. 3. Vant. de discíplin. cleric. sacram. ordin. lib. 1. vers. ex causa tamen. Vi-
4 tam pro Principe, & Republica, etiam bello exponere tanto magis licuerit, quantum priuatæ vitæ, & priuatis com-
5 modis publicum anteferendum est, Azor. Institution. Moral. par. 3. lib. 2. cap. 3. de homicid. Præsertim pro Summo
6 Pontifice, in quem omnia iura Christianæ Reipublicæ sunt translata, & qui nihil aliud bello agere intendebat, quàm tueri Christi Ecclesiam, ac libertatem Italiæ, contra impios,
7 & hęreticos, cæterosque Catholicæ fidei hostes, ideoque nedum licitum, sed & meritorium dici debet, cap. omnis,
8 23. quæst. 8. vbi si aliquis pro veritate Fidei, & salute Patriæ, ac defensione Christianorum mortuus fuerit, à Deo cęleste pręmium consequetur.

Exemplo, Nam, & Monachos quandoque strenuissimos
9 fuisse Duces ex Historijs innotescit, vt de Paulo Thomoreo Collicensi Episcopo, & Monacho Franciscano, copiarum Vngaricarum aduersus Solimanum Turcharum Regem Ductore, videre est apud Iouium de rebus Turchar. De Beato Ioanne Capistraneo Monacho, qui vna cum Ioanne Caruail Hispano Cardinali sancti Angeli nuncupato, ad Bellogradum in Mahometem Turcharum Regem exercitum duxit, illumque fugauit apud Blondum lib. 3. Romæ triumphantis.

Prædictis tamen non attentis contrarium verius existimaui, impulsus auctoritate ratione, & exemplo.

Auctoritate, Nam quod Clerici militare non possint aper-
10 tè sancitum est in c. ex multa, §. de clericis de vot. & in cap.

clerici

Clerici, 33. quæst. octaua, in clemen. prima, de homicidio, & aperte ita senserunt grauissimi Viri, ex Theologis Diuus Thomas prima secundæ quæst. 40 art. 2. Caietan. ibi in summa, par. 3. titul. 28. cap. 2. §. 6. Ex Canonistis, Abbas, Card. Felin. & alij in cap. penultimo, de homicid. Turrecremat. in cap. 1. 23. quæst. 8.

Ex Iuristis, Bald. consil. 539. ad Bellum iustum colum. prima, lib. 5. Menoch. alios referens consil. 54. num. 19. Cothor. de iur. milit. cap. 14. lib. primo. Diaz de Bello sect. 3. quæst. prima, Petrin. Bellus de re milit. tit. octauo, num. 3. par. prima, In tantum, quod nec etiam contra infideles militare possint, Augustin. Barbos. in collect. Doctor. lib. 3. tit. 34. cap. 9. num. 7.

Sed id ipsum Ethnici Sacerdotibus suis profanum exi-
11 stimarunt; Nam Romulus Sacerdotes instituit, illosque
12 per omnem vitam Militaribus solutos esse officijs voluit,
13 vt refert Dionys. Alicarnas. lib. 2. Cæsar apud Gallos, Druidibus idem est impartitus, vt in eius comment. lib. 7. de Bello Gallic.

Ratione, quæ duplex est. Prima, quia ars Bellica, &
14 armorum strepitus, distrahit Sacerdotes à Laude Dei, & Officijs diuinis celebrandis, vt aureè admonent Paulus Apostolus 2. Chorin. cap. decimo, Dum, inquit, arma Militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Dei; quæ qui-
15 dem sunt salubres admonitiones, deuotę Orationes. Et Beatus Ambrosius dum, inquit, Non pila quærunt ferrea, Non arma Christi Milites, coactus repugnare non noui, sed dolor, fletus, Orationes, lachrymæ, fuerunt mihi arma aduersus Milites; talia enim munimenta sunt Sacerdotis, Bell. de re milit. dicto tit. 8. num. 4.

16 Altera, quia Sacerdotes non possunt effundere sanguinem humanum, iuxta illud, Non ædificabis mihi Templum, quia vir sanguinis es, Paralipomenon cap. 221. quod repetit Summus Pontifex Nicolaus in cap. Clericum, 50. distinct. Dum, inquit, cum discreti sint Milites seculi à Militibus Ecclesiæ militare sæculo, per quod ad effusionem sanguinis necesse sit peruenire, & ob istas rationes,

B & quia

& quia sæua necessario præcepta sunt exequuti militiæ operam qui dederunt, clericali charactere insigniri non possunt, cap. Si quis post remissionem 50. distinct. cap. aliquanto, cap. designata, cap. Si quis, & capit. final. 51. distinct. Bellet. disq. Clerical. tit. de disciplin. Cleric. §. 11. num. 7. in fin.

Si ergo ex prædictis Sacerdotes quicumque à militia pro-
18 hibentur multò magis regulares, qui peculiaribus legibus à sæcularibus negocijs abstinere debent, vt tot. tit. ne Cleric. vel Monach. sæcular. negot. se immisç. & Nicena Synodus monuit, vt conuersatio, & vita Monachorum secundum etymon nominis ab omnibus discrepet, degat Monachus
19 singularis se, & mundum lugeat, nec possit vicos, aut Ciuitates peragrare, cap. placuit, in prima, & secunda, 16. quæstione 1. cap. Si cupis, & cap. Si Monachus non, cap. interdicimus, cap. iuxta eodem distinct. 16. quæst. 1.
20 & Imperator Theophilus edicto vetuit ne Monachis Vrbes intrare liceret, vt in eius constit. la 2. lib. 1. Iur. orient. & id ipsum in Calcedonense Concilio Statutum fuit cap. quidam Monachi 16. distinct. quæst. 1. adeò vt multò fortius sint à Castris arcendi vbi non nisi immanitas, & impietas sedes habent.

Nec desunt exempla quibus monemur Monachos hosce apostatas esse ab exercitu expellendos; quandoquidem quidam Hæredia, qui quondam cucullatus Monachus fuerat, & in Sacris Concionibus valdè versatus, turmas aliquot militum Hispanorum apud Siculos degentes ad seditionem commouit, ab illisq. Dux creatus plura patrauit facinora, donec à Ferdinando Gonzaga Siciliæ Prorege captus, vna cum pluribus seditionis Consocijs miserrime suspensus est, vt auctor est Iouius lib. 37. historiarum sui temporis.

Non obstat contraria, nam auctoritas Valentis vti Imperato
21 ris impij, & hæretici, non solũ non imitanda, sed improbanda est, prout improbarunt Cothor. de Iur. Milit. lib. 1. cap. 14. & alij per eũ relati. Et præterea illa fuit lex Imperatoris, cui nulla in Ecclesiasticos potestas est Genes. 47. Exo. 8. Math. 12. 17. 23. infinitos cumulat Bellet. disq. cler. p. 1. tit. de fauore clericorũ perso-

personali, §. 1. num. 17. & est verior opinio de qua testatur Augustinus Barbosa collectanea Doctor. tomo primo, lib. 1. decret. de constit. tit. 2. nu. 19. Ratio solum conuincit, 23 vt in grauissima, & extrema Reipublicæ necessitate, licitum sit Clericis propria manu pugnare, vt scilicet, res suas, & vitam defendant; non autem vt victoriam de hostibus consequantur; Exempli gratia, si obsessa sit Ciuitas, & probabilissimum sit, pugnantibus Clericis liberari posse, 24 non pugnantibus vero in hostium potestatem venire; ita sane declarant alijs relatis, Diaz. de Bello, section. tertia, quæst. prima, Anneus Robert. lib. secundo rer. iudic. Sebastian. Medic. in summ. peccat. capital. quæst. 76. Et in his terminis loquuntur Doctores supra cumulati, idque in obsedione Lutetiæ experti sumus, vbi Ecclesiastici distributis inter se armis, & constitutis sibi Præfectis Episcopo Syluanectensi, & Priore Chartusianorum, imaginem Christi, & Beatissimæ Virginis Vexillorum loco præseferebant: Non tamen habitu Religionis abiecto, sed Galeis, Loracis, & Thoracibus ferreis superinduti, vt videre est apud Iansonium in suo Mercurio Gallobelgico libro 3. Textus verò in cap. omnes, 23. quæst. 8. non vrget, quia licet probet exercere se in Bello iusto, meritorium esse: Tamen hoc est intelligendum de Laicis, non autem de Clericis, qui operibus maioris meriti debent insistere. Sic Matrimonium potest esse meritorium, & tamen Virginitatem vouentibus est damnabile ex obligatione, quam contraxerunt maioris boni, Diuus Thomas secunda secundæ, quæstione quadragesima, artic. secundo. Sebastianus Medices dicta quæst. 76.

Et demum non mouent exempla, quia præterquam 25 quod exemplis non est iudicandum, l. sed licet, ff. de Offic. Præsid. constat, Paulum illum Thomoreum infelicissimè dimicasse, vt ideò imitandus non sit. Beatus verò Ioannes Capistraneus non Bellator, & Miles, sed Sacerdos, & Monachus ex Superiorum consensu, cum exercitu illo migrauit, & id ipsum legimus de Petro Amians. in Bello Hierosolymitano, qui dicto bello interfuit, non quidem, vt propria

manu pugnaret, fed vt iuftè pugnantibus fpiritualiter fubueniret; fic etiam vt Sacerdotes veteris Legis Sacris buccinis in bellis clangerent, vt diuinum auxilium impetrarent, habetur Iofue cap. 6.

26 Meæ huic opinioni adhærens Dux exercitus regularem illum ad eius Superiores remittendum curauit, vt difponit textus in cap. Ne Religiofi, 24. de regularibus.

ARGVMENTVM.

Ex duobus Militibus munus Vexilliferatus expetentibus, quis fit præferendus.

S V M M A R I V M.

1 *Cæfarum vfus in Milites ad gradus Militares euehendos, quis fuerit.*
2 *Decoratur quifpiam paternis virtutibus, & eft alijs præferendus.*
3 *Referuntur rationes, & exempla, quibus præmiffa Conclufio roboratur.*
4 *Aetate prærogatus, in omni negotio eft præferendus.*
5 *Amplia vt etiam in Militia.*
6 *Exempla Alexandri Magni, & Adriani Imperatoris de ætate Militum.*
7 *Senes melius quàm Adolefcentes Milites regunt.*
8 *Nobiliores ad Magiftratus, & honores funt euehendi.*
9 *Amplia etiam in muneribus militaribus.*
10 *Is cui cuftodia delegata eft, fi alteri Caftrum confidat, qui vel dolo, vel culpa illud inimicis tradiderit excufatur, fi Nobilem cuftodiæ præfecit.*
11 *Nobiles præfumptione iuris, Fideles funt.*
12 *Exempla Romanorum, & Moyfis in Magiftratibus militum prouidendis.*
13 *Diuitiarum priuilegia innumera.*
14 *Quæ ad electionem fummi Ducis, requirantur remiffiuè.*
15 *Promoueri iura difponunt ex Militibus, qui longiora ftipendia prolixiorefque labores habent.*
16 *Militum valorem cicatrices indicant.*

Exemplum

CASVS TERTIVS.

PRVDENTIS Imperatoris officium est, probatissimos,& optimos quosque ad gradus Militares euehere, fuitque antiquus Cæsarum vsus deligere homines insigni testimonio, in quibus est specimen magnæ, & expertę virtutis, quorum viribus, & consilio tota res bellica, & constitueretur, & regeretur, Alexand. ab Alexand. dier. genial. lib. 6. cap. 8. Horum ergo morem Dux exercitus, vt sectaretur, cum è viuis sublato vexillifero vnius centuriæ, Duo occurrerent iuuenes, munus illud expetentes, eum præferri præcepit, qui meritorum acta comparatione alterum præcellere innotuerit.

1

Vnus ideo præcipuo loco merita Parentis recensuit, qui cum Centurio Pontificiarum copiarum esset, in obsidione Clauennæ occubuit; nam prærogari quempiam paternis virtutibus, ideoq; alijs anteferendum, docuerunt Bald. per illum textum in l. iubemus, C. de aduocat. diuers. iudic. Alexand. ad Bart. in l. 1. C. de dignit. lib. 12. Ioann. de Platea in l. filijs, C. de decur. lib. 10. Tiraquell. de iur. primog. quęst. 40. num. 63. Fab. de Ann. consil. 136. lib. 2. idque summa sanè ratione, vt enim elegantissimè disseruit Patricius, qui Parentes auos, maioresque suos publicis honoribus honestatos habuerunt, ij quasi hęreditario quodam iure Reipublicę curam accipiunt, eorum enim Imperium longè facilios Populus omnis tolerat, nec indignum videri potest, filium Magistratum gerere, cuius maiores aliquando eodem munere functos extitisse memoria proditum est: & ideo apud Tacit. annal. lib. 1. laudatur Claudius Cęsar,

2

3

quod

quod in numerum Patritiorum asciuit vetustissimum quemque ex Senatu, aut quibus clari parentes fuerant.

Deinde, & secundo loco ætatem suam perfectè adultam, 4 & iuniorem alterius considerandam proposuit; nam præterquam quod ætate prærogatum in omni negotio alijs præferendum, iure cautum habemus in l. semper, ff. de iur. immunit. Bartol. in l. prima, ff. de obseq. a libert. patron. præstan. & in l. prima, ff. de alb. scriben. & in l. fin. C. de Tiron. lib. 12. Cassan. in Catalog. Glor. mund. par. quarta, 5 consider. 23. Fab. de Ann. consil. 138. num. 6. Speciatim id in Militia monuerunt, Aristot. lib. primo Ethic. dum nemo, inquit, eligit iuuenes Duces, & Iul. Frontin. lib. vlt. Stratagematum cap. vlt. in princip. & ex nostris Ioan. Andr. in cap. indecorum ext. de ætate, & qualitate, Bald. in cap. ad hæc, colum. 3. ext. de postulat. Prælat. idemque legimus 6 antiquitus in bello obseruatum; Alexander enim Macedo neminem nisi sexagenarium ordines ducere sinuit. Iustinus lib. 11. Alexand. ab Alexand. dicto lib. 6. cap. 18. & Adrianus Cæsar. viros ætatis exactæ, & summæ prudentiæ, doctos ætate, & vsu ad militum tribunatum euexit, vetuitque edicto, ne imberbis adolescens Tribunus fieret. Spar- 7 tian. in vita Adrian. Senium enim sicuti insita ab ætate reuerentia Militem benè regi, ita, & malè adolescentium non dum adulta auctoritate comprimi, disces à Tacit. lib. primo Annalium.

Tandem prædicta admodum roborari sua natalium hone- 8 state, attenta obscuriori competitoris progenie asserebat; nemo enim est qui ignoret ad honores, & Magistratus nobiliores esse anteferendos, §. primo in princip. in verbo viri obscuri, & §. vltimo in authen. de defens. ciu. vbi etiam gloss. cum alijs cumulatis per Tiraquell. de Nobilitate cap. 9 20. num. 1. Præsertim autem in muneribus militaribus, ex Oldrad. in consil. 92. Rex habebat, vbi voluit, quod si is 10 cui Princeps Castrum custodiæ mandauit, alteri custodiam delegauit, qui castrum inimicis, vel dolo, vel culpa prodidit; illum esse tùm demum excusandum si Nobili eam Prouinciam commiserit, non ita si ignobili. Sequitur Ioan. Andr. in addit. ad Speculat. in rubric. de locat. in fine, Barbat. in l.

si ex

si ex stipulatu, colum. 8. de verbor. obligat. Iason. in l. si 11 pecuniam, §. final. in fin. ff. de condit. ob caus. quasi vt aiunt non sit tam verisimile, Nobilem proditurum, aut malè custoditurum sicut ignobilem. Ideoque vt alia omittam exempla apud Priscos illos Romanos, Tribuni militum, cę-12 terique, & pacis, & Belli Magistratus ex patricijs tantum creabantur, vt videre est ex Liuio lib. 6. ab Vrbe condit. Moyses autem, vt ipse dicit Deuteronomio cap. 1. ex Nobilibus Tribunos, & Centuriones constituit. Addebat, & nobilitati assistentiam diuitiarum, innumera, namque esse 13 diuitiarum priuilegia, eaque ex Tiraquell. de Nobilit. cap. 3. edisci posse, nemo est, qui non sciat; præcipuè autem in Bello ad comparandos sibi militum animos, & obedientiam, diuitias summopere proficuas, & experientia, & auctoritate comprobat Cępol. de Imperat. milit. deligen. in verb. Diuitijs per tot.

Atque ex his cum illa sanè præcipua sint, quæ ad electio-14 nem Summi Ducis exercitus requirunt, Cicer. in oratione pro leg. Manil. Veget. de re milit. Cępol. in dicto tract. de Imperat. militar. deligen. & ex recentior. Francisc. Patrit. in suis Parallel. Militar. lib. 6. cap. 3. Ginut. in disciplin. militari lib. 3. cap. 9. Brancac. lib. inscript. La vera disciplina militare. Inferebatur idem esse iudicium aliorum minorum Magistratuum, vt merito Miles iste tot prærogatiuis decoratus esset præferendus alteri iuniori ignobiliori, & paucis fortunæ bonis referto.

Alter tamen vnico, sed validiori patrocinio, propria scili-15 cet virtute negotium fouebat: Stipendia enim longiora, prolixioresque labores, eosque proprios posuit ob oculos; tales enim promoueri, iura disponunt, l. prima, C. de Offic. Magistr. & l. 2. ibidem in fin. l. prima, & secunda, C. de Præfect. lib. 12. Cępol. de Imperat. milit. deligen. quæst. 3. in princip. Et quam strenuè se gessisset, cicatricum, 16 quibus in obsidione Clauennæ fuit affectus, earumque aduerso corpore inspectio testabatur; si enim alteri post habi-17 tus esset iure de Principe conquereretur, vt Nicomachides de Atheniensibus, quem Zenophons lib. 3 memor. iure doluisse refert, qnod ab Atheniensibus non esset electus Imperator

rator, cum tot vulneribus in prælio acceptis, modo Militis, modo manipuli, & Legionis Præfectus Reipublicæ profuisset; Antisthenes verò in Imperatorem esset assumptus, qui nihil vnquam laude dignum, aut memorabile gesserat:
18 Quibus, & illud Quintiliani Libro sexto instit. orat. cap. 6. admodum concinnebat, dum Periclitantem, inquit, commendat dignitas, & studia fortia, & susceptæ in Bello cicatrices: vrgebant præterea illius ante acta vita, & mores in quibus nec ipsa militatis inuidia quicquam redarguendum decerpsit; immò quod procul ab ignauia armorum nitore, solertia, & militari obedientia, bellique peritia pluribus anteiret, multorum testimonio commendabatur, vt meritò
19 altero digniorem, & præferendum Dux fuerit arbitratus per textum clarum in l. fin. C. de Tyron. lib. 12. ibi, nec enim patimur quemquam celsiorem gradum obtinere, nisi cui, & laborum assiduitas, & stipendiorum prolixitas suffragantur. Et Cicero in Magistratibus bellicis deligendis peritiam rei militaris in primis requirit in Oratione pro lege Manilia; idem vult Veget. de re militar. in prohem. & cap. 1. inquit enim exercitata paucitas ad victoriam promptior est, rudis, & indocta multitudo exposita semper ad cædem.

Nec obstabant ea, quæ pro Competitore relata sunt; si quidem auita, & paterna gloria decoratos fatear dignos, vt alijs præferantur, cæteris per omnia paribus; non tamen si
20 adsint, qui propria virtute nituntur; hos enim potiores esse probant Bald. in l. iubemus, C. de aduocat. diu. iud. cæterique Doctores initio relati; quis enim permiserit aliquem aliena virtute sibi dignitatem arrogare, vt illam alteri surripiat, qui propria confidit, vt Marius de se profert apud Salustium in bello Iugurtino.

Minus erat attendenda ætas, nam Senior semper iuniori
21 est præferendus, nisi forte ab eo, qui tempore vincitur, laborum comparatione superetur, vt ad litteram, inquit textus in l. vnicuique, C. de proximior. Sacrorum scriniorum lib. 12. & idem probat textus in §. plane in authen. de Monac. vbi gloss. & Salycet. in l. prouidendum, C. de postulat. cum alijs relatis per Tiraquell. de iure primogen. in præfat. num. 181. & in specie Cæpoll. in tractat. de Imperat. milit. deligen.

22 gen. in verbo Quod autem dictum est. Et hinc videmus Aduocatos licet iuniores ætate, seniores in eodem munere senioribus ætate præferri, vt multis probat Fab. de Ann. consil. 138. lib 2. Tacitus autem lib. annal. 11. apud maiores ait,
23 virtutis id præmium fuerat, cunctisq; Ciuium si bonis artibus fiderent, licitum petere Magistratus, ac nè ætas quidem distinguebatur, quin prima inuenta Consulatum, ac Dicta-
24 turas inirent: Et Cicero Philippica decima. alter ait virtutis robore firmior, quàm ætate; Et quamuis Alexander Macedo neminem, nisi sexagenarium ordines ducere sinuerit, tamen, & de se aliquando interrogatus, Respondit, Ego me metior non ætatis spacio, sed gloriæ. Quint. Curt. lib. 5. Adrianus verò contentus fuit ea ætate, quę experientia Tribunatus robur impleret; nec desunt in contrarium exempla,
25 Flauius enim Vopiscus in vita Probi Imperatoris tradit, ipsum Probum adolescentem, & penè imberbem Tribunum Militum factum fuisse, Valeriani Imperatoris iudicio; sed longis ante temporibus legimus, Scipionem Africanum superiorem, admodum iuuenem Tribunum Militum fuisse apud Valer. Max. lib. 5. cap. 6. de piet. erg. patr.

Et tandem neque Nobilitas, & diuitiæ siquidem Nobilio-
26 res regulariter pręferuntur alijs qui meliori nota conspicui non sunt, Anchar. consil. 339. per tot. quod si virtus in vno effulserit, in alio Nobilitas, nemo dixerit præferendam Virtuti Nobilitatem, Tiraquell. de Nobilit. cap. 4. num. 16. & seq. præcipuè in euehendis Militibus ad gradus militares;
27 non enim nobilitate pugnatur, sed virtute; Ideo Germani, (vt in libello de eorum moribus Tacitus scripsit) Reges, ex Nobilitate, Duces ex Virtute sumunt; & rursus lib. 1. An-
28 nal. Marcum Agrippam ignobilem loco, sed bonum Militiæ, & Victoriæ socium geminatis Consulatibus decoratum ab Augusto refert, & lib. 3. de Sulpitio Quirino inquit, Ortus modicis parentibus, & opibus Militia clarus Consulatum ab Augusto meruerat at ignobilium Virtutem innumeris rationibus, & exemplis defensam licet videre ex Mario apud Salust. in bello Iugurt. & ex Tiraquell. de Nobilit. cap. 4. num 5.

Prisca autem exempla Patriciorum Romanæ Reipublicę, nec

nec mouent, quia præterquam quod illo etiam tempore meliores ex patricijs eligebantur, vt ex innumeris apud Liuium videre est, consuetudo illa diù non viguit. Quinimò vt Velleius Paterculus lib. 2. Roman. histor. refert ante primum bellum Punicum Titum Coruncanium hominem nouum, Spurium Carbilium, equestri stirpe natum, mox Marcum Catonem nouo etiam Tusculo Vrbis Inquilinum, & C. Marium ignotæ originis ad Consulatus, & triumphos prouexere.

Nec auctoritas Sacræ Scripturæ, quia verba eius rectius intuenti hanc iuuabant sententiam, nam ibi Sapientes primo loco nominantur deinde nobiles, vt inde caueamus Sapientes esse nobilibus præferendos, immò vt aliqui volunt nulla in littera Hebraica in ea oratione dictio est, quæ nobiles significet, sed ab Inteprete additam aiunt, quia existimauerit nobiles esse cæteris aptiores.

Nec demùm Oldradi, & Sequacium opinio, cum solum ea probetur nobilibus, potius quàm ignobilibus regulariter fidendum esse. Quod ego nec abnuerim, sed si ignobilis 30 expertæ fidelitatis, & virtutis nobili inexperto præferri quærat, ignobilem eò longius prætulerim, quantum veritas opinioni anteferenda est.

Quæ maximè in casu nostro locum sibi vendicare asserebam, quia Miles, qui Prępositus fuit, & competentes diuitias, & nulla natalium macula labefactatus, satis honestos 31 habuisse parentes ostendebat; Illud hic obiter, nec tacuerim, quod si alicui natalium claritas admodum conspicua sit, talem semper prætulerim, nam & nobilium, & maximè Principum maior est auctoritas in Milites, & Militum in hos obedientia & eorum sententia mihi probatur, qui dicunt esse nobilem, & potentiorem præferendum, aliàs tamen ido-32 neum, alteri ignobiliori, sed aliquanto magis versato; Quæ tamen omnia prudentiæ Ducis Militaris consuetudo arbitranda reliquit.

ARGVMENTVM.

Blasphemia in exercitu quomodo vindicanda, & de quibusdam Blasphemię speciebus, & quando Miles ob blasphemiam sit ad Inquisitorem remittendus, & ludus in exercitu, quomodo permittatur.

SVMMARIVM.

1 *Blasphemia est crimen omnium sceleratissimum.*
2 *Ex blasphemia prouocatur ira Dei.*
3 *Deus minatur pœnas Blasphemantibus nomen suum, & de illius minis.*
4 *Ex Blasphemia Orbis Terrarum concutitur, aliaque mala eueniunt.*
5 *Ex Blasphemia integri exercitus intereunt.*
6 *Exempla aliqua referuntur.*
7 *Ludus in exercitu permittitur congruo tempore, cum moderamine, & animi causa.*
8 *In stationibus, vbi ludus permittitur, est deputandus Miles, qui Blasphemantes in custodiam deuoluat.*
9 *Dicere, Al dispetto d'Iddio, an importet Blasphemiam, & recensentur opiniones Doctorum, & alij Casus, & referuntur alij Casus Blasphemiæ.*
10 *Refertur exemplum cuiusdam Blasphemiæ hæreticalis.*
11 *Cognitio an Blasphemia sit hæreticalis, nec ne, ad quem spectet.*
12 *Miles hæreticus, traditur Inquisitori.*
13 *Hæretici, seu de hæresi suspecti, à Militia repelluntur.*
14 *Clericus an sit, vel non, cognitio spectat ad Iudicem Ecclesiasticum.*
15 *Cognitio an versetur circa spiritualia; spectat ad Iudicem Ecclesiasticum.*

CASVS

CASVS QVARTVS.

1 BLASPHEMIA crimen omnium sceleratissimum, Decian. tract. criminal. lib. 6. cap. 3. num. 1. sintag. Tolosan. de actio. lib. 33. cap. 12. num. 2. Farin. pract. crimin. quæst. 20. num. 6. & seqq. Borell. de Magistrat. edict. lib. 3. cap. 2. nu. 35. & seqq. Neguf. lun. quæst. 496. num. 3.
2 Ex ea enim adeò ira Dei prouocarur, D. Thom. 2. 2. quæst. 13 vt ipse secundo præcepto addiderit minas polluentibus no-
3 men suum, hisce verbis, Non enim habebit insontem Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra, Et ex hoc scelere omnium teterrimo immitti Bella, Populos
4 in captiuitatem eijci, transferri Regna, euerti Imperia, famem, pestem; omnisque generis erumnas prouenire experientia conuincit, vt aduertit Imperator in authentica, vt non Luxur. homin. contra natur. collat. 6. Et tandem non
5 decimari Milites, sed integros exercitus interire, vt de exer-
6 citu Sennacherib loquuntur sacræ paginæ 4. Reg. 19. & de exercitu Regis Siriæ 3. Reg. 20. Borell. loco citato num. 39.

Propterea Religiosissimus Dux, timorem Dei nobile magnorum frenum, & atrox seruilium animorum flagellum existimans, & pulchrè callens Religionem, & diuini nominis obseruantiam præcipuos esse cardines, quibus politicæ gubernationis machina voluitur; Cauit edicto non modo atrocibus pœnis Milites blasphemantes afficiendos, ve-
7 rum, vt maior cautio in illis puniendis adhiberetur depu-
8 tauit in stationibus custodiæ, vbi cum moderamine congruo tempore, & animi causa permittebatur ludus assistentem Militem, qui blasphemantes in custodiam deuolueret, ne ij Deo falsa tribuendo illam gloriam obscurarent,

C qua

qua adeò Militia effulget, fuisse scilicet Militem, qui primus Ethnicorum, è superstitioso velamine veram amplexus fuerit Religionem. Pluribus igitur Militibus custodiæ datis de diuersis Blasphemiæ speciebus Inquisitis, vnaquaque examinata, fuit hæsitatum, an essent Blasphemiæ.

Et primo de Milite qui dixerat

Finalmente questa sera ho vinto dieci scudi, al dispetto di Dio.

Et alio replicante,

9 Ancor io ho vinti sette scudi, ò Christo (voluens se erga Crucifixum) non potrai fare, che io non l'habbie vinti, eccoli, li ho qui in bisacca.

De primo, talia verba non importare Blasphemiam putauerunt grauissimi Doctores, vt Bald. Felin. Alexand. Angel. & alij relati per Couarruu. de pact. parte prima, §. septimo, num. quinto, versic. primo. Sed contrariam sententiam vti veriorem, & communiorem amplexus fui, per Doctores, quos refert, & sequitur Menoch. de arbitrar. iudic. cas. 375. num. 4. lib. secundo, centur. quarta, Clar. §. Blasphemia, cap. secundo, Decian. de delict. tom. secundo, lib. sexto, cap. 2. num. 4. tractat. criminal. Et ratio est euidens, quia per illa verba derogatur honori Diuino; nam illa proferens innuit se velle agere aliquid etiam si Deus noluerit.

De secundo videbatur concludendum, vna cum Menochio de arbitrar. dicto casu 375. num. quarto, & Decian. dicto cap secundo, nu. 6. non esse Blasphemiam, quia iste res non sunt factibiles, & nulli potentiæ subiacent, & verum etiam dicitur de Deo.

Sed dicebam exaduerso considerandum, quod quando talia verba in contumeliam, & diminutionem Diuinæ potentiæ dicuntur, negari non potest, quin saltim insit falsitas in modo dicendi. At in casu nostro, sine occasione, & per modum contumeliæ fuerunt prolata; igitur reiectis Deciano, & Menochio ex dictis verbis resultare Blasphemiam sensi amplexus opinionem Sanchez. in præcept. lib. 2. cap. 32. num. 16. vbi ex Azeued. & Socin. ita firmat. Quod idem in strictioribus terminis ad optimam disciplinam militarem constituendam,

dam, seruandum Dominus de Lance in sua disciplina militari lib. 3. cap. 3. vers. E finalmente.

Item cum nonnulli Milites tessario ludo se exercerent, & 9 vnus ex ipsis iam tesseras è Turricula edidisset, in controuersiam venere, an illius proiectus fuisset sei, cinque, e doi. Quidam sic fermè testatus est, at alius minimè verum esse respondit, cui ille subdit, è vero come Christo è nato di Maria Vergine Ideo præfata verba an ad Blasfemiam referenda essent, dubitatum fuit.

Et importare Blasfemiam, tenuere Couarruu. Suarez, & Sotus relati per Sanchez. libro 2. cap. 32. in præcept. num. 31.

Ego contrarium dixi, nam inquisitus in examine fermè asserebat, ea verba protulisse, suo modo, intendendo similitudinem quandam significare, non autem sensum eius fuisse tantam esse in eius dicto certitudinem, quanta est in fide veritas, quam distinctionem approbauit Sanchez. dicta quæstione num. 31. Bonacinus de legibus disputat. 3. quæstione 8. puncto 2. num. 13. in alijs ibidem relatis.

Contingit etiam, quod quidam scelestus Miles dixerat 10 Dio Traditore. Ex quo non solum inducebatur Blasphemia, sed ea quidem hæreticalis, cum falsum esset Deo attributum, vt per Suarez tom. 1. de Relig. tract. 3. lib. 1. cas. 1. num. 7. & sic dicebam ad Inquisitorem huius Blasphemiæ 11 cognitionem spectare, priuatiuè quidem quoad omnes alios Iudices Ecclesiasticos, & Sæculares Sanchez. in præcept. decal. lib. 2. cap. 32. num. 37. Riccius in praxi var. resol. resol. 9. num.

Sed replicabatur, tunc demum spectare cognitionem ad Inquisitorem, quando similia verba essent serio, & appensate prolata, vt per Arnaldum Albert. de Agnosc. assert. cattol. quæst. 27. num. 18. Facchin. consil. 41. num. 12. lib. 1.

Ego verò, doctrinam Arnaldi simpliciter non admitterem, nam aut quærimus, an Blasphemia sit hæreticalis, si prædicta verba non serio, & appensatè proferantur, & tunc sentio Arnaldum verum dicere, quia

hæresis non datur sine errore intellectus, nempè nisi is, qui asserit aliquid, quod hæresim sapiat existimet illud verum esse, aut vero quærimus, ad quem spectet cognitio, an serio 12 & appensate verba illa prolata sint, & tunc quia hæretica sunt, si serio prolata sunt, & cognoscere, an quid hæreticum sit, vel non ad Inquisitorem spectat, Anchar. in rubric. de Iudic. & ibi Ioann. de Anan. Ludouic. Alfer. alleg. 27. num. 6. & declarat Diaz de Bello in pract. crim. verb. blas- 13 phem. Sayr. in sua claui Reg. lib. 6. cap. 13. num. 22. vers. puniendi autem sunt isti ab Inquisitore.

Ideo dicere cognitionē, An serio sint prolata, & sic an sint 14 hęretica ad Inquisitorem spectare, & ideo talem ita blasphemantem semper esse ad Inquisitorem remittendum, vt in si- 15 mili videmus in Clerico, quem si contingat controuerti, an Clericus sit, vel non, & sic à quo Iudice sit puniēdus Iudicis Ecclesiastici cognitio erit, qui cum agatur super re Clericali, an sit, vel non sit, & sic cognitio versetur circa spiritualia, erit Iudex, vt ferè post alios Couarr. pract. quęst. cap. 33. num. 1.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Miles in excubiis dormiens, qua pœna sit plectendus,& qua ratione excusandus, late discutitur.

SVMMARIVM.

1 *Miles dormiens in excubijs vltimo afficitur supplicio.*
2 *Referuntur aliqua exempla.*
3 *Dormiens æquiparatur mortuo.*
4 *Dictum pulchrum Epaminondę Thebani.*
5 *Pœna potest minui ex temporis, & loci qualitate.*
6 *Ferraria Ciuitas est arte,& natura bene munita.*
7 *Scipio culpa Custodum Tunetum occupauit.*
8 *Tadeus Barberinus Nepos Vrbani Octaui, ad Custodiam Ferrariæ missus.*
9 *Ad Imperatoris exemplum, totus componitur exercitus.*
10 *In tuendis Vrbibus, omnis debet desudare industria.*
11 *Consilium Ciri Patris.*
12 *Vigiles in omne tempus debent euigilare.*
13 *Nocturna vigiliæ in quatuor temporis partes diuiduntur, vt tribus horis nocturnis necesse sit vigilare, & ita obseruatur.*
14 *Vigiles vltra consuetum in excubijs permanentes, si obdormiant, sunt absoluendi, non condemnandi.*
15 *In amouendo hoste, versatur consilium, & auctoritas publica.*
16 *Custodes in muneribus publicis, tota nocte vigilare debent.*
17 *Homini insunt duæ passiones, vigilia, & somnus,*
18 *Vnicuique Animalium necessarium est dormire.*
19 *Somnum expellere non est in potestate hominis longa vigilia defatigati.*
20 *Somnus in tenebris ocyus obrepit.*
21 *Quare Apostoli in horto vigilare nequiuerint.*
22 *Non est adscribendum culpę, si quis post longas vigilias obdormiat.*
23 *Reijcitur Ripa de Nocturno tempore, cap.*
24 *Præcedentibus vigilijs, necessario subsequitur somnus.*
25 *Intellectus text. in l. nam salutem, §. sciendum, ff. de off. Præfecti vigil.*

CASVS QVINTVS.

CVM vigilum Præfecti custodias, stationesque circuirent inuenerunt militem dormiẽtem in excubijs, qui custodiæ datus, dubitabatur qua pœna esset mulctandus.

Et quidem vt disciplinã exemplis Moderator exercitus corroboraret, Militem, eodem quo se quieti dederat loco, vltimo putabat afficiendum supplicio, sequutus Epaminondæ Thebani, Iphicratis Atheniensis, & Stephani Columnæ exempla, qui vigiles sopitos inuentos cuspide transfixerunt, nempe existimantes eos nihil amplius præstare dormientes, quam si vita ipsa caruissent. Vnde illud eiusdem Epaminondæ talem reliqui, qualem inueni. Plutarchus in vita Epaminond. quem refert, & sequitur Ayal. de iur. offic. belli. cap. 17. num. 3. lib. 3. Claud. Cotor. de offic. Imperat. lib. vnico, pag. 243. lit. C. Caball. resolution. criminal. cas. 294. num. 190. Farinac. consil. 4. num. 21. Fab. de Ann. consil. 30. num. 31. lib. primo, Gayl. practic. obseruation. tit. de pac. public. cap. 4. num. 32. vbi exclamat hisce temporibus hanc disciplinam, & seueritatem esse seruandam, Brancac. libro inscripto, I carichi Militari cap. primo, del Soldato, pag. mihi 11. Ginut. della Disciplina Militare, libro primo, cap. Delli delitti Militari, che condannano à morte i Soldati, &c. num. 75.

Verum asserebant nonnulli, aliquo pacto posse pœnæ modum adhiberi, cum & locorum, & temporum qualitas in obseruando tùm iura, tùm exempla essent inspicienda, iuxta l. desertorem, ff. de re militar. Ferret. de re militar. tit. de milit. Iustitia, num. 46. Cabal. resolution. criminal. cas.

294.

294. num. 288. centur. 3. Etenim quoad locum aiebant
6 Ferrarię ciuitatem esse ex suapte natura, & arte benè munitam, & quoad tempus hostes non adesse ex quibus suspicaretur occupari posse, ideoque nec pœnæ iuris locum esse, prout in simili de pœna mortis imposita per l. fin. ff. de rerum diuis. transcendenti muros ciuitatis, quod non habeat locum nisi tempore belli, post Isern. Gramat. & alios tradunt Clar. quæst. 68. versic. Muros Ciuitatis infra, Caball. cas. 100. num. 48. & sequentib. centur. prima, Magon. decis. Lucens. 90. num. 14. par. prima, Farinac. de delict. quæst. 20. num. 151. versic. Limita quarto.

Sed vrgebat altera ex parte, quod cum in Italia magnum Bellum arderet, & Principes singuli Militum ingenti essent copia muniti, non erat nouum, quod ad simulantes alijs applicati, in Ferrariam conspirarent. Exemplo Scipionis,
7 qui cum in Carthaginem intentus esset culpa custodum Tunetum occupauit oppidum situ suo, & copijs tutum Liuius lib. 10. 3. Decad.

Et eam ob rem Pontifex Maximus, ac vigilantissimus
8 Vrbanus Octauus, ne dum à Castris Germaniæ conuocauerat Milites, verumetiam, & proprium Nepotem, in quo vno Barberinorum Familia nitebatur in tanta aeris crassitudine, per maximas rationes custodienda Ferraria collocauerat, vt
9 scilicet ad Imperatoris exemplum vniuersus componeretur exercitus, iuxta not. in l. fin. C. de erog. militar. annon. lib. 12. cum concord. per Viu. dec. 91. num. 3. Gamm. dec. Lusit. 174. num. 10.

Et ex his omnibus constare videbatur, qualescumque, siue loci, siue temporis rationes inanes esse, nulliusque ferè mo-
10 menti, præcipuè cum agatur de munitissimis, fortissimisq; Vr
11 bibus, in quibus tuendis omnis debet desudare industria, iuxta Cambysis, Cyri patris consiliũ, de quo in proposito Ayal.
12 vbi supra num. 3. Hoc etiam præstandum in omne tempus, quo hostis absit, Vigiles enim nunquam satis cauisse putent, imò contra improuisum ictum euigilandum Lypsius centur. prima, epist. 26. quæ tandem illo eximio Romanorum exemplo corroborantur, referunt namque Liuius, & Plinius,

&

& post eos Tholosan. in sintagm. lib. 19. cap. vndecimo, num. 4. Canes, qui nocturnæ custodiæ causa in Capitolio alebantur, quia obdormissent, nec detexissent hostium aduentum Romæ furca fixos, & suspensos esse, vt hominibus exemplo essent, non esse custodias, & vigilias segniter agendas.

Attamen toto negotio benè perspecto dixi militem istum nulla esse afficiendum pœna, motus, quia constabat per-
13 mausisse in excubijs per sex horas nocturnas, & militari consuetudine receptum est, vt nocturnæ vigiliæ in quatuor partes sint diuisæ, adeò quod non amplius quam tribus horis nocturnis necesse sit singulis vigilare, Alexander ab Alexan. dier. genial. lib. primo, cap. 12. Veget. de re militar. lib. 3. cap. octauo, Borell. de Magistr. edict. lib. quarto, cap. 11. num. 21. cum sequentib. & hodiernis temporibus ita obseruari testatur Ginutius dicto num. 71. loco supra citato.

Stante ergo, quod in excubijs permanserat vltra con-
14 suetum, erat merito absoluendus, ex doctrina Alberici, in l. nam salutem, §. effracturæ, num. secundo, versic. Sed quid si Custodes, ff. de offic. Præfect. vigil. & in secunda par. statutor. in quæst. 159. vbi in specie voluit, quod si Custodes Castri inter se nocturnas vigilias diuiserunt, vt alij ex eis vsque ad mediam noctem vigilarent, alij verò vsque ad exorientem Solem, ijs cubantibus, qui post mediam noctem ad vigilias tenebantur, absoluendos esse alios, qui vsque ad conuentum tempus vigilarunt, si postea Castrum occupent hostes, & Albericum communiter receptum asserunt Iason in l. prima, §. si Procurator, num. quinto, ff. si quis iudicen. & ibidem Lancellott. & Dec. num. 2. Gerard. singul. 37. num. 1. versic. Quod si aliqui.

Et quamuis ab Alberico dissentiat Polidorus Ripa, qui in tractatu de Nocturno tempore c. 75. Alberico relato in specie contrarium tuetur ex eo, vt inquit, quia in amouen-
15 do hoste versatur consilium, & auctoritas publica, & vbi sumus in muneribus publicis, nocturnas custodias desiderantibus totam noctem vigilare debere custodes, ex text. in d. l.

nam

nam salutem §. sciendum ff. de offic. Præfect. Vrb. Ego tamen sicut doctrinam Alberici non admitterem, vbi inter solos milites nullo adhibito Ducis placito conuentio illa iniretur, ita, & vbi Ducis auctoritate fulta esset verissimam puto; Cum enim homini duæ istæ passiones vigilia, & somnus insint, itaut necessarium sit vnicuique animalium dormire, ex Aristotel. cap. 3. de somn. & vigil. & somnum expellere non sit in potestate hominis longa vigilia defatigati, ex Hipocr. prognostic. 11. Quod, & etiam innuit Arist. de somn. & vigil. cap. 1. Galen. ad trasib. 18. & latè enarrat Tiraquell. tract. de pœn. temper. cauf. 5. num. 2. & seqq. nil mirum si milites, qui ex pacto confisi tota nocte sib. vigilan. non præcauerant, & idcirco diurnas horas quieti non dederant, etiam nolentes in somnum inciderint, & prosertim nocturno tempore, & otioso, iuxta illud eiusdem Arist. sect. 6. problem. 7. somnus in tenebris ocyus obrepit, Id ipsum confirmat illud Matt. 26. & Marci 14. Simon dormis, non potuisti vna hora vigilare mecũ? Quæ quidem sententia ostendit difficultatem remouendi somnum, dum in ratione subdit, Erant enim oculi eorum grauati, Si ergo in casu Alberici milites culpa prorsus vacabant, vt prædictæ rationes Iudiciò meo conuincunt, Ita, & in casu nostro militi culpæ adscribendum non erat, si post longam vigiliam obdormiuit, sed potius culpæ Sergentis, qui alium illius loco debito tempore non subrogauerat; Satis enim vigilando, per tres horas, munus suum impleuisse videbatur; Sicque culpa, & dolo carebat, sine quibus pœna non irrogatur, l. Sancimus C. de pœn. cap. sine culpa de reg. Iuris in 6.

Nec textus in dicto §. sciendum contrarium probat, nam quamuis ibi dicatur vigilum Profectum per totam noctem vigilare debere, non ideo infertur, quod id etiam debuisse agere miles, cui non pro tota nocte, sed spatio longe breuiori vigiliæ indictæ fuerant, nam sicut vigilum Præfectus, qui sciebat sibi tota nocte vigilandum, erat in culpa, nisi ad id oportunè se parasset, horas diurnas quieti tradendo, ita & miles qui tam longam vigiliam ex necessitate officij precauere non debebat culpæ expers penitus erat non

solum

solum enim vltra consuetum militem in excubijs retinere Sergens non poterat, sed & de vigilia debeat eum admonere ita enim seruasse Romanos refert Polyb. lib. 6. Non ergo ex illo text. bene arguitur ad casum Alberici, nec minus ad nostrum, vbi non per mediam integram noctem, sed trium solum horarum spatio vigilandum erat.

Et his attentis Dux exercitus arbitratus est, nequaquam huic militi obesse ea, quæ aduersus vigiles sopitos, & exemplis, 24 legibus inducta esse supra recensui; ea enim intelligũtur de militibus, qui statutis horis obdormiunt, quos nunquam excusarem, quamuis somnus sit accidens naturale, cui resisti 25 non potest, ex Bald. in l. 3. §. cognoscit in fin. ff. de offic. præfecti vigil.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Miles sine gladio incedens, an sit puniendus, & qua pœna.

SVMMARIVM.

1 *Indignum est milite gladio immunitum ferre latus.*
2 *Lex non statuit esse delictum, si miles gladium non cingat.*
3 *Quicquid in legem non committitur, puniri non debet.*
4 *Id quod non reperitur prohibitum, censetur permissum.*
5 *Reperitur cautum in iure, vt qui arma amiserit, vel alienauerit capite, puniendus sit.*
6 *Consuetum est Milites ensem ferre.*
7 *Ex consuetudine fit lex, adeò vt, & quod est licitum euadat illicitum.*
8 *Ferre ensem videtur potius inductum ad quandam militarem ciuilitatem, quam ad necessitatem.*
9 *Ex consuetudine potius emanat consilium, quam præceptum.*
10 *Si quis facit contra ea, quæ sunt de Consilio pœna aliqua puniri non debet.*
11 *Argumentum de Clerico ad Militem est validissimum.*
12 *Clericus nulla pœna est dignus, si incedit sine habitu, & tonsura.*
13 *Gladius est propriè habitus, & cingulus militaris.*
14 *Calor in mense Augusti feruet Ferrariæ, vt cum alibi.*
15 *Disciplina militaris à Ducibus exercituum minutim seruanda est.*
16 *Disciplina militaris leui actu fœdata excusationem non admittit, vt impunis culpa relinquatur.*
17 *Militaribus legibus cautum est leuissimos quosque errores puniendos.*
18 *Culpa ensis non accincti, non inter leues culpas est numeranda.*
19 *Miles, dicitur à Militia, & Militia consistit in armis.*
20 *Miles, toties à Militia abscindit, quoties armis exutus incedit.*
21 *Olim erat prohibitum in palatio Principis arma ferre.*
22 *Refertur exemplum Teridatis.*
23 *Dedecet Militem exiguo spatio debitis officijs Militiam fraudare.*
24 *Arma sunt insignia Militum.*
25 *Qui incedit in accinctus ense non dignoscetur an sit Miles, sicque ea gloria fraudabitur, quæ propria Militum est spreuisse sci icet ciuilis ocij commoda ad comparandam gloriam in periculis Belli labore.*

Imp.

26 *Imp. Galba licet senex gladium numquam dereliquit.*
27 *Non senectus, aut virium imbecillitas, sed inermitas lateris ineptitudinem Militis indicat.*
28 *Arma Militum, membra dicta sunt.*
29 *Arma pariunt ardorem in pugnando, sicuti membra pariunt vires.*
30 *Refertur dictum Eumenis.*
31 *Romani prohibebant Militem armis exutum cubitum ire.*
32 *Lacedamonij dum se adscribebant Militiæ, solemniter iurabant se arma, nec die, nec nocte relicturos.*
33 *In horas ferri potest occasio, quæ non concedat Militibus spatium, vt possint sibi gladium festinanter accingere.*
34 *Refertur exemplum Anibalis.*
35 *Posteriores Romani castigarunt seuerissimè illos, qui etiamsi laboriosum aliquod pro militia gererent armis essent exuti.*
36 *Exemplum Corbulonis.*
37 *Lex non specificàt omnes culpas, sed eas dumtaxat, quæ in dies solent accidere, cęteras prudentiæ Ducum arbitrandas relinquens.*
38 *Satis prohibitum videtur Militer gladio immunitos incedere, dum seuerissimè a Ducibus exercituum castigatos innotescit.*
39 *Arma in Castris non ad decorem, sed ad hostium timorem geruntur.*
40 *Exemplum C. Crassi.*
41 *Licentia deponendi arma vix ijs concedenda est, qui in proprijs pagis omni sublata hostium formidine degunt.*
42 *In sola clerici voluntate positum est habitum abijcere.*
43 *Non est positum in potestate Militis arma deponere, qui ad Principis, & Reipublicæ patrocinium se adscripsit Militiæ.*
44 *Clericus quando alimenta ab Ecclesia sumit, & clericalibus priuilegijs frui vult, necesse est, vt tonsuram, & habitum gerat.*
45 *Mollities in Milite militiam omnino vituperat.*
46 *Male armis vtetur qui ea ferre dedignatur.*
47 *Ex mollitie arguitur animus, vel corpus immo, & vtrumque laborum impatiens.*
48 *Labores si procul a milite sint militis, nomen indigne fertur.*
49 *Militiæ finis est victoria.*
50 *Milites victoriam adipisci nequeunt sine laboribus, qui superantur fortitudine.*
51 *Refertur exemplum Romanorum.*
52 *Quando militia est in danda disciplina, tunc in leuibus seuerissimè procedendum est.*

CASVS

CASVS SEXTVS.

MILES quidam forma corporis satis disposita, vultu cincinnis, & comptis capillis, studio potius, quam natura formoso, eleganti habitu, vnguentorum olentia perspicuo, cum Ferrariensis Matronæ captus esset amore, immunitus ense, magnifico tamen ornatus baltheo, ante eius fenestram iteratis

1 gressibus deambulabat: & pluries monitus indignum esse Milite gladio immunitum ferre latus, his spretis admonitionibus custodiæ datus, hesitabatur, an quid ob ensem non accinctum in Militarem disciplinam cõmiserit, vt aliqua pœna plectendus foret.

Et non esse locum pœnæ, suadebatur ex eo, quod lex non statuebat esse delictum, cum quicquid in legem non cõmittitur puniri non debeat latè Caball. resol. cri. cent. 3. cas. 294. Me-
2 noch. de arb. iud. cas. 276. Farin. q. 18. n. 6. & seq. Et id, quod
3 non reperitur prohibitum censeatur permissum. Menoch. de præs. lib. 6. q. 16. n. 2. Mascard. de prob. lib. 3. concl. 1237. n. 2. Ceuall. com. cont. com. q. 227.

Præsertim in casu nostro, quemadmodum enim reperitur cautũ in iure, quod qui arma amiserit, vel alienauerit capite sit puniendus, l. desertores, §. Miles, ff. de re milit. Cotor de iur. Milit. lib. 3. cap. 9. Ita ne detur deficiens in iure disposita esset punitio Militis, qui non accinctus gladio per castra deambulasset.

4 Et licèt consuetum sit Milites assiduo ensem ferre, & ex consuetudine lex fiat, l. de quibus, ff. de legib. §. ex non scripto, institut. de iur. natur. gent. & ciuil. vt quod licitum est euadat illicitum, Roland. consil. 58. num. 19. lib. 4. D. Ioseph.

Ioseph. Ludouic. decision. Perus. 62. num. 14. ad quan-
8 dam tamen potius militarem ciuilitatem, quàm ad necessitatem, inductum esse videtur, adeò vt ex ista consuetudi-
9 ne potius emanet consilium, quàm præceptum, & sic licet,
10 quis faciat contra ea quæ sunt; de Consilio tamen pœna aliqua puniri non poterit, ex doctr. Bart. in l. creditores, C. de pignorib. num. 4.

11 Confirmantur prædicta optimo simili desumpto ab argumento de Clerico ad Militem, quod est validissimum, glos. & Doct. in l. Miles, in princ. ff. de re iudic. & dixi casu 23. Si enim Clericus nulla pœna est dignus, ex eo quod non in-
12 cedit in habitu, & tonsura, not. in cap. fin. de cleric. coniug. nec cogi potest ferre habitum, & tonsuram, cap. Ioannes, de cleric. coniug. cum alijs per Ricc. decis. Archiepis. Neapol. 162. num. 1. par. 2. quare Miles non incedens cum
13 ense qui est propriè habitus, & cingulus militaris, Claud. Cotor. de iur. milit. lib. 3. cap. 5. puniendus erit?

Et his rationibus accedebat ipsius Militis excusatio; dicebat enim, quod cum paulò ante commedisset, non erat sibi im-
14 putandum si non longe suo ab hospitio, immunitus ense aliquantisper deambularet, attento præsertim magno calore, qui (cum mensis Augusti verteret) cum alibi, tum Ferrariæ maximè feruet, vt hinc Hetruscus Poeta assumat fabulam Fetontis

Fetonte, che nel Pò cadde, e morio.

15 Ego verò his minimè attentis aliquo modo puniendum esse censui, non enim prædicta adeò culpam excusabant, vt in contrarium adducenda subuerterent. Etenim disciplina militaris, quam à Ducibus exercituum minutim seruari curan-
16 dum est, læui actu fœdata excusationē non admittit, vt impunis culpa relinquatur, Petrin. Bell. de re milit. par. 8. tit. vnico de delict. milit. & eorum pœn. n 81. & seqq.

Quod, si læuissimos quosque errores puniendos esse milita-
17 ribus legibus cautum est, Petrin. Bell. vbi supra, nu. 86. & seq.
18 indignè relinquebatur impunis iste, cuius culpa non inter le-
19 ues militares numerari poterat, quippe cum Miles dicatur à
20 Militia, & ipsa consistat in armis, Miles toties à Militia se abscindit, quoties armis exutus incedit; bene id animaduerterunt

runt ij, qui verè Milites se profitentes, ab alijs tales haberi vo-
21 lebant. Theridates Romam veniens, vt Neronem inuiseret iussus ensem, quem gerebat deponere, cum in Palatio Principis arma ferre prohibitum esset, renuit; Miles inquiens,
22 sum; neque enim decet Militem exiguo spatio debitis offi-
cijs militiam fraudare Xiphili. in Nerone, quem refert Syntag.
23 Tholosan. par. 2. de personis, lib. 19. cap. 5. num. 7. Chabrias Atheniensis cum fortissimè pugnaret in Naue, ea in rostro percussa cum cœpisset sidere, maluit in ea fortiter cum armis occumbere, quam omisso Clypeo ad proximas Naues enatare saluus Emilius Probus in eius vita. Quod non modo ad ipsius Militiæ reuerentiam, verum etiam ad honorem proprium, quique deberent animaduertere; Nam
24 cum arma sint insignia Militum, Syntagm. lib. decimonono, par. secunda de personis cap. quinto, num. sexto, Mascard. de probationib. conclusione 128. num quarto, vo-
25 lum. 1. qui ense inaccinctus incedit ab omnibus paganus existimabitur, sicque erit ea gloria expers, quæ propria militum est, spreuisse scilicet Ciuilis ocij commoda, ad comparandam gloriam in periculis belli labore.
26 Imperator Galba ne ipsa fraudaretur, licet senex, & corpore imbecillis esset, gladium nunquam dereliquit, &
27 significauit hoc actu, non senectutem, aut virium imbecillitatem, sed inermitatem lateris ineptitudinem Militis indicare Xiphilin. ex Dione in Galba, male enim armis vtetur, qui ea ferre dedignatur. Petrin. Bell. de re milit. par.
28 septima, tit. sexto, num. 13. atque adeo arma militum mem-
29 bra dicta sunt, nam sicuti membra vires, ita & arma ardorem in pugnando pariunt Claud. Cotor. de iur. milit. lib. 3.
30 c. 25. Eumenes dicere solitus erat, quis me fortior dum ensē habeo apud latus, Francisc. Patritius in suis Parallel. militar. lib. quinto, cap. 1. quamobrem Romani optimi rerum æstimatores Militem armis exutum cubitum ire prohibebant, donec ob senectutem ad postes. Herculis illa affixissent Hærodian. lib. tertio, & post eum Claud. Cotor. de iur. milit. libro tertio, cap. 25. Et Lacedæmonij dum Militiæ se adscriberent, solemniter iurare consueuerant, se arma, nec

die, nec nocte relicturos, idem Herodian. ibidem, & post eum Cotor. vbi supra.

33 Quod hodieque seruandum esset, cum in horas ferri possit occasio, quæ Militibus spatium non concedat, vt sibi 34 possint gladium festinanter accingere; quemadmodum accidit sub Annibale, cuius Milites Capuæ in lasciuiam delicijs dissoluti, cum ad minorem corporis molestiam armis incederent immuniti, superueniente hoste, maxima strage necati sunt. Liu. lib. 2. decad. 3.

35 Hinc est, quod posteriores Romani, vt similes à se euentus arcerent seuerissimè castigarunt illos, qui etiam si laboriosum aliquid pro Militia gererent, armis essent exu-36 ti. Legimus enim Corbulonem duos Milites vltimo damnasse supplicio, quia vnus eorum ense exutus, alter solo pugione accinctus operam aggeribus nauarent. Tacitus libro primo annal.

Pendent enim pœnæ delictorum ab Imperatoris arbitrio, quandoque in moribus pro facti qualitate, & temporis pro temeritate, pro exemplo, pro euentu, vt pro danda, vel reformanda disciplina. Petrin. Bell. de re milit. titulo vnico de delict. num. 77. & num. 86. Francisc. Nig. Cirlac. controu. forens. 66. num 1.

His igitur consideratis pœna extraordinaria damnatus fuit, scilicet, quod quatuor mensium spatio aquam ligna, & cætera necessaria ministrando custodijs inseruiret.

Non enim obstabat, quod ad auferendam pœnam 37 primo loco dicebatur permissum censeri, quod prohibitum non est, quia lex non omnes culpas specificat, sed eas dumtaxat, quæ in dies magis possunt accidere, cæteras prudentiæ Ducum arbitrandas relinquens, dicta l. omne delictum, in princip. ff. de re militar. Petrin. Bell. de re militar. capitulo vnico, numero octuagesimo septimo,

38 Et præterea inerme ferre latus: lateris prohibitum legibus videri debet, dum ex pluribus Ducum exemplis, qui Militiæ Clarissimi fuere in eos seuerissimè animaduersum ex historijs innotescit, istorum namq. exempla, vt sequamur iura dispo

disponunt Ferret. de re milit.

Nec etiam obstat quod arma deferre potius ad militarem 39 ciuilitatem, quam necessitatem referendum sit, quia id omnino falsum esse ex prædictis apparet, nam in castris arma non 40 ad decorem, sed ad hostium timorem geruntur. C. Crassus militem uidens sine gladio currentem, heus, inquit commilito pugno bene uteris? Festiuiter taxans inermens mi- 41 litem: & uix istam licentiam ijs concederem militibus, qui in proprijs pagis degunt, omni sublata hostium formidine.

Nec obstabat simile desumptum à Clerico in minoribus constituto, quia vltra quod in sola Clerici voluntate 42 positum est habitum abijcere, ut quia de ipsius dumtaxat utilitate agitur, quod non contingit in milite, qui ad Principis, & Reipublicæ patrocinium militiæ se adscripsit, 43 respondebatur, quod etiam Clericus quando alimenta ab 44 ecclesia sumit, & priuilegio Clericalibus frui uult, necesse habet, ut tonsuram & habitum gerat, Menoch. cons. 912. nu. 34. Gratian. discept. for. cap. 440. num 7. ita ergo, & Miles, qui à Principe stipendia sumit arma deferere non poterit.

45 Et tandem quę Miles ad sui excusationem subdidit, culpã potius onerabant, quàm exonerarent quippe suam indicabant mollitudinem, quæ militiam omninò vituperat; Miles enim dictus est à mollitia per antefrasim, eo quod minime debeat esse mollis, l. p. §. milites autem, ff. de re milit. testam. atque ideo decet militem hiemem, & æstatem iuxtam pati, humi requiescere, eodem tempore inopiam & laborem tollerare, vt 46 monuit Salust. in Bello Iugurt. Aliter enim arguitur, vel 47 animus, vel corpus, immò, & vtrumque laborum impatiens, 48 qui si procul à milite sint militis nomen indigne fertur: Etenim cum militiæ finis sit victoria, hanc milites adipisci non 49 possunt sine laboribus, qui fortitudine superantur: hincq. rusticam plebem aptiorem armis, & quæ in laboribus enutritur, dixit Veget. libro primo, de re milit. cap. 3. & qui saltuosos locos incolentes duritiæ patientiæque magis insueuere,

 Tacit.

Tacit. lib. 6 Annal. Romani Duces, ut suos fortitudini as-
50 suefacerent, statuerant, ut quisque Miles solitis armis in-
structus necessarias sibi suppellectiles in humeris ferret, &
quod seuerissime castigaretur ille, qui ad euitandum onus,
alijs illas ferendas daret; Imo in Tirocinio, armis pondera a-
dijciebantur sexaginta librarũ, atq. iter facere gradu Militari
cogebantur, quo gradu bis mille passuũ vna die facere con-
51 sueuerant idem seruatũ apud priscos germanos refert Tacit.
de morib. German Veget. de re milit lib. 5. cap. 9. & 20.
52 optima sanè ratione nam scutum, galeam, gladium nostri
Milites in onere plus non numerant, quam humeros, lacer
tos, manus, Cicer. in Tuscul. & ex his patet, quod Miles iste
qui exigui oneris molestiam lateri sufferre noluit, pœnam lõ-
gè maiorem assignata mereretur præsertim considerato statu
nostræ Militiæ, quæ quando hic culpam commisit erat in dã-
da disciplina, & tunc in leuibus seuerissime procedendum
erit, Lyps. in sua polit. lib. 5. cap. 13.

ARGVMENTVM.

An Miles prouocatus in custodiis, ensem denudans, pari pœna cum prouocatore ensem prius denudante sit afficiendus, & num lænitate, & beneuolentia, vel potius seueritate sit regendum exercitus.

SVMMARIVM.

1 *Vbi lex merum, & nudum factum punit, merum, & nudum factum spectandum est.*
2 *Vbi quis committit in legem, pœna legis est puniendus.*
3 *In Bello, qui rem probibitam facit etiam si benè cesserit, morte dignus est.*
4 *Exempla Manlij Torquati Cyri, & l. Domitij recensentur.*
5 *Disciplina militaris diuersimodè est obseruanda, vbi in pacis potius, quam belli statu moratur exercitus.*
6 *Exemplum Cæsaris.*
7 *Tyrones, qua disciplina sint regendi, vbi propriè bellum non est.*
8 *Milites humano sub Imperio militarem artem facilius ediscunt.*
9 *Laudabiliores sunt Duces, quorum humanitas potius, quam seueritas milites ad rectam disciplinam adduxit.*
10 *Exempla Ducum, qui humanitate rexere.*
11 *Damna quæ ex nimia Ducis asperitate eueniunt, referuntur.*
12 *Seueritas Duci auctoritatem comparat.*
13 *Dux ita gerere se debet, vt sui milites ipsum plus timeant, quam hostes.*
14 *Timor magis quam amor obsequium parit.*
15 *Referuntur Duces, qui seuere se gesserunt.*
16 *Milites Anibal pro qualibet leui culpa puniuit.*
17 *Disciplina maiorum Rempublicam tenet.*
18 *Hodierni exercitus, quo hominum genere sint compositi.*
19 *Milites nostri temporis sunt expurgamenta vrbium quibus, nec decus, nec flagitium.*
20 *Ex qua causa Milites nostri temporis seuerè magis, quam læniter sint regendi.*
21 *Obedientia est Militiæ neruus.*

Status

22 *Status rerum humanarum conseruari non potest, nisi inferiores superioribus obediant.*

23 *In Milite maius malum considerari non potest, quam inobedientia.*

24 *Vnicuique licet euitare notam infamiæ.*

25 *Honoris amissio, soluit Militem à Militia.*

26 *Melius est mori, quàm ignominiose viuere.*

27 *Honori proprio præponderat Reipublicæ salus.*

28 *Qui superiori obtemperat, non infert notam honori.*

29 *Seueritas commiscenda, est lenitati.*

30 *Duci cauendum est ne nimia lenitas contemptum, & ne nimia sæuitia odium excitet.*

31 *Coæqualis pœna irroganda non est Militi, qui prouocatus in custodijs, ensem denudauit.*

32 *Leges non tam in verborum forma, quam in ratione consistunt.*

33 *Delictum est ex proposito metiendum.*

34 *Lex ita est interpretanda, vt illius mens non sit punire eum, qui dolo non deliquit.*

36 *Pœna non est irroganda coæqualis illi, qui coæquale alteri delictum non admisit.*

36 *Pœna est minoranda cum prouocato multorum exemplis comprobatur.*

CASVS

CASVS SEPTIMVS.

CAVTVM erat edicto, ne quis in custodijs ensem contra quempiam denudaret, pœna capitis inobedientibus comminata. ex duobus ergo Militibus, qui spreta edicti seueritate, euaginatis ensibus in custodijs rixantes deprehensi fuerant, illum, quem prouocatorem cognoui, edicti pœnas luere sine hæsitatione sum arbitratus, neque vt cum altero mitius gererem, impellebar ex eo, quod prouocatus, & ex templo, & calore iracundiæ id admiserit, & propterea cum dolus abesset, & pœna cessare videretur, l. si adulterium, §. Imperator, ff. de adulter. cum alijs per Bero. cons. 1 173. num. 24. & sequentib. lib. 3. quia lex verbis delictum exprimentibus non vtebatur, sed merum, nudum factum puniebat, vnde illud tantum inquirendum robur an factum 2 esset, non quomodo, l. cum seruus, ff. de verbor. obligat. & hæc est lex, cui qui non obedierit morte dignus est, 1. Reg, 13. cap. 2. de maior. & obed. Tullius Crispoltus Gentilis meus in Acta Apostolorum cap. 5. versic. Non punitur, vbi quod Ionathas mortis reus erat, quia comederat contra præceptum Regis, l. 3. §. in bello, ff. de re militar. Et in fortioribus Herennius Modestinus, eum qui in bello rem à Duce prohibitam fecit, aut mandata non seruauit, 3 capite puniri voluit, etiam si res bene cesserit, & idcirco lau-4 datur Manlius Torquatus, qui cum esset Consul filium ab eo speculatum hostes missum, ea lege ne pugnaret, securi percussit, quod hostem, à quo tamen prouocatus fuerat, occidisset.

Laudauit

Laudauit, item Cyrus magnopere militem, qui cum in acie strictum iam ensem in hostem esset infixurus, audito interim classico receptu ictum cohibuit, intactum hostem dimittens; Annuebat etiam rigori præclarum Lutij Domitij exemplum, qui cum Prætor Siciliam regeret, & ad exturbanda latrocinia, quibus Prouincia vastabatur, edixisset, ne quis telum haberet pastor venabulo aprum eximiæ magitudinis confodit aperque ad Prætorem allatus est, qui statim adduci ad se Pastorem iussit, cuius manu occisus erat, eundemque veritate cognita crucifixit, non propter confossum, & interemptum aprum, sed quia mandatis minime obediens fuisset, cum telum haberet. Rursus, & tandem illud Charondæ Tiriorum Principis, ille enim lege cauit, ne quis cum ferro in concionem prodiret, & transgressor legis capitis pœna damnaretur, quam legem cum ipse transgressus esset, protinus ferro, quod præ manibus habebat, districto incubuit, atque ex humanis discessit, Valer. max lib. 6. par. 5. Celius Rodigin. antiq. lection. lib. 10. cap. 19. Menoch. de arbitrar. Iudic. lib. 5. cent. 4. cas. 394. num. 39.

Verum dum sententiam meam ita Duci exercitus explanabam, nonnulli, vt in aduersam opinionem Ducem traducerent, reducebant, in mentem eius naturam temporis; quæ ita seuerum agendi modum exposcere non videbatur, cum in pacis potius quodammodo, quam belli statu moraretur exercitus. Vbi enim propriè bellum non est militaris seueritas, nec esse debet cum aliter in medio ardore belli aliter in pace arbitrandum, & agendum sit, Ayal. de Iur. & off. Bell. cap. 14. num 6. Exemplo Cæsaris, qui veterano exercitu debellata Gallia, cum certum amplius prælium non aspiceret militarem seueritatem in amicam humanitatem commutauit, adeò vt dicere solitus esset milites suos etiam vnguentatos bene pugnare posse Sueton. Iul. cap. 68.

Et quamquam, aiebant, bellum, in quo nostri milites versantur peculiare fieri posit, & idcirco sit opus eos Regi perindè, ac si bellum esset peculiare, nihilo tamen minus

guber-

gubernandi modus humanitate potius, quam seueritate agen-
8 dus est, cum multò facilius humano sub imperio, quam seuero Milites Militarem artem ediscant, & si quando ex ipsa desciuerint humanitate potius, quàm asperitate reducuntur in girum, ex Ferd. Dual, apud Iouium in eius vita. Idque confirmabant dicto illo Vegetij de re milit. lib. se-
9 cundo. O quam laudabiliores hi Duces existunt, quorum exercitus ad modestiam humanitas, & labor instituit, quam illi quorum Milites ad obedientiam suppliciorum formido compellit.

Animaduertendum etiam proponebant, quàm benè actum
10 fuerit illis Ducibus, & quam prosperè eorum susceptæ Prouinciæ contigerint, qui seueritatis loco, quæ amorem comminuit, Tacit. in vita Agniol. amabili comitate tuto ad victorias, & triumphos viatico Nicephor Gregor. lib. 6. hist. suum gubernarunt exercitum, vti legimus de Valerio Coruino Imperatore prudentissimo, qui pari mansuetudine, ac comitate suas copias regens, adeo Militum animos sibi captauit, vt eos ad libitum in medios hostes deduceret Liuius 1. Decad. libro septimo, & hinc tot eius excelsæ ex tot gentibus victoriæ promanarunt, Cotor. lib. 3 de re militar. in prologo.

11 Damna quoque ex nimia Ducis asperitate euenisse Appij Claudij exemplo relato, qui hanc ob rem Romanum exercitum in maximum discrimen adduxit ex Liuio primæ Decad. libro secundo, memoria reuoluebant, & in hoc aliquandiu etiam ipse mente constiti à Plutarcho in vita Luculli, commonefactus, ob nimiam seueritatem Ducem à Militibus deseri, & aliquando occidi, vt accidisse Quintilio Varo traditum est à Dione in Augusto.

Et dum ita in contrariũ rationes gerebant, addebant etiam tantam asperitatem Duci, ipsiusque ministris crudelitatis potius notam impacturam, quàm quid boni effecturam, sed ego alterius contrarij partibus reassumptis, sequentibus sententiam meam comprobatam existimabam.

12 Et primo plurium auctoritate, Tacitus in Octone, ait, Ducis

Ducis auctoritatem ad comparandas victorias maximi ponderis, seueritate mirum in modum conciliari. Veget. de re milit. lib. tertio, cap. decimo dicit, Dux auctoritatem maximam seueritate sumat, omnes culpas Militares, legibus vendicet, nulli errantium credatur ignoscere, Ferdinand. Dual. apud Iouium in eius vita admonet, vt Dux ad auctoritatem sibi comparandam coerceat milites, vt plus ipse ab eisdem timeatur, quàm hostis, & re vera facilior non adest ad ipsam aditus, nam cum duobus potissimum affecti-
14 bus moueantur homines, amore, & timore, sæpe fieri videmus, vt ei quem timemus, quam quem amamus simus obsequentiores.

Amor enim quoddam habetur obligationis ligamen, quod facili negotio frangi possit, ab ijs præsertim hominibus, qui pluris proprium progressum, quàm honorem faciunt, quales esse hodierni temporis Milites, ait, Dominus de Lance in sua disciplina Militar. Timor autem efficacior existimatur, ne in pœnam incurratur errori cuilibet ordinatam, & ipse Cæsar exaduerso adductus, indulgentia, & largitio, inquit, speciosum reddunt præsentem exercitus amorem, paulatim tamen, & occulte militarem disciplinam, seueritatemque minuunt, vt in libro tertio Ciuilis belli.

15 Secundò, innumera strenuissimorum Ducum exempla, qui tanti Seueritatem fecerunt, vt procul ipsa exercitum
16 nequaquam regi posse censuerint. Annibal. cum stoici cuiusdam argumenta audiuisset, quibus probabat solum virum sapientem Imperatorem esse, risit existimans fieri non posse, vt Militaris disciplina paretur, sine asperitate Ducis, & exercitatione Militis, quam asperitatem adeò ipse suos in Milites adhibuit, vt eos nec minimo quidem errore, ac negligentia impunes reliquerit. Augustus seuerissimè semper antiquam disciplinam rexit. Tiberius eam ex prima antiquitate reuocauit; Adrianus, & secum, & cum Militibus eam seruauit. Alexander Seuerus sæpè legiones integras ex
17 auctorauit, ea semper verba proferens, disciplina maiorum rem publicam tenet, quæ si dilabatur, & nomen Roma-

num

num, & Imperium amittemus.

Præscennij Nigri seueritatem satis ostendit damnatio illa capitis integræ Decuriæ, quæ gallum gallinaceum cuidam rustico abstulerat, & sane damnatio habuisset executionem nisi Præscennius ab hospite exoratus eis veniam tribuisset, dummodo rustico de pretio decem gallorum satisfaceret. Et tandem ne in notis nimis prolixus sim, Seuerorum agmen recentioris exemplo magni scilicet Tamberlani claudam.

Ille enim Militem ab inope muliere eo, quia lac sibi abstulisset, accusatum, illico ad aliorum terrorem capi, & ex ipsius intestinis lac, quod biberat exhauriri pręcepit, atque ideo Milites in talem adduxit disciplinam, vt pomiferam arborem, quam in pede Castrorum fuerat complexa metatio, postero die abeunte exercitu intactis fructibus reliquissent, Scaur. histor. lib. 3.

Quæ sanè exempla eo magis sectanda videbantur attenta gentium qualitate, quibus hodierni constant exercitus.

18 Vniuersi enim quadruplici hominum genere claudun-tur, exulum scilicet, vagantium, opificum, & famulo-
19 rum, quos merito appellat Curtius lib. 9. expurgamenta vrbium, quibus nec Decus, nec flagitium; cui enim non innotuit, exulum, & vagantium mentem ad scelera tantum spectare? de famulis autem, & opificibus, cum artem, & seruitutem deserant, aliud coargui non potest, nisi quod ad fa-
20 mulorum, & opificum spumam pertineant, cum tales sociētur armis, quales Domini habere fastidiant, Veget. de re milit. libro primo, cap. 7. vt igitur istis Princeps in bello vti valeat, sub militarium legum seueritate detineantur necesse est; ita enim vis in morem, mos in naturam facile commutabitur; paucos enim viros fortes natura procreat, bona institutione plures reddit industria, Veget. lib. 3. c. 26. de re milit. & accidisse sub Anibale refert Dominus de Lance; ille enim cum numerosum duceret exercitum varijs gentibus, varię disciplinæ formatū, seueritate ita adduxit, & retinuit, vt inter ipsius Milites tumultus vnquam non successerit.

21 Est enim in effectu Militiæ neruus obedientia, Ayal. de iur. & offic. bell. & disciplin. militar. lib. 3. cap. 2. de offic. leg. Tribun. & aliorum, & cap. 10. de contum. & Ducum edict. non parent. Decian. tract. crim. lib. 7. cap. 15. n. 45. & cap. 12. num. 2. Gig. tract. de re milit. Rubr. qualiter, & in quibus læsę Maiest. crim. incur. q. 31. n. 5. & seqq. Cabal. resolut. crimin. cas. 294. num. 165.

22 Et in omnibus, vt inquit D. Thomas 2. 2. q. 104. art. 6. nisi inferiores superioribus obediant, non potest rerum huma-
23 narum status conseruari, sed hoc præsertim in Milite in quo considerari non potest maius malum, quam inobedientia, vt ex eodem dicit Castill. loco mox allegando.

24 Et quamuis multum faceret prouocatio prænarrata, cum vnicuique liceat euitare notam infamiæ, l. isti quidem, ff. de
25 eo, quod met. causa. & honoris amissio Militem soluat à Militia, l. prætor, §. ignominiæ, ff. de eo quod metus caus.
26 Meliusque sit mori, quàm ignominiosè viuere, Aristot. ethic. cap. 3. Eccles. cap. 2. Bouad. in sua politic. lib. 2. cap. 14. num. 43.

27 Tamen vitæ, & honori proprio præponderat Reipublicę salus, cuius respectu alias de sui natura licita non permittuntur, vt per Alexan. in l. qui bona, §. si quis iusta, ff. de damn. infect. est enim Reipublicæ nimis damnosum, si inobedientia in exercitu, & in facie Principis tumultus introducantur, vt considerant in nostris terminis Scribent. in l. Prætor, §. edixit, & §. fin. cum legib. seqq ff. de pœn. Bald. consil. 412. lib. 4. Boss. de iniur. num. 5. Farin. quæst. 105. num. 188. Regnicolæ in pragmat. tit. de pœn. extrah.

28 Nec dicitur honori proprio notam inferre, qui superioris edicto obtemperat, l. iniuriam, §. si quis decreto, & §. quæ iure, ff. de iniur. Io. de Plat. in l. omnes Iudices, C. de Decurion. lib. 10. Bouad. in politic lib. 3. cap. vndecimo, num. 30.

Et his auditis peritissimus Dux, temperandam rem esse
29 censuit, & seueritatem miscendam comitati; illud enim
30 magno iudicio cauendum est, ne nimia lænitas pariat con-

contemptum, neque nimia sæuitia odium excitet, Sanctus Gregorius lib. 20. Moral. super illud Iob 29. cum sederem quasi Rex rigori igitur parcendum censuit in Milite, qui prouocatus extitit, ne scilicet vltimo afficeretur supplicio, sed
31 mitiori pœna; neque enim leges tam in verborum forma, quàm in ratione consistunt, l. scire leges, ff. de legib. Et ideo
32 licet Miles iste ensem euaginando in legem commiserit, tamen erat aliqua dignus excusatione, quia prouocatus id fe-
33 cit, cum delictum ex animo, & proposito sit metiendum,
34 l. verum, ff. de furt. Et lex ita veniat interpretanda, vt eius mens non sit punire eum, qui dolo non deliquit, l. cum au-
35 tem, §. capitalium, ff. de edilic. edict. nec isti qui coequale cum altero delictum non admisit, coequalis erat irroganda pœna, vt post alios Farinac. q. 105. num. 307. & in indiuiduo extrahentis arma in loco Militiæ, domo Principis, seu custodijs, stationibus, & similibus, relatis edictis Proregum de Alua, & de Castro, ac instructionibus militaribus Flan-
36 driæ Serenissimi Ducis Parmæ, eandem sententiam pro minotanda pœna vitæ ad fauorem prouocati sectatus est, Castill. decis. Regni Siciliæ 171. nu. 15. vsque ad finem.

ARGVMENTVM.

Centurio Militum stipendia fraudans, qua pœna plectendus sit.

SVMMARIVM.

1 *Stipendia à Duce victoriam appetente Militibus minutim sunt ministrãda.*
2 *Romani à principio militabant suis expensis.*
3 *Obedientia est præcipuus cardo, quo voluitur machina Militiæ.*
4 *Milites difficile seruabunt obedientiam, si conspiciant laborare nulla spe præmij.*
5 *Est iniquum, Militem punire, qui ex necessitate transgreditur limites sui debiti.*
6 *Refertur exemplum Periclis Græcorum Ducis.*
7 *Refertur casus.*
8 *Ducum auaritia Milites ipsos auaros, ac latrones reddit, & bella ciuilia appetentes.*
9 *Mendicitas ad omnem desperationem vocat armatum.*
10 *Edictum Alexandri Seueri Imperatoris.*
11 *Dantur Militibus Centuriones ad apprehendendam disciplinam.*
12 *Ex Centurione fure, Milites illius aliud non possunt edíscere, quam disciplinam furandi.*
13 *Duces si intendunt alios recte regere debent sibi primitus imperare.*
14 *Tales sunt Milites, quales sunt Belli Duces.*
15 *Natura humana dum videt maiorem cessare rationem, transfertur in dominatum damnabilis appetitus.*
16 *Exemplum Prescennij Nigri.*
17 *Exempla magnorum Ducum sunt sumenda loco legum.*
18 *Arbitrium Ducum sumitur ex cœlesti motu.*
19 *Duces, vel Centuriones fraudantes stipendia Militum, damnantur ad restitutionem quadrupli, & dignitate priuantur.*
20 *Duces, & Centuriones debent sperare remunerationem à Principe.*
21 *Duces, & Centuriones non debent de comeatu Militum lucrum sibi acquirere.*

CASVS

CASVS OCTAVVS.

AD comparandas Victorias cauit Imperatorum prudentia, æqua militibus stipendia constituere, quibus se alere valentes, aliorum rei latrocinijs victum sibi non hæsitarent, Petrinus Bellus de re militari, titulo de delictis militarib. & de pœnis desertorum num. 26. & 30. & latè Petrus
1 Gregor. Tholos. de Repub. lib. 11. cap. 4. num. 3. ibi extra necessaria. Et ea quidem omnibus Militibus à Duce victoriam appetente minutim ministrari curandum esset, ne inde latrones facti Militarem disciplinam dissoluant, Claud. Cotor. de iur. milit. lib. 1. cap. 35.
2 Etenim cum præcipuus cardo, quo militiæ machina vol-
3 uitur obedientia sit, hanc difficile seruabunt Milites, si nulla spe præmij laborare conspiciant. Ayal. de iur. & off. bell. & militari disciplina lib. 3. cap. 2. de offic. legat. Petrin. Bell. de iur. bell. dicto tit. de delict. militar. num. 26. &
4 30. & Petr. Gregor. Tolos. d. cap. 4. nu. 3. ideo Romani cum à principio suis militarent expensis, & de suo quisque militari munere fungeretur Senatus statuit, vt stipendia de publico Miles acciperet, Liu. lib. 4. 1. Decad. cap. fin. Neque pœ-
5 narum timore illos in obedientiam reuocare, Dux quilibet arbitretur, cum iniquum penè videatur Militem latronem punire, qui non habens, vnde viuat sui debiti limites transgredi cogitur, vt inquit Petr. Bell. dicto tit. de delict. militar. numero 26. & 30. & Petrus Gregor. Tholosan. dicto cap.
6 10. num. 3. Hinc est, quod Pericles strenuus Græcorum Dux, tandiù seueritatem in suos retardauit, quandiu ad id

coactus pecuniæ carentia fuit, Ginut. vbi supra. Cum igitur Centurio quidam Militum stipendia fraudaret, dubita-
7 batur, quomodo esset arbitrandum de illo.

Et seueritate tractandum, triplici ex capite colligebam.

Primò, quia ex eius fraude Milites suæ centuriæ commissi de furto quotidie redarguebantur; regulare enim est
8 Ducum, & Centurionum auaritiam, Milites ipsos auaros furesque reddere, itemque inopes, & bella ciuilia appeten-
9 tes, vt inquit Guicciardin libro primo histor. Vnde Alexander Seuerus sentiens mendicitatem ad omnem desperationem vocare armatum vigilanter prouidit, ne Tribuni Du-
10 cesque quicquam de stipendijs Militum minuerent, Ginut. vbi supra libro tertio, cap. 5. in med.

Secundò, ex pessimo exemplo, quod præbebat suis acri-
11 ter detestabili. Cum enim Militibus dentur Centuriones ad
12 hoc, vt disciplinam ab eis ediscant; ex illius furtis qualem poterant disciplinam ediscere, quam furandi? Ideò gloriæ
13 cupidi Duces, si intendunt alios rectè regere, debent semper habere præ oculis, vt sibi, suisque affectibus primitus
14 imperent, quia Milites cũ ipsorum moribus conformantur: Quint. Curt. histor. lib. secundo, Brancat. in tract. de car. Milit. cap. 3. Cum enim naturali malo proni ad praua simus, dum maioris exemplo inuitamur, facile damnabilis appetitus in dominatum transferri sinimus, vt pluribus exemplis comprobat, Ferret. de re milit. tit. de mun ponen. exercit. in discri. fortu. num. vndecimo.

16 Tertiò ex Magnorum Ducum arbitrio in hoc casu ad mortem extenso; Præscennius enim Niger cum Galliam regeret imperante Septimio, Tribunum quemdam lapidibus obrui iussit, quia is Militum stipendia decimaret, ex Iul. Fron-
17 tin. astut. militar. lib. secundo. Quod exemplum Centurionis pœnam valde onerat, cum loco legis sumendum sit, §. 1 instit. de codicill. l. an apud, ff. de manum. vindict.
18 cap. in causa, de sent. & re iudic. Etenim in Militarium pœnarum materia, nulla certior potest dari doctrina, quam quod pœnæ omnes in Principe sunt arbitrariæ, quia ex cælesti mo-

tu

tu ſumitur eius arbitrium, Petrin. Bell. de re milit. par. 8. num. 87. Caball. caſ. 294. centur. 3.

Sed ego dum hæc mente reuoluerem Dux exercitus re-
19 ſpondit vna cum Imperatore in l. 2. §. limitaneis, verſic. Nam ſi vſurpauerit, C. de off. Præfect. Prætor. Afric. Non ſolum in quadruplum iubemus publico rependere, ſed etiam dignitate eum priuari; magis enim debent Duces deputata
20 emolumenta ſecundum labores ſuos de largitate Vrbani Octaui remunerationem ſperare, quam de commeatibus
21 Militum, aut eorum ſtipendijs lucrum ſibi acquirere, Alberic. ibi latè ſub num. 2. & in l. fin. §. pro limitaneis, C. eodem tit. Petrin. Bell. de re militar par. 8. tit. vnico, num. 12. & 90. Rouit. in commentar. ſuper pragmat. rubric. de milit. num. 3.

Fuit ergo Centurio iſte refuſo quadruplo dignitate priuatus.

Caue tamen, ne pœnæ huius modicitate, pronior in ſimili facinore euadas; ſolet enim ex arbitrio, & facti circumſtantijs attentis, & iure poteſt ad capitis amputationem procedi, ex Ferret. tit. de milit. iuſtit. & de pœnis deſertor. num. 106 & 108.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Late differitur, an Miles, qui absque commeatu discesserat animo curandi parentes ægrotos, sit habendus pro fugitiuo, cum declaratione multorum iurium in materia desertionis.

SVMMARIVM.

1 *Miles sine licentia Ducis ab exercitu discedens, vt ægrotantem consanguineum visitet, excusationem meretur.*
2 *Filius vt parentibus subueniat, potest e Religione exire. Quod declara num. seq.*
3 *Miles ex causa prædicta, potest à Castris discedere.*
4 *Miles ligatur præcepto secundæ tabulæ.*
5 *Monachus adstringitur præcepto primæ tabulæ.*
6 *Edictum de fugitiuis, non includit Milites, qui discedunt a Castris animo redeundi.*
7 *Miles non intendit fugere, qui aliquo momento vult facere se absentem.*
8 *Fugitiuus ab effectu animi intelligendus est.*
9 *Miles qua mente discesserit a Castris, statur eius assertioni cum iuramento, & secundum alios sine iuramento.*
10 *Filius tenetur subuenire parentibus de iure naturæ.*
11 *Edicto non possunt iura naturalia tolli.*
12 *Statutum prohibens bannitis alimenta præstari, intelligitur de illis, qui naturali iure obstricti non sunt.*
13 *Miles adstringitur iuramento Militari, vt à signis ab esse sine periurij periculo non possit.*
14 *Iuramentum continet certam conditionem saluo iuris naturalis vinculo.*
15 *Miles ex sola fuga, & desertione Militiæ, reus mortis efficitur.*
16 *Recensetur pœna à Romanis inflicta desertoribus Militiæ, & admittentibus minimam negligentiam.*
17 *Delictum desertionis probatur per Militis fugam.*
18 *Miles est puniendus probata illius fuga.*
19 *Emansor quis sit.*
20 *Emansor æquiparatur erroni.*
21 *Fuggitiuus differt ab Emansore, & Errone.*
22 *Emansoris leuius est delictum.*
23 *Desertoris grauius est delictum.*

Fuggi-

24 *Fuggitiuus dicitur ille, qui ea mente discedit ne ad Castra sit rediturus.*
25 *Reprobatur Felin. & Roman. in l. Si vero, §. de viro, ff. solut. matrim. & in cap. cum quidam extra da iureiur.*
26 *Vtilitas publica, & honor Principis est amori parentum anteferenda, & numer. seqq.*
27 *Honor vitæ comparatur.*
28 *Maior charitas requiritur versus Rempublicam, quam erga parentes.*
29 *Pro Republica est contra proprios parentes pugnandum.*
30 *Custodia arcis non est deserenda etiam in necessitate famis.*
31 *Mens praua in illicitis præsumitur.*
32 *Delictum fuga non tollitur pœnitentia.*
33 *Fuga inducitur ex motione vnius pedis ad fugiendum.*
34 *Ex fuga læditur quartum præceptum decalogi.*
35 *Item læditur disciplina militaris.*
36 *Disciplina militaris Romanis antiquior fuit quam charitas coniunctorum.*
37 *Discessus Militis à Castris præsumitur dolosus, non autem ex causa. Quod amplia num. seqq.*
38 *Fuga præsumitur in Milite vili, & suspectæ conditionis.*
39 *Dolus augetur ex Mendacio.*
40 *Militis persona in Castris est necessaria.*
41 *A signis abesse etiam momento temporis, est turpissimum.*
42 *Miles distans à Castris per auditum tubæ, referebatur à Romanis in numerum hostium.*
43 *Periurus habet præsumptionem Iuris contra se.*
44 *Iuramentum non est referendum ei, qui semel fuit periurus.*
45 *Periurus habet semper secum periurij suspicionem.*
46 *Princeps dicitur Pater Patriæ, & in eum omnia Iura Reipublicæ sunt translata.*
47 *Charitatis ordo est, primo erga Deum, secundo erga Principem, tertiu erga Parentes.*
48 *Filius ad subueniendum parentibus permittitur exire à Religione duobus concurrentibus vt ibi.*

CASVS

CASVS NONVS.

1 MILES vinculis Perusiæ mancipatus, quia absque debito commeatu Ferraria discesserat, liberationem efflagitans, id non animo deserendi Militiam, sed parentum valetudini prospiciendi commisisse se excusabat, iuxta textum in l. qui cum eo, §. fin. ff. de re milit. ibi, & datur venia valetudini & affectioni parentum, & affinium: Miles enim sine

2 licentia Ducis ab exercitu discedens, vt ægrotantem consanguineum visitet excusationem meretur, Felin. in cap. cum quidam, ext. de iureiuran. Roman. in l. si vero, §. de viso, ff. solut. matrimon. Nam si filio, vt parentibus subueniat è Religione in qua solemnibus votis persistere Deo promisit, egredi fas est, Rainer. de Foroliuio in l. qui cum eo, §. final. ff. de re milit. & est communis, vt per Surd. de alimen. tit. 8. priuileg. 67. num. 2. cum alijs cumulat. per Intrighiol. singul. 125.

3 Multo magis militi ratione prædicta à Castris discedere
4 licebit; hic enim adstringitur præcepto secundæ tabulæ; il æ
5 autem primæ, Azor. instit. moral. par. 2. lib. 2. cap. 3. vers. Quinto quæritur.

6 Nec edictum contra fugientes arctabat, quia non includit Milites, qui discesserunt animo redeundi, vt in simili tenet Bart. in l. si eos, ff. de custod. reorum Io. de Anania consil.
7 1. num. 6. Marsil. consil. 122. in princip. Cum non intendat fugere, qui aliquo momento vult facere se absentem, l. si quis ita legauerit, ff. de conditionib. & demonstrationib. &

optime

optimè declarat Bart. in l. aut facta, §. tempus, ff. de pœ-
8 nis,& quia fugitiuus ferè ab effectu animi intelligendus est,
non vtique a fuga, l. quis sit fugitiuus, ff. de edilic. edict.
9 Quod autem Miles ea mente discesserit, statur eius as-
sertioni cum iuramento, secundum aliquos Doctores in l.
admonendi, ff. de iureiuran. & secundum alios sine iuramen
to, Marsil. singul. 115. & idem testatur Boer. decis. 215.
num. 9. & seq. Grammat. consil. crimin. 42. num. 18. Paris.
consil. 163. num. 10. lib 4.
10 Præterea filius tenetur subuenire parentibus de iure natu-
ræ, Not. in l. final. §. ipsum autem, C. de bonis quæ liber.
cap. cæterum 86. distinct. Doctor. in §. 1. instit. de iur. na-
11 tur. gent. & ciuil. Vnde edictum iura naturalia auferre non
potest §. naturalia instit. eodem tit. Ita videmus in statuto pro
12 hibente exulibus alimenta præstari; nam procedit in illis,
qui naturali iure obligati non sunt, Soci. iun. consil. 54.
per tot. volum. 3. Et eadem ratione aufertur sacramentum
13 Militare, quo Miles adstringitur, vt a signis abesse sine pe-
14 riculo penurij non possit; nam huiusmodi iuramentum sem-
per continet tacitam cōditionem, saluo iuris naturalis vincu
lo, vt benè confirmat exemplis, Azor. instit. moral. loco su-
pra citato.

Contra Militem vrgebat non solum ius commune, quo
15 disponitur ex sola fuga, & desertione Militiæ, reum mor-
tis effici, l. 3. §. non omnes, l. omne crimen, §. qui in acie, ff.
de re milit. l. defunctorum, C. eodem tit. lib. 12. c. infames,
6. quæst. 1. gloss. verbo Deferatur, in cap. ius naturale 1. di-
stinct. Claud. Cotor. de iur. milit. lib. 3. cap. 3. & 4. Paris de
Puteo de re Milit. lib. 8. tit. quando prouocatur, Tholos. sin-
tagm. 2. par. lib. 19. cap. 10. num. 16. & seqq. Capic. decis.
130. num. 8. Farinac. de crim. læs. Maiest. quæst. 113. num.
septimo, & in fragmen. crimin. in verbo Miles num. 205.
Sed etiam dictum edictum, quo sancitum erat Milites Ferra.
ria discedentes, habendos esse pro fugitiuis, & vltimo afficien-
16 dos supplicio; huiusmodi enim fuisse pœnam a Romanis in-
flictam, non desertoribus solum, sed admittentibus minimas

negli-

negligentias tradit Ioseph. de bello Iudaico lib.3. quem refert, & sequitur Claud. Cotor. de iur. milit. lib.3. cap.3. & edicta quantumuis excedentia terminos iuris, non debent reddi elusoria, sed, magis populi incolumitas procuranda, quam infelicis alicuius calamitas illacrimanda, prout in simili bannimento monuit Gramm. decis. 35. in princip. cum numeris
17 sequentibus. Cumque delictum esset probatum per Militis fugam, Duen. reg. 389. num. 5. nihil supererat agendum, nisi
18 punire delinquentem, Giurb. cons. 43. n. 12.

19 Nec obstabat dictus §. fin. nam loquitur de Emansore, qui diu vagatus ad Castra regreditur, l. desertor. §. emansor, ff. de re militar. & loco erronis est, l. qui cum vno, §. fin. ff. eodem, & sic procedunt tradita a Montel. Cassad. Decian. & alijs relatis per Farinac. dicta quæstione 113. num. 8. & seqq. Secus est in fugitiuo, vbi adest diuersa ratio, dicto §. fin. ibi, le-
20 uius itaque delictum emansoris habetur, vt erronis in seruis;
21 desertionis grauius, vt in fugitiuis, & in proposito, Miles e-
22 rat fugitiuus, cum etiam pro tali haberetur ex edicto; vt me-
23 rito dici posset, quod ea mente discesserit, ne ad Castra esset
24 rediturus glos. in dicto §. fin. verbo fugitiuus, ff. eodem.

25 Nec obstabant Felin. & Roman. Nam amori parentum
26 est anteponenda vtilitas publica, & honor Principis, quia tra-
27 ctatur de Imperio, & honor vitæ comparatur, & inobedientia, ratione periurij, vt per has rationes iure quidem optimò reprobentur à Ferretto de re militari, tit. de obed. & pac. in exercitu seruan. num. 52.

28 Quis enim ignorat Reipublicæ salutem parentibus esse anteferendam? gloss. in l. 1. §. generaliter, ff. de ventr. in possess. mitt. & in l. 1. §. quamuis, ff. de ventr. inspic. Simanc. de Catholic. instit. tit. 29. num. 45. vnde merito dixerit Cicero in primo offic. Chari sunt amici, chari sunt parentes, sed omnium charitatem vna Respublica amplexa est, vt pro ea
29 sit contra proprios parentes pugnandum, l. minime, ff. de relig. & sumpt. funer. Hippol. Riminal. in cap. quæ in Ecclesiarum num. 217. de constit. Carrer. in pract. criminal. in 3. tract. tit. de homicid. §. 9. num. 27. Decian. tractat. crimin.

lib.

lib. 9. cap. 15. num. 8. Menochius de arbitr. lib. 2. consil. 356. num. 45. in additionib. & conferunt cumulati per Farinaccium quæst. 103. num. 276. & sequentib. & in neces- 30 sitate famis filius commedendus potius, quam castra deserenda, Caball. resolutio. crimin. centur. 3. cas. 294. num. 193.

Nec excusationis quicquam consequebatur dum mente 31 deserendi militiam, se non discessisse dicebat: in ijs enim 32 quæ prohibita, & illicita sunt mens praua præsumitur, ca- 33 pitulo primo, extra de præsumptionib. Fuga enim militis est delictum l. milites agrum §. desertores ff. de re milit. cum alijs per Duen. dicta reg. 289. num. 5. Vt nec pœnitentia sua nocens esse desinat. l. quis sit fugitiuus ff. de edilic. edict. adeò vt sufficiat, quod mouerit vnum pedem ad fugiendum, & sic sit in principio fugæ dicta l. quis sit fugitiuus, §. 1. vbi glos. Socin. Senior consf. 99. lib. 4. Boerius decis. 215. num. 2. & 12. Et ex ea non modo lædatur 34 quartum præceptum decalogi ex not. per Baium Instit. relig. Christ. lib. 3. cap. 65. versic. peccant insuper, verum 35 etiam disciplina militaris quæ Romanis antiquior fuit, quam 36 charitas coniunctorum l. post liminium, §. felicis quoque ff. de capt. & post lim. reuers. Valer. Maxim. de Disciplina militar. Euerard. in loco ab ordine num. 12. centur. loc. argument. Ayal. de officio Belli. lib. 3. cap. 10. num. 6. Caball. dicto casu 294. resolut. crimin. centur. 3. vnde eius 37 à Castris digressionem dolosam fuisse dicendum est, non autem ex ea causa prouentam, Aretin. consil. 80. volum. 1. facit Ruinus consil. 33. versic. nec dici potest in 4. & consil. 193. num. 2. Crauetta consil. 6. num. 63. Menochius de præsumption. præsumptione 3. num. 81. lib. 5. Mascardus de probationibus conclusione 431. num. 56. & sequentibus.

Idque magis suadebatur ex diuturna eius absentia trium mensium spatio l. desertorem, §. Emansor vbi glos. ff. de re 38 milit. Grammat. cons crimin. 57. num. 3. ex ipsius vili, & suspecta conditione l. non omnes, §. à barbaris ff. eod. Et ex

F eo

eo quod non verificabatur valetudo parentum, & sic causa
39 discessus, vt argueretur ex mendacio dolus, l. si quis affirma uerit, §. 1. & l. eleganter, §. idem Pomponius, ff. de dolo.

Et remouebatur quoque obiectum de edicto non includente Milites, qui discesserunt animo reuertendi; nam præterquã constat de contrario animo ex deductis dicitur, quod in casu nostro adest diuersa ratio, vt Bart. & alij allegati non obstent; Nam per carcerem Respublica solum incumbit personæ, cui per reuersionem satis consultum est ex considerat. per Gram. vot. 37. per tot. cum alijs per fintag. com. opin. lib. 9. de quæst. tit. 28. n. 76. vers. & nota; at per discessum Militis à castris illi
40 non est consultum, quia saltim medio tempore a discessu ad reuersionem poterit, quid noui euenire, vt in castris necessa-
41 ria sit Militis persona, & inde emanauit illud, quod a signis
42 abesse etiam momento temporis esset turpissimum; & ideo apud Romanos lex Militem ab auditu tubæ distantem in hostium numerum referebat, Appian. in lib. hist. quem refert, & sequitur Claud. Cotor. de iur. milit. lib. 3. c. 3. Decian. tract. crimin. lib. 7. de var. milit. crim. cap. 1 n. 80.

Nec est attendendum nouum iuramentum, tum quia ex
43 supra allatis habet præsumptionem iuris contra se. Adden. ad Farin. conf. 30. Littera C. vbi de magis comm. tum quia nõ
44 est referendum aliud iuramentum ei, qui semel fuit periurus propter discessum, Farin. conf. 30. n. 21. vbi de com. opin. Per
45 rursus enim habet semper secum periurij suspicionem, quod iterum sit periuraturus, Bardell. conf. 27. n. 39.

Non obstat, quod iuramentum contineat tacitam conditionem saluo vinculo iuris naturalis, nam ex supra deductis
46 apparet eodem vinculo adstringi erga Principem, qui dicitur Pater Patriæ, & in eum omnia iura Reipublicæ sunt translata, Surd. de alim. tit. 7. q. 3. n. 11. ita ut Charitatis ordo sit
47 primo erga Deum, secundo erga Principem, tertio erga Parentes, Luc. de Penna, in l. in filijs in princ. C. de decurion. lib. 10. Euerard. loc. argum. legal. in loco ab ordine nu. 12. & ex his etiam remouetur obiectum de edicto non auferente ius naturale.

Non

48 Non obstat illud de Religioso; nam si sequi velimus illam opinionem, quod sit permissum exire de Religione procedit duobus concurrentibus. Primò, quando parentes sunt in extrema necessitate. Secundò, quando esset obtenta licentia exeundi à Superiore, vel à Summo Pontifice, iuxta notata per Valenzel. consil. 12. num. 23. cum plurib. seqq. alias non caret dolo, qui non vtitur remedijs opportunis ad actum quem gerit, Bald. consil. 395. num. 4. libro secundo, Mascard. conclus. 521. num. 42. quæ etiam occultè fiunt improbitatis probatione plenissima sunt, vt inquit Luc. de Penn. in l. quemadmodum, num. 6. C. de agric. & censit. lib. 11.

Propterea poterat Miles commeatum à Duce impetrare qui suapte natura charitate insignitus concessisset, & euasisset pœnam Triremium, qua fuit damnatus, illa vltimi supplicij ex clementia condonata.

ARGVMENTVM.

Agitur de Decurione quodam, qui præ timore sui Centurionis aliquandiu a signis abfuerat, & re non sine studio excussa resoluitur non esse fugitiuum, immo nec esse officio Decurionis priuandum.

SVMMARIVM.

1 *Miles celans se in aliquo loco, vbi nactus occasionem fugæ, vt Militiam deserat, fugitiuus est iudicandus.*
2 *Fugitiuus pœnis desertoris est mulctandus.*
3 *Fugitiuus reuersus pœnitentia sua nocens esse non desinit.*
4 *Fugitiuus ab affectu animi intelligendus est, non a fuga.*
5 *Animus non fugiendi probatur coniecturis, vbi recensentur plures.*
6 *Minæ viri timendi incutiunt metum.*
7 *Recensentur verba Philippi Macedonis ex quibus fuit incussa suspicio ne dum Thessalis, sed Romanis.*
8 *Cum inimico cautius est agendum.*
9 *Miles qui aliquo munere functus est in priuatorum munerum non est redigendus.*

CASVS DECIMVS.

DECVRIO, qui Militum copijs lustrandis consueto timpani sonitu, vocatus ad nomina non responderat datus à suo Centurione fugitiuus fuit in ipso lustrationis actu proclamatus.

De qua proclamatione monitus ab vno ex suis Commilitonibus, illico coram me adfuit, & custodiæ sponte commissus respondit, quod ipse Ferraria non discesserat etiam animo; quod ideo se Domi Cardinalis Beuilacquæ receperat, & per decem dies, ac noctes ibi permanserat, quia accusauit suum Centurionem coram Duce exercitus de non integra erogatione panis numero suæ curæ commisso, & propterea timens ab eodem verberibus, vel atrociori iniuria affici, ibi tanto tempore latuit.

Ex aduerso dicebatur, quod Decurio abijciens obedientiæ iugum se subtraxerat à suo Centurione, & à stationibus recesserat, vt se celaret Domi ipsius Cardinalis, & inde fugę nactus occasionem, Militiam desereret, ita ut fugitiuus esset iudicandus, & iure proclamatus per tex. in l. quis sit fugitiuus, ff. de edilic. edict. vbi Proculus interrogatus de eo, qui Domi latuisset, in hoc scilicet, vt fugæ nactus occasionem se subtraheret. Respondit, licet fugitiuus non videatur qui Domi mansit, tamen fugitiuus est, & propterea pœnis desertorum est mulctandus, cum eadem pœna sit in fugitiuo, quæ in desertore l. qui cum vno, l. fin. ff de re militar.

1

2

Nec ex eo, quod mutato consilio sponte reuersus custodię

3 se commisisset, cessabat suspicio fugæ; nam tali pacto pœnitentia sua nocens esse non desinit, vt Cælius ait in dicta l. quis sit fugitiuus.

4 Contrarium nihilominus videbatur resoluendum, quia fugitiuus ferè ab affectu animi intelligendus est, non vtique à fuga, vt Viuianus dicit in dicta l. quis sit fugitiuus, quod autem animus fugiendi abfuerit colligitur ex pluribus.

Primò, ex accusatione ex qua emanauit inimicitia, l. qui cum maior, ff. de bon. libert. Vndè cum Miles Centurio-

5 nem inimicum fugerit, quamuis fugisse verum sit; non tamen fugitiuum esse, ait Viuianus in dicta l. quis sit fugitiuus, & facit illud Ecclesiastici cap. 4. & ab inimicis separa te.

Secundo ex minis; Dixerat enim Centurio commilitoni Decurionis, conquerens de accusatione prædicta:

6 Non passerà tre volte vintiquattr'hore, che se ne pentirà, quæ minæ relatæ cum illi essent illatæ à viro timendo, metum incusserunt. l. metu cum ibi notat. per omnes, C. quod metus caus. Ruin. consil. 177. num. 5. volum. primo. Et de similibus verbis prolatis à Superiore, vel Domino, etiam quod non probentur soliti exequendi minas, Hyppol. Riminal. in cap. primo, num. 25. & seqq. de offic. delegat. Alciat. in l. non contingat, num. primo, ext. de iureiuran. Boer. decis. 100. num. 13. & de communi Ruin. consil. 121. num. 6 lib. 4. talem incusserunt in ipsum metum, vt se absconderit, quo casu fugitiuum non esse Proculus dixit in dicta l. quis sit fugitiuus.

Tertiò, ex eo quod Decurio postmodum Domi Cardinalis receptus, rogauit Comilitonem, vt se interponeret ad placandum iratum animum Centurionis, & sic apparet, quod tantum latere volebat, donec deferuesceret iracundia Centurioni, ex quo fugitiuus iudicandus non est Procul. in dicta l. quis sit fugitiuus, & facit decisio Viuiani in simili casu in eadem l. vbi si a Magistro puer recessit, & rursus ad matrem peruenit, cum quereretur num fugitiuus esset, si

celandi

celandi causa, quo ne ad Dominum reuertatur, fugisset, fugitiuum esse, si verò vt per matrem faciliorem deprecationem haberet delicti alicuius, non esse fugitiuum.

Quartò, colligebatur ex ipsius Militis anteacta vita qui optime se gesserat, quam animaduertendum cautum est in l. non omnes, §. à barbaris, ff. de re milit. Latè Becc. consil. 44. num. 5. & seq. lib. 1.

Non obstabat igitur declaratio facta à Centurione super minis importantibus vindictam iuris, non autem facti, quia talis declaratio forsan non redarguisset de inditio Centurionem, quatenus minæ fuissent executioni demandatæ, non 7 autem propterea retrahebant à Milite metum ex eisdem incussum, per supradicta iura; Nam similes minæ si incusserunt Romanis suspicionem, multo magis metum Tirunculo Militi. Philippus enim multa quæstus apud Romanorum Legatos de moribus, & calumnijs Thessalorum tandem elatus ira, hanc vocem adiecit. Nondum omnium dierum solem occidisse; hic sermo non Thessalis, verum & Romanis suspectus vtriusque gentis fremitum excitauit, Liu. 4. Decad. lib. 9.

Nec obstabat, quod Centurio probauerit sua ex parte post accusationem, & verba minatoria beneuolam alloquutionem cum Milite intercessisse, quia nihilominus cum eo 8 cautius erat agendum, iuxta illud Ecclesiastici 12. Etsi inimicus humanitatis gratia vadat curuus adijce animum tuum, & custodi te ab illo, non statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam.

Non obstabat, quod mutato consilio, per sponte reditum, pœnitentia sua nocens esse non desinerit, quia ex prædictis optime apparet, quod non dici poterat fugitiuus, cum benè applicentur declarationes iureconsultorum superius adductæ, Fab. Mont. in pract. arbitr. par. quarta, num. 346. & seqq. Decian. tract. crimin. lib. 7. cap. 15. nu. 13. & seqq. Farinac. quæst. 113. num. 9. vers. limita huius secundi Casus conclusionem.

Dux exercitus immerito fugitiuum proclamatum fuisse

re

9 rescripsit, & ideò actam proclamationem iniustàm declarandam, illumque in pristinum Decurionis officium restituendum mandauit, Et licet quo ad officij restitutionem in aduersa pleriq. versarentur sententia, eo quia militares leges spreuisse visus esset, cũ tam longo temporis interuallo, suis abfuisset à signis, id tamen cum metus causa egisset, ob sui Centurionis minas, tàm graue non fuisse crimen Dux iterauit, vt ex Decurione Miles fieret, sed aliqua potius leui ad aliorum exemplum pœna mulctandus esset; Graui enim ignominiæ, grauique crimini tribuitur, si Milites qui aliquo munere functi fuerint in priuatorum numerum reditum faciant; Quamobrem Liuius Voleronem quendam de plebe hominem, qui superioribus expeditionibus ordines duxerat, inter gregarios adscriptum Militiam recusasse tradit.

ARGV-

ARGVMENTVM.

An Miles inquisitus de delicto, si fugiat etiam à carcere, puniri possit etiam vt fugitiuus.

S V M M A R I V M.

1 *Pœnæ indictæ Militibus fugiētibus augentur si fugæ aliud crimē adiunctū sit.*
2 *Bis deserere dicitur qui delinquendo deserit. Crimen furti fuga adiunctū vltimum minatur supplicium.*
3 *Sola fuga non est attendenda in Milite, sed causa fugæ.*
4 *Fugitiuus non a fuga, sed ab affectu animi intelligendus est.*
5 *Carcer mala vocatur mansio.*
6 *Eo ipso, quo quis decernit delictum committere, decernit etiam fugere.*
7 *Quisque cupit euadere pœnam, licet ea sit iusta.*
8 *Delinquere, & cogitare de fuga, sunt quodammodo inseparabilia.*
9 *Animus fugiendi præsumendus est in eo, qui deliquit.*
10 *Percutiens aliquem in capite, & cum armis, animo occidendi, percussisse præsumitur.*
11 *Miles fugæ reus non est, si non fugit animo deserendi militiam, sed aliam, ob causam.*
12 *Animus vtpote sensui non subiectus, sed in corde latens non Testibus, sed præsumptionibus probatur.*
13 *Præsumptio iuris est, quod si miles è carceribus aufugerit, non vt militiam deserat, sed vt carceres euadat aufugisse dicatur.*
14 *Miles e carceribus fugiēs nō militiā deserere, sed custodiæ refuga dicēdus est.*
15 *Vbi duplex alicuius actus potest recenseri causa, ad proximam, & immediatam ille erit referendus.*
16 *Intellectus ad textum in l. non omnes.*
17 *Assertio quod fuga sit perpetua comes delicti, continet euidentem fallaciam.*
18 *Delinquentes quandoque si in carceres detrudi sinunt, & postea mutato consilio carceres frangunt.*
19 *Iuris præsumptio est vt, si quis post commissum delictum, ante tamen initam inquisitionem aufugerit, conscientia propry sceleris aufugisse dicatur.*
20 *Si quis fugiat post accusationem, vel inquisitionem transmissam, timori molestiarum, fuga tribuenda est.*
21 *Molestias etiam innocentes fugere solent.*
22 *Non constat verè quē deliquisse, nisi sit de delicto, vel conuictus, vel cōfessus.*
23 *Desertio vna cum delicto, tunc demum punienda est, cum immediate sequitur delictum.*
24 *Fugiens post transmissam inquisitionem, dici non potest, quod conscientia sceleris aufugerit.*
25 *Sine dolo nulla prorsus debet irrogari pœna.*

Fugæ

rere, nam cum delicta punienda sint,& pœnam vnusquisque quamuis condignam cupiat euadere; sunt consequenter quo-
8 dammodo inseparabilia delinquere, & cogitare de fuga, ita ut merito in eo, qui deliquit animus fugiendi præsumendus sit,
9 vt experimur in simili in eo, qui si aliquem in capite & cum
10 armis percusserit, animo occidendi percussisse præsumitur cap. significasti il 2. in final. verbis de homicid. l. 1. §. Diuus Adrianus in princip. ff. ad l. cornel de Sicar. & vtrobique Doctor. Caball. de omni genere homicid. num. 292. cum seqq.

Cœterum, his non obstantibus, censui vt pro fuga puniendus non esset, regula enim est in iure certa, quod si miles non
11 animo deserendi militiam, sed aliam ob causam aufugerit, fugæ reus non est, d. l. quis sit fugitiuus, ff. de edilic. edict. & ibi DD. Cotor. de Iur. milit. lib. 3. cap. 9. num. 10. Tolos. in Syntagm. lib. 19. cap. 10. num. 17. Decian. lib. 2. tract. crim. cap. 23. animus autem, vt pote, sensui non
12 subiectus, sed in corde latens non testibus, sed præsumptionibus probatur Innoc. in cap. super hoc de renunciat. Bald. in l. si quis filio, §. eius qui, ff. de iniust. rupt. & irrit. fact. testam. Canonist. in cap. afferte gladium de præsumpt.

13 In proposito autem præsumptio iuris est, vt Miles à Carceribus aufugerit, non vt deserat militiam, sed potius vt car-
14 ceres, & delicti pœnas euadat, & ideo non militiæ desertor, sed custodiæ refuga reputatur, l. Milites agrum, §. eius fugam, ff. de re milit. quæ iuris præsumptio ea ratione funda-
15 tur, quia vbi duplex potest alicuius actus recenseri causa, quarum altera sit proxima, & immediata, & magis verisimilis in dubio ad illam est referendus latè Tiraq. de retract. lignag. §. 36. glos. 3. num. 19. Sess. decis. Aragon. 187. num. 68. At, in casu nostro, causa immediata, & verisimilior fugę fuit sine dubio carcer, & metus pœnæ, & molestiarum, tum quia, verè est dicere, quod immediatè aufugit à carcere ex Bart. in dicta l. quis sit fugitiuus, §. 1. ff. de edilic. edict. Ripa in l. admonendi num. 168. ff. de iureiuran. Padill. in l. transigere nu. 3. ff. de transact. tum etiam quia si militiam voluisset

set deserere, vtique statim post commissum furtum aufugisset.

16 Non obstant contraria, quia dispositio textus in l. non omnes ex prædictis apparet procedere, vel vbi immediatè post delictum sequuta est fuga, vel vbi, nisi immediatè, sed ex interuallo alteri causæ referre non valet, ideo non est verum 17 semper quod fuga sit perpetua comes delicti, quia hęc assertio continet euidentem fallaciam, tunc sanè aliquid probabilitatis haberet, quando omnis delinquens fugeret, vel nullus, nisi delinquens fugeret. Veruntamen contrarium quotidiè experimur in illis, qui post commissum delictum, nec fugiunt, nec de fuga cogitant, & in illis, qui etiam innocentes 18 vexationes, & molestiam militiæ, vel aliam ob causam fugiunt, immò delinquentes, & se in carceres detrudi sinunt, vel quia putent delictum occultum, vel quia expectent de eo gratiam, & postea mutato consilio carceres frangunt, vel aliter 19 à pœna se subtrahunt. Hinc iuris præsumptio est, vt si quis post commissum delictum, ante tamen initam accusationem, vel transmissam inquisitionem aufugerit, conscientia proprij sceleris aufugisse dicatur, si verò post accusationem, vel 20 emissam inquisitionem, timori molestiarum, quas etiam in-21 nocentes subire recusant, fuga tribuenda est, Menochius quæst. 89. num. 39. de præsumpt. lib. 1. Mascard. de probat. conclus. 819. num. 13. Farinac. quæst. 48. num. 27. & 35. Peguer. decis. 17. num. 31. & 32. Intrigl. lib. 2. singul. 176. num. 54. Thomas Metzeger. de tortura reorum conclus. 111.

Nec obstat, quod in casu nostro, vere constaret, Militem 22 deliquisse, atque ideo dici posset, vt vere ex delicto prouenerit desertio, ac proinde bene procederet dispositio dictæ legis, non omnes, quia vltra, quod hoc in facto non verificabatur, cum quem deliquisse, verè non constet, nisi sit de delicto, vel confessus, vel conuictus, quando etiam verum esset, nihil referret, quia tunc demum desertio vna cum delicto punitur, quando immediatè sequitur delictum, vel quando non immediatè, ante tamen formatam inquisitionem,

nem, itaut miles nullam aliam possit afferre causam fugæ, nisi conscientiam patrati sceleris, alias si post inquisitionem aufugiat, dici non potest quod cōscientia sceleris aufugerit, quia statim aufugisset, sed potius ex timore inquisitionis, & carceris, quæ non facit militem fugitiuum dicta l. milites, §. eius fugam, ff. de re milit. quod comprobatur optimo simili, in eo

34 qui vxorem illius, cum quo pacem inierat adulterauit; licet enim maritum offenderit, pacem attamen fregisse non dicitur, nisi probetur, quod potius vt offenderet, quam vt libidinem expleret adulterauit ea ratione quia offensa consequtiua, & præter intentionem offenderit.s, licet offensa de se sit talis tamen ad effectum incurrendi pœnam non reputatur vt plené per Berou. cons. 194. num. 9. lib. 3. Mascard. de probat. conclus. 1162. num. 132. Petrin. Bell. de re milit. par. 10. tit. 2. num. 37. Sic in proposito licet fugiens à carcere deserat consequenter militiam, non erit tamen desertio punibilis,

35 cum in deserente desit animus deserendi, & consequenter dolus, sine quo nulla prorsus irroganda est pœna, Lotta in memor. verb. periurium, Menoch. de arbitr. cas. 194. num. 58. & casu 309. & cons. 28. num. 13. Mascard. de probat. conclus. 739. num. 12. Decian. tract. crimin. lib. 6. cap. xi. num. 14. & requiritur verus, nec sufficit præsumptiuus, l. nec exemplum, C. de fals. Hieron. Gabr. cons. 169. num. 16. & seq. & in puncto Petrin. Bell. de re milit. par. 8. tit. vnico num. 72.

ARGVMENTVM.

De verbis Mendacium dicis, & quando ex illis dicatur illata iniuria præcipuè inter Milites.

SVMMARIVM.

1 *Verba Mendacium dicis, ac verbum Mentiris idem prorsus significant.*
2 *Ex verbo Mentiris adeo iniuria infertur, vt non liceat dicere, Tu mentiris saluo honore tuo.*
3 *Idem est ex verbis Mendacium dicis.*
4 *In Militia modica honoris iactura magni æstimatur.*
5 *Verba etiam dubia si conuicium subolere possunt, quasi iniuriosa puniuntur.*
6 *Refertur differentia inter mendacium dicere, & verbum Mentiris.*
7 *Qui mentitur ipse non fallitur, sed alterum fallere conatur.*
8 *Qui mendacium dicit ipse fallitur.*
9 *Vir bonus præstare debet ne mentiatur, prudens ne mendacium dicat.*
10 *Refertur exemplum Hieremiæ Prophetæ.*
11 *Viam veritatis ignoras, falso asseueras, falso tibi persuasum est, sunt verba quæ ciuiliter vsurpantur.*
12 *Iniuria, an inferatur ex verbis mendacium dicis, distinguitur iuxta facti coniecturas.*
13 *Referuntur aliquæ qualitates, & coniecturæ, ex quibus probatur, quod verba Mendacium dicis conuicium non sonant; & referuntur aliæ ex quibus dicta verba conuicium sonant.*
14 *Ambigui sermonis natura, illa est, vt aliud dici videri non debeat, quam quod se dicere sentit, & declarat is, qui verba protulit; eius enim interpretationi, & declarationi statur.*

CASVS

CASVS DVODECIMVS.

CENTVRIO quidam redarguerat Erogatorem Annonæ, quod integram annonam militibus suis non erogasset, & quia Erogator respondidit Signor Capitano V. S. dice la bugia, perche io hò distribuite l'intiere tappe à tutti i suoi soldati, & come V. S. vol dir questo, se non si è trouato presente alla distributione, è forza che lo dica à relation d'altri: Centurio quasi iniuria affectus ob impactam sibi mendacij nō tam subdidit. Forà di quà ti farò rintuzzare queste parole giù per la gola, io son homo da dir bugie? Altercatione illico mihi delata erogatorem custodiæ dedi, Centurioni vero, vt ad palatiū Ducis se conferret, precipi, ne quid interim ex hoc scandali eueniret, & quia Centurio coram Duce exclamabat se illis verbis contumelia affectum dubitaui an uere esset illata iniuria.

Et pro affirmatiua considerabam idem prorsus significare
1 verbū mendacium dicis, ac verbum mentiris, Bard. consi. 32. n. 12. & seqq. nihil enim aliud est dicere alicui, mentiris, quā illi mendaciū irrogare, quasi falsum asseruerit, vnde sicuti ex Ver-
2 bo Mentiris, iniuria infertur, adeo vt nec liceat dicere tu mentiris saluo honore tuo, Bart. in l. si quis extraneus, & ibi Iaso. n. 7. ff. de acq. hæred. Alex. in l. vlt. ff. quod quisq; iur. & in l. turpia vbi etiā Ias. n. 7. ff. de leg. 1. Idem Ias. in l. vt vim in fin. ff. de iust. & iur. Alciat. in l. descertatio, § 1. de verb sign. Didac. Couar. lib. 1. var. resol. c. xi. n. 1. Rip. in c. M. Ferrarien. n. 88. de cōst. Dec. cōs. 487. n. 4. & cōs. 686. n. xi. Socin. iun. cōs. 123. n. 20. lib. 2. Paris. cons. 30. n. 2. lib. 1. Menoch. cons. 41. n. 9. lib. 1. Tolos. in

 sintagm.

sintagm. lib. 38. cap. 5. num. 5. Ceuall. com. contra comm.
3 cap. 333. num. 1. Guid. Pap. decis. 405. & 455. ita, & inferri asserendum est ex verbis mendacium dicis prout adnotarunt Bertazzol. cons. crim. 152. num. 12. & seq. lib. 1. & in puncto militis, Socin. Iun. cons. 103. num. 10. lib. 3. quem
4 refert Farinac. quæst. 105. num. 329. In militia enim, vbi modica honoris iactura magni æstimatur verba etiam dubia
5 si conuicium subolere possunt quasi iniuriosa puniuntur.

6 Pro contraria sententia vrgebant verba Publij Nigidij, de quo meminit Aulus Gellius lib. 11. Noctium Acticarũ c. 11. ille enim differre putat, Mentiri, & mendacium dicere, dũ in-
7 quit inter mendaciũ dicere, & mẽtiri distat. Qui mentitur ipse
8 nõ fallitur, sed alterũ fallere conatur, qui mendaciũ dicit ipse
9 fallitur. Et rursus vir bonus, inquit, præstare debet ne mentia-
10 tur, prudens ne mendaciũ dicat, quæ comprobantur illo Hieremiæ 37. dum ad Caldeos transfugis respondit, falsum est; quis enim dixerit Hieremiam voluisse conuiciari? necnon quia in iure nostro, veluti ciuilia hæc verba vsurpantur,
11 viam veritatis ignoras, falso asseueras, falso tibi persuasum est, falsum est, vt aduertit Tholosan. in his terminis in sin-
12 tagm. lib. 38. cap. 7. num. 18. Et ideo quod nulla inferatur iniuria ex verbis mendacium dicis, senserunt Luc. de Pen. in l. 3. col. 2. vers. hæc faciunt, C. de castr. pecul. milit. lib. 12. Coros. in l. si tam angusti n. 5. ff. de seruitut. Padilla in l. quæstionem nu. 14. C. de fideicommiss. Plaz. de delict. lib. 1. cap. 1. nu. 11. Viu. com. opin. lib. 9. tit. de iniur. n. 137. Ceuall. comm. contra comm. c. 128. n. 5. & 6. Grat. discept. 71. nu. 2. Farinac. quæst. 105. nu. 327. Pacif. cons. 30. nu. 1. lib. 1. Menoch. cons. 41. nu. 10. Farin. d. q. 105. nu. 327. cum seqq.

Mihi autem in hac opinionum varietate considerandũ vi-
13 debatur, quod verba mendacium dicis apta sunt iniuriam comprehendere, & illam etiam excludere iuxta facti qualitatem, & mentem proferentis, vt docet Bartolus in l. quis sit falsum, ff. ad l. cornel. de fals. Potest enim quis redargui de mendacio, quasi scienter mendacium dicat, & quasi illud

igno-

ignoranter admittat, hoc est nesciendo an mendacium sit. Sunt ergo verba indifferentia, quæ à solo proferentis affectu iniuriam sumunt, quia si ex coniecturis, & modo proferendi malum fuisse coarguatur, vti iniuriosa puniri debent, si vero non nullam merentur pœnam, ita post Salic. in l. de tutel. in princ. C. de in integr. rest. distinxit, Batard. qui totum arbitrio iudicis committit in addit. ad Clar. §. iniuria num. 20. quem sequitur Farinac. dicta q. 105. n. 327. & 329.

Prædicta ergo in casu nostro adhibita distinctione dicebam satis clarum verba illa non fuisse prolata animo iniuriandi, & omisso quòd ita in dubio est interpretandum vt docuere, Bart. in cons. 108. & post eum Ruin. cons. 145. num. 13. 15. & 23. vol. 4. Grauet. cons. 9. per tot. Perpendebam vrbanum illum loquendi modum Signor Capitano V. S. &c. neque enim iniuria nisi irato animo, & inurbanis verbis inferri solet vt ex Viuio refert Farinac. dicta quæst. 105. nu. 327 Rursus, & illa verba V. S. non ce si è trouato, bisogna che lo dica à relation d'altri, quibus verbis voluit innuere Centurionem non ea mente loquutum, vt scienter falsum assereret, quo casu verè iniuriam intulisset, sed potius aliena suggestione deceptum crimen sibi obiecisse, his addebam declarationem Erogatoris, qui medio iuramento asserebat verba illa ad sui tantum exonerationem non iniuriam alterius pro-
14 tulisse. Ambigui enim sermonis natura illa est, vt vult Diodorus Cronus, de quo meminit Gell. cap. 12. lib. 12. noct. atticar. vt aliud dici videri non debeat, quam quod se dicere sentit is, qui dicit, & similem declarationem attendit Bertaz. cons. crim. 88. in fin. num. 7. Et tandem valde apud me vrgebat criminatio Centurionis in Erogatorem, quem publicè de fraude redarguerat; nam sicut nec illi licitum erat, ita & excusationem alteri præbuit, vt latè discussit, & examinauit in sequenti suo voto Peritissimus Iurium Doctor conciuis meus Dominus Franciscus Corona. Et prædictis auditis Dux exercitus, vt pacem inirent, præcepit prout factum est.

G 3 VOTVM

VOTVM

Domini Francisci Coronæ Iuris Consulti Reatini super eadem materia de verbis Mendacium dicis.

ARGVMENTVM.

Cessat actio de iniuriis, quæ ex verbali offensione deducitur, vbi duo copulatiuè non concurrunt, scilicet quod verba sint iniuriosa, & quod prolata fuerint animo iniuriandi.

SVMMARIVM.

1 *Verba quamuis iniuriosa de sui natura, pœnam non exigunt quando cessat animus iniuriandi.*
2 *Animus offendendi non potest inesse sine dolo itaut non sufficiat lata culpa quæ alias dolo æquiparatur.*
3 *Mentiris, & mendacium dicis idem non sunt.*
4 *Mentiris denotat perfidiam, mendacium dicis simplicem imprudentiam iniuriæ non illatiuam.*
5 *Verba non dicis verum, seu mendacium dicis apud personas nobiles, quæ honoris seruant candorem, iniuria reputatur.*
6 *Verba mendacium dicis habent in se maiorem modestiam, & humanitatem, quam verba mentiris.*
7 *Ex præcedentibus, & subsequentibus, alteratur sonus verborum, & mitigatur illorum rigor.*
8 *Sufficit pro exclusione iniuriæ, verba redddi ambigua, æquiuoca, vel indifferentia.*
9 *Fraus in eroganda annonam iure militari grauissimum delictum reputatur.*
10 *Ex fraude erogationis annonæ furta militum segnities, morbi, & pestilentiæ in exercitu solent generari.*
11 *Imputatus de fraude, si respondeat imputanti mentiris per gulam, nulla pœna*

na puniri debet.

12 *Ignoscendum est ei, qui voluit se vlcisci prouocatus.*

13 *Animus offendendi regulariter censetur inesse verbo iniurioso, quamuis adatur protestatio contraria.*

14 *Animus offendendi cessare dicitur, vbi apparet de causa diuersa, scilicet de necessaria defensione proprij honoris.*

15 *Iniuria prouocatus respondens per verbum mentiris dicitur inferre nouam iniuriam, & pœnam mereri secundum aliquos DD.*

16 *In foro conscientiæ prouocatus dans mentitam nullum committit peccatum.*

17 *Prouocatus dans mentitam tunc non excusatur, quando eam dat ex interuallo post acceptam iniuriam.*

18 *Amplia etiam quando crimen impactum esset verum, & sciri expediret.*

19 *Quando fraus obiecta non apparet probata, stat presumptio pro fidelitate ministri.*

VOTVM

VOTVM.

PROPOSITAE dubitationi an Erogator Annonæ, qui Centurioni improperanti, quod in distributione suos milites fraudasset, respondit V. S. dice la bugia, &c. sit plectendus aliqua pœna? Negatiuè respondendum arbitror.

1 Cessat namque iniuriarum actio, quæ ex verbali offensione deducitur, vbi duo copulatiuè non concurrunt. Primum scilicet quod verba sint iniuriosa, alterum verò, quod prolata fuerint animo iniuriandi, l. illud, §. 1. ff. de iniur. l. Si non conuicij, C. eodem, Bald. cons. 230. in fin. lib. 3. & cons. 277. & 443. lib. 5. Grauett. cons. 9. num. 29. Rolan. cons. 11. num. 53. lib. 3. in fi. Cepol. cons. 70. in fin. Menoch. cons. 107. num. 8. lib. 2. & plenius cons. 1197. num 1. & seqq. lib. 12. Ioseph Ludouic. dec. Luc. 4. num. 24. Maceraten. varriar. resolut. lib. 3. cap. 1. n. 57. 64. & seqq.

Adeo vt vnum sine altero non sufficiat, & quantumcumque verba sint iniuriosa de sui natura pœnam non exigunt, quando cessat animus iniuriandi, Oldr. cons. 53. num. 3. vers. imo quandoque, Roman. cons. 96. num. 4. vers. imo plus est, Bolognett. in addit. ad Ioannem de Anan. cons. 44. in fin. Natt. cons. 595. num. 2. lib. 2. Honded. cons. 96. num. 6. lib. 1. Menoch. cons. 230. num. 24. Grammat. dec. 37. num. 1. Surd. decis. 89. num. 23. & seqq.

2 Nec possit inesse animus offendendi sine dolo, itaut non sufficiat lata culpa, quæ alias dolo æquiparatur, Bald. Cepol. & Surd. loc. supracitatis, Honded. dicto cons. 96. num. 10.

&

& cons. 112. num. 23. & seqq. lib. 1. Barz decis. 134. num. 6. Bernard. Biscia inter cons. Farinac. 30. num. 46. & seqq. & alij Magon. decis. Lucen. 29. nu. 11, & seqq. Ioseph Ludouic. d. decis. 4. num. 41. Osasch decis. 77. num. 28.

In proposito autem vix firmari potest, quod dicta verba
3 prolata ab Erogatore sint iniuriosa de sui natura; non enim sunt idem Mentiri, & dicere mendacium, quemadmodum
4 nonnulli opinantur; primum enim denotat perfidiam, posterius verò simplicem imprudentiam iniuriæ non illatiuam, quemadmodum auctoritate Sancti Thomæ 2.2 quæst. 110. ar. 1. & text. in cap. animaduertendum 22. quæst. 2. Alijs pluribus ad id relatis declarant Ceuall comm. contra comm. quæst. 128 num. 6. Ioan. Ias. lib. 1. de iniur. sing. certam. c. de mentita, Farinac. quæst. 105. num. 327. & nouissimè Ciriac. Nig. controu. iur. cap. 126. num. 7 Greu. ad Gaill. lib. 2. concl. 100. & concl. 102. num. 29. vbi allegat etiam Baiard. & alios.

Et quamuis non desint existimantes verba Non dicis ve
5 rum, seu dicis mendacium reputari iniuriosa apud personas graues, & nobiles, quæ seruant honoris candorem, prout dici posset in Milite, præsertim in gradu, & dignitate constituto, qua ratione sic intelligi apud Gallos, refert Farinac. dicta quæst. 105. num. 239 & apud Germanos Greueus dicta conclus. 100. num. 30. alios referentes, & benè conferunt, quæ ponit Nig. d. cap. 126. nu. 28. vbi videtur inclinare pro aliqua pœna extraordinaria.

Tamen negari non potest in quouis casu, quod ista verba
6 non sint adeo rigorosa, quemadmodum verba mentitæ, sed habeant in se maiorem modestiam, & humanitatem, prout aduertunt Salicet. in l. de tutela, C. de in integr. restit. Alexan. in addit. ad Bart. in l. apud Labeonem, §. sed quod adijcitur, ff. de iniur. Ias. in l. turpia in fin. ff. de leg. 1. & l. etsi parcent in 3. notab. ff. de lib. & posth. & alij relati per Farin d. q. 105. n. 327. & 328.

Cumque in proposito fuerint præmissa verba honoris, & qualificatiua videlicet, Signor Capitaneo V.S. &c. & imme-

diatè

diatè subnexa ratio, perche io hò distribuito l'intiero, & V.S. non si è trouato presente, è forza che lo dica à relation d'altri, &c. satis clarè demonstratur quod Erogator magis voluerit Centurionem instructum reddere de veritate facti, à se ignorata, quam illum redarguere de falso re ipsa, & ex consilio, ac certa sciētia commisso, quemadmodum requiritur ad consistentiam mentitæ, & iniuriæ inductionem, sicuti post alios conciliando opiniones, ex mente Alex. Ias. & aliorum declarant Bertaz. cons. 88. num. 8. lib. 1. in crim. Laderch. cons. 182. num. 10. & in indiuiduo casus nostri, Cost. in tract. aut sciebat, aut ignorabat cent. 2. dist. 17. num. 1. & seqq. & conferunt responsa inter cons. Farin. cons. 30. n. 130. & 183. & seqq.

7 Ex præcedentibus enim, & sequentibus alteratur sonus verborum, & mitigatur illorum rigor, quemadmodum ad materiam tradiderunt, Crauet. cons. 5. nu. 27. & cons. 419. num. 4. Natt. cons. 567 num. 21. lib. 3. Curt. Iun. cons. 169. num. 1. Cephal. cons. 77. num. 2. & cons. 96. num. 27. lib. 1. Rol. cons 61. num. 9. lib. 1. & cons 11. num. 78 & seqq. lib. 3. Menoch. dicto cons. 1197. num. 17. & Farin. seu consulentes dicto cons. 30. num. 103. Maceraten. d. lib. 3. c. 1. n. 59.

8 Et sufficit pro iniuriæ expulsione ex qualibet interpretatione, seu admixtione verba reddi ambigua æquiuoca, vel indifferentia, Crauett. cons. 9. num. 20. & seqq. Ioseph. Ludouic. decis. Lucen. 4. num. 32. Cappell. Tholos. dec. 397. Gabr. cons. 166. num. 6. lib. 2. Maceraten. var. dicto cap. 1. num. 64. & alij cumulati per addent. ad Farin. dicto cons. 30. litt. L.

Sed dato millies, quod verba prædicta essent iniuriosa idemq; prorsus importarent, quod verbum Mentiris, nullumq; additum esset temperamentum.

Adhuc deficit secundum requisitum doli scilicet, & animi deliberati ad offendendum, cum enim Erogator esset grauiter iniuriatus vt pote de fraude in distributione Annonæ,

9 & sic de delicto in officio commisso, quod iure militari grauissimum

10 nissimum reputatur, cum exinde furta militis segnities, seditiones, morbi, & pestilentiæ in exercitu soleăt generari, vt post Claud. Cotor. tract. de iur. milit. lib. 1. c. 22. nouiss. perpendit Merend. contr. iur lib. 6. c. 39. n. 13. 18. & seqq & propterea infertur esse specialissimū in hoc crimine, quod auferatur bona filiorum, & vxoris l. satis notum, C. in quibus caus. pig. tac. contrah. l. 4. C. de Princip. lib. 12. quod nullo alio officiali practicari solere, quantumuis agatur de interesse fisci testantur Franc. à Pont. tract. de potest. Proreg. tit. 4. §. 8. n. 11. Mastrill. de Magistr. lib. 5. c. 8. n. 91. Fontanell. de pact. nuptial. claus. 7. glos. 2. p. 3. n. 8. & 14. Rot. Rom. decis. 812. in fin. par. 1. diuers.

11 Vtque licuit eidem Erogatori illatam iniuriam per explicitam mentitam propulsare, vt in terminis de eo, qui fuerat
12 imputatus de fraude ab officiali Gabellæ, & imputanti responsum dederat, quod mentiebatur per gulam, quod scilicet nulla pœna puniri deberet, respondit Bal. cons. 45. per tot. lib. 4. Cuius auctoritas tam respectu grauitatis Doctoris, quam respectu punctualitatis, dum loquitur etiam in fortioribus terminis, posset sufficere pro determinatione præsentis casus.

Sed generaliter eamdem determinationem de licita propulsatione iniuriæ per verba Mentiris, probat text. in l. quæ omnia, §. ibi (dicat Dominum mentiri) & inferius ibi (ferendus pudorem suum purgans) ff. de procur & l. qui cum, §. idem puto, ibi, (si ab eo petitus retorsit ignoscendum est ei si voluit se vlcisci prouocatus) ff. de bon. liber.

Et confirmant plurimæ rationes, quia vim vi repellere licet l. vt vim, vbi Bologn. num. 95. declarat procedere tam in vi reali, quàm verbali, ff de iust. & iur. quia delicta mutua compensatione tollunrur, l. viro, ff. solut. matrim. l. si ambo, C. de compens. & in specie, Herman. quæst. iur. tit. de iniur. lib. 1. cap. 26. Menoch. cons. 403. num. 11. & maior videtur esse culpa illius, qui prouocauit, l. si ex plagis, §. tabernarius, ff. ad l. aquil. L. 1. §. cum, ff. si quad. paup. fec.
13 dic. & quia animus offendendi (qui regulariter censetur inesse

esse verbo iniurioso, quamuis addatur protestatio contraria, vt per Oldrad. cons. 96. nu. 4. & cons. 113. in fin. Paris. cons. 78. num. 16. & cons. 149. num. 19. lib. 4. Bertazzol. cons. crim. 44. nu. 6. & alij cumulati per Farinac. dicto cons. 30. num. 9. & seqq. & Add. ibidem litt. q. & magis in specie cons. 5. num. 6. Iacob Gall. cons. 82. num. 5. Menoch. cons. 41. num. 32. Guid. Pap. decis. 445. Gratian. decis. Mar-
14 chiæ 581. Cessare dicitur, vbi apparet de causa diuersa, scilicet de necessaria defensione proprij honoris ex præcedenti iniuria læsi, vt benè declarant Grauett. cons. 18. num. 7. Ruin. cons. 143. num. 10. lib. 3. Gaill obseru. cam. Imper. obser. 100. lib. 2. Berou. cons. 173. num. 12. 19. & seqq. lib. 3. Honded. cons. 12. num. 25. & cons. 96. num. 11. & seq. lib. 1. Farinacc. cons. 6. num. 25. & ibi add. litt. E. alij in cons. 30. num. 140. cum seqq. & conferunt Put. decis. 52. par. 3. Magon. decis. Flor. 25. num. 10. Maceraten var. resol. lib 3. cap. 1. num. 68.

Et quamuis nonnulli contrariam opinionem tenuerint,
15 scilicet quod iniuria prouocatus respondens per verbum Mentiris dicatur inferre nouam iniuriam, & mereatur aliquã pœnam signanter viri clarissimi, Boer. cons. 4. Clar. in §. iniuria vers. quero etiam.

Tamen vltra quod ipsemet Clarus testatur in facti contingentia à Senatu pro absolutione prouocati fuisse iudicatum, contra eos quoque stat communis Schola Criminalistarum, & magis vera, & recepta opinio, quam ex professo articulo ad partes discusso, non obstantibus prædictis auctoritatibus, quas in iudicio reprobant, post innumeros authores ab eis relatos firmarunt, Facchin. contr. iur. lib. xj. cap. xij. per tot. Farinac. quæst. 105. num. 315. & cons. 35. num. 26. vbi ampla additio cum Serie Doctorum per integram columnam, & cons. 141. num. 9. lib. 2. Card. Tusc. in suis conclus. litt. M. concl. 204. Mentiri aliquem dicens quando possit de iniuria puniri num. 8. vers. Limita nisi quis daret, Rauden. de Analog. cap. 31. num. 92. Marc. Frez. tract. de existimat. par. 2. cap. 8. num. 2. & seqq. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 50. nu.

50.

30 Schraderius de feudis parte 9. capitulo 4. num. 127. Niger dicta controuersia 126. num. 36. Maceraten variarum lib. 3. capitulo primo num. 64. & in fine Petrus Caballus resolution. criminal. libro secundo casu 154. Hartamanus dicto titulo de iniuria capitulo 4. & ita seruari in supremis tribunalibus patet ex Gaillo obseruationum cameræ imper. obseru. 100. per totam, signanter num. 4. lib. 2. Misinger. in iisdem obseruat. cent. 5. obseru. 17. vbi de communi, & quod ita crebrius fuit resolutum, Greu. ad Gaill. dicta conclusione 100. num. primo cum pluribus sequentibus Caualcan. decis. 16. nu. 32. par. 5. Mut. decis. Sicul. 36. num. 21. & seq.

16 Eamdemque opinionem procedere in foro conscientiæ, quod prouocatus dans mentitam nullum committat peccatum post Sotum de Iustitia & iure Baiardus & addent. ad Farinaccium loco citato, Greueus dicta conclusione 100. num. 16.

Contraria vero possunt procedere, vel vbi mentita daretur ex interuallo, vt per Misingerium columna septima, num. sexto, Baiardus ad Clarum, §. Iniuria num. 64. & alij relati per Farinacium dicto consilio 141. num. 9. libro secundo, Add. ad eundem conf. 35. litt. L. vers. nec tamen contra Greu. eod. loc. n. 25.

Vel vbi non præcessisset iniuria, sed verba iuridica quantumuis tangentia interesse mentientis, Farinacius quæstione 105. num. 310, vel vbi essent relata verba, quæ tangerent factum tertij, vt per Iacobum Gallum dicto consilio 82. Menochius consilio 41. num. 8. Niger dicta controuer. 126. num. 32.

17 Vel vbi crimen obiectum esset verum, & sciri expediret, vt in eodem casu Iacobus Gallus dicto consilio 82. Niger vbi proxime num. 33. Farinacius dicta quæstione 105. num. 321. & addent. ad dictum conf. 30. litt. L. vers. secundo vt pariter.

Licet autem hec vltima limitatio in casu nostro applica-
15 retur, tamen ex quo fraus obiecta non apparet probata stat

H præsum-

præsumptio pro fidelitate ministri, & consequenter ei dicitur illata iniuria propulsabilis, vt in specie per Baldum dicto consilio 45. libro primo, & conferunt Farinac. locis proxime citatis scilicet dicta quæstione num. 324. & addent. ad dictum consilium 30. littera L. versiculo in dubio tamen.

Neque vrget dignitas Centurionis ex Nigro dicta controuersia 126. num 38. quia iniuriatus non erat plebeius, sed ipse quoque in officio, & sufficit, quod esset persona honesta vt impune posset illatam iniuriam repellere etiam aduersus superiorem, & exercentem magistratum, Baiardus ad Clarum, §. iniuria num. 26. Farinacius dicta quæst. 105. num. 132.

Et ita sentio Sal. Semper, &c. Consulo tamen, vt procuretur pax inter prædictos, quę penitus facit cessare pęnam iniuriæ verbalis, vt per Capic. dec. 78. Clar. d. §. iniuria vers. quęro etiam.

CASVS

ARGVMENTVM.

Milites luxuriosè viuentes, ignominiosè mittendos esse, & exemplis, & auctoritatibus comprobatur.

SVMMARIVM.

1 *Scorta à Castris sunt expellenda.*
2 *Refertur exemplum Scipionis Africani.*
3 *Miles inducens scortum in Castra virilibus vestimentis indutum, qua pœna puniatur.*
4 *Exemplum Cæsaris.*
5 *Maior castitas requiritur in Militibus, quam in paganis.*
6 *Accensus amore alicuius, quomodo sit excusandus.*
7 *Dux exercitus, non pœna semper, sed sæpius pœnitentia Militis, contentus esse debet.*
8 *Crimen lenocinij in militibus summopere detestatur.*
9 *Miles equestris bis in die saltim videre debet equum.*
10 *Miles debet defricare equum.*
11 *Fortia agere non possunt, qui voluptatibus immerguntur.*
12 *Milites praui sunt a Castris eijciendi, ne alios exemplo corrumpant.*
13 *Missio ignominiosa, quomodo sit facienda.*
14 *Refertur exemplum equi Nicomachidis.*

CASVS XIII.

1 AD seruandos ineffeminatos Milites ædicto sancitum fuit ne dum luxuriosas fœminas esse à Castris expellendas, verum arbitrio puniendos illos, qui eas, vel in eisdem retinerent, vel ducerent. Exem-
2 plo Scipionis Africani, qui corruptum exercitum in generosam militiæ formam vt reuocaret duo millia Scortorum è Castris eiecit, Flor. de gest. Rom. Alex. ab Alex. dierum genial. lib. 10. cap. 10. Franc. Patrit. in suis Paralell. milit. p. 2. lib. 17. della legge, & leggi militari 6. Tolos. in sintagm. iur. vniuer. p. 2. de personis lib. 19. cap. 12. n. 8.

3 Itaque cum quidem Equestris Miles Scortum virilibus vestibus indutum in Castra duxisse fuisset denunciatus. Dubitabatur quomodo arbitrandum esset circa pœnam, & quidem
4 carcere afficiendũ affirmabatur, imitando Gesarẽ, qui vinculis mancipauit Osinium ducentem in Castra fœminam, militari veste indutam, nec illum liberauit, nisi post obitum mulieris; exemplo enim tanti viri orbis domitoris esse iudicandum iura permittunt, §. primo Institut. de Codicil. l. an apud, ff. de manumiss. vindict. cap. 1. in causis de sent. & re iudicat. præsertim quia ad seruandum exercitum ineffeminatum, fortissimi quique Duces inuigilarunt vt de Scipione, Alexandro, & Catone Ferret. de re militar. titulo de mi-
5 litar. iustitia num. 50. Maior enim castitas requiritur in Militibus, quam in paganis, vt sint audaciores, & fortiores, l. 2. C. de donat. inter virum, & vxorem cum alijs per Peguer. dec. 212. n. 13.

Verum

6 Verum pro prima vice Dux exercitus ignoscendum censuit, tum quia Miles erat accensus illius amore, & idcircò excusandus, Laderch. consilio 197. numero tertio, Marius Giurb. consilio 47. num. decimosexto, cum pluribus sequentibus, tum quia de Militis correctione non erat desperandum, capitulo tollerandi, vigesimatertia quæstione quarta, Ferret. loco citato, num. 18. Sequutus exemplum 7 Agricolæ, qui non pœna semper, sed sæpius pœnitentia contentus erat, Tacit. in vita Agricolæ.

Non multis verò elapsis diebus Vice Præfectus illius equestris centuriæ redarguit Militem adeo inebriatum ludi, & luxuriæ vitio, vt etiam lænocinium exercendo, quod 8 nihil detestabilius in Milite, ff. ad l. Iul. de adulter. Caball. resolutionum criminal. casu 571. num. tertio, centuria secunda, Thesaur. quæst. forens. 97. num. decimoseptimo, libro quart. proprium honorem dereliquerit, denarios perdiderit, & equo ne dum ad pictum necessaria non ministrauerit, verum per plures dies illum non viderit, cum ta-9 men bis saltim in die proprijs oculis ad eum visendum deberet accedere, Ferret. de re militar. tit. de equis mart. nu. 10 17. & illum defricare, vt ex rescripto Aureliani Cæsaris, refert Flauius Vopiscus in eius vita, sequitur sintagmat. Tholosan. parte secunda, de personis lib. decimonono capitulo decimo, numero octauo.

Et cum ex his intra rationis militaris girum illum reuocare factu difficillimum videretur, Dux exercitus sumpta de præmissis inquisitione, & illos mirum in modum odio habens, qui scorta, & ludos armis, & militaribus equis anteponebant, quod & legimus de Cyro apud Xenophontem, 11 & apud Sallustium in coniurat. Catilin. Non enim meditari, aut fortia agere possunt, qui voluptatibus immerguntur, & Militiam in lasciuiam vertunt, Aelianus libro quarto historiarum; Illarum enim assuetudine ab omni prorsus virtute degenerant, Tacitus libro secundo Annalium, Vegetius libro primo, capitulo septimo de re militar. Verens etiam ne malo deprauarentur boni Vicent Castellan. de of-

fic. Regis capitulo quadragesimo nono, libro 2. Et ne aliorum mores assidua conuersatione similes fierent, Bell. in repetitione capituli nullus nouus, decimatertia quæstione secunda, numero quadragesimosexto, tom. 1. crim. Et vt cœteri illius exemplo discerent, l. omne delictum, §. contumacia, ff. de re militari; Congregata Centuria, & causa tubæ sonitu proclamata mitti mandauit; cuius missionis normæ auctorem fuisse Cæsarem, & hodiernis temporibus imitandam tradit Claudius Cotor. de iur. militari libro tertio, cap. 14. Littera C.

Ex equo igitur descendens in cuius nutricatu sincuriose nimis se gesserat, ante omnium conspectum calcibus ab ipso percussus meritas suæ negligentię pœnas exegit; Non enim tam benè meritarum animantium curam suo ex animo debebat expellere, quæ pro Dominis mortuis in Bello lachrymarunt, vt de Equo Nicomachidis, Ferret. de iur. milit. tit. de equi martial. num. 11. & 12.

ARGVMENTVM.

Miles, an ex depositione plurium satellitum, iunctis adminiculis dicatur conuictus itaut damnari possit vltimo supplicio.

S V M M A R I V M.

1 *Refertur casus.*
2 *Ad conuincendum requiruntur duo testes omni exceptione maiores.*
3 *Vel notorietas delicti.*
4 *Ex inditijs indubitatis non potest quis condemnari in pœnam ordinariam, sed contra num. seqq.*
5 *Satellites non sunt idonei testes declara num. 20. cum seqq.*
6 *Amplia etiam si delictum sit graue, & difficilis probationis.*
7 *Testes infimæ conditionis non admittuntur contra militem.*
8 *Ad probandum crimen lesæ maiestatis admittuntur testes viles, & criminosi.*
9 *Dispositio capituli in fidei fauorem de Haeret. in 6. procedit etiam in crimine lesæ maiestatis.*
10 *Testes viles si plus duo sint, & adminiculis coadiuuentur sufficiunt ad condemnandum in pœnam ordinariam in crimine lesæ maiestatis.*
11 *Plura enumerantur quæ reddunt delictum difficilis probationis.*
12 *Testes inhabiles probant delictum difficilis probationis.*
13 *Auditor exercitus habet manum regiam, & procedere potest nullo iuris ordine seruato.*
14 *Potest credere testibus omnino reprobatis.*
15 *Attendere probationes extraiudicialiter, & alia prout ibi.*
16 *Satellitibus augetur fides, si excedunt numerum duorum.*
17 *Magnum veritatis inditium sumitur ex verificatione circumstantiarum depositarum.*
18 *Recognitio Rei facienda est inter plures, in examine satellitum, qui notam personam delinquentis non habent.*
19 *Satellites efficiuntur integri testes si adminiculis coadiuuentur.*
20 *Referuntur indicia.*
21 *Mendacium circa substantialia, de quo quis per euidentiam conuincitur, dolum arguit, & indicium facit.*
22 *Axioma quod ad conuincendum requirantur testes omni exceptione maiores tripliciter limitatur, & numeris seqq.*
23 *Dux exercitus potest ad fidem restituere testes infames, & inhabiles.*
24 *Confessio extraiudicialis semiplenam facit probationem.*
25 *Fuga à loco delicti ensis sanguinolento, quem gradum probationis faciat.*
26 *Fama quid operetur.*

CASVS

CASVS XV.

1 REdarguebantur nonnulli Milites quod carnificem occidissent, dum latronem quendam furcæ suspicio à Prætore Ferrariensi damnatum suspendebat, & compilato processu illud in dubium fuit reuocatum, num vnus ex eis ita esset conuictus, vt absque eo quod delictum proprio ore fateretur posset ordinaria pœna mulctari.

Et sanè pro illo animaduertebam neminem vti conuictum 2 damnari posse, nisi contra eum, vel duo testes nulla macula labefacti, & vt circunfertur maiores omni exceptione contestes de loco, & tempore testimonium perhibeant, l. sciant cuncti quæ est final. C. de probat. ibique Bald. Salicet. & alij Baiard. ad Clar. quæst. 66. num. 3. Caball. resol. crim. cas. 288. n. 4. Ludou. dec. Lucens. 13. n. 60.

3 Vel notorium sit delictum; Boss. tit. de conuict. num. 3. Cartar. de execut sent. capt. bannit. cap. 1. num. 79. Bardellon. cons. 74. num. 1. Nec aliter capitis Reus pœna mor 4 tis affici poterit, etiam si vrgeant inditia quæ Doctores vocant indubitata, vt voluerunt Angel. de malef. in verb quod fama publica num. 8. ad fin. Alber. in l. absentem num. 2. ff. de pœnis, Dec. cons. 175. num. 8. Cæphal. cons. 204. num. 23. lib. 2. Bertazz. cons. 41. nu. 21. Mascard. de probat. conclus. 54. Giurb. cons. 53. num. 23. Farin. quæst. 8. n. 55. cum seqq.

Hic autem notorietas delicti cessabat, & licet quinque recepti essent testes contestes de loco, & tempore, & concludentes pernecesse delictum, tamen validissima exceptione re 5 ijciebantur, quia scilicet erant satellites quos idoneos non esse,

se, sed imò omnino repellendas, vbi de crimine, quæstio sit commui scribentium consensu recipitur, Bald. in l. fin. num. 47. C. de edict. Diu. Adrian. tollen. & in l. etiam num. 5. ibique Salicet. C. de testib. Ang. in l. sciendum, ff. de vsur. Farinac. quæst. 56. num. 370. cum seqq. Giurb. cons. 98. n. 6 11. vbi ampliat etiam si alia concurrerent adminicula ex Mascard. & alijs quos allegat.

7 Quæ præsertim videbantur amplectenda fauore militum, qui non subeunt accusationes hominum sortis infimæ, qui in falsitatis vitium facilius dilabantur, Cotor. de iur. milit. lib. 2. cap. 2.

Sed dicebam è contra nos versari in crimine læsæ maiestatis 8 vero non ficto ex Bulla Sixti V. de qua in Bullar tom. 2. in ad cuius probationem recipi testes non solum viles, sed & infames, & criminosos adnotarunt, Decian. tract. crim n. lib. 7. cap. 45. per tot. Bardell. cons. 109. num. 17. vol. 1. militat 9 enim in eo dispositio capituli in fidei fauorem de Hæreticis 10 in 6. quo disponitur, vt testes etiam inhabiles si numerum duorum excedant sufficiant ad condemnandum etiam in pœnam ordinariam, præsertim si adminiculis coadiuuentur (de quibus inferius dicam.) Mascard. de probat. conclus. 857. num. 29. Farinac. quæst. 62. num. 81. cum seqq. & quæst. 118. §. 4. num. 37.

11 Rursus & versari in crimine difficilis probationis, & difficultas emanabat, ne dum quia patratum fuerat scelus, spectantibus quatuor millibus militum, & vniuerso ferè Ferrariensi Populo, & sic in multitudine hominum ad tradita per Gaill. pract. obseruat. cap. 109. num. 1. & Alex. cons. 21. n. 2. vol. 6. Farin. de pœn. temperan. quæst. 96. num. 70. Sed per Militem de recenti Ferrariæ existentem, cuius ideo facilis non erat cognitio, & in loco iuxta furcas, vbi aliud genus hominum, quam satellitum regulariter non reperitur. Et demum ex iusto metu orto, & quia contra armatos milites erat deponendum, & etiam ex qualitate facinoris, nempe trucidationis carnificis in actu executionis Iustitiæ tot satellitibus & tot alijs adstantibus, ex quibus retrahi constantem virum

rum à testimonio perhibendo ad notat. in l. 3. §. quæ armati, ff. de vi, & vi armata, glos. & Doctores in l. prima, C. vnde vi.

Ex quibus, cum sanè indicetur, quam difficile esset testes omni exceptione maiores comperire, poterat ideo tutè asseri, esse casum difficilis probationis, Abb. in cap. cum dilecti de elect. num. 12. ibidemq; Bald. n. 40.

12 Etsi difficilis erat probatio, vtique testes inhabiles habiles erant, Farinac. quæst. 24. num. 221. Viu. decis. 122. nu. 12. & decis. 157. nu. 8. & 18. Surd. cons. 87. nu. 3. vol. 2. Giurb. cons. 43. num. 28. Immo haberi ac si omni exceptione maiores sint asserunt Viuius dicto num. 13. & Giurbia dicto num. 28.

Addebam postremo causam agi in Tribinuli Auditoris Generalis exercitus, qui cum haberet manum Regiam, & arbitrium procedendi nullo iuris ordine seruato poterat fidem 14 adhibere cuicumque testi læso etiam pluribus infamiæ maculis, Caualcan. de brach. Reg. par. 1. num. 147. & in specie satellitum par. 2. num. 74. & 75. Bardellon. cons. 27. num. 28. lib. 1. vbi quod propter absolutum arbitrium datum iudici à Principe potest, non attenta iuris dispositione adhibere fidem testibus etiam reprobatis, maxime si habeat fa-15 cultatem procedendi de facto, & more, & ad modum belli, quia tunc potest etiam probationes extraiudicialiter attendere, & secundum conscientiam iudicare, nulla actorum, & probatorum habita ratione, D. Tho. 2. 2. q. 64. Caualcan. vbi sup. p. 1. n. 144. & n. 278.

Præmaximè autem fidem illis adhibendam esse censebam, 16 quia numerus longè excedebat duos, quod in specie admodum attendit Caball. cas. 127. num. 13. & quia demonstrationes, quas in medium afferebant, tam circa staturam, quàm circa vestes optimè huic Militi applicabantur, & nullum in teste maius est veridicitatis inditium, quam quod ex circum-17 stantiarum depositarum verificatione desumitur, Boss. in tit. de tortur. test. num. 29. Gomes. variar. resol. cap. 12. tom. 3. de probat. delict. num. 11. Farinac. con. 50. nu. 28.

18 Con-

18 Concurrebant præterea recognitio illius inter plures milites, iuxta notata in ijsdem terminis per Caball. cas. 270. n. 5. centur. 3.

Ratificatio omnium ad faciem rei in tortura sicuti docent Clar. & alij per Farinac. quæst. 56. num. 399.

Et demum plura alia indicia; quæ si satellitum dicta 19 coadiuuent effici eos integros testes, & restitui ad plenam fidem firmant Granutius cons. 43. num. 22. Theoremat. 19. num. 13. Clar. in §. fin. quæst. 7. vers. habes igitur in fin. Farinacius quæst. 55. num. 398. Caball. cas. 126. per totum.

20 Indicia autem desumebantur, primo ex ense, apud illum 21 inuento recenti cruore madefacto, quo armorum genere fuerat patratum scelus, & quia nullam afferebat causam, ex qua recens ille cruor emerserit.

22 Secundum quia dum ad proclama Excellentissimi Ducis singuli Milites fuerunt in ordine positi, vt à satellitibus delinquentes indicarentur, iste non solum non comparuit, sed immo ingenti studio curauit se abscondere, ex qua contumacia, & latitatione non leue oriebatur admissi sceleris indicium, Grauet. cons. 6. num. 37. Caball. resol. crim. cas. 228. unm. 43. cons. Giurb. cons. 43. num. 25.

Tertium quia inter alias demonstrationes satellites in descriptione recensebant in pileo Christam Rubei coloris, & verens miles ne ex ea detegeretur non solum illam abscondit, 23 sed et perfricta fronte denegabat, se talem christam vnquam habuisse, eo tamen per quisito, inter femoralia penes ipsum reperta est, sicque augebatur ex mendacio dolus, & vehemens culpæ coniectura, l. si quis affirmauerit, ff. de dolo, Grauet. cons. 178. num. 4. Socin. cons. 40. num. 5. vol. 3. Eugenius cons. 57 num. 17. & 57. lib. 1.

Non obstabant ideo contraria, quia regulare illud axioma 24 ad conuincendum requiri testes omni exceptione maiores tripliciter limitatur, & primo in criminibus quorum difficilis est probatio, vbi testes minus idoneos admitti, probant relati, & proinde duos pueros ad vxoricidæ condemnatio-

nem

nem satis fuisse inquit, Marsil. in l. Infans num. 37. ff. de sicar. & post eum Decian. tract. crim. lib. 9. cap. 14. num. 7. sequitur Giurb. cons. 43. n. 28. & consequenter poterant, & satellites in testes recipi, iuxta in specie superius notata non aduersantibus DD. qui eos repellendos existimarunt, si quidem vt dictum est loquuntur regulariter. Et quamuis Giurb. in cons. 98. num. 11. dixerit etiam in grauibus delictis, & ijs, quæ difficilis probationis sunt satellitibus creden. non esse. Etiamsi alia adderentur adminicula præcauebam. Doctores per eum congestos id non dicere, præsertim Mascard. conclus. 189. num. 13. & Farinac. quæst. 62. num. 319 & superius in specie contrarium probari ex Grato Granut. Claro, & Farinac. & Caball. qui alios cumulant.

Vel saltem sententia Giurbæ esset vsurpanda, quando vltra notam vilitatis satellitibus impactam alia adderentur, vt puta si deponerent in facto, vbi aliquod posset considerari in eis proprium interesse, puta vel lucri, vel gratiæ, vel iactantiæ, vel inimicitiæ, exempli gratia, si deponerent super captura alicuius cū armis, vel contra aliquem in flagranti crimine ab ipsis deprehensū, tunc enim quia sunt vlterius testes vltronei, & relatores, valde est diminuta eorum fides, & in his terminis loquuntur Doctores, qui satellites repellunt.

Quod si nulla præfatorum, & corruptelæ subsit suspicio, sed solum simplex illa macula legalis, quod officium illud vile exercuerint eis obijcitur, & simus in delicto vix probabili per aptiores testes, & numerum duorum excedant alijsque coadminiculentur simplices testes sunt reputandi, Gratus dicto cons. 43. num. 22. lib. 2. quem refert, & sequitur Caballus dicto casu 126. num. 7. & 8. vel saltem id totum iudicis arbitrio relictum erit, qui perpenso negotio præstabit, vel non præstabit fidem ex Caballo vbi proximè num. 11.

Limitatur secundò axioma illud in crimine læsæ maiestatis, iux. not. sup. n. 8.

Limitatur & tertiò si Iudex habeat brachium Regium, seu manum Regiam, quæ idem sunt, & possit procedere nullo

iuris

iuris ordine seruato, & sola facti veritate inspecta, iuxta notat. numer. 13. quibus, si nitatur Auditor exercitus par- uifacere habet assertionem illam Cotorei, vt fauore Militis non nisi testes integræ fidei sint assumendi, nam præterquam quod nullo iure à Cotoreo roboratur, & contrarium desumitur ex text. in l. non omnes, §. à Barbaris, ff. de re militar. posset fortasse aliquando vsurpari in delictis non exceptis, & quorum facilis est notitia, & etiam in Militibus, qui gerunt habitus vt Equitibus Hierosolymitanis, & similibus: Si tamen sit strictè intelligenda, itaut Auditor exercitus solos idoneos testes recipere cogatur in quocumque militum genere falsa est ex præallegatis dicto numero 13. & per Farinacium quæstione 41. num. 33. alios cumulat Castanea in tractatu de beneficio deduct. ne egeat quæstione octaua, numer. 85. cum sequenti.

Et licet ex prædictis intrepidè crederem potuisse Militem vltimo damnari supplicio; Nihilominus quia ad tollendam quamcumque hæsitationem, alia quærebam, quæ expeditionem diù protraxissent; causa relata Excellentissimus Dux, vt in delicto pessimi exempli celeri pœnæ irrogatione cæteris metum incuteret, prout monent, Tiraquel. de pœn. caus. 46. num. secundo in fine, Clarus in §. finali quęstione octaua, versiculo Sed numquid, & præcipuè in Castris, vbi solum vtilitati, & disciplinæ parendum est: Cicero in oratio. pro I. Manil. testibus etiam non integris fidem adhibendam esse rescripsit, iuxta notata per Surdum decisione 372. numer. 4. & per Farinacium de testib. quæstione 56. num. 79. addendo vt nisi prædicta sufficerent, alia assumerem more militari pro informatione conscientiæ meæ.

Habita ideo depositione duorum militum, qui de confessione extraiudiciali delinquentis contestes erant, ex qua semiplena oritur delicti probatio, Gabriel titulo de confess. conclusione prima numer. 46. Feliç. allegatione decima, & ibi Addent. Peguer. decisione 17. numer.

25

26

I ter-

tertio, & in fine necnon aliorum duorum, qui à loco patrati sceleris ense denudato, & recenti sanguine cruento aufu-
27 gientem inspexerunt, ex qua sola attestatione oriri indicium indubitatum ad condemnationem sufficiens asserunt, Bartolus in l. fur est manifestus num. primo, ff. de furt. & Abbas in capitulo tertio loco num. 3. de probationibus, illosque communi voto, & praxi receptos, si de inordinaria condemnatione intelligantur, testatur Farinacius quæstione 52. num. 51. & infr. iuncta tandem fama, quæ rei veritatem indicat, Aldouinus consilio 26. num. tertio, nec alia requirit adminicula, sed solam satis esse ad torturam, ex Azeued. consilio 28. num. 65. Menochius de præsumptionibus libro primo, quæstione 85 num. 32. firmat Giurb. consilio 87. nu. 21. Dixi nullam amplius subesse hæsitan-
28 di rationem, prædicta namque indicia, & alia superius congesta sine dubio debent censeri sufficientia ad integrandam satellitum fidem in crimine læsæ Maiestatis, & coram Iudice habente bracchium Regium, quod satis esse supra animaduerti. Cum quandoque ad irrogandam pœnam ordinariam exuberare in quocumque delicto, & coram quocumque iudice, cui stricto iure iudicandi necessitas insit, putauerint grauissimi Doctores, ij nempè, qui nixi auctoritate l. finalis, C. de probation. dixerunt ex indicijs indubitatis posse Reum pœna mortis affici inter quos sunt Bartolus, & Baldus, & alij relati per Farinacium de Reo confesso, & conuicto, quæstione 86. num. 55. Caballus casu 288. num. decimo, quorum sententiam vti veriorem amplexi sunt ex recentioribus, & latissimè comprobant eruditissimus Petrus Barbosa in prima parte l. secundæ in principio num. 86. cum pluribus sequentibus, ff. soluto matrimonio, Merenda controuers. iur. capitulo vigesimoquinto libro secundo.
29 Nec verear asserere talia esse inditia superius enumerata quippe ex Baldo in l. ea quidem numero octauo,

C.

C. de præsumpt. indubitatum dicitur inditium violenta præsumptio adeo arctans mentem Iudicis, vt ei contrarium persuaderi non possit, nec eius intellectus verti in contrariam sententiam subscribunt plures congesti a Barbos. vbi proxime num. 37. & Baldi traditione retenta ausim dicere condemnandam esse aliquorum opinionem, qui dixerunt inditia non esse indubitata, si ex eis non constet quod possibile non sit rem aliter se habere ex Giurb. d. cons. Nam vt notabiliter tradit Caiet. 2.2. quæst. 60. ar. 3. in rebus humanis probandis non requiritur certitudo euidentiæ, quia & si adsit probatio testium, vel propria hominis confessio, non propterea euidens fit intellectui illud delictum per accusatum fuisse perpetratũ; nam potuerunt, & testes, & confessus mentiri; sufficere ergo debet certitudo fidei desumpta extrinsecus, vel ex testibus, vel ex confessione, vel ex indicijs nihil enim aliud est perfecta probatio, quam inductio animi Iudicis ad perfectè credendum rem ita esse, l. quingenta, ff. de probat. Bart. in l. admonendi num. 15. ff. de iureiur. Barbos. in 5. par. l. 2. in princip. n. 79. cum seqq. ff. solut. matrim. & Merenda controu. Iur. c. 25. lib. 2.

ARGVMENTVM

Decurio, seu Decumanus, vulgo Caporale, non sedans, nec permittens ab aliis sedari, rixam, qua pœna sit puniendus.

SVMMARIVM.

1 *Decurio malè se gerens in officio remouendus est.*
2 *Decurio tenetur obuiare ne Milites delinquant.*
3 *Decurio tenetur obuiare scandalis.*
4 *Decurio tenetur rixantes diuidere.*
5 *Rixas sedare est commodum publicæ quietis.*
6 *Stimulus natura, inuitat ad rixas sedandas.*
7 *Non sedare rixas est contra præceptum Dei.*
8 *Charitas debet in Milite præponderare.*
9 *Honor est obiectum Militum.*
10 *Honor non solum consistit in non inferendo iniuriam, sed in non permittẽdo, quod alter alteri inferat.*
11 *Expellere iniurias ab altero est actus virtutis.*
11 *Actus virtutis est maximè Militi necessarius.*
12 *Miles ob virtutis actum, non est terrendus à quibusuis periculis subeundis.*
13 *Quis non tenetur se exponere periculo voluntario.*
14 *Nec salutem alterius præferre saluti suæ.*
15 *Miles pro recto regimine Reipublicæ non debet periculum euitare.*
16 *Miles non debet desistere ab his actionibus, quæ sibi militaris gloriæ aditum aperire valent.*
17 *Miles ni pericula subeat non potest gloriosam subire fortunam.*
18 *In bello vnius pauor pluribus valet timorem incutere.*

CASVS XV.

DECVRIO qui duos ex suis Commilitonibus inter se certantes aspexerat, & ad ipsorum rixam sedandam, non modo se non interposuerat, sed nec ab alijs sedari permiserat, an esset aliqua pœna mulctandus, eo enim factum fuit, vt vnus ex certãtibus
1 vulneratus rem ãserit, Et fuit deuentum in sententiam, non solum esse remouendum ab officio, eo quia se nõ interposuerat per Boer. dec. 83. Fachin. conf. 38. n. 54. lib. 1. Farin. q. 51. n. 30. sed etiam aliqua pœna dignum, dum nõ permiserat, vt rixa sedaretur; Tenebatur enim ex debito sui offi-
2 cij tanquam superior obuiare, ne milites suæ curæ commissi delinquerent, Abbas in capitulo quantæ de senten. excom. munic. Facchin. consil. 38. num. 54. libro primo. Et obuia-
3 re scandalis, Bald. in l. 1. §. quies, ff. de offic. Præfect. Vrb.
4 Marant. conf. 121. nu. 3. & rixantes diuidere, Farin. de homicid. q. 125. num. 314. & in puncto, Plach. in Epith. delict.
5 cap. 28. sequitur Farin. de indit. & tort. q. 51. n. 48. Et est triplex ratio prima, quia rixas sedare est commodum publicæ quietis, Cost. in c. si Clericos de sent. excom. n. 3. in fin. Cui summoperè debet studere Miles, præsertim Decurio, Ayal. de iur. & offic. Gell. lib. 2. c. 1. n. 3.

6 Secunda, ex naturæ stimulo, quæ nos ad rixas sedandas impellit, Cost. in c. primum de offic. deleg. num. 95. in fin.
7 vbi num. 97. quod aliter facere, est contra præceptum Diliges proximum tuum, sicut te ipsum, & contra charitatem, & contra legem naturæ quæ est iuuare parem, Ferret. de re militar. tit. de ferijs, & inducijs militar. num. 182.

8 in fin. quæ tamen in milite debet præponderare, vt dicit Cassan. in Cathalog. glor. mundi in 9. par. considerat. 43.

Tertia, causa honoris, qui tanquam obiectum militum, 9 etiam vitæ est præferendus, l. isti quidem, ff. quod met. caus. l. reprehendenda, C. de instit. & substit. l. quisquis, C. de postulan. cap. Nolo 11. quæst. 1. Menoch. de arbitr. cas. 277. num. 19. Surdus cons. 426. num. 57. Nec solum consi-10 stit in non inferendo iniuriam alteri, sed etiam, non permittendo, quod iniuria minime alter alteri inferat; boni milites aiebat Scipio, vt aliorum vitam saluam reddant, propriam aspernari non curant; Nam primo casu honorari debet, secundo vero duplici honore est dignus, vt ait Plato lib. 5. de le-11 gib. Expellere enim iniurias ab altero est actus virtutis, Cort. 12 in cap. primi de offic. deleg. num. 96. qui militi maximè est necessarius, Ayal. vbi supra. Et ad eamdem virtutem perti-13 net, ne in his subeundis Miles quibuluis periculis terreatur, D. Tho. 2. 2. q. 123. art. 3. in corpore; & ideo non obstat quod 14 quis non tenetur se exponere periculo voluntario, & salutem 15 alterius præferre saluti suæ, Farinac. de homicid. quæst. 125. num. 327. vbi in specie de eo, qui rixæ se interponendo exponit se periculo; quia præterquam quod hic honestè absque periculo poterat se intromittere, maximè cum secum haberet alios commilitones, qui vltra se obtulerunt ad rixam sedandam, respondetur, quod quicquid posset dici in alijs non procedit in Milite, qui pro recto regimine Reipublicæ non 16 debet euitare periculum, Claud. Seysell. in repet. l. vt vim, ff. de iust. & iur. num. 130. Neque enim tanti illi faciendus est breuis hic vitæ cursus, vt ipsius causa ab ijs actionibus de-17 sistat, quæ sibi militaris gloriæ aditum aperire valent. Miles quippe ni pericula subeat, gloriosam non potest subire fortunam, Veget. de re milit. cap. 9. Ideo Ligurgus Spartarum Rex Lacedemonibus legem tulit, vt qui in ijs subeundis aliquod timoris prębuisset inditium, Reipublicę muneribus fungi, vxorem ducere, & ad vsum aliorum Ciuium vestibus indui interdiceretur, & vlterius, vt omnibus in huiusmodi homines iniurias inferre liceret.

Quare

Quare perspecta, ac inuestigata causa, cur rixam ab alijs sedari non permiserat, vel ipse ad eam sedandam, se non interposuerat; tandem à suismet verbis alterum malignitate, alterum animi humilitate euenisse collectum fuit. Itaque malignitatis nota fuit tribus funis ictibus mulcta-ta; animi vero humilitatis in pœnam è numero Militum deletus fuit, prout lege diuina cautum habemus, quod Milites huiusmodi remittantur ad domum suam Deuteronom. cap. 20. & Iudith. cap. 7. & Socrat. qui Militem pusilli animi militia priuandum esse existimabat, vt refert Plato 7. de Republica. Hinc enim argumentari poterat, quod dum se se cum hostibus pugnandi præbuisset occasio, si perstitisset in militia non exiguam perniciem vniuerso exercitui erat alla-18 turus; Belli enim res ita se habent, vt vnius pauor pluribus valeat timorem incutere.

ARGV.

ARGVMENTVM.

Centurio qui Militi ignominiosè misso fidem honestæ missionis facit arbitraria pœna puniendus est.

S V M M A R I V M.

1 *Commeatum Militibus dare, nemini permittitur, præterquam Duci exercitus.*
2 *Pœna capitalis est irroganda, tam danti, quam accipienti commeatum absque Duce.*
3 *Faciens fidem falsam commeatum continentem committit crimen læsæ maiestatis.*
4 *Crimen in quo immiscetur læsio maiestatis, semper capitali pœna punitur.*
5 *Concedentes Commeatum non habentes potestatem capite puniuntur.*
6 *Duci exercitus quandoque vetitum est, Milites à numeris transferre.*
7 *Miles missus à Duce non dicitur commeatum habere ab eo, à quo habet fidem missionis.*
8 *Militem mittere, & de honesta missione fidem facere diuersa sunt.*
9 *Qui mittit exercet actum mandantis, qui fidem facit, testem tantum se exhibet.*
10 *Fides Centurionum apud discretos non obtinent vicem publici commeatus.*
11 *Sine dolo nemo punitur.*
12 *Ignominia alterius sine ignominia propria difficile tegi potest.*
13 *Vbi lex aut edictum non cauet Iudicis arbitrium intrat.*
14 *Delictum falsitatis connumeratur inter enormia delicta.*
15 *Delictum falsitatis augetur, si concurrat qualitas recepta pecunia.*

CASVS

CASVS XVI.

Dubitatū fuit, qua pœna esset plectēdus Centurio, qui Militi ignominiosè misso fidem honestæ missionis fecerat, & quidem cum duplicis culpæ Reus esset renunciatus iurisdictionis scilicet summi Ducis sibi adscriptæ, & falsitatis, vtroque ex capite morti tradendum, respondendum censebam;

1 Quia, nec Centurioni, nec cuilibet eminentiori officiali com-
2 meatum militibus darè permissum est, pœna capitali, & dantibus, & accipientibus imminente, l. 1. & ibi Bart. C. de Commeat. libro 12. videbatur autem hcic Centurio commeatum dedisse, quia cum Miles illum à Duce non haberet, poterat solam illam fidem vice commeatus Ducis, & in Patria, & vbique exhibere, sicque ex indirecto contra legem facere.

Deinde & secundo, quia cum fides prædicta vicem com-
3 meatus obtineret, & falsa esset, crimen læsæ maiestatis continere videbatur, iux. l. secundam, ff. ad l. Iul maiestat. & no-
4 tata per Cotor. de Iure Militum lib. 3. cap. 10. Atque ideo capitali pœna vindicandum erat, l. quisquis C. ad legem Iul. maiest.

At capitali pœnæ locum non esse, sed aliæ mitiori Iudicis arbitrio, verius visum est. Et in primis non inficiabatur,
5 commeatum concedentem capite puniri, extat, enim, in hoc
6 lex clara supra relata, quæ quandoque ipsimet Duci Milites à numeris transferre vetuit, vt habetur in l. contra pu-
7 blicam 14. C. de re militar. lib. 12. Sed dicebam Centurionem commeatum non concessisse; quia Miles verè mis-

sus

8 sus erat, & diuersa sane sunt Militem mittere, & de honesta 9 missione fidem facere, quia qui mittit, actum mandantis exercet, qui fidem facit testem dumtaxat se exhibet.

Non obstant, ideo, contraria, quia præterquamquod fides 10 Centurionis, nunquam apud discretos, vicem publici commeatus obtinet, quando etiam hoc esset verum eueniret sine dolo, & intentione agentis fidem, qui in eo solo peccauit, vt testatus fuerit, rem diuerso modo, quo vere se habebat; sine 11 dolo autem nemo punitur, l. prima, C. de sicar. l. qui iniuriæ, ff. de furt. l. quod Reipublicæ, ff. de iniur. Farin. de pœn. temper. q. 87. inspect. 1. n. 1.

Mitiori igitur pœna, ignominiosa scilicet missione affi-12 ciendum dixi, vt sic cæteris exemplo esset, ignominiam alterius haud facile sine ignominia propria tegi posse; arbitrari 13 enim sic libuit dum lege, aut edicto quicquam in hoc cautum non habebatur, ex Cotor. de iur. milit. lib. 3. d. c. 10. circa 14 med. Nec cum eo nimis seuere agi dici poterat, quia vltra quod delictum falsitatis inter enormia connumeratur, con-15 currebat hic qualitas receptæ pecuniæ, quæ sicut delictum ita & pœnam auget, ad l. Cicero, ff. de pœn. & in specie lege cauetur ne quis ob Militem cogendum, vel mittendum æs accipiat, l. eadem lege, §. lege, ff. ad l. Iul. repet.

ARGV-

ARGVMENTVM

Discutitur an, & in quibus casibus, possit Miles procuratoris munus exercere.

SVMMARIVM.

1 *Militi interdicitur Procuratoris officium.*
2 *Milites armatæ militiæ Procuratores fieri non possunt.*
3 *Milites, nec tutores, nec Curatores esse queunt.*
4 *Miles rectè agit suam, & sui ordinis causam.*
5 *Causa Parentum reputatur causa propria.*
6 *Miles nullo iure adstringitur numero, & ordini suo.*
7 *Parentibus iure naturæ debetur obsequium, & opera.*
8 *Militibus etiam pro Parentibus, & Vxore procuratio inhibetur, quod declara, n. 9. & 13.*
9 *Militi litigare permittitur, nedum pro Parentibus, sed & pro necessarijs personis, vbi de statu quæstio est.*
10 *Causa status tunc dicitur agi cum de liberate controuertitur.*
11 *Militaris disciplina non patitur, Militem aliquantula negotiatione vacare.*
12 *Milites, si propriam, vel sui numeri causam agant, aut de Parentum libertate litigent rectè agunt.*
13 *Militi vacare non licet, quando Militaris disciplina offenditur etiam si vacet in proprio negotio.*
14 *Procuratoris officium vile reputatur.*
15 *Procuratoris officium ideo vetitum est Militi, quia ex eo Militaris dignitas denigratur.*
16 *Magistri Militum etiam in proprio negotio Procuratores esse non possunt.*
17 *Miles in iudicio reputatur durus, & terribilis aduersarius.*
18 *Cessio in potentiorem fieri non potest.*
19 *Miles procurator esse non potest, etiam aduersario consentiente.*
20 *Miles dum Militiæ se adscribit iureiurãdo se obligat, vt nonnisi in proprijs negotijs se immisceat. Et de ratione n. 22.*
21 *Miles potest sui numeri, & ordinis, necnon status propinquorũ causam agere.*
22 *Causæ Parentum reputantur causæ filiorum quodammodo per fictionem.*
23 *Iuramentum intelligitur strictè, & propriè.*
24 *Miles potest pro libertate Matris Procurator esse.*
25 *Miles sacramento Soluitur, vt valetudini parentum incumbat.*
26 *Principi, & Reipublicæ magis adstringimur, quam parentibus.*

ARGV-

CASVS XVII.

MILITI Ferrariensi, qui causam de statu Matris in Iudicio procuratorio nomine tuebatur, num tale munus esset interdicendum, fuit in dubium reuocatum, vtque esset interdicendum suadebatur.

1 Ex aperta decisione, textus in l. neque fœmina, C. de procurat. & in l. Milites, C. locat. vbi Milites armatæ militiæ Procuratores fieri non possunt, sicut nec tutores, nec curatores, l. 4. C. qui dari tutor. poss. l. ab administratione, & l. 7. C. de legat. idemque seruatur in Clerico cap. denique 14. quæst. 5. cap. prolatum 88. distinct. cap. 1. & fin. de postul. & cap. 1. ne Clerici, vel Monac. glos. in d. §. Veterani in verbo prætermissum in fine.

2

3

At in contrarium ponderabatur tex in l. qui stipendia, C. de Procurat. & in l. filius familias, §. veterani, ff. eod. vbi Miles, & suam, & sui ordinis causam rectè agit, parentum autem causa propria reputatur, l. si procuratorio, §. si is qui ff. quando appellandū sit, & si pro numero, & ordine suo, cui nullo iure Miles tenetur causam agere potest, quanto fortius, poterit pro parentibus, quibus iure naturæ obsequium, & opera debetur Doctor. in l. fin. §. ipsum autem, C. de bonis quæ liber. Verum, vt in prima opinione persisterem, impellebat tex. in terminis, in l. Militem, C. de procurat. vbi Militibus etiam pro Parentibus, & Vxore procuratio inhibetur, & quamuis huius textus decisio locum non habeat, vbi Miles de parentum statu causam agit, cum vbi de statu quæstio est, nedum pro parentibus sed & pro necessarijs personis

4

5

6

8

9

sonis militi litigare permittatur l. amplius, §. militi, ff. de liber. caus. In casu nostro talis limitatio non videbatur posse
10 applicari; non enim de statu causa agebatur, de quo tunc dicitur agi cum de libertate controuertitur.

Re tamen mature perpensa, censui militẽ rectè in præsenti Casu Procuratoris officiũ pro Matre suscepisse,& à præmissa varia iuriũ decisione,vt veritatẽ emerẽ,notandũ censui,plures reddi à DD.rationes,ob quas Procuratoris munus,militi vetitũ dicitur.glos.enim in d.l.militem,C.de procurat & ibi etiã Bart.& post eũ Petr.Bell.de re milit.p.7.tit. 7 n.22. Ferret.eod. tract.
11 tit.de pœn desert. n.74.eã esse putarũt,vt scilicet militaris disciplina non patiatur,milites aliquantula negotiatione vacare vt sic semper prompti ad iniuriam propulsandam hostibus,& ad victoriam comparandã existant, ex tex. in c. 1. 23.q 1.

At hęc ratio,licet de se vera sit,nihilominus congrua nõ videtur, quãdoquidẽ si miles propriã,vel sui numeri causã agat,aut de parentũ libertate litiget,rectè agit, & tamẽ hisce etiã negocijs sicut,& alijs distrahi miles poterit,vt non sit, ita promptus ad propulsandã iniuriã hostibus,& victoriã cõparandã,ideoq; militem,nec in proprio negotio vacare posse, si disciplina militaris offendatur, probat tex. in l. qui stipendia, ibi inoffensa disciplina,C.de procurat. Et quamuis glos.in d.l. qui stipendia, in verbo inoffensa, exposuerit, vt in proprio negotio disciplina non offendatur,tamen quod male loquuta fuerit,inde licet aduertere,quod eamdem,immo,& maiorem in rebus proprijs, quam alienis adhibemus industriam.

Alia igitur fuit ratio Pet.Bell.vbi sup. tit. 6. n. 21. Procuratoris
14 scilicet officiũ vile reputari,l.si quis procurationẽ C.de Decu
15 rion.lib. 10.Ideoq;ne ex eo militaris dignitas denigretur,militi prohibitũ esse;cuius dictũ confirmari potest ex l. quicumq;
16 C. de Procurat. vbi ijs, qui magistri militum sunt ob prędictam rationem, etiam in proprio negocio Procuratores esse valens, & Theodosius vetuerunt.

Sed hæc ratio & ipsa falsa est, nam conuinceret, si vera esset,vt nullo in negocio miles procurator esse posset,& tamẽ sua r, & sui numeri, & sibi coniunctorum, in quibusdam casibus causam rectè agit,vt ex Iuribus supracitatis apparet.

K Alia

Alia igitur vltra primam fuit ratio glosæ in d.l.Militē, in
17 verbo rescripto, C. de procur. ne scilicet miles, qui ratione muneris durus aduersarius, & terribilis reputatur, collitigantē terreat,
18 sicut eod. pacto dicimus, cessionē in potētiorē fieri nō posse vt in rubr. ff. de alienat. iud. mut. caus. fact. & p tot. tit. C. ne liceat potētior. Et neq; hæc ratio mihi arridet, etenim tex. in d.
19 l. filius familias, §. veterani, ff. de procurat. vult, vt neq; aduersario cōsentiēte miles in alieno negocio procurator esse possit, sicq; vti non generalis, cum etiam in casu, vbi terror abest eadem vigeat legis dispositio non est finalis, & vnica ratio, ideoque alia venit excogitanda.

Ad veram igitur rationem habendam, sciendum est, militē iureiurando dum militiæ se ascribit obligari, vt nonnisi proprijs negocijs se immisceat, tex. est in l. ab administratione, C. de legat. & notat ibi glos. in verbo religio, & in l. penult. ff. ex quibus caus. maior. inde ergo crediderim desumendam congruam rationem, vt scilicet diceret, aliena negocia suscipere non possit.

21 Poterit autem sui numeri, & ordinis causam agere, & causā
22 status propinquorum, quia istæ reputantur causæ propriæ, vt de prima est glosa in §. veterani, in verbo prosequitur, & de secunda in l. si procuratorio, §. si is qui, ff. quand. appellan. sit. Et non obstat, quod etiam aliæ causæ parentum reputentur propriæ filiorum, quia hoc non est simpliciter verum, sed solum per quamdam fictionem, ex eo, quod sicut filius regulariter parentibus succedit, ita & in eius viribus, Iuramen-
23 tum autem, vti strictissime, & propriè intelligendum non admittit fictionem.

Non etiam obstat, quod si potest sui numeri, possit multo magis parentum causam agere, quia præterquāquod, vt supra admonui, causa propria est, respondetur vlterius, defensionem numeri, respicere conseruationem militiæ, sicque interesse
24 Principis, & Reipublicæ, cui magis quam parentibus adstringimur, l. 1. §. & generaliter infra, ff. de ventr. in possess. mitten. l. post liminium, §. filium, ff. de capt. & post lim. reuers. & dixi latius d. cas. 9.

In

In casu igitur nostro, cum de matris libertate ageretur, quæ de delicto falsitatis erat inquisita, merito inoffensa disciplina, hoc est, nullo militari munere derelicto, non erat 26 interdicenda defensio, quandoquidem videmus, quod vt miles parentum valetudini incumbat, solet à Duce à Sacramento militari eximi, vt late dixi cas. 9.

ARGVMENTVM

Milites alienantes arma, qua pœna plectendi sint, & de intellectu multorum iurium in hac materia.

S V M M A R I V M.

1 *Miles in bello arma amittens, vel alienans, capite puniendus est.*
2 *Arma alienare tam graue crimen est, vt exequetur desertioni.*
3 *Distinctio pœnarum plurium casuum circa alienationem armorum ex Paulo Iurisconsulto.*
4 *Tormenta manuaria nostris temporibus sunt inter principaliora arma, & gladio magis vtilia.*
5 *Pecunia redacta a milite ex armorum alienatione, si in causam Ludi consumpta sit pœnam auget.*
6 *Delicta militum vsu salubre semper apparuit nulla venia prosequi.*
7 *In armorum alienatione est agendum mitius cum Milite Tyrone.*
8 *Pœna alienationis armorum Iudici est arbitraria.*
9 *Intellectus ad l. qui commeatus, §. arma, ff. de re militar. & n. 13 & 14.*
10 *Pœna capitalis, vt procedat, requiritur alienatio omnium armorum.*
11 *Miles alienans tibial, vel humerale verberibus ceditur.*
12 *Correctio legum, & contrarietas semper est euitanda.*
13 *Militi fortis, & robusti corporis facilius est parcendum.*
14 *Miles corpore, & animo imbecillis militia priuandus est.*
15 *Ludus cum mensura militi est permittendus.*
16 *Illud est illicitum, quod est punibile.*
17 *Pœna non augetur pro actu mortaliter illicito, & non punibili.*
18 *Dux exercitus laude dignior est si illum humanitate potius quam asperitate moderetur.*

K 2 CA-

CASVS XVIII.

TRES ex Militibus Bicenturiæ Strenui Militis Leonardi del Sale Rauennatensis tormenta manuaria, vulgò moschetta vendiderant. Cumq; de venditione, con-
1 uicti essent capite videbantur plectendi, per tex. Clar. in l. desertorē, §. Miles, ff. de re milit. vbi Modestinus I. C. Miles in-
2 quit, qui in bello arma amisit, vel alienauit capite punitur, cōcordat tex. in l. qui cōmeat. 14. §. arma, ff. de re mil. vbi, Paulus I. C. magis distinctè se habens, plures ponit casus, primo arma
3 alienasse, inquit, graue crimen est, & ea culpa desertioni exequatur, vtiq; si tota alienauerit; Sicq; ex hac prima legis parte, ob alienationē omniū armorū sine dubio pœna capitalis imminet. Deinde si partē, subdit, eorū mīti in eo q interest, nā si tibiale, vel humerale alienauit castigari verberibus debet, & in hac secunda parte, ponit alienationē armorū, quæ minus principalia sunt, tertio prosequitur, si vero loricā, scutū, galeā, gladiū, desertioni similis est, & hic seuerā capitis pœnā alienatio-
4 ni alicuius ex armis, quæ principaliora sunt imponit. Cūq; nostris tēporibus tormēta manuaria principaliora sint, & gladio magis vtilia, Patrit. in paralel. milit. c. 90. & experientia docet; vtiq; ambigendū non videbatur, quin eadē pœna procederet, ac si gladius alienatus esset, & eo magis pœna prædicta infligē-
5 da videbatur, quia pecuniam inde coemptā ludo illico, consūpserūt, glos. in d. l. desertorē, & verbo amittit, §. miles vbi cōsiderat, si causę illicitę pecunia erogata sit, & qa delicta multū
6 nulla venia prosequi vsū salubre, & misericordia melius semper apparuit, Tacit. lib. 13. annal.

In humaniorē tamē sententiā, vt inclinarē, eadē iura suaserunt, nam tex. in d. l. 2. §. Milites, ff. de re milit. Licet alienantibus capitalē pœnā imponat, tamen confestim subdit humanè ta-
7 men militiā mutat, tex. verò in l. qui commeatus §. arma Tyrones excipit, ibi Tyroni in hoc crimine facilius parcitur atque
8 ideo rē arbitrio Iudicis relictam dixerunt Cot. de iur. mil. lib. 3. c. 9. Petrin. Bell. de re milit. lib. 3. p. 8 cap. vnic. nu. 52.

Ego

Ego verò considerabam vlterius, quod quamuis prima
9 fronte videbatur, vt pro alienatione vnius ex armis principalioribus, vt puta scuti, vel gladij pœna capitalis à lege in dicto §. arma, imponatur, in qua sententia resedet Petrin. Bell. vbi proximè. Contrarium tamen verè ex illa lege probatur, vt nempe, vel omnia arma sint alienata, vel maior pars ex principalioribus, quod hac ratione mihi ostendo, text. enim, in prima parte ad pœnam capitalem requirit alienationem omnium armorum, in alienatione tibialis, vel humeralis verberibus cedi vult, in alienatione verò loricæ galeæ, gladij, &c. loquendo cōsequutiuè, non quidē cū dictione disiunctiua, aut alternatiua, vel, eamdē mortis pœnā imponit. Quod igitur textus intelligi debeat, de alienatione, & loricæ, & scuti, & galeæ, &c. coniunctim, non autem in alienatione vnius ex
10 eis, demonstratur tam ex quo loquutus non est, cum dictione alternatiua, quæ operaretur, vt in vnoquoque locum haberet eadem legis dispositio, l. 1. ff. de rebus dubijs cum ibi plenè notat per Soccin. & alios, Grat. cons. 43. num. 17. lib. primo, quam ex eo quia legislator videretur quodāmodo
11 sibi contrarius, cum ab initio omnium armorum alienationem requirat, & postea vnius dumtaxat alienatione contentaretur, & in hanc sententiam, vt sit inclinandum probat etiam textus in d. §. miles vbi loquitur de alienatione armorum in numero plurali, sicque esset interpretanda dicta
12 l. qui cōmeatus, quia etiā esset huic contraria, & correctiua, quæ correctio, & contrarietas semper est euitanda, l. si quando C. de inoff. test. l. 1. C. de inoff. dot. cap. 1. de nou. oper. nunc. Surd. decis. 21. num. 19. quæ sanè correctio, & contrarietas euitatur, si de maiori, & principaliori armorum parte dicta lex interpretetur, maior enim, & principalior pars toti æquiparatur, l. in eo, ff. de reg. iur. l. Marcell. ff. de donat. caus. mort.

Cum igitur omnes essent Tyrones, duobus ex ijs in pœnam excubiarū munus qualibet nocte p binos mēses fuit iniunctū, erāt enim duri, & robusti corporis, & aspectus bonos euasuros Milites indicabat, alter vero sono tympani militia eiectus exilio dānatus fuit, cum talis esset corporis, & animi, vt nihil

13 studij bellici, aut virtutis polliceretur, hos enim militia priuandos dixit, Plat. lib. 7. de Republica.

Contraria non obstabant, quia, quod pecuniam in rem illicitam consumpserint, non erat verum, quia ludus certa 14 forma permittebatur, & quando esset etiam illicitus, nihil referebat, quia verbum glosæ illicitum, exponendum est pu- 15 nibile, nam pro actu moraliter illicito, & non punibili pœna non augetur, l. 3. §. diuus, ff. de sepulcr. violat. Caball. resol. crimin. cent. 1. cas. 1. n. 5.

Taciti verò admonitio non semper militat, quia laudabi- 16 liores hi Duces existunt, quorum exercitum ad modestiam 17 humanitas, & labor instituit, quam illi, quorum milites ad obedientiam suppliciorum formido compellit, Veget. de re milit. lib. 2.

ARGVMENTVM.

Miles in æbrietate vulnerans Commilitonem qua pœna plectendus sit.

S V M M A R I V M.

1 *Refertur casus.*
2 *Item exemplum Kanuti Danorum Regis.*
3 *Mutua concordia inter Milites est præcipua clauis victoriæ.*
4 *Lapsis per vinum, & lasciuiam capitalis pœna remittenda est.*
5 *Ebrietas ad hoc vt excuset debet probari magna.*
6 *Ebrietas triplex.*
7 *Ebriorum definitio ab Anacharse.*
8 *Verba demonstrant voluntatem animi, & sunt testimonia mentis nostræ.*
9 *Affectata ignorantia grauius, aut saltem æquè quam scientia punienda est.*
10 *Animus, & propositum distinguunt maleficia.*
11 *Ebrius delinquens seuerius, quam sanus mente in militia puniendus est.*
12 *Lex Pitacei Mitilenei, in vinolentos, & Caroli Quinti imperatoris.*
13 *Militia, & ebrietas res omnino incompatibiles sunt.*
14 *Ebrietas destruit militarem disciplinam.*

15 *Ebrie-*

CASVS XIX.

MILES qui in Commilitonem vulnus intulerat videbatur plectendus pœna, tex. in l. omne delictum, §. si quis Commilitonem, ff. de re militar. vbi si quis Commilitonem vulnerauerit, si quidem lapide militia reijcitur, si gladio caput admittit, vbi glos. declarat caput, perdit, sequuntur Ferrett. de re milit. tit. de milit. iustit. & de pœn. desert. c. 288. Tolos. in sintagm. 2. tit. de personis lib. 19. cap. 9. num. 7.

num. 7. in fin. Ayal. de iure, & offic. bell. lib. 3. c. 29. n. 4. Petrin. Bell. de re milit. tit. de delict. milit. & eor. pœn. n. 70. p. 8

Cuius legis sanctio eò magis exequutionem petere demō strabatur, ex quo ab inclitis militiæ Ducibus, exacta obseruatione roborata fuit; legimus enim à Kanuto Danorum Rege 2 eum, qui quempiam ex Commilitonibus manu ferro, vel fuste cœcidisset tanquam capitalis criminis Reum à militia fuisse eiectum Sax. lib. 10. hist. Dan. Sciebat namque peritissimus ille Rex mutuam inter suos concordiam, præcipuam esse clauem quæ portas ad victorias sibi posset aperire; Quamobrem volebat in suo exercitu mutuum amorem tam strictè coli, & obseruari, vt nulla subinde lis, nullumq; dissidium suboriretur, Cotor. de iur. milit. lib. 3. c. 7. vers. Demum, vt à Ducibus.

Sed quod esset mitiori pœna mulctādus suadebatur ex eo, quod ebrius vulnus admisisset per d. l. omne delictum, §. per vinum, ibi, per vinum, & lasciuiam lapsis capitalis pœna remittenda est, & militiæ mutatio irroganda est; concordat tex. in c. sanè, & ibi præsertim glos. in verbo venia 15. q. 1. Clar. in pract. crim. §. fin. vers. præterea quæro, vbi testatur de communi sequitur Farin. de pœn. temp. q. 93. n. 1. & 3. vbi alios cumulat Ayal. de iur. & offic. Bell. lib. 2. c. 9. n. 7. Caball. resolut. crim. cent. 3. cas. 294. n. 86.

Verum excusationi prædictæ duo potissimum obstare videbantur, primo quod obrietas non probabatur, saltim in ea specie, quæ à delictos solet excusare, Aym. cons. 165. in fin. Decian. tract. crim. lib. 5. tit. de defens. Reorum c. 37. n. 60. cum alijs congestis per Farin. d. q. 93. n. 23. est enim ebrietas in triplici differentia leuissima, nempè leuis, & magna, vt per Laderch. cons. 207. n. 1. & per tot. ad hoc autem vt ipsa delinquentium culpas exoneret, debet tertia specie in magna scilicet esse constituta ex eisd. allegat. non enim ex duobus primis speciebus adeò mens offuscatur, vt quæ illicitas sunt discerni non possint, Farin. q. 13. n. 59. Thesaur. lun. qq. forens. 13. n. 10. lib. 3. quandoquidē vt optimè inquit Anacharsis Scytha ij sunt ebrij, qui omnia existimāt se decere nec prohibita, & illicita ab alijs rebus discernunt, Aporth. Paul. Manut. in

Ana

Anacharſ. Scyt. Aphor. vin. parcus vſus. Caſus autem noſter nedum non in magna, ſed in læuiſſima verſari prætendebatur, cum teſtes examinati ſolummodo deponerent, quod pluries, plurieſque biberat, quod neceſſario ebrietatem non arguit cum alia præterea requirantur.

Secundo, quia Miles ex induſtria ſe inebriauerat, cum enim haberet in mente tale vulnus admittere, vt à crimine ſe excuſaret ebrium ſe finxerat, nam tres teſtes conteſtes infraſcripta verba ab eo prolata fuiſſe atteſtabantur.

L'Auditore hà condennato Pietro Pasetti, Soldato del Saluioni in vna minchioneria, perche dice che mentre l'hà ferito era imbriaco, ancor io mi voglio imbriacare, e cauar'vn capriccio contro quel Spione d'Horeſte;

Itaque cum verba demonſtrent voluntatem animi, & ſint teſtimonia mentis noſtræ l. labeo, §. item Tubero ff. de ſupell. legat. cum alijs per Barboſ. princ. & loca com. litt. V. nu. 3. cumque ex hoc non modo appareret in culpa ſed etiam in dolo, Bonif. de maleſ. in rubr. de inſult. & percuſſ. ad fin. Carer. in pract. crim. 7. cura num. 25. & Petr. à Plach. in Epith. delict. libro primo capit. 31. quos ſequitur Riminald. in l. vt vim num. 319. ff. de iuſt. & iur. Textum in d. l. ſi quis Commilitonem, hoc caſu potius ad rigorem quam ad æquitatem procedere debere demonſtrabatur, non enim crimen commiſſum fuit vini, ſed culpæ & dolo bibentis Anchar. quæſt. 13. nu. 3. Theſaur. qq. forenſ. lib. 3. quæſt. 13. num. 10. Sic pariter affectatam ignorantiam, quam ſcilicet, ſibi aſciſcit delinquens, ne deliquiſſe videatur, grauius quam ſcientia, aut ſaltem æquè puniendam putant, Tiraq. de pœnis in 6. cauſ. Rimin. iun. conſ. 243. num. 52. Et eſt ratio, quia animus, & propoſitum diſtinguunt maleficia, l. qui iniuria ff. de furtis, l. quod Reipub. ff. de iniur. l. 1. C. ad l. cornel. de Sycar. cum ſimil. per Marſil. conſ. 91. nu. 7. & conſ. 96. num. 1. Anchar. d. q. 13. n. 7.

Addebatur demum, quod etiam ſi non ex induſtria, ſed vere ebrius deliquiſſet, nõ merebatur excuſationem, quinimo vti talis ad exemplum uniuerſi exercitus ſeueriori, quam lex

statueret pœna mulctandus erat, ita enim ab alijs seruatum ad hoc vt ebrietas euitaretur, refert Iul. Clar. sentent. lib. 5. §. fin. pract. crim. quæst. 60. Nam Pittacus Mityleneus legem tulerat, vt qui per temulentiam sceleris aliquid commisisset, duplo plecteretur ex Paul. Manut. in Pitt. Mitylen. Et Carolus V. Imperator suis edictis ordinauit, quod ebrij, qui delinquerent, & pro ebrietate, & pro delicto punirentur Iodoch. in pract. crim. c. 84. n. 20.

Et sane militia, & ebrietas res omnino incōpatibiles sunt, illa exactissimam requirens disciplinam, hæc eam omnino destruens, quandoquidem duo generat, ex quibus integros exercitus perire docuerunt, exempla.

Primo soporem, nam ex vini fumicitate confusis redditis spiritibus lassitudo quædam corporis inducitur, vt somnus omnino generetur. huius primi partus perniciem demonstrat exemplum Romanorum, nam legimus ipsos, ob vinum somno obreptos ab inimicis Istris repentino impetu fuisse trucidatos, ex Liu. histor. lib. 4. & à Scipione Tunetum locum suapte natura tutum somno custodum occupatum fuisse ex eod. Liu. lib. 102. decad. Hinc postea omnes Romanæ Reipublicæ Duces graue in ebrietatem edictum sancire, & ebrios seuerissimè castigare arbitrati sunt, vt in Africa fecisse Metellum refert Salinator in Iugurta.

Secundo rixas, ad quas vbi tanta adest conuersationis occasio facillimè deuenitur, dum mentem non ratio, sed vinum dominatur. Et istæ quidem nunquam iniurijs, raro vulneribus, sæpè cædibus finiuntur, & sic milites huiusmodi non minus à vino vincūtur, quam ab hostibus vincerentur Tacit. de mor. Germ. Hinc Salamonis minæ Prouerb. c. 23. cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? cui foueæ? cui sine causa vulnera? cui suffossio oculorum? non ne his qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis? concordat tex. in cap. luxuriosa 35. distin.

Ad ista effugienda scandala Duces bellicosissimæ gentis vinum in Castris à militibus bibi non permiserunt, præterquam tempore pugnæ, ad hoc vt promptiores, & ferociores

in

in hostes irruerent, Id à Carthaginensibus Plat. lib. 2. de legibus, à Prescennio Nigro Spart. in vit. Præscen. & à Constantino Magno seruatum tradit Claud. Cotor. de iur. milit. lib. 3.

At his non attentis sequentibus nixus rationibus, pœnam mitigandam pronunciaui in regula iuris principaliter nixus, quod delictum quantumuis graue in ebrietate commissum mitiori pœna puniri debeat, l. omne delictum, §. per vinum, ff. de re militar. cap. sanè, & ibi præsertim glos. 15. quæst. 1. Bald. in l. 1 in 2. lectura num. 40. C. vnde vi, & in l. data opera num. 6. C. de his, qui accusar. non poss. Alberic. & Salicet. in l. fin. in fin. C. ad l. Cornel. de Sycar. Farinac. q. 73. num. 1. Tolosan. in sintagm. lib. 29. cap. 8. nu. 1.

Et quamuis ebrietas ab excusando probanda sit, eaque talis, vt mentis alienationem induxerit, Iason in l. fin. num. 8. C. de reuocan. donat. Menoch. de Arbitr. lib. 2. cas. 326. n. 11. Mascard. de probat. lib. 2. conclus. 579. num. 4. Aym. cons. 159. in fine, Laderch. d. cons. 207. est etiam tamen verum illam vti difficilis probationis signis, & coniecturis probari, de quibus Lucas de Penna in l. 1. C. de erogat. militar. annon. lib. 11. Bertaz. consil. 26. à num. 1. Laderch. dicto cons. 207. circa fin. Mascard. de probat. conclus. 578. lib. 2.

In proposito signa à testibus relata, sufficientia sanè videbantur, & talia, quæ ebrietatem arguerent; Dicebant enim quod completo illa die consueto militari exercitio, miles iste statim accessit ad diuersorium, ibique in Commilitonum societate decies, & vltra bibit, Rursus, cum inde recesserit ad alia diuersoria se contulit, & ibi reiteratis vicibus grandes vini calices sine aqua epotauit, itaut postea quotquot ei obuiarent, ex loquela, & incessu, Licet nescirent tantam vini copiam ingurgitasse, ebrium nihilominus reputarent, Ex loquela autem, incessu, & reiterato potu ebrietatem concludi obseruarunt, optimè Luc. de Penn. Bertaz. Laderch. & Mascard. in locis supra relatis.

Accedebat prædictis, quod in exercitio militari in Platea,

vbi

vbi Sol valde feruebat diù commoratus fuerat, & ad cœnam duodecies postea biberat, adeo vt ex prædictis testes benè ebrietatem concluderent, cum nedum verisimiliter, sed necessario ebrietas in tot vicibus reiterato potu concludatur Laderch vbi proximè.

Et prædictis non obstabant contraria, nam primum quod non probaretur ebrietas in summa specie cessabat, ex dictis testium, quos etiam de credulitate deposuisse sufficeret, Bertazzolus dicto cons. 26. num. 6. Mascardus de probat. dicta conclus. 578. & ex tot vicibus reiterato potu, vt benè Laderch. d. cons. 207. vers. considero enim, & Luc. de Penn. loco citato, vbi quod præsumitur ebrius, qui vltra consuetudinem bibit.

Secundum quod ex industria, & data opera se inebriasset tollebatur in primis ex facto quãdoquidem Duodecim testes referebant rixam confestim, & ex improuiso ortam, ex eo quod miles istę habens cyatum præ manibus, vt iterum biberet, vulneratus illum ei surripuit, asserens, ohimè tutto il vino t'hai beuuto tu imbriacone, lascia beuere à me ancora, & exinde suborta rixa, gladio, quem nudauit, vulnus intulit, sicquè ex facti circumstantijs, ob iracnndiam potius repentinam quam ex veteri odio rixam habuisse ortum constabat, & ideo etiam ex capite iracundiæ excusationi locus erat cap. si quem penituerit 2. q. 3. glos. in c. tutum, vers. calore de conuer. coniugat. Mart. cons. 82. n. 6. iracundia enim facit abesse dolum, l. 2. C. de absolut. & in c. si quis iratus, vbi glos. 2. q. 3. & in cap. ita 10. quæst. 3. itaut prouocatus quicquid facit, sine dolo dicatur facere, Roman. singul. 3. Tiraquell. de pœn. temperan. caus. 1. num. 6. Nouell. de defens. in princip. num. 29. sine dolo autem non procedit dispositio textus in l. omne delictum, §. si quis Commilitonem, vt latè per Tiraquellum de pœnis temperan caus. sexta numer. decimo, Caballus resolution. criminal. centuria tertia, cas. 294. num. 75.

Illa enim præsumptio animi dèliberati contra vulneratū, de qua deponebāt testes, tollebatur ex accidēti suborto ob cyatū abre-

abreptum, & impiĉtam iniuriam, verbis illis contumeliosis, Imbriacone, Mart d.conf.82.n.14.

Secundo respondetur, quod delictum non poterat dici cōmissū ex industria dato quantumuis, quod ex industria se inebriasset. Nam si effectus erat ebrius, vtique mentem habebat alienatam; vt concludunt omnes Doctores præcitati; At si mens erat alienata, erat profecto alienata etiam ab eo, quod facere proposuerat, & sic delictum dici non potest commissum ex illo proposito vt bene consideravit Menoch. de arbitr. lib.2. cas.325.n.9. qui licet ibi loquatur in mētecapto ex industria, tamen in casu sequenti ait militare rationem in Ebrio ex industria. At ego hanc Menochij æquiparationem inter mentecaptum ex industria, & ebrium ex industria, in hoc casu sine scrupulo admittitendam duxi, stantibus rixæ circumstantijs, & magna ebrietate. Cœterum si absque vlla causa rixæ ebrius inimicum suum vulnerarit, tunc potius premeditate, & ex industria factum asseruerim, ad euadendam pęnam; licet in his nullam putem tradi posse congruam regulam, sed circumstantias negotij esse diligenter animaduertendas.

Vltimo demum fundamento, quod ex solo delicto ebrietatis seueriori esset afficiendus pęna, vt fuit pluribus exemplis roboratum, licet hoc fortius in Militem esset argumentum, sufficit respondere legem adesse claram, qua per vinum, & lasciuiam lapsus mitius puniendus est in d.§. per vinum. Quam eo magis amplectendam censui, quia in hoc Milite, non solum nō assiduo verum, nec bina ebrietas probabatur, & illa vere accidentalis apparebat; Itaque cum venialiter peccet is, qui semel, & sine culpa ebrius euadit, §.criminis dist.25. Farinac.q. 73.n.13. non erat iste mortaliter puniendus, stante maxime eius in militaribus aptitudine, strenuitate, & fidelitate. His omnibus Duci exercitus relatis, & offensi Militis leuitate vulneris attenta; Tunc ipse mensi quo vini potum offensori Militi interdixit in memoriam ebrietatis effugiendæ; binos alios addidit ob delictū, vt expurgandis custodiarum mansionibus inseruiret.

L ARGV-

ARGVMENTVM

Edictum ne Prouincialibus fiat iniuria facto, vel verbis, quando intret, & multa de eo, qui percutit proprii socii percussorem.

S V M M A R I V M.

1 *Militibus plusquàm in alijs modestia esse debet.*
2 *Refertur exemplum Auidij Cassij.*
3 *Aliqua de Carolo Octauo Gallorum Rege.*
4 *Refertur casus.*
5 *Leuis iniuria inter graues Viros magni fieri solet.*
6 *Vir qui tantisper honorem faciet eliget sibi potius vulnerari, quam lato gladio percuti.*
7 *Ex percussione lati gladij adeo honor denigratur, vt praestet mori, quam viuere.*
8 *Crimen commissum in loco sacro sacrilegium dicendum est.*
9 *Regula, quod vis illata, vi repelli possit, procedit, quando non exceditur moderamen inculpatae tutelae.*
10 *Cum iniuria manu infertur, manu est repellenda:*
11 *Verba tanquam notae praecordij animum declarant.*
12 *Miles promptus ad vindictam aduersus hostes, & non ciues esse debet.*
13 *Cum ciuibus gerere se debet humaniter, & timide ad iniurias repellendas.*
14 *Socrates constituit perfectum militem iniuriarum omnium tollerantissimum*
15 *Edicta ad hoc, vt procedant, requirunt dolum.*
16 *Sine dolo non procedit edictum, adeo vt, nec lata culpa sit satis.*
17 *Edictum conceptum verbis, Non ardisca, de sui natura praefert meditationem, & dolum.*
18 *Offendens Comitem meum, in ipso actu comitationis, me ipsum offendere dicitur.*
19 *Pax rumpitur ex offensione facta socio itineris.*
20 *Inconsultus iracundiae calor facit abesse dolum.*
21 *Actiones debent respondere qualitati personae.*
22 *Munus primum iustitiae est, ne quis cui noceat, nisi lacessitus iniuria.*
23 *Qui vult sui rationem habere debet, & ipse idem de alijs facere.*

Bene

24 *Bene agi non potest de illo, qui eum alijs male fegerit.*
25 *Ex debito honorem profitentis, socius defenden. est.*
26 *Militum consuetudo dum expletur honorem tribuit, & dum omittitur eum adimit.*
27 *Non est honori, quod dignitate non salua prætermittitur.*
28 *Honoris amissio soluit Militem a Militia.*
29 *Defensio licet fieri etiam super altare, & in ipso rei diuinæ sacrificio.*
30 *In prouocato, & iracundia commoto non consideratur excessus.*
31 *Grauior offensa, inter Militares viros, reputatur alapa, quam lato ense percussio.*
32 *Feruescente ira, non militat ratio vin dicta.*
33 *Milites, vt plurimum sunt celeres ad iram, & ideo de facile dant manus ad arma.*
34 *Præceptum Socratis, constituens Milites iniuriarum tolerantissimos, irridetur a Demoeare.*
35 *Aggressus potius tenetur fugam arripere, quam aggressorem occidere, si potest ex fuga se incolumem reddere, sed limita id in milite.*
36 *Miles occidendo aggressorem, pœnam ordinariam non subit.*

CASVS XX.

EDICTO sancitum erat, ne quis alicui ex Prouincialibus, iniuriam tam facti, quam verborum speciem concernētem inferret, pœna arbitrio iudicis statuenda etiam capitis, iniuriæ, qualitate, loco, & tempore cōsideratis. Huius edicti obseruatio sicuti ad omnes pertinet tanquam præcepto iuris 1 ordinata, Alterum non lædere, §. iuris præcepta instit. de Iustit. & iur. ita in Militibus, in quibus plusquam in alijs modestiæ esse debet, Cæsar. de bell. Gall. lib. 7. magis exacta

requiritur Ayal. de iur. & off. bell. lib. 3. c. 1. nu. 10. in fin.
2 Tanti suo in exercitu hanc æstimauit Auidius Cassius, vt eos milites, qui leui iniuria incolas, vbi castra ponebāt, afficerent, supplicio Crucis dānaret, Vulgat. Gallic. in Auid. quod si Ca
3 rolus VIII. Gallorū Rex eodē rigore in suos hac super re fuisset vsus, Neapolitanum Regnum fortasse non amisisset illius enim Patriæ Ciues cum amplius militum, insolentiam sufferre nequirent, à Caroli obedientia recesserunt Guicciard. lib. 1.

His positis miles dū sub D. Francisci porticu deambularet de suo quodam negotio, cum Ciue Ferrariensi sermonem habens, illuc ex improuiso se contulit alter Ciuis, qui iratus valdè irata verba cū factis miscens, eū qui cum milite differebat, colapho percussit, hoc postremo ex ore manās, Come hai hauuto ardire di dar i calci à mio figlio? Miles visa iniuria quam sibi impactam reputauit, cum secum adesset offensus, hæc verba alta voce proferens, Sì poco rispetto à me? eum pluries lato gladio cecidit, quamobrem accusatus dubitabatur qua pœna mulctandus esset.

Et graui aduersarius aiebat, quippe hic omnia concurrebant, quæ iuxta dispositionem edicti crimen oderare poterant.

Et primo honesta sui qualitas, etenim non obscuris parentibus ortus, & nihil mechanici exercēdo suis rebus viuēs secūdos in patria gradus obtinebat, quæ cōditio augebat iniuriā l. Prætor, ff. de iniur. cū adductis per Azon. in sum. C eo. vt inter graues esset numerāda Put. dec. 393 p. 2. Nou. sup. prag. Regn. col lect. 107. cū tamē etiā leuis apud honestos viros magni fieri soleat Neguf iun. post plures quos cōgerit, q. 539. sub n. 20.

Secundo Actus iniuriæ, quē fuisse grauissimum ex eo suadere satagebat, quod Ciuē honestè natū oppresserit, modo infimis cū hominibus nec vtendo, vir enim, qui tantisper honorem faciat, sibi potius eliget vulnerari, quam lato gladio percuti, Castyll. d. dec. 171. n. 3. & 7. lib. 2. immo ex hoc adeo honor denigratur, vt prçstet mori, quam viuere Castyll. d. dec. 171. nu. 3. & 4. lib. 2.

Tertio locus Porticus scilicet D. Francisci, quæ cū sacra sit,

Bonaccin.

Bonaccin. de legib. tit. de immunit. Eccles. q. 7. §. 2. n. 5. crimen in ea commissum sacrilegium erat existimandum, Vincen. de Franch. dec. 402. Balb. dec. 313. Thoming. dec. 59. quos omnes colligit Ricc. in sua collectan. 795. cir. med.

Quarto, & vltimo tempus ea enim hora, qua id accidit diuina cœlebrabãtur officia, quæ ideo exturbata fuerunt, atque ideo etiam ex hac causa pœna augenda l. si quis in hoc genus, C. de Episcopis, & Clericis vbi glosa in verbo ipsi cultui.

Nec miles excusabatur ex eo, quod amicum impunè defendere posset, & vim illi illatam vi repellere Petr. à Plach. in epith. delict. lib. 1. c. 28. n. 24. Gomes. de delict. tit. de homicid. n. 21. Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 49c. n. 10. Menoc. de arbitr Iud. cas. 361. n. 10. & seq.

Quia tunc valeret excusatio, quando ipse non excessisset moderamen inculpatæ tutelæ, l 1. C. vnde vi l. 3. §. tum igitur ff. de vi, & vi armata, l. vt vim ff. de iust. & iur. & ibi glos. & omnes scribent. Quod in casu nostro fuisse excessũ ex eo colligebatur, cum tantummodo manu aggressorem repellere posset, cum iniuria manu fuisset illata, d. l. 3. §. cum igitur, ff. de vi, & vi armata Grammat. cons. 63. num. 2. & 3. sicuti videmus, quod insultatus lapide si ense feriat insultantem moderamen excedit, Negus. Iun. quæst. 452. num. 10. vel quatenus more militum ensem denudare intendebat, eo simpliciter denudato minando tantũ poterat offensorem reprimere, & sic amicum socium à quocumque periculo liberare, Negusan. dicta quæst. 452. num 9. & 11. Farinac. cons. 35. num. 33. Hinc fit quod quicquid ille egit potius egerit ad vindictam quam ad socij defensionem, Negus. in silu. respons. quæst. 352. num. 37. Accedente præsertim ictuum lato ense reiteratione Farin. cons. 35. n. 33. Negus. q. 452. n. 8. Nec non verbis, quibus ipse vsus fuit, Si poco rispetto à me ? quę tanquã notę pręcordij animũ vlctionis declararũt, l. labeo in fin. ff. de supellect. legat. Menoch. de arbitr. iudic. q. 7. n. 75. Bardellon. cons. 36. n. 3. lib. 2. Eugen. Perus. cons. 47. n. 75. lib 1. & tamen miles promptus ad vindictam aduersus hostes,

& non ciues esse deberet, cum quibus humaniter & timidè ad iniurias repellendas gerere se debet, Ayal. de iur. & offic. Bell. lib. 8. cap. 1. nu. 9. circa fin. & Socrates constituit perfectum militem iniuriarum omnium toleratissimum, Paul. manut. Apoctheg. & hinc est quod Dux exercitus pro quieto illius regimine debet statuere ne quis iniurias sibi illatas vlciscatur, Castill. dec. 171. n. 61.

Sed defensor militis his omnibus respondendo ab eo pœnam arcere conabatur.

Dicebat enim edictum non habere locum in hoc casu cum dolū semper requirat l. cum autē, §. excipitur, ff. de edilic. edic. latè Tiraquell. de pœn caus. 6. nu. 10. Franc. Marc. dec. 395. n. 2. lib. 2. Rauden. cons. 27. num. 14. lib. 2. & sine ipso, vt procedat nec lata culpa sit satis, Marsil. cons. 138. n. 5. Boss. tit. de homicid. n. 68. maximè cū ijs verbis conceptū esset, Non ardisca, quæ de sui natura præmeditationē, & dolum præferre post Card. Felin. Dec. & Marsil. voluerunt Bertaz. cons. 183. n. 12. lib. 1. Bursatt. cons. 77. sub n. 6. vol. 1. Farin. de pœn. temp. q. 87. n. 32. insp. 1.

Istum autem dolum in milite non adfuisse ex eo demonstrabat, quia ille non præmeditatè, nec sine causa aut animi vitio alterum lædit sed iusta ira cōmotus, quia scilicet amico socio iniuriam impactam vidit, vt in his terminis Petr. a Plach. vbi supra n. 28. quem sequitur Addit. ad Farin. cons. 3. lit. D. Euerard. iun. cons. 35. num. 3. vol. 1. & in puncto militis defendentis alterum secum existentem voluit post Ferrett. de re militar. tit. de militar. iust. num. 84. Caballus cas. 294. num. 441. cent. 3. offendens enim Comitem meum in ipso actu comitationis, me ipsum offendere dicitur l. quoniā multa facinora, C. ad l. Iuliam de vi publica latè Euerard. dicto cons. num. 12. Hinc est quod pax rumpitur ex offensione facta socio itineris glos. in l. ita apud labeonem, §. si quis virginem vers. tenetur, ff. de iniur. Farinac. quæst. 107. art. 30. Mart. Med. decis. Senen. examinat. 40. num. 34. Quinimò etiamsi oppressor sit Clericus potest pro defensione occidi non tantum, vt propriam salutem quis tueatur, sed e-

tiam

tiam alterius oppressi iuxta communem de qua Abb. in cap. si vero il 1. extra de pœn. Claud. Seisell. in l. vt vim num. 85. ff. de iust. & iur. Euerardus dicto consilio. 35. numero quinto.

Neque dolum ratione excessus in suo principali considerari posse subdit, nã cũ nullã illius rationem aduersarius habuisset offendendo eiusdẽ consociũ dum secũ deãbularet iusta ira cõmotus fuit, vt incõsultus iracundię calor fecerit abesse dolũ l. 1. §. quæritur, ff. ad Turpill, Farin. consf. 2. n. 10. in fin. Gayll. pract. obseru. lib. 2. obseru. 100. n. 2. & 11. in fin.

Nec obstare qualitates, & primo aduersarij honestam conditionem, si enim talis erat, qualem se verbis insinuare contendebat, quod debuerat ita se gerere, vt suæ actiones personæ qualitati correspondissent: Nam iustitiæ primũ hoc munus est vt ne quis cuipiã noceat nisi lacessitus iniuria Cic. 1. offic. & sibi animaduertendum proponere, quod si rationem sui ab alijs haberi volebat, debuerat & ipse aliorum rationẽ habere, nam quid est quod cõtra vim sine vi fieri possit Cicer lib. 12. epist. 10. etenim qui honorat, honoratur neque benę agi potest de illo, qui cum alijs malè se gerit.

Secundo iniuriam, dicebat enim quod miles non solum ex debito boni militis, verum hominis honorẽ profitentis socium defendere tenebatur, & iniuriam illi illatam iniuria retorquere Gayll. practicar. obseruat. obseruat. 100. n. 4. vbi plures cumulat, & faciunt tradita per Azin. consf. 5. crim. diuers. 114. num. 44. tom. 2. Cic. in 3. de Reipublica noster inquit populus socijs defendendis terrarum iam omnium potitus est. Et quidem sine honoris macula, aliter facere non potuisset, attenta militũ consuetudine, quæ inter ipsos sic constituta quemadmodum dũ expletur, honorem tribuit, ita & dum omittitur eum adimit, Tiraq. de nobilitat. cap. 34. in princ. Petrin. Bell. de re militar. part. 8. numer. 46. cum non sit honori quod dignitate non salua prætermittitur, l. honor, in princip. ff. de muner. & honorib. l. vlt. §. 1. ff. eodem; honoris enim amissio soluit militem à militia l. Prætor, §. ignominia, ff. de his qui not. infam. Castill. dicta decis. 171. num. 7. lib. 2.

&

& soluit etiam vitam cum sit similis morti, l. iusta 9. ff. de manumiss. vindicta vbi glosa imo magis timendum est periculum honoris, quàm vitæ l. isti quidem 8. ff. de eo quod met. caus.

Tertio locum, imo hanc qualitatẽ aduersariũ potius onerare, quã militẽ ex eo domonstrabat, quod vbi ille offendit ibidẽ ipse secutus defensionẽ fuerit, quã etiã super Altare, & in ipso rei Diuinæ Sacrificio facere poterat Ferret de re milit. tit. de iniust. bell. n. 16 c. & seq. Eamdemque militare rationem in eo quod ex aduerso dictum fuit de Diuini officij exturbatione tanto magis quia ad iustã iram, ob receptam iniuriã miles promotus adeo à se ipso desciuit, vt has animaduertere circumstantias nequierit, per tex. in l. si adulterium, § Imperatores, ff. ad l. Iul. de adulter. c. significasti ext. de pœnit. remiss.

Nõ obstare demũ excessum moderaminis inculpatę tutelę, quia in prouocato, & iracundia cõmoto nõ consideratur excessus, per iura supradicta, homo enim calore iræ non est in plenitudine intellectus, & quicquid agit, inuitè agit Seneca in lib. de ira ad Nouat. cum alijs relat. per Neguf. Iun. quæst. 352. num. 28.

Pręterea nõ videtur iuri repugnans consideratio, quod nullus hic adsit excessus, nã si habeatur ratio honoris, qui vitæ cõparatur, l. iusta causa ff de man. vindict. l. Iulia, ff. si quis omiss. caus. testam. & vitæ à militibus anteferẽdus vt dixi latius in alio casu; in tantũ quod sicuti est honestum defendere propriã vitam, ita, & honorẽ, glos. singul. in §. suspectus autem in vers. ob culpam instit. de suspect. tutor. Gherard. singul. 87. n. 7. grauior offensio inter magnos, & militares viros reputatur alapa quam lato ense percussio, Petrin. Bell. de re milit. par. 10. n. 39. Bero cons. 173. n. 5. Viu. dec. 46. n. 10. Farin. q. 105. n. 210. & seq.

Nec ex ijs verbis, quæ dixit miles, Si poco rispetto à me? eius dẽ actio vindicatiua pręsumitur, sed simplicis, & purę rixę l. si ex plagis, §. Tabernarius, ff. ad l. Aquil. l. 1. §. si Arietes, ff. si quadrup. pauper fecisse dicat. cũ simil. Neguf. Iun. d. quæst. 352 num. 30. præsertim cum milites, vt plurimum cæleres

ad

ad iram, & impatientes iniuriarum de facile ponant manus ad arma, Tacit. lib. secundo histor. & præceptum Socratis constituens milites omnium iniuriarum tolerantissimos sic irridetur à Demochare quemadmodum nemo potest è Thymbra facere bonam lanceam, ita nec è Socrate bonum militem, sentiens militibus conuenire ferociam, atque hinc etiam videmus, quod licet aggressus potius teneatur fugam arripere, quàm aggressorem occidere; si potest se ex fuga incolumen reddere, tamen id minimè agendum est à milite, qui non tenetur aufugere, sed aggressorem occidendo pœnam ordinariam non subit, Bald. cons. 312. num. 2. in fin. lib. 4.

Amborum rationibus discussis, & pacem inter partes iniri curato Dux exercitus rescripsit, militem nullam pœnam mereri, sed si quid culpæ commisisset decem diebus custodiæ, vbi, in facti disquisitione, tanto spatio permanserat optimè posse compensari; Attamen ne præsentia loci, nondum benè placatis animis altercationis occasionem præberet militem à mansionibus Ferrariæ ad mansiones Boniæ dimisit.

ARGV-

ARGVMENTVM

Miles damnatus de crimine, quod irrogat infamiam, an sit de numero Militum delendus.

SVMMARIVM.

1 *Miles non deletur de numero Militum, nisi ipso volente, quod Declara vt num. 14*
2 *Miles vt dicatur deletus de numero Militum ratione delicti, necesse est, vt in sententia exprimatur, quod intellige num. 12.*
3 *Sententia condemnatoria circumscribitur per gratiam.*
4 *Gratia omnem pœnam remouet.*
5 *Furtum crimen famosum, & publici iudicij.*
6 *Furtum irrogat infamiam.*
7 *Miles furto damnatus est ignominiosè mittendus.*
8 *Item omnia stipendia amittit.*
9 *Item omnia beneficia, & omnes honores.*
10 *Item Nobilitatem.*
11 *Potest repelli à pugna.*
12 *Miles damnatus de furto, virtualiter priuatur Militia absque alia expressione in sententia.*
13 *Ex gratia remittitur pœna, non autem infamia, nisi adsit specialis remissio.*
14 *Infamis non potest esse Miles.*

CASVS

CASVS XXI.

MILES damnatus de furto, cui ex gratia fuit pœna deportationis condonata quia erat nobilibus parentibus ortus, ex not. in cap. qui contra 24. quæst. prima contendebat adhuc se militem, & militaribus priuilegijs frui.

Pro eo vigebat lex militaris, quâ sancitum est, ne cuius que militis scripti nomen, nisi ipso volente deleretur, Liu. lib. 7. 3. Decad. Et eo magis quia in sententia non erat priuatus militia, vt requirebatur ad hoc vt dici posset deletus de numero militum, l. secunda, §. sed si cum, ff. de his qui not. infam. cum alijs per Giurb. cons. 44. num. primo circa medium. Et in omnem casum sententia erat circumscripta per rescriptum gratiæ lib. 1. C. de sent. pass. Et gratia omnem pœnam remouet, Bursatt. consil. 54. num. 10.

Contrarium fuit resolutum, quia cum propter damnationem ex publico iudicio, & ex famoso crimine, vt est furtum, Giurb. dicto cons. 44. num. 27. effectus sit infamis, l. infamis, ff. de publ. iudic. non solum est afficiendus ignominiosa missione, l. final. ff. de furt. sed est etiam stipendijs priuandus, l. cum allegatis, C. de re militar. lib. 12. & in l. penult. ff. eodem, Giurb. dicto cons. 44. num. 33. in fine, quinimo ipso iure officia, & honores amittit l. 2 §. miles ff. de his qui not. infam. Giurb. dicto cons. 44. num. 2. & 28. Caball. resol. crim. cas. 294. nu. 153. centur. 3. & etiam nobilitatem, Paschal. de uirib. patr. potest. par. 3. cap. 2. num.

9 num. 60. & seq. Adeo vt esset repellendus à pugna, si nobilem virum ad singulare certamen prouocarit, Ferret. cons. 15. num. 3. & 5. quem sequitur Bardellon. cons. 156. num. 6. lib. 2. Nec posset habere commendas religionum militarium, vt Sancti Ioannis Hierosolymitani, Diui Stephani, & similium, nedum vigore statutorum dictarum Religionum verum etiam de iure communi, vt latè Caballus cas. 172. per tot.

Non obstat quod in sententia non fuerit expressa priuatio 10 militiæ, nam ex quo erat de famoso crimine damnatus, dicebatur consequutiuè venire militię priuationem, Giurb. d. cons. 44. num. 29.

Non obstat gratia, nam cum in rescripto esset remissa 11 sola pœna, vtque ex rescripto non circumscribebatur sententia plenissimè Giurb. dicto cons. 54. num. 57. quia specia-12 liter ex gratia remittenda erat infamia, Bardellon. d. cons. 156. num. 57.

Non obstat quod ipso nolente ex numero militum dele-13 ri non potest, quia procederet quando propter demerita exauctorādus non foret, l. qui excubias, ff. de re milit. lib. 3. c. 6. nu. primo; Non enim est permittendum, quemquam in-14 famem militari sacramento, vel obligari, vel obligatum in hac nostra militia remanere. l. milites, C. de re mil. lib. 13. Et per has rationes fuit missus.

ARGV-

ARGVMENTVM

Milites fures qua pœna puniuntur.

SVMMARIVM.

1 *Militibus furibus variæ à iure irrogantur pœnæ.*
2 *Milites furantes in Castris arma acriter verberantur.*
3 *Milites furantes iumenta manibus mutilantur.*
4 *Miles furto balneario deprehensus ignominiæ causâ mittitur.*
5 *Pœna illa est irroganda, quæ à legibus indicta est.*
6 *Pœna est potius mitiganda, quam extendenda.*
7 *Furta olim à Ducibus non parui nominis fuerunt permissa.*
8 *Edicta inuiolabiliter seruanda sunt.*
9 *Raptores nisi furtum sit magnum, vel alia aggrauans qualitas concurrat, pœna mortis non plectuntur.*
10 *Exempla aliqua feruntur.*
11 *Intellectus plurium iurium.*
12 *Pœnæ omnes, & furti, & aliorum delictorum Duci arbitriæ sunt.*
13 *Dux est amplissimus Arbiter pœnarum.*
14 *Furtum si in aliis turpè, in milite turpissimum reputatur.*
15 *Dux in crimine furti meritò redditur inexorabilis.*
16 *Romani compellebant seruos omnes, & liberos ad iusiurandum se nihilè Castris ablaturos.*
17 *Exempla rationi, & iuri repugnantia non vsurpanda, sed damnanda sunt.*
18 *Fures modo gladio, modo armentali rota, modo laqueo, & furca coercentur.*

CASVS XXIV.

Militibus, qui furta cõmittunt, varias habemus iure irrogatas pœnas, lege enim Iustiniani græca 37. furãtes in
1 Castris, si quidẽ arma subtraxerint acriter verberãtur,
2 si verò iumenta manibus mutilantur: & l. 40. Si miles, & arma
3 furetur, gradu militiæ pellitur, cui concordant, l. desertorẽ, & l. 3. §. qui aliena arma ff. de re milit. & l. fin. ff. de furt. balnear.
4 vbi Paulus militem, qui furto balneario deprehensus fuerit, ignominiæ causa mittit. Duo ergo milites, qui puerum quemdam seduxerant vt specularetur, & indicaret eos, qui è Sacro Monte Pietatis prætiosa pignora luerent, cùm catenam, & torques aureas valoris scutorum ferè octuaginta Ferrariensi cuidam rapuerint, pœnis prædictis affici posse, non autem seue-
5 rioribus aiebant, cum pœna illa sit irroganda, quę à legibus indicta est, ad tex. in l. auth. de non elig. secund. nub. §. fin autem, & quæ notantur in l. cum quidam, ff. de lib. & posthum. cap. is
6 qui de sent. excom. in 6. glos. in c. fin. de iurepatr. Et pœna non sit extendenda, sed potius mitiganda l. factum, cuique, §. in pœnalibus, cum ibi not. ff. de reg. iur. Burg. cons. 8. num. 2. Surd. de aliment. tit. 1. q. 51. n. 12. Tiraq. in l. si vnquam in verbo reuertatur n. 246. C. de reuocand. donat. præsertim quia militi-
7 bus furta olim permissa à Ducibus sanè non parui nominis manifestis exemplis historiæ indicant, vt de Henrico Saxonũ Rege Vicitchind. Monac. lib. 2. de reb. Henr. Sax. de Aegiptiis Diod. Sicul. lib. 2. de Græcis Tucidides lib. 1. belli Pelop.

Sed vt vltimo afficerentur supplicio suadebatur, ex clara edicti dispositione, qua etiam in furto rei minimæ si violenter furata fuerit, & sic commissa rapina, pœna mortis indicta erat; huiusmodi namque edictis vti, illorumque obseruantiam inuiolabiliter curandã, monuerunt post alios Tolos.

losf. in sintagm. lib. 16. c. 12. in fin. Borell. de Magistr. ædict. lib. 1. c. vlt. n. 43. quicquid secus dicendũ videtur, cessante ædicto, sola iuris cõmunis dispositione attenta, qua raptores nisi furtum sit magnum, vel alia aggrauans qualitas concurrat pœna mortis non plectuntur, de quo videri poterunt, Peguer. dec. 26 & 27. & Farin. q. 167. à n. 20.

Idque prorsus à priscis Ducibus vsitatum innumeris com-
10 probatur exemplis, quæ in vnum coaceruauit Cotor. de iure militum l. b. 3. c. 11. vbi inter alia, quod Carolus Burgundiorũ Dux quemdã patibulo affigi iussit, qui aniculæ mulieri gallinam subtraxerat; & Auidius Cassius, qui se Marium dici voluit, milites qui aliquid Prouincialibus per vim surripuissent, ijs quibus peccauerant locis, in crucem sustulit, vt alij deterrerentur aspectu Vulgat. Callican in vita Cassij Tolos. in sintagm. lib. 19. c. 12. n. 1.

Neque obstabant contraria, quandoquidem legibus supra
11 relatis prohibitum non habemus, vt si miles furtum alioquin capitali dignum pœna admittat, leui illa mulctandus sit, eo quia miles est; quia imo pœnæ omnes, & furti, & aliorum deli-
12 ctorum Duci arbitriæ sunt, qui earum amplissimus arbiter est Bald. in l. 1. col. 7. per illum tex. C. de Sũm. Trin. & fid. Cattol. Petrin. Bell. de re milit. p. 8. tit. vnic. n. 86. caueant igitur milites ne furta committant, quia si in alijs turpe crimen istud re-
13 putatur in ipsis sanè turpissimum, adeò vt inexorabilem reddant Ducem, & apud eum meritò non inueniantur intercessores, & apud Romanos inualuit consuetudo, vt dum Castra-
14 metati essent Tribuni seruos omnes, & liberos ad iusiurandũ adigerent, n. h. l è castris ablaturos, Polib. de Roman. castrametat. Cotor. de iur. milit. lib. 3. c. 11.

Exempla verò relata minimè vsurpanda, sed damnanda sunt,
15 cum rationi, & iuri, ex diametro repugnent, potius verò imitandos eos, qui fures, & præsertim raptores modo gladio, mo-
16 do armentali rota, modo laqueo, & furca coercuerunt, quos videre est, apud Cotor. vbi proximè.

Furcæ igitur supplicio damnati extiterunt, eo magis, quia alia commisisse furta fassi sunt.

M 2 ARGV-

ARGVMENTVM

An sub edicto, quod omnes teneantur reuelare delictum, comprehendantur ii, qui sub secreto sigilli confessionem delicti a reo habuerunt.

S V M M A R I V M.

1 *Reipublicæ interest delicta pandi, & puniri.*
2 *Dux quicquid edicto cauit inuiolabiliter est seruandum.*
3 *Contraueniens edicto Ducis indictas inibi pœnas non euitat.*
4 *Edictum de reuelando quando est generale etiam secreto commissa comprehendit.*
5 *Causarum patroni clientum secreta sibi commissa instante altera parte iudicialiter deferre tenentur.*
6 *Longe validior militat ratio, ne patronus aduersus clientem, quam tertius contra tertium testimonium dicat de rebus sibi confissis.*
7 *Centuriones præ omnibus debent honorem habere præ oculis.*
8 *Viri profitentes honorem non possunt sine infamiæ nota aliena crimina in fiscum deferre.*
9 *Deferre aliena crimina in fiscum offitium flagitiosi, & turpis viri reputatur.*
10 *Deferre aliena crimina in fiscum est vetitum à gloria stipendiorum.*
11 *Miles nullam infert honori notam dum edicto Ducis obtemperat.*
12 *Obedientia honestam facit rem alioquin indecoram.*
13 *Miles duplici vinculo obedire obstringitur iuramento, scilicet, & iustitia.*
14 *Miles inuitus testis esse non cogitur.*
15 *Miles tunc non cogitur esse testis, quando ad testimonium perhibendum auocaretur à signis.*
16 *Nemo delinquentem denunciare tenetur.*
17 *Tiberius Imperator vna nocte occidi iussit eos qui inter delatores essent primarij.*
18 *Traianus Cæsar in nauibus maris, & scopulorum misericordiæ commissos, sine remis, & velis naufragio exposuit.*
19 *Delatores in omnibus ostendunt crudelitatem suam, & odium quod in mortale genus habent.*
20 *Secretum pandere nefarium, & perfidum reputatur.*

Dete-

21 *Detegens secreta fidei suæ commissa, punitur pœna falsi.*
22 *Edictum de reuelando, locum non habet in eo, qui crimen sub promissione de non reuelan. propalatum habuit.*
23 *Secretum non concernens crimen læsæ maiestatis, aut euenturum malum, numquam reuelan. est.*
24 *Qui ambulat fraudulenter reuelat amici commissum.* (sunt.
25 *Superioris præcepto ea violare non tenentur, quæ de iure naturali, aut diuino*
26 *Secretũ in quo continetur crimen læsæ Maiestatis, necessario reuelandum est.*
27 *Verius senserunt, qui putarunt Procuratorem, vel Aduocatum de secretis sibi a Cliente commissis ad perhibendum testimonium non esse cogendos.*
28 *Aduocatus, quæ à Cliente secreta habuit, non magis tenetur reuelare, quàm Confessarius peccata pœnitentis in foro fori.*
29 *Aduocati licet moniti sint sub pœna excommunicationis secreta Clientum reuelare non debent, etiam si veritas aliunde haberi non posset.*
30 *Cato dicere solitus fuit, contra cognatos aduersus Clientes testificantes, nemo bonus vnquam testimonium dicit.*
31 *Marius dixit non esse moris patrij patronũ aduersus Clientem testẽ adduci.*
32 *Legibus interdictum erat contra Clientem patronum testimonium dicere.*
33 *In statuto, vt quilibet teneatur denunciare maleficium commissum, si non denunciet ille, qui delinquenti reuerentiam debet, cessat pœna.*
34 *Edictum quantumuis generale non comprehendit eos, qui à testimonio repelluntur.*
35 *Similia edicta habent in ventre rationem si reuelantium testimonium, sit bonum, & probet.*
36 *Detegens crimen habitum cum promissione de non reuelando, fregisse fidem dicitur.*
37 *Fidem frangens, sine dubio bonus testis non est.*
38 *Fidem frangens ad delendam maculam fractæ fidei non potest euitare torturam.*
39 *Qui crimen sciuit sub promissione de non reuelando, stante edicto de reuelando, potest se à reuelatione abstinere, timore torturæ.*
40 *Edictum loquendo per verba temporis præsentis, ibi, Sapendo, non comprehendit eos, qui postea sciuerunt.*
41 *Exemplum Attilij Reguli.*

CASVS XXIII.

INTERFECTVS fuerat Miles, & cum reus Curiæ non innotesceret, & ex mandato inimicorum, quos habebat in Patria crimen patratum suspicaretur, ne delictum tam atrox, & turpe occultum, & impune remaneret, emissum fuit proclama, vt quisquis de reo, vel notitiam, vel coniecturas haberet Curiæ deferre teneretur: cum ergo Miles quidã Centurioni suo quasi consilium postulans se interfectorem aperuerit, & arcanum tanti momenti sub ea conditione ne panderet fidei eius commisserit, Centurio qui & Duci obedire sine violatæ fidei nota cupiebat propalauit ei negotium subdens, vt se ad reuelãdum minimè adstringeret in iudicio nisi de iure ad id compelli posset: & cum Dux annueret, dubitaui an de iure teneretur reuelare. Et cum de proclamatis validitate nõ esset dubitandum quippe vti publicum fauorem continens cũ
1 Reipublicæ intersit delicta & pandi, & puniri, priscis temporibus vsitatum ab Alexandro Magno refert Quint. Curt. hist. lib. i. & hodierno iure approbatum dicunt cõiter Doct. in c. qui cum fure, extr. de furt. & in l. 3. ff de condit. furt. vbi Bart.
2 & Ang. videbatur sine hæsitatione Respondendum Centurionem teneri; quicquid enim Dux edicto cauit inuiolabiliter est adimplendum, Borel. de Magistrat. edic. lib. 1. c. vlt. nu. 43.
3 adeo vt qui contrauenit indictas ibi pœnas non euitet, vt in puncto similis edicti probauit Bertaz. conf. 107. lib. 1. & conf 343. lib. 2. in crimin.

Retardanda autem delatio non erat ex eo quod sub promissione ne panderet Centurio crimen sibi confisum haberet,

quia

quia edictum erat generale, & ad publicam vtilitatem, & vti
4 tale etiam secreto commissa comprehendebat, vt ex Innoc. Angel. Aret. & alijs & iure receptũ, & in praxi seruatũ testatur Farin. de indit. & tortur. q. 51. n. 22. Si enim causarum patroni
5 clientum secreta eorum fidei commissa iudicialiter proferre instante altera parte compelli possunt, vt de magis communi Farin. de Testib. q. 60. n. 178. & 222. cũ seq. multo magis quilibet alter ad id compelli poterit, quandoquidem longè vali-
6 dior militat ratio, ne patronus aduersus clientem, quã tertius contra tertium de secreto fidei suæ commisso testimonium dicat ex Cat. de quo Gell. lib. 5. noct. atticar. c. 12.

Non item ex eo quod cum militum Centurio esset, & præ-
7 cipuè propriũ honorẽ præ oculis deberet habere nõ potuisset sine infamiæ nota aliena crimina Curię deferre cũ hoc flagitio
8 sissimi, & vilissimi hominis officiũ reputetur, ideoq; à gloria stipendiorũ vetitũ, l. deferre, §. itẽ milites, ff. de iur. fisc. Bell. de re
9 milit. p. 7. n. 24. quandoquidem nullam infert miles honori notam, dum edicto Ducis obtemperat, l. iniuriam, §. si quis decreto, & §. quæ iure ff. de iniur. Ioann. de Plat. in l. omnes Iudices, C. de Decurion. lib. 10. Bouadill. in Polit. libr 3. c.
10 11. nu. 13. rem etenim alioquin indecoram obedientia honestam facit. c. qui resistit c. Iulianus in 11. q. 3. Panor in c. Pastoralis, §. quia vero notab. 3. ext. de offiic. deleg. præsertim in
11 milite, qui duplici vinculo punctuatim obedire ligatur iuramento scilicet, & iustitia, Azor. instit. moral. p. 3. lib. 13. c. 28. col. 1207.

Non tandem ex eo, quod inuitus miles testis esse non co-
12 gitur l. inuiti, ff. de testib. Cotor. de iur. milit. c. 10. lib. 2. quia id est verum quando vt testimonium perhibeat à signis auoca-
13 tur Bellin. de re milit. p. 2. n. 30.

His tamen parum attentis Centurionẽ denunciare non obligatum, ideoq; ad id inuitũ non compellendũ verius existimaui.
14 duplici ratione, prima quia nemo delinquentem denunciare tenetur tex. est expressus in l. 1. §. si tibi, vbi Ias. num. 1. ff. de condit. ob turp. caus. Bald. in l. 1. C. eod. tit. cũ alijs per Bertaz. cons. 107. n. 10. lib. 1. & cons. 343. nu. 1. & 5. lib. 2. præsertim

si

si honoris iacturã timet, Ita enim de delatoribus protulit Cic. lib. 2. offic. Duri hominis, vel potius vix hominis videtur periculum inferre multis, id enim tum periculosum ipsi est, tum
16 sordidũ ad famã, committere vt accusator nominetur, eosdẽ mirũ in modum insectatur, Tacit. lib. 4. dũ inquit genus hominũ publico exitio repertum, nec pœnis vnquã satis coercitũ;
17 & Tiberius qui ab initio eorũ, præcipuus protector fuit, omnes qui inter delatores primarij erant vna nocte occidi iussit, vt refert Dio. Cass. lib. 58. eosdem Traianus Cæsar in nauibus
18 maris, & scopulorum misericordiæ cõmissos sine remis, & velis naufragio exposuit, vt refert Plin. in 2. Traiani panegir.
18 & sane non sine ratione isti namque in omnibus ostendunt crudelitatem suam, & odium quod in mortale genus habent. Altera fuit ratio, quia secretum pandere nefarium, & perfi-
20 dum reputatur, Summ. Tabien. in verb. confessio, quam refert, & sequitur Bonacoss. commun. opin. crim. p. 1. Decian.
21 tract. crim. lib. 7. c. 17. n. 8. vbi quod detegens secreta fidei suę commissa punitur pœna falsi Menoch. de arbitr. cas. 137. post nu. 2.

Nõ obstat edictũ, quia locũ sibi nõ vendicat in eo, qui crimẽ
22 sub promissione de non reuelando propalat ũ habet Boich. Card. & Anan. in c qui eum fure de furt. Soccin. cons. 201. n. 3. vol. 4. Rimin. iun. cons. 327. lib. 3. Bertazz. cons 107. num. 13. lib. 1. & cons. 343. nu. 6. lib. 2. Clar. in §. fin. q. 27. vers. sed quæro numquid & ibi Baiard.

Et quamuis non desint qui contrarium sentiant relati à Farinac. loco supracit. vbi ita in praxi receptum asserit, tamen ad veritatem hauriendam, est aduertendum duplicem constitui posse secreti differentiam, aut enim secretum est tale, quo quis non possit obligari vt teneatur pandere, cuiusmodi sunt
23 scelera, quæ non concernunt crimen læsæ Maiestatis, aut euentuum malum, iuxta notat. in cap. in multis in l. si stipal. & in l. impossibilis, ff. de verb. obligat. & in l. impossibiliũ ff. de regul. iur. & tunc nullo modo tenetur prodere etiam ex præcepto superioris, ratio est quia cum obligatio tenet tũc ad seruandũ secretũ fidei nostræ cõmissum, & diuinio, & natu-

rali

iure arcemur ex Salamone prouerb. cap. 11 vbi dixit qui ambulat fraudolenter, reuelat arcana, qui autem fidelis est animi, celat amici commissum quod est repetitum in cap. qui ambulat. 5. quæst. 5. & Ecclesiastici 27. qui reuelat arcana amici fidem perdat, & notāt inferius citandi, superioris autem auctoritate, & præcepto ea violare non tenemur, quæ de iure naturali, aut diuino sunt. aut vero secretum tale est ad quod seruandum quis obligari non potest, vt si sit crimen læsæ maiestatis, vel quia si non seruetur quis possit impedire peccatum, & euenturum malum exempli gratia si secretum contineat crimen non commissum, sed committendum, & tunc secretum bene detegi, & potest, & debet; ea ratione quia sine sui nocumento quis occurrit futuro malo ita post Diu. Thom. 2. 2. quæst. 70. art. primo distinxit, Sot. bene examinans in tract. de ratione tegen. secretum memb. 2. quæst. 7. conclus. 4. Sebastian. Medic. de concord. Canonic. decret. quæst. 5. art. 1. caus. 5. & caus. 2. quæst. 7. art. 1. Nauarr. in manual. confess. cap. 17. nu. 51. vers. Et laicus, & in cap. inter verb, 11. q. 3. conclus. 6. cartholar. 66. n. 799. & seqq. vbi n. 805. & seqq. omnia remouet cōtraria, & hinc Medicos, Procuratores, Consultores, Aduocatos, Chirurgos, qui secreto crimina norunt, vt eis remedium adhiberent, non obligari ad testificandum deduxit post præcitatos, Azor. Instit. moral. p. 3. lib. 13. c. 28. vers. Dubium est in Titius.

Atque hinc patet simile desumptum ex Procuratore, & Aduocato nihil vrgere, quia verius sentiunt, qui putarunt Procuratorem, vel Aduocatum de secretis sibi à Cliente commissis, vel ijs, quę occasione officij norunt ad perhibendum testimonium non esse cogendos, quod ex nostris tenuerunt Odofr. in l. vltim. ff. de testib. in verb. Patroni, versic. sed pro Deo, Bartol. in l. deferre num. 2. versic. dic tu breuiter, ff. de iur. fisc. Abbas in capit. insuper num. 8. versic. vide Bartolum de testibus Prob ad Monach. in capit. vt animarum num. 66. de const. in 6. Afflict. in constit. Regni Aduocatos num. sexto, versiculo etsi Aduocatos, vbi distinxit inter ea quæ non secreto, & vt tales à Cliente habuerunt, asse-

rens

rens quod ista non magis tenetur reuelare, quam Confessarius peccata pœnitentis in foro fori Zabar. in d.c. insuper col. vlt. vers. licet de testib. Caball. resol. crim. cas. 159 n. 24. & seqq. & fuit decisum in Senatu Parisiensi, vt referunt Tolos. in sintagm. lib. 48. cap. 13. n. 31. Ioann. Gall. 968. de Franch. dec. 222. num. 9. Surd. decis. 190. in fin. vers. in præsenti, qui eamdem distinctionem amplexi sunt, immo quod nec teneantur licet moniti sub pœna excommunicationis fuerint post Theolog. firmarunt Neuizan. in silua lib. tertio verb. monitione. num. 47. Cost. de fact. & iur. ignor. distinct. 55. n. 2. & seqq. Lazzar. de monitor. sect. 2. quæst. 16. num. 1. cum seqq. vbi num. 4. Intelligit procedere etiam si veritas aliter haberi non possit.

Et verè in eamdem sententiam iuerunt antiquissimi illi Romanorum legum conditores, Catonem enim dicere solitum, Pro cliente sæpe contra cognatos aduersus clientem nemo bonus vnquam testimonium dixit refert Gellius libro quinto capit. 13. noct. attic. Marius cum post Tribunatum præfecturam peteret, & de ambitu accusaretur, contra eũ testis adductus Caius Herennius non esse moris patrij, patronum aduersus clientem testem adduci. Ipse enim Marius Marijque progenitores Herenniæ familiæ clientes fuerant Plutarch. in Mario, & quod legibus interdictum esset contra clientem patroni testimonium, testis est Tullius in Verrem act. 4. dum enim Verrē Reum criminum in Sicilia patratorū postularet, & Verris causam ageret Hortēsius insignis orator, Cicero sic prosequitur. Qui melius hæc cognouit quam tu Hortensi, qui Romæ fuisti ad quem Dio confugit, qui de Dionis iniurijs, grauissimè per litteras cum verre questus est noua tibi hæc sunt, & inopinata? nunc primū hoc aures tuę crimen accipiunt, nonne multa mei testes, quę tu scis nesciunt, te mihi testē in hoc crimine eripuit nō istius innocētia, sed legis exceptio, & seruatum etiam videmus è contra à clientibus erga patronos, & omnes alios, quibus debetur reuerentia, isti namque stante statuto, vt quilibet teneatur denunciare maleficium sub pœna, cessat pœna si non denunciat ille, qui reueren-

uerentiam delinquenti debet, vt sunt Seruus Colonus, vxor, filius, aliique huiusmodi Manent. cons. 132. num. 34. vbi quod isti tenentur defendere, & non offendere post Farin. q. 51. n. 27. & 41.

Atque etiam hinc desumitur nihil referre quod edictum sit generale, quia sufficit ex prealleg. quod secreto sciens non teneatur propalare præterquamquod qvantumuis generale non comprehendit eos qui à testimonio repelluntur, sed similia edicta habent in ventre conditionem, si reuelantium testimonium sit bonum, & probet vt est in puncto celebris doctrina Felin. in cap. de cætero num. 17. de sent. & re iudic. vbi dicit Constitutiones Bonifacij VIII. Martini V. Eugenij IV. imponentes pœnam scientibus tenentes beneficia cum simonia, & non reuelantibus intelligi quatenus scientes talem simoniam legitimè probare possint vt post vndecim Doctor. consuluit, Natt. in terminis cons. 668. num. 10. lib. 4. Bertazzolus consil. 28. num. 9. & consil. 347. nu. 22. & loquuntur omnes etiam de reuelatione ad Aures Felic. allegat. 96. num. 6. par. secunda

At in casu nostro dictum Centurionis nequaquam afficeret, quia cum ille vt integram veritatem fateretur, & periurium euitaret debuisset etiam deponere se à milite crimen sciuisse cum prædicta promissione de non propalando, cum vt supra dictum est talis promissio esset seruanda, sequitur quod dum illam, crimen detegendo non seruasset, fidem fregisse diceretur, l. sed, & addes 21. §. final. ff. locat. l. non minorem, C. de transact. cum vulg. fidem autem frangens sine dubio bonus testis non est, Farinacc. de testibus quæst. 56. num. 452. & in puncto deduxit Marsilius consil. primo num. 8. Caballus resolut. crimin. cas. 29. centuria prima; vbi quod non posset euitare torturam ad delendam talem maculam, quam etiam ob causam posse à reuelatione iudiciali abstinere tradiderunt, Natt. vbi supra, Gutier. Canonic. quæstion. lib. primo capite vndecimo numer. 22. & Farinacius dicta quæstione 51. numer. 75.

Præ-

Prædictis omnibus addebam proclama, de quo agebatur loqui per verba temporis præsentis, ibi sapendo, ideoque non comprehendebat Centurionem istum qui post illud emissum crimen à milite sciuit, vt in his terminis obseruarunt Bertaz. d. cons. 107. n. 11. Bero. cons. 163. n. 9. lib. 3.

Meam sententiam sic vt supra explanatam ex Illustri actu Attilij Reguli Dux exercitus comprobauit, ille enim licet Senatus permitteret vt ad Pœnos non rediret, ne tamen fidem eis datam violaret, elegit potius redeundo supplicium subire, vt auctor est Tullius lib. 1. & 3. offic. cuius exemplo fidem seruare omni postposito metu pœnę generosum militem decet.

ARGVMENTVM

An & quando liceat militibus alienas vuas, & poma decerpere, & comedere.

S V M M A R I V M.

1 *Publicatio edicti.*
2 *Refertur exemplum Aureliani Cæsaris.*
3 *Item Casus.*
4 *Aedicta generalia ita sunt intelligenda, vt quoad minus fieri potest ius commune corrigant.*
5 *De iure communi, semper licet viatori spicas: vuas, & poma decerpere, & etiam de iure diuino.*
6 *Statutum interdicens viatoribus huiusmodi facultatem non valet, tanquam contra ius diuinum.*

CASVS

CASVS XXIV.

AD coercendam Militum licentiam, & ne prouincialium agri, vel in frugibus, vel in vuis,& pomis,alijsq. terræ fructibus aliquã sentirent læsionem cautum edicto fuit, ne dum aliquid ex alienis possessionibus surripere,sed nec per eas euagari Militi cuipiam liceret,Exemplo Aureliani Cæsaris,qui huiusmodi leges exercitui præscripsit,nemo pullum alienum rapiat,ouem nullus contingat,vuam nemo auferat,segetem nemo deterat oleum,sal,lignum,nemo exigat, annona sua quisque contentus sit,de præda hostium,non de lacrymis prouincialium habeat, Flau. Vopisc. in vita Aureliani. Tolos. in sintagm. lib.19.cap.10.num.8. Cumque duo Milites à mantionibus Bononiæ ad Ferrariæ mansiones redeuntes,ciuis Ferrariensis vuam surripuerunt, comedissentque inuito colono, re ad me delata,dubitaui num aliqua pœna essent plectendi.

Et nullam mereri pœnam sum arbitratus,quia edicta pœnalia ita sunt intelligenda,vt quoad minus fieri potest ius cõmune corrigat,eiq. aduersentur,l.2.ff.de noxal.Rom.cõs 90.n.4. Surd. cons.4.n.49.& cons.382.n.87.lib.3.Farin.cons.36.lib.1

At hic si edictum de Milite viatore esset intelligendum læderet ne dum nimis ius commune,quo inspecto viatoribus,& spicas & vuas comedere ex alieno agro,aut vinea surreptas semper licet,Fel.in c.omnes col.fin.nu.31.vers. adde alium casum dist. 1.Rip.in l.damnum,ff de damn.infect.Cagnol. in l. quæ propter,n.6.ff.de reg. iur.Cepoll.de seru.rustic.præd.j cap. 20. titul.de melle,& vindem.num.3.sed etiam ius diuinum cap. 13 Deuteron.in verbo Ingressus c.6 quæst. 3. cap. discipulus 5 distinct. 5. de consecr. ita vt nec valeat statutum interdicens-

N hu-

huiusmodi facultatem viatoribus, tamquam contra ius diuinum, Surd. de alim. tit. 8. priuileg. 39. n. 8.

Et nec est distinguendum, an comedens hoc fecerit, vel necessitate impulsus, vel non, Couar. pract. quæst. cap. 37. n. 3. vbi quod hoc est priuilegium viatoris, idemq. notant Alberic. in l. vlt. C. ad l. Aquil. Cæpoll. de seruit. rustic. præd. cap. 9. tit. de seruit. iuris pascend. num. 12.

Neque dicatur quod ita interpretando redderetur edictũ elusorium; quia immo admodum vtile est, pro ijs, qui viatores non sunt; Viatores enim intelligendi sunt non quique deambulantes animi causa, sed ij, qui ab vna ciuitate, vel oppido, ad alia loca se conferunt.

ARGVMENTVM

Paganus, vel Miles in numeratione stipendiorum se falso submittens, quã pœna sit puniendus.

S V M M A R I V M.

1 *Assumens custodiæ officium, est ad illud exactè obligatus.*
2 *Qui se astrinxit ad id, ad quod non tenebatur sibi debet imputare.*
3 *Custodiens nisi probet custoditum casu fortuito se à custodia exemisse, culpa in ipso præsumitur.*
4 *Culpa in custodia à milite adhibita, vltimo supplicio punienda est.*
5 *Pœna se falso submittentis, est vltimi supplicij.*
6 *Falsitas submittentis se falso ad numerationem pecuniæ, non in derobanda pecunia. Sed in auferenda gloria, statuque Principis consistit.*
8 *Falsa de militibus relatio fuit causa præcipua stragis Papiæ in exercitu Frãcisci Gallorum Regis.*
9 *Quis non debet assumere custodiam alicuius, nisi credat posse eum custodire.*
10 *Culpa ad hoc vt excludatur a custodiente debet vim facere fugienti*
11 *Qui percutit iuris auctoritate Dei minister est*
12 *Qui non vtitur remedijs opportunis ad obuiandum fugæ, non solum est in culpa sed in dolo.*

Sergens

13 *Sergens eos, quos custodiæ tradit inermes tradere debet.*
14 *Sergens custodiam vnius debet duobus committere.*
15 *Custodia non est danda Tyroni, sed veteranis.*
16 *Milites præstare tenentur obedientiam maioribus officialibus.*
17 *Miles Tyro qui obedientiæ causa assumpsit onus custodiæ, non assumpsit propterea periculum custodiæ, quòd præter ipsius culpam euenire poterat.*
18 *Non est imputandum Militi si de propria fortitudine confidat.*
19 *Adultus in stabulo existens, si lumen puero consignet, & ex lumine stabulum comburatur, non puero, sed adulto imputan. erit.*
20 *Ex negligentia in non fungendo rectè officio subministratur inditium contra officialem de consensu cum delinquente.*
21 *Inditium si concurrat mendacium, augetur.*
22 *Non est verisimile quod veteranus in officio non seruet solita obseruari in officio.*
23 *Ex variatione responsionum oritur inditium.*

CASVS XXV.

DVM Milites exacto iam mense, quo stipẽdium exceperant, ad nouam eiusdem numerationem consueto ordine accedebant, quidam ex illis suo iam sumpto stipendio, alterius cuiusdam fictum locum vsurpans, temere ad erogatorem se contulit, vt pecuniam sibi numeraret, qui fraude detecta, illum Sergenti detinendum præcepit, ab eo igitur armis non exutus, cuidam Tyroni Militi traditus dum ab illo custodiebatur in vno ex angulis domicilij, vbi pecuniæ numeratio agebatur, fugam arripuit. Dubitatum itaq; fuit, an Militi cui custodiendus traditus fuerat huius fugæ culpæ tribuenda esset, an potius Sergenti, qui eum tali Militi custodiendum tradiderat.

Et videbatur culpa Militi ascribenda, cum .n. officiũ custodiæ assumpserit erat ipsius ratione ad illam obligatus, Farinacc.

N 2 de

de carcer.& carcerat.q.31.num.19.& sibi imputet, quod se astrinxit ad quod non tenebatur, c. damnum de reg. iur. in 6. cũ multis per Tiraq.in l.si vnquam in verbo bona, n.5. C. de reuoc.donat. Petrin.Bel.de re milit.p.6.tit.1.num.13. Quo fit, vt dum non probat, custoditum à custodia casu fortuito se exemisse, culpa in ipso præsumatur ad tex.in l.fin.ff de custod. reor. Farinac.de carcer.& carcerat.d.q.31.nu.19.& 20. alios adducit Fab.de Anna consi.31.n.9.lib.1. Franc. del Castill. decis.90.num.9. Quæ in Milite esset vltimo supplicio punienda, ex text. in l.Milites,ff.de custod.reor. Fab.de Anna d.ct. cons.31.num.4. vers. Bene verum, præsertim, quia detentus sub custodia eamdem erat passurus, l.si quis aliquid, §. Miles, ff.de pœn. Petrin.Bell.de re milit.tit.vnico de delict. milit. & eorum pœn. num. 73. par.8. Farinac d.q. 31. n. 5.& 6 Pœna enim se falso submittentis, & vltimi supplicij ex his quæ cumulat, Ferret. de re milit. tit. de militar. iust. & pœn. desertor. inflig.nu.106. cum seq.quem sequitur alios referendo, Cabal.resol.crimin.cas.294.num.242.cent.3. cum huiusmodi falsitas non in derobanda pecunia, sed in auferenda gloria vita, statuque Principis consistat; Legimus enim quod inter causas præcipuas stragis Papiæ in exercitum Francisci Primi Gallorum Regis, fuit falsa de Militibus relatio, qui pro ipso pugnabant. Giuut. in sua discipl milit. lib 1. inter delicta militaria cap.64.

Nec Militi suffragatur recepisse in custodiam Militem armatum, quem custodire non poterat, si sibi resisteret, quia non debuerat assumere huiusmodi custodiã, nisi huic casui obuiare posse crederet, l. qui bona, § cũ inter, & l. in hac, ff. de dam. infect. Et prospicere, quod id de facili euenire poterat, Alex. consil, 51. col.6. lib. 2. Aymon. cons.170.n.11. Surd.cons.391 n.43.& 44. lib.3.& cons.355.nu 30.eod. Et in omnem casum vt culpa ab ipso excluderetur, debuerat Militem inobedientem, & resistentem percutere ne à custodia euaderet, ex doctr. Bald. in l. finali, C. de exhib. reis; Qui enim percutit viris auctoritate Dei, ac iustitiæ minister erit, cap. qui malos percutit, 23. q.1. pluribus exornat Farinac.consi.55.n.86.lib.1.cũ-

que

que non vsus fuerit remedijs opportunis ad obuiandum fugę non solum est in culpa, sed in dolo, Bald. consil. 395. pro Domino, vers. Quinto quia lib. 2. Aymon. cons. 21. n. 10. & cons. 97. num. 7. & cons. 21. num. 2. & dolo non caret, qui non exequitur, quod potuit Anchar. cons. 181. n. 6.

Exaduerso dicebatur culpam adscribendam esse potius Sergenti, quam Militi ex pluribus.

Primo, quia Sergens non debebat tradere custodiendum Militem armatum, tunc ex legis scriptæ dispositione, vt per Farin. de carcer. & carcerat. d. q. 31. n. 44. in fin. & n. 95. tum ex ipsa consuetudine, in primis enim captiuus Miles armis exuendus à Sergente præcipitur, & sub custodia inermis committendus, vt in quacumque exercitu seruatur.

Secundo, quia debuerat non vni tantum Militi, sed duobus saltim eum custodiedũ consignare. Farin. de carc. & carcer. d. q. 31. n. 37. & in puncto Cotor. de iur. milit c. 37. vers. ff li. 3.

Tertio, accedit, quod consignatio fuit facta Pyroni, quam consignationem damnat Cotor. loco supracit. cum sit facienda veteranis, idem Cotor. vbi supra. Ex quibus omnibus Sergentis culpa, patet Cotor. vbi supra.

Non obstat, quod Miles onus custodiæ in se assumpserit, quia id egit necessitate impellente, obedientiam nempe, quã Milites maioribus officialibus præstare tenentur, Ferret. de re militar. tit. de obed. & pac. seruan. in exercitu n. 50. ideo dici debet, quod assumpserit in se custodiam, non autem periculũ custodiæ, quod præter ipsius culpam in custodienda euenire poterat, sicuti videmus in simili in Castellano scilicet, qui castrum custodiendum assumpsit; nam si illius culpa castrũ adoriantur hostes, puta, quod nõ pugnauerit, non vigilauerit, &c. nec Principem de necessarijs ad Castrum muniendum certiorauerit, certè ipse tenebitur. At si illius culpa non procedat, vt quandoque contingit, quia Princeps, vel arma, vel milites, vel alia necessaria nõ ministret tunc non tenebitur. Alciat. in Specul. princip. cap. 47. n. 31. & conferunt, not. per Bart. in l. quod Nerua, ff. de deposit. Ita sane in hoc casu.

Nam in Milite omnis cessabat culpa, quia custoditum, ne-

dum aufugientem proclamauit, sed & ictu tormenti bellici eundem occidere velle ostendit, licet frustra cum aufugiens minimè perterrefactus alio tormento, quod præ manibus gerebat se custodientem occisurum simularit. Erat ergo omnino adscribenda culpa Sergenti, qui nec inermem, nec duobus illum custodiendum præcepit ad tradit. per Paris. consil. 40. num. 6. lib. 1. Decian. consil. 2. num. 45. lib. 1. & faciunt tradita per Farinac. q. 31. n. 166. cum plur. seqq.

Nec obstabat, quod Miles discrimen custodiæ præcauere debuerat, illudque Sergenti significare, quia fortasse de propria fortitudine confidit, quod in Milite repugnandum non est, immo id non sine vilitatis nota patefacere potuisset, & e contra Sergens propria prudentia id præcauere debebat, præsertim, quia nouerat Militem, cui custodiam commisit Tyronem esse, sic videmus in alio simili relato per Ludou. dec. Perus. 10. n. 15. vbi si adultus in stabulo existens lumen puero consignet ex quo lumine stabulum comburatur, non puero, sed adulto imputandum erit, qui id præcauere debebat.

Et ex his detegebatur culpa Sergentis, quæ non mediocre subministrabat inditium contra eundem de participatione cũ delinquente, per ea quæ voluerunt Bart. in l. 1. C. de off. præf. Vigil. & Bal. in l. 3. §. cognoscit, in fin. C. eod. Ex negligentia enim in minus recte fungendo officio, arguitur consensus cũ delinquente, vt in c. ostendit Propheta 23. q. 3. & oritur præsumptio occultæ societatis cum eodem cap. negligere 2. q. 7. c. error. 83. dist. & cap. facientes 86. dist. & conferunt in proposito dicta per Mascard. de probat. lib. 2. concl. 531. n. 98. & cõcl. 158. in fi. lib. 1. Farin. de indic. & tort. q. 51. n. 1. versus finẽ.

Et hæc augebantur mendacio ipsius Sergentis, qui asserebat numquam Militem inermem ab ipso custodiæ traditum, & tamen pluries id egisse à pluribus conuincebatur, ex quo oriri inditium patet, Clar. in §. fi. q. 21. vers. Mendacium in fi. Rim. iun. cons. 302. n. 15. vol. 3. Masc. concl. 1060. n. 2. vol. 2. Et hoc eo magis procedebat, cum non sit verisimile, quod ipse Miles veteranus, & in officio Sergentis valde expertus id non seruarit, Luc. de Penn. in l. quemadmodum n. 6. in fi. C. de agric.

agric. & cent. lib. 2. Cephal. cons. 230. num. 7. & seq.

Præterea nomen, & cognomen Militis, cuius locum prædictus vsurpauerat, erat scriptum in albo Militum de fide Sergentis, quam sequutus fuerat Generalis Collateralis, & apparebat fictum, ac simulatum, cum talis descriptus non adesset, & Centurio eum nunquam vidisse affirmaret, sed solummodo credidisse Sergenti, qui nuper Militem adscriptum sibi significauit, cum non apparerent verificationes præmissorum pariter participationis sceleris indicium præferebant Clarus, Mascard. & alij.

Insuper interrogatus Sergens in cuius decuria Miles ille esset constitutus, variabat responsionem modo vnum, modo alterum, nominando Decurionem, ex qua variatione pariter indicium resultare dixit Menoch de arbitr. iudic. q. 186.

His omnibus discussis sufficientibus ad torturam per Mysinger. cent. 6. obseruat. 97. n. 2. & seq. fuit tormento suppositus sine præiudicio conuictæ culpę, & indicijs per horam purgatis, ob culpam munere priuatus extitit.

ARGVMENTVM

Agitur de probanda propriatione veneni, & num Miles amicum Commilitonem venenare tentans pecunia corruptus, sit puniendus, vltimo supplicio.

S V M M A R I V M.

1 *Refertur Casus.*
2 *Veneficium mortis pœna puniendum est.*
3 *Assassinium etiam effectu nõ sequuto, tam respectu mandantis, quam mandatarij vltimo supplicio punitur.*
4 *Quæ sint requisita assassinij.*
5 *Qualitas assassinij inducitur spe pramij, etiam nulla præcedente promissione.*

6 *Promissio quæ continet certitudinem in genere, non potest dici promissio incerta.*
7 *Promissio per verbum, Ti rimunerero, est promissio incerta.*
8 *Promissio facta mandatario in assassinio, si esset facta in contractu licito pareret actionem contra promittentem.*
9 *Illud dicitur certum, quod per se certum est.*
10 *Quando agitur de aliquo diro crimine sufficit fuisse deuentum ad actum proximum.*
11 *Morte non sequuta non est de morte agendum.*
12 *Est iudici arbitriarium ex qualitate facti arbitrium ad mortem extendere.*
13 *In crimine veneficij adest annexa qualitas proditionis.*
14 *Proditio si in alijs est detestanda, multo magis in milite, qui profitetur honorem.*
15 *Turpissimum est militi si hostem ipsum occidat fraude, & occultis modis.*
16 *Refertur exemplum Romanorum.*
17 *Veneni genera quot sunt, & quæ.*
18 *Venenum vnde nuncupatum sit.*
19 *Venenum vetitum, & prohibitum quale sit. & quale permissum, & impunibile.*
20 *Antimonium cuius veneni speciei sit.*
21 *Effectus antimonij qui sint.*
22 *Non potest dici constare de veneficio, quando venenum propinatum non constat esse principaliter adinuentum ad hominum necem.*

CASVS XXVI.

MILES rogatus, vt suo cuidam commilitoni venenum propinaret, motus à pecuniæ promissione hoc pacto concepta: Se tu l'auuelenerai, ti voglio dare tanti denari, che te ne potrai contentare: mandatum exequi constituit, habito igitur antimonio, quod venenum credidit, illud commilitoni potandum dedit, hæsitabatur qua pœna plectendus esset.

Et

1 Et quidem vltimi supplicij; nam veneficio pœna mortis puniendo, l. 1. ff. ad l. Cornel. de sicar. accedebat qualitas assassi-
2 nij, quæ etiam effectu non sequuto, tam respectu mandantis, quàm mandatarij simili modo punitur per tradita à Doctor. in cap. 1. de homicid. in 6. & per Menoch. de arbitr. iudic. cas. 360. n. 42. Cabal. de omni genere homicid.

3 Aderant enim omnia requisita illius, nempe mandatum ad occidendum.

Acceptatio mandanti.

Promissio cuiuslibet rei certæ, vel incertæ, & quod occidendus esset Christianus, Giurb. consil. 46. num. 8. Intrigl. dec. 40. n. 50. cum seqq.

Nec obstare videbatur, quod promissio pecuniæ esset in
4 genere, non autem certa, & specifica, prout debere esse requirit, Farinacc. q. 123. inspect. 4. n. 145. Giurb. cons. 70. nu. 37. nam dupliciter respondebatur.

Primo, quod qualitas assassinij inducitur spe præmij, etiã
5 nulla præcedente promissione Gab. de malef. concl. 1. n. 3. li. 7. Mascard. de probat. concl. 138. n. 2. vers. amplia hanc, plures cumulat Honded. cons. 93. n. 66. & seq. lib. 2. Farin. dicta q. 123. nu. 146. circa fin. inspect. 4.

Secundo, quod in casu nostro promissio non erat incerta cum contineat certitudinem rei in genere; quia mandans dixit: Ti voglio dare tanti denari, che te ne potrai contenta-
6 re: Tunc enim fuisset incerta, quando contineret promis-
7 sionem præmij in genere, vt si dictum esset Ti rimunererò; quando verò promissio est facta specialiter de pecunia, tunc quia si esset facta in contractu licito pareret actionem aduersus promittentem pro re illa certa consequenter incerta
8 dici non potest, ex glos. in l. salarium, C. mandati, Et ita intelligendus est Gabriel consil. 170. num. 18. qui loquitur in generali promissione sub genere generalissimo; non autem sub genere subalterno, & faciunt tradita à Vincent. de Fran
9 ch. decis. 176. par. 1. vbi quod certum dicitur illud, quod est certum de per se, At in casu nostro, si contractus Assas-

sinij

finij esset licitus, dum expressit mandans, Ti voglio dar tanti denari, che te ne potrai contentare. Ista promissio pecuniæ in genere esset certa de per se, & solum indigeret decla-
10 ratione quantitatis, quæ esset remittenda arbitrio boni viri, & pro quantitate arbitrata, daretur actio, vt per glos. in d. l. salarium.

Nec obstabat, quod Miles ex veneno sumpto non esset
11 mortuus, quia propter diritatem criminis sufficiebat deuentum ad actum proximum, Farinac. de effect. punien. quæst. 122. num. 19. par. 5. Ioan. Aloysius Ricc. collect. 1895. Et in assassinio Farinac. dicta par. 5. quæst. 123. nu. 77. Ricc. collect. 1867.

12 Et quicquid dici possit, quod morte non sequuta, non sit de morte agendum, iuxta commun. iuris conclusionem Schenard. consil. decimonono, num. 49. libro secundo,
13 & Iudici arbitrarium ex qualitate facti, arbitrium ad mortem extendere, vt copiose docet Farinac. quæst. 17. num. 8. Schenard. dicto consil. 19. num. 51. Adest enim in crimine
14 veneficij annexa qualitas proditionis, Decian. tract. crimin. cap. 22. num. primo, lib. 9. Mart. dec. 1. num. 20. quæ si in a-
15 lijs est detestanda, multò magis in Milite, qui cum profiteatur honorem turpissimum est si fraude, atque occultis
16 modis hostem ipsum occidat. Romani qui honori semper & gloriæ studuerunt hostem veneno licet possent, numquã debellare curarunt; Cum enim Medicus quidam Pyrri obtulisset C. Fabritio Consuli se illum veneno necaturum, eũ non modo reiecit, sed & scripsit Pyrro à veneno caueret.

17 Exaduerso dicebatur, quod duo sunt genera veneni, alterum ad necem inuentum, alterum ad salutem, hoc nomine nuncupatum, quia per venas dilabitur, Rebuff. ad l. qui venenum, ff. de verborum significatione; primum ergo ve-
18 titum est, & punibile, quod appellatione veneni in pœnalibus proprie venit. Felin. in cap. super his de accusat. Alciat. in dicta l. qui venenum, Vulpell. consil. 145. num 10. cum alijs per Farinacc. quæst. 122. par. 5. num. 127. & seq.
19 Secundum permissum, & impunibile, quod specialius, & pro-

propriè Pharmacorum nomine appellatur.

20 In proposito antimonium est secundæ veneni speciei, quod à natura inuentum est ad salutem, interiora sanans viscera mũdificans, vlcera tollens, tumefactiones comprimens, oculis salu berrimè medens, & in magnis corporis infirmitatibus proficuum medicamentum, vt post Galenum, & alios multos commemorat Matthiol. ad Dioscorid. libro quinto, cap. 58. Gabr. Fallop. de Metall. cap. 29. Mar. Cornacchia de curan. corporis affectibus cap. primo, colum. secunda, versic. Tantarurus similiter, colum. quarta, versic. Hoc pacto antimonium, colum. quinta versic. Antimonij beneficio, & cap. 7. colum. 15. in 7. argum. vers. Ad septimum respondetur.

Et propterea non videbatur de veneficio constare, cum vt 21 procederet inquisitio debuisset esse venenum malum ad hominum necem principaliter inuentum, Ludouic. Cat. consil. 99. num. 10. & seq. in primo crim. diuers. Bertazzol. consil. 57. num. quarto, & sequentib. & 130. in princip. Castrens. consil. 399. lib. secundo, versic. Quidam verò Riminal. iun. consil. 817. num. 41. Afflict. ad constitut. Regn. l. 3. rubr. 41. num. 1. Honded. consil. 88. num. 18. in secundo, Decian. in tractat. crimin. lib. 9. cap. 21. num. 8. Caball. de homic. num. 549. Farinacc. quæst. 122. par. quinta, num. 126. Viu. decis. 348. num. 6.

22 Non obstabat, quod quandoque antimonium inspecto subiecto, & vltra modum datum possit occidere; vt in alia medicamenta, & pharmaca, quibus in dies Medici vtuntur si rationem in medela non habeant, l. Item si obstetrix, ff. 23 ad l. Aquil. Nam, & quandoque vi medicamentorum homines desipiscunt, & mente turbantur, l. item apud Labeo- 24 nem, ff. de iniur. quia respondetur, quod cum medicamenta principaliter sint ad salutem inuenta, l. prima, ff. de extraord. cognit. attenditur solum, quod est principale, non quod ex accidenti potest euenire, Ghirland. de sortil. quæst. 2. nu. 17. & 20. Monteleon. par. quarta, nu. 247. Corrad. in prax. rubric. de veneficio, num. octauo, sicuti dicimus, quod est at- 25 tendenda ea natura materiei, ad quam principaliter est ordinata

nata materies, non autem accidentaliter est ordinata, Bellamer. consil. 43. num. primo, versic. Clausulam, & Castrens. consil. 66. in princip. lib. 5. & Anchar. consf. 37. num. 6 in fin. & num. 7.

Nec obstabat, quod miles reputauit illud esse venenum, 26 vt sit dicendum, quod animus inspici debet ad effectum alicuius poenæ incurrendæ ad text. express. in l. Diuus Adrianus ff. ad l. Cornel. de sicar. vbi Diu. Adrianus in hæc verba rescripsit, in maleficijs voluntas spectatur non exitus, & ibi glos. alia concordantia iura in eodem allegat Luc. de Penn. in l. quoties; num. 6. C. de exact. tribut. lib. decimo, vbi bene exornat conclusionem Tiraquell. de pœn. temperan. caus. si 27 quia dicta Regula legis Diuus Adrianus, non procedit quando veritas rei tendit ad vtilitatem accusati, & sic quando accusatus habuit animum delinquendi, & credebat delinquere, sed re vera non deliquit, l. cogitationis, ff. de pœn. gloss. in cap. primo de homicid. in 6. vbi omnes Doctores, & in veneficio dixit Menoch. cons. 480. num. 11. versic. Respondetur secundo, lib. 5.

28 Credens enim delinquere in foro fori, idest esse venenum, cum non sit, non dicitur delinquere, & ista credulitas non est 29 punibilis, & sic in pœnalibus modo attenditur veritas, & modo opinio, prout reo fauorabilis est ad euitandam pœnã Crauett. consf. 2. num. 20. Becc cons. 60. num. 15. Bart. in l. inter omnes, §. recte in fine, ff. de furt. Crau cons. 2. num. 8. Me-30 noch. de arbitr. cas. 90. num 20. & 25. Quod procedit in confessione huius Militis dicentis se deliquisse, & pœnam mereri; nam nec huiusmodi confessio eidem nocet. Addent. ad Farinacc. dicto cons. 65. littera K. versic. secunda est limitatio in parte vbi exornatur.

Non obstat, quod hic concurrant omnia requisita assassinij per supradicta, quia etiam quod esset deuentum ad actũ 31 proximum, æquius est adhibere pœnam extraordinariam, vt pluribus ostendit Giurb. cons. 46. num 37. Licet in casu no-32 stro vere non adfuerit actus proximus, cum materia, qua constat actus, non esset venenum, Bald. consil. 294. num. 1. versic.

Item

Item ipsa attenta lib. 1. Menoch. de arbitr. iudic. cas. 360. num. 23. Idem veneficio quod punitur pœna extraordinaria de mag. comm. testatur Mastrill. ad indult. generale cap. 35.
33 num. 10. Viuius decis. 112. Farinac. dicta quæstione 122. nu. 20. Et in proditionis crimine Thesaur. iun. quæst. forens. 25. lib. 1. & 68. num. 4. & 7. lib. 4

His igitur discussis pœnæ extraordinariæ locus esse videbatur; sed alia insurgebat difficultas, quæ illi ordinariam pœnã constituebat, nempè quod proditoriè commilitonis mortem
34 cum eius inimico tractasset, quo Miles committere detestabilius non poterat l. Proditores ff. de re militar. Quid enim fide laudabilius in eo est, Cassaneus in catalogo gloriæ mun-
35 di par. 9. pagina mihi 106. quæ licet in quocumque necessaria sit, & ipsa amissa, nihil amplius homines perdendum habeant Seneca in epistola ad Lucillum; in militantibus tamen maximè congruit quia in hoc militia fundata est, vt nulla vnquam fraude vituperetur Cassaneus ibidem. Atque ideo leges pro simplici tractatu proditorio in militem ad mortem inuehunt, l. si quis à barbaris, C. de re militar. & l. vniuersis, C. vbi caus. fiscal. & l. milites, §. reuertentes, & l. omne delictum, ff. de re militar. Ferrettus de re militar. tit. de militar. iustit. & pœn. num. 100. versus finem. Caball. resolut. crimin. cas. 294. num. 2. centur. 3. Quæ pœna maximè procedebat ratione exempli, Petrin. Bell. de re milit. tit. vnic. de delict. milit. & eorum pœna num. 77. cuius gratia, etiam leuiora, pœna capitis in Milite sunt punienda, Thesaur. iun. quæst. forens. 57. num. 17. lib. 2. Atque ideo ex prædictis patet Militi huic non nisi ex gratia, potuisse vitam condonari.

O ARGV.

ARGVMENTVM

Pax quando non rumpatur ex recenti offensa existente noua causa, & late an conuicia in absentia prolata, sufficiant pro noua causa.

SVMMARIVM.

1 *Pax violatur alapę impictione, immo sola manus eleuatione percussione minime sequuta.*
2 *Pax in Milite per alapæ impictionem violatur.*
3 *Impictio alapæ inter grauissimas iniurias numeratur.*
4 *Alapa est offensa maior vulneribus.*
5 *Lex Longobardorum refertur.*
6 *Alapa est delictum de genere eorum quę nulla post se relinquunt insignia.*
7 *Pax per testes probatur sufficienter, perinde, ac si per instrumentum, probaretur.*
8 *Crimen fractæ pacis in Milite capitale est.*
9 *Miles rumpens pacem incurrit in pœnas proditorum.*
10 *Non dicitur fracta pax vbi adfuit noua causa*
11 *Percutiens eum, cum quo pacem habebat in dubio pręsumitur habuisse nouã causam, ad exclusionem delicti fractæ pacis.*
12 *Noua causa quando est affectata, non excusat.*
13 *De verbis in absentia prolatis, non est speculandum an vera sint, nec ne.*
14 *Dictum Mecenatis ad Augustum circa conuicia in absentia prolata.*
15 *Dictum Augusti ad Tiberium.*
16 *Dictum Aristotelis.*
17 *Iniuriarum obliuisci semper Christianum decet.*
18 *Noua causa vt excuset debet prouenire ex facto aduersarij nedum iniusto, sed etiam punibili.*
19 *Offensio quę ad iram prouocat, nisi etiam punibilis sit, non dicitur offensio.*
20 *Verba iniuriosa, quando non sunt prolata in præsentia, punibilia non sunt.*
21 *Verba dubia, debent sumi in partem, qua delictum excludatur.*
22 *Pax non frangitur, vbi rixa, & offensa non ex veteri causa, sed ex noua suboritur.*

Quando

23 *Quando habemus recentem iræ causam intrat conclusio quod iniuria etiam absenti sit.*
24 *Conuiciatus in absentia potest conuiciatorem repellere, etiam cum verbo mentiris, si tamen loquatur conditionaliter, quatenus scilicet de honore suo obloquutus fuerit.*
25 *Dicens conditionaliter, mentiris, conditione non existente, mentita non affert iniuriam.*
26 *Expedit Reipublicæ vt iniuriæ illatæ propulsentur.*
27 *Verba iniuriosa, siue in absentia, siue in præsentia prolata regulariter tolleranda sunt.*
28 *Patientia sicuti necessaria est in his quæ contra nos fiunt, multo magis in his, quæ contra nos dicuntur.*
29 *Iniuriatus à linguato publico, & diffamato detractore non debet æstimare iniuriam, quia nullam parit ei iniuria honoris iacturam.*
30 *Quando conuicia dicta sunt coram talibus, qui putant ea vera, tunc non sunt dissimulanda.*
31 *Quando conuiciator talis sit, vt eius audacia de facili comprimi possit, conuicia dissimulanda non sunt.*
32 *In conuicijs est obseruan. qualitas detractoris.*
33 *Cum linguato litigandum non est, ne eius igni struantur ligna.*
34 *Hi, qui sunt in exemplo imitationis debent si possunt detrahentium sibi verba compescere.*
35 *Vnusquisque debet omnibus postpositis honori proprio inuigilare.*

CASVS XXVII.

MILES qui alapam Commilitoni intulerat, redarguebatur, ne dum iniuriarum, sed & de crimine fractæ pacis, quam in Patria antequam militiæ essent adscripti inierant, & sanè pacem fuisse violatam ex sequentibus rationibus hæsitandum non videbatur.

O 2 Pacem

Pacem enim violari, ex qualibet leui iniuria, immo & minis docuerunt Angel in l. si cum exceptione, §. satis n. 2. ff. quod met. caus. Marsil. in l. is qui cum telo n. 21. ff. de sicar. & in l. 1. in princ. n. 50. ff. de q. Bart. in l. licitatio, §. quod illicite, ff. de public. Vulpell. in tract. de promiss. de non offend. q. 91. n. 5. & seqq. Cæphal. cons. 190. per tot. vol. 2. Farin. cons. 31. n. 3. & cons. 36. n. 11.

Alapæ autem impactione, immo & sola manus eleuatione percussione minimè sequuta iniuriam inferri, cauetur ad litteram in l. apud Labeonem 1. §. ff. de iniur. vbi Iurisconsultus si quis inquit pulsatus quidem non est, verum aduersus eum manu leuata & sæpè perterritus est quasi vapulaturus non tamen percussus vtili iniuriarum actione tenetur, & ibi late Doctores præsertim Angel. Corrad. in prax. tit. de iniuriantibus n. 11. Gomez. de delict. cap. 5. rubr. de iniur. post n. 3. Baiard. ad Clar. 8. iniuria n. 1. & 2. Thesaur. decis. 229. num. 3. Add. ad Farin. d. cons. 36. litt. B.

Et in puncto per alapam à milite commilitoni illatam, pacem violatam dici adnotauit, Petrin. Bell. de re milit. p. 10. tit. 3. n. 39. Inter grauissimas namque iniurias adnumeratur alapæ impactio, & offensa maior vulneribus, adeò vt lex Longobardorum 3. & 7. lib. 1. tit. de his qui insidiando, vel subito surgente rixa feriunt, disposuerit vt pro vulnere in solidis tribus, itē pro pugno, at pro alapa in solidis sex cōponeretur, atque ideo graues militaresq; viros minus egre ferre vulnera, quam alapa lædi tradit Petrin. Bell. vbi proximè.
eijciendam ideo Viuij sententiam qui dec. 46. alapę incussionē inter leues posuit iniurias rectè censuit Farinac. q. 105. n. 107.

Alapam vero fuisse impactam probabatur nedum testibus sed propria percutientis confessione, qua nulla maior probatio l. cum te, C. de probat. Marant. de ord. iud. p. 6. ar. 5. n. 25. Surd. cons. 60. num. 1. est enim hoc delictum de genere eorum, quæ nullam post se relinquunt vestigia, ideo necesse non est, vt ex inspectione de delicto constet, vt amplè declararunt Clar. in §. fin. q. 4. vers. scias tamen Foller. in prax. tit. capiat informationem num. 13. Muscatell. tit. de

cognit.

cognit. seu probat. delict. tit. de iniur. & famos. libell. n. 2. cum seqq.

Et demum pacem alias inter eos fuisse initam constabat ex testibus referentibus percussorem fuisse eadem alapæ iniuria in Patria affectum, atque pacem fecisse, quod, sicut instrumento, ita & testibus legitime, & sufficienter probatur, cap. cum Ioannes vbi gloss. in verb. quodlibet instrumentum de fid. instrum. etiam si simus in pace, de qua statutum disponat. Nell. de bannit. 3. p. 2. temporis q. 38. n. 14. Farin. cons. 81. n. 1.

Probatis igitur pace, & iniuria legitimatus erat processus fractæ pacis, Guiel. decis. Rotæ Spirens. 112. par. 2. & dec. 14. Par. 3. Nouar. ad pragmat. Regn. collect. 185. num. 7. nihilque supererat agendum, nisi Reum meritæ subijcere pœnæ, quæ in milite capitalis est, vt disponit text. in L. fin. in fin. ff. de re militar. Ferrettus de re militar. tit. de fenis induc. Militar. tregu. & pace nu. 150. Ginnz. vbi sup. vbi q. Miles pacem rumpens in pœnam Proditoris incurrit, easdemque pœnas ad Paganum extendi docuit, Alberic. in d. L. fin. in 3. p. statutorum q. 18. in fin. vbi præterea quod bona Rei confiscantur, idem tenet Ferret. vbi proximè.

Nec obstare videbatur, nouam hic superuenisse rixæ causam atque ideo pacem fractam dici non posse, Dec. cons. 531. Corn. cons. 42. lib. 3. Socin. iun. cons. 103. num. 7. lib. 3. Mascard. de probation. concl. 1131. num. 27. & conclus. 1197. nu. 6. & seq. Clar. in fin. quæst. 47. vers. quæro nunc, alijque ibidem per Baiard. relat. nu. 49. & seqq. quandoquidem licet noua causa desumi posset ex verbis illis, quæ percutiens aduersus percussum protulisse, testes retulerant è vero che tu hai detto, che io sia figlio d'vn Frate, e non altrimẽte di mio Padre, e che mia Madre è stata continouamente puttana. & ex illis quæ vnicus testis percussum truci vultu respõdisse deponebat; Nõ sò quel che m'habbi detto, quel c'ho detto è la verità, & in dubio potius ex noua causa, quàm ex antiqua ad effectum euitandi crimen fractæ pacis præsumatur illata iniuria, Thob. Non. cõs. 152. n. 3. inter cõs. crim. diu. lib. 1.

Mascard. de probat. concl. 1157. n. 1. & seq. Honded. cons. 97 num. 30. lib. 1. Benint. decis. Bonon. 65. num. 20. Tamen est aduertendum nouam causam non excusare, si affectata sit, tunc enim dolosa dicitur, Tiraq. de retract. lignag. §. 35. glos. 4. nu. 37. Hercul. in tract. de caut. de non offendendo, c. 13. n. 9. Mascard. de probat. concl. 1162. nu. 20

In casu autem nostro talis esse videbatur, quia de verbis in absentia prolatis non erat cur specularetur, an vera essent, necne iuxta illud psalm. 37. & qui inquirebant mala mihi loquuti sunt, vanitates, & dolos tota die meditabantur. Ego autem tamquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum. Idem nos edocuerunt Ethnici, quandoquidem Mecenas ad Augustum ista protulit, si quis conuiciatus tibi fuerit, aut in occulto detraxerit, neque deferentem audire debes, neque delatum punire; turpe enim sit facile te id credere, cũ causam non præbeas, atque id fere non nisi mali Principes credunt, quos ad fidem inclinat conscientia ex Dione in Augusto lib. 52. Augustus ad Tiberium, ætati suæ, inquit mi Tiberi, noli in hac re indulgere, & nimium indignari, quemquam esse, qui de me malum loquatur; satis est enim, si hoc habemus, ne quis nobis malefacere possit, ex eodem Dione, Aristoteles cum a referente audisset, quemdam conuicijs gloriam suam imminuere, respondit, si illius animus me vocibus absens lædendo non expletur procul etiam verberibus afficiat Diogen. Laert. in eius vita, & nostris temporibus, Prudens quidam vir, qui sibi contumelias in absentia ab altero prolatas retulit, alapam impinxit, subdens vindictam istam obiurgatori deferas sicut & mihi iurgium retulisti, eximio sane facto nos edocens, nec esse hisce relatoribus credendum, nec inuestiganda, aut vlciscenda absentium verba, si enim semper Christianum decet iniuriarum obliuisci, vt late exemplis comprobat Tolos. in sintagm. lib. 38. cap. 7. à num. 6. quam laudabilius erit conuicia absentis insimulari, atque ideo in casu nostro, cum Miles iste relata sibi iurgia nullatenus ex prædictis deberet attendere, asserendum erat, vt potius antiquã ob causam, vt quod veterem iniuriam animo male abolitam

eadem

eadem iniuriæ specie vindicaret commilitoni alapam intulerit, vt in similibus terminis considerarunt Roman. in l. licitatio, §. quòd illicite, ff. de publican. & ex Bald. in l. final. colum. vlt. C. de edilic. edict. Petrin. Bell. de re milit. par. 10 tit. 10. tit. 2. num. 38.

Præterea noua causa vt excuset, debet prouenire ex facto aduersarij, nedum iniusto, & illicito, sed etiam punibili; non enim dicitur offensio, ea, quæ ad iram prouocat, nisi etiam punibilis sit Bart. in terminis in d. l. licitatio, §. quod illicitè, ff. de public. & in l. si stipulatus, §. Grisogonus, ff. de verb. obligat. Anchar. in cap. si clericus in fin. de sent. excommun. Can. cons. 51. vol. 1. Farinac. cons. 31. n. 15. In præsenti autem si inspiciamus verba illa, quæ Militi relata fuerunt, licet iniuriam cōtineant; punibilia tamen non sunt: si verò illa quæ commilito respondit: Non sò quel che mi habbia detto, &c. Eo minus punibilia sunt, quia nullam continent iniuriam, & tamen etiā si essent dubia deberent sumi, in partem quam delictum excluderetur Aym. cons. 9. num. 10. & seqq. Adden. Farinacc. cons. 87. vers. quare, & cons. 30. littera L. vers. Bene verum.

Verius tamen esse contrarium, pacem nempè minimè fractam sequentibus suadetur. Pax enim non frāgitur si rixa, & offensa propiore ex causa emergat, non ex antiqua, Clar. in §. fin. q. 47 vers. Quæro nunc, & ibi Baiard. alijque supra relati n. 4.

At hic causam superuenisse constabat, licet enim nō probaretur percussum dixisse matrem percutientis fuisse publicum scortum, aliaque conuicia superius relata, benè tamen probabatur relatū fuisse percutienti, quod percussus ea protulit, inde potuit ad nouā iram commoueri quę rixę causam dederit, quando autem habemus recentem irę causam intrat conclusio superius firmata, vt ex recenti non ex antiqua nata rixa præsumatur Benint. dec. Bonon. 65. n. 20. cum alijs adductis.

Non obstant in contrarium adducta, & primo illud quod causa ista fuerit affectata eo quia absentis conuicia non essent, nec speculanda nec attendenda, nam vt obiectū eruatur est in hoc aduerten. Iniuriam etiā absenti fieri, vt dicit tex. in l. Item apud Labeonem, §. conuitium, ff. de iniur. ibi cōuitium autem

non

non tantum præsenti, verum absenti quoque fieri posse labeo scribit, & ibi glo. in verb. te absente, Salic. in l. 1. n. 1. in 4. C. si quis Imperator maledix. Conrad. in prax. tit. de iniur. num. 4 Gomez. de delict. cap. 6. rubr. de iniur. n. 1. & 2. Magon. dec. Flor. 25. n. 1. & 2. Farinac q. 105. n. 83. cum seqq. & consequenter posse absentem sibi prospicere, vt maculam honori suo illatam curet elidere, & quidem potest conuiciatorem repellere etiam cum verbo mentiris, si tamen conditionaliter loquatur quatenus scilicet de honore suo obloquutus fuerit, Dec. cons. 487. n. 6. & seqq. lib. 4. Socin. cons. 122. num. 16. & seqq. lib. 2. Farinac. q. 105. n. 330. Si enim conditio non verificatur, quia scilicet mentitus de mentiente obloquutus non fuerit, tūc mentita locum non habet, ac ideo non est damnabilis cum nemini iniuriam inferat; si vero conditio verificatur, vt quia fuerit obloquutus, & mentita licet locum habeat, non est tamen digna pœna cum prolata fuerit ad propulsandam iniuriam, ex præallegatis; In casu igitur nostro si potuisset Miles conuiciatorem, vt supra mentiri, multò magis potuit eum interrogare num illa de se loquutus esset. Atq; ideo non mouent exēpla, quia illa sonant potius in consiliū quam in necessitatem, imò expedit quandoq. etiam iniuriati conscientiæ Reipubl. vt iniurias illatas propulset, quod vt benè explicetur est aduertendum, verum quidem esse, illatas nobis contumelias siue in absentia, siue in præsentia esse regulariter tolerandas D. Tho. 2. 2. q. 72. ar. 13. qui ad hoc expēdit tex. psal. 37. superius relatum; Ego autem tamquam surdus, &c. ea ratione, quia sicut patientia necessaria est in his, quæ contra nos fiunt, ita etiam in his quæ contra nos dicuntur ex D. Aug. lib. 1. c. 34. & seq. de serm. Dom. Exemplum regulæ poni poterit in conuicijs, quæ à linguato quopiam, aut publico, & diffamato detractore coram talibus prolata sint, qui & mores, & qualitates iniuriati, & iniuriantis norint. Ista enim conuicia cum nullam pariāt iniuriato honoris iacturam, sed solum turpem animum conuiciatoris detegant honorifice dissimulantur, & spernuntur.

Ab hac tamen regula receditur si vt minimè dissimulentur conuiciato, aut conuiciatori, aut auditoribus expediat; conuiciato, vt

quia conuicia publicè aut coram talibus prolata sint, vt absque honoris macula dissimulari non possint, vt si apud Auditores eius fama læderetur, vel quia reputarent veras iniurias illatas; vel quia etiam si veras non reputarent iniuriatum paruipenderent; hoc enim casu legitime iniuriæ repelli possunt ea ratione, quia præceptum de patientia non læditur, dũ quis propriam dignitatem, & auctoritatem tuetur, D. Thom. vbi sup. & Rotella in verb. Contumelia n. 3. Conuiciatori, quia talis sit, vt eius audacia iniurias repellendo facile comprimi possit, ne de cœtero talia attentet iuxta illud Prouerb. 26. qui imponit stulto silentium iras mitigat, &c. Neque dicatur hãc rationem semper militare, nam obseruanda erit qualitas detractoris, si talis sit, vt expediat bono aliquo medio illum edocere, secus si peruicax, & contumeliosus suapte natura, si iuxta illud Eccl. 8. Non litiges cum homine linguato, & non struas ligna illius igni, D. Thom. vbi supra, Sot. de iust. & iur. lib. 4. quæst. 9. art. 3. Auditoribus, vt si persona iniuriati in exemplo sit imitationis, vt docuit Diu. Gregor. in homil. 9. Ezech. vbi dicit, ij quorum vita in exemplo imitationis est posita, debent si possunt detrahentium sibi verba compescere, ne eorum prędicationem non audiant, qui audire poterant, & ita prauis moribus remanentes bene viuere contendant, Diuus Thomas vbi supra, & Sotus vbi supra, & bene etiam ista explicuit eximius Philosophię in Bononiensi Gymnasio interpres Camillus Baldus in libro nuncupato Delle Mentite, ed'offese di parole cap. 40

Ista igitur casui nostro applicando, cum verba de quibus supra, dubio procul grauem percutienti intulissent honori notam, & essent prolata in castris, vbi vnusquisque defensioni proprij honoris omnibus postpositis debet inuigilare, potuit merito inquirere num verè illa esset de se loquutus, nec ne.

Nec obstat, quod relatori non sit credendum, quia & in hoc est rursus aduertendum; quod licet relatoribus istis, credendum regulariter non sit ex superius adductis exemplis, tamen & hęc regula suas recipit declarationes, Si enim, vt dictum est, expedit quandoque vt iniuriam in absentia prolatam

repel-

repellamus cum ea, quæ nobis absentibus prolata sunt, nõ nisi per relationem innotescere possint, consequenter, & relatoribus etiam credere necesse erit, obseruata tamen persona, & qualitate relatoris, nam si sit nugator aliquis, vt ex ijs qui de alienis rixis gaudium sumunt, aut inimicus illius quem conuiciasse refert, & istis nisi alia concurrant nequaquam credendum erit. Si verò sit consanguineus aliquis, aut amicus, aut alter notæ sibi probitatis, qui ex amore, & zelo famę amici, certiorem se reddisse sciat, vtique sine nota credi poterit, vt prædicta bene aduertit Camill. Bald. loc. supra cit. Cum igitur in casu nostro Miles qui verba vt supra prolata retulit esset amicus iniuriati vulgo Cammerata, & persona bonæ conditionis, & famæ, & medio iuramento etiam iudicialiter deposuerit, se veritatem retulisse, meritò ei credi poterat, saltim ad effectum inquirendi si percussus talia loquutus esset; Non enim hic agitur an relatio probaret, iniuriam fuisse vere illatam, sed an ex ea potuerit verisimilis oriri causa, ob quam moueri potuerit ad iniuriã vindicandam, & cum vt dixi constaret ex alijs testibus de prædicta iniuriarum relatione, & quod referens erat vir bonæ cõditionis, & amicus iniuria affecti, additis præsertim verbis responsiuis iniuriantis; Non sò quel che m'habbi detto, quel che ho detto è la verità, Benè, ex istis deducebatur noua causa, quæ nec erat plenè & concludenter probanda, sed sufficiebãt vnicus testis, indirectæ probationes, fama, aliæq. similes coniecturæ; Honded. cons. 97. num. 29. lib. 1. Farinac. q. 107. num. 435. & seqq.

Non obstat vltimum quod nempè noua causa prouenire debeat ex facto aduersarij iniusto, & punibile, quia factum satis iniustum, & punibile est absentis famam improperijs, & conuicijs lacessare ex supra allegatis.

ARGV-

ARGVMENTVM

Milites qui ob delictum sunt damnati, num si militiæ restituantur stipendia recuperent.

SVMMARIVM.

1 *Nomen desertoris in militia generale est.*
2 *Nomen desertoris est aptum comprahendere omne genus delictorum, quæ committuntur per milites.*
3 *Omnes qui militiæ nomen dederunt, nec è numero militum deleti, & in Castris Præsentes sunt stipendia merentur.*
4 *Iiqui pro proprijs negotijs proficiscendi licentiam adepti sunt stipendia merentur.*
5 *Milites ad Catenam damnati, non dicuntur militia eiecti, nec è numero deleti.*
6 *Non est condecens, vt tempore quo Miles non extitit stypendia sibi vsurpet.*
7 *Desertores qui à Castris aufugiunt, nomen militis perdunt.*
8 *Desertores eo ipso quo absunt militia priuantur.*
9 *Damnati ad Catenam militiam non amittunt, nec eis Princeps gratiam faciendo militiam restituit.*

CASVS XXVIII.

DVO Milites qui ob alienationem termenti manuarii damnati fuerunt ad catenam, cum ex rescripto Ducis fuerit eis pœna condonata non rectè videbantur desiderare vt pro tempore quo in catena extiterunt stipen-

Stipendia sibi deberentur, vt dixit Imperator in l. cum alle-gatis 5. C. de re militar. lib. 12. & respondit etiam Paulus in l. ex causa 15. ff. eodem tit. & quamuis prædicta iura loquantur in eo, qui deseruit, & post desertionem Militiæ fuit restituutus, tamen quia desertoris nomen in re militari generale est, & omne genus delictorum, quæ commit-tuntur per milites, comprehendit vt notat Ferrettus de re militar. titulo de milit. iustit. de pœn. desertor. num. 180. consequenter, & in alijs delictis, dicta iurium dispositio locum habere debet.

Veruntamen ego in contrario extiti voto, impulsus quia omnes, qui militiæ nomen dederunt, nec è numero mi-litum sunt deleti, & in Castris præsentes sunt, stipendia merentur late Claud. Cotoreus de iure milit. libro primo cap. 54. Immo ne dum in Castris præsentes, sed & illi qui proficiscendi pro rebus proprijs licentiam adepti sunt, nam sine stipendij deductione à signis absunt l. hac lege, C. de proximis sacrorum strin. libro duodecimo in casu autem nostro milites ad catenam damnati militia non sunt eiecti, nec è numero deleti, sed nomen militis adhuc retinent, & sunt in studijs, & v[illegible] militiæ, licet in vilibus, & seruilibus exercitijs.

Non obstant ideo in contrarium allegata, quia loquuntur in milite, qui à Castris abfuit, & militiam deseruit, sicque non est condecens, vt temporis quo miles non extitit stipen-dia sibi vsurpet, Nam Desertores, qui à Castris aufugiunt nomen militis perdunt, & ab ipso die quo absunt à militia & ex rescripto Principis restituuntur militiæ iam amissæ: at ad catenam damnati, militiam non amittunt, nec eis Prin-ceps gratiam faciendo militiam restituit, sed pœnam dumta-xat condonat.

Nec releuat quod omnis delinquẽs desertor nũcupetur; quia hoc nõ applicatur; nã iura supra relata, amissionẽ stipendiorum nõ dant in pœnam alicuius delicti, sed solummodo decidunt du-bium, an is qui pro tempore miles esse desijt per desertionem, resti-

restitutus militię stipendia etiam absentiæ lucretur. Sicq; vti à casu admodum diuerso, ad nostrum non licet arguere, l. vltima in fin. & ibi Butr. ff. de calumniat, l. Papinianus exuli vbi etiam Bart. ff. de minor, Paris. cons. 18. num. 10. vol. 1. Soccin. Sen. cons. 18. num. 4. vol. 1.

Non obstat etiam, quod sint condemnati, atque ideo censeantur eo ipso militia priuati, quia intelligendum est de condemnatione, quæ cum militia est incompatibilis, non enim omnis delinquens, & pœna aliqua damnatus militiam perdit.

ARGVMENTVM.

Latè agitur de iurisdictione officialium militiæ in criminibus Militum coercendis.

SVMMARIVM.

1 *Miles potest a Tribuno, vel Centurione suo etiam facto coerceri.*
2 *Miles resistens Tribuno, vel Centurioni suo ipsum castigare volenti infamia notatur.*
3 *Miles tenens vitem, qua flagellatur militiam mutat.*
4 *Miles ex industria frangens vitem, qua flagellatur, vel manum in Centurionem, seu in Sergentem iniiciens, capite puniendus est.*
5 *Milites à sua Superiore ex causa semper verberari possunt.*
6 *Militi nulla infertur ignominia, si à superiore verberetur.*
7 *Puero si cum flagris à Magistro cedatur nulla est ignominia.*
8 *Dux exercitus in Milites habet omnimodam, & absolutam coerctionem.*
9 *Duci Exercitus omnes pœnæ sunt arbitrariæ.*
10 *Ducis exercitus arbitrium in coercendis militibus non taxatur a lege scripta sed ex cælesti motu sumitur.*
11 *Dux exercitus eam habet in exercitu auctoritatem, quam habent summi Principes in eorum Territoriis.*
12 *Dux exercitus ne à grauioribus curis distrahatur, ad coercendos milites habet Auditorem generalem.*
13 *Auditor Generalis militum culpis inquisitis punit eos nomine Ducis.*
Auditor Generalis soli Duci subest.
Auditor Generalis in omnes aduertit appellatione postposita, solo recursu Ducis permisso.

16 *In exercitibus hodiernis sicuti adest Auditor generalis, ita, & adsunt Auditores particulares vniuscuiusque tertij.*
17 *Auditores tertij subsunt militum Tribunis.*
18 *Auditores tertij militum culpas Inquirunt vice Tribunorum, quibus subsunt.*
19 *Auditores Tertij Duce inconsulto ad mortem condemnare non valent.*
21 *Ministri Duci inferiores vitæ necisq; potestatem non habent.*
22 *Farinaccius declaratur cons.*
23 *Centurio, Sergent, & Decurio in milites possunt etiam facto animaduertere, quod declara, vt numeris sequen. & num. 30. & seq.*
24 *Delicta præliorum præposteram emendationem non recipiunt.*
25 *Miles committens in acie aliquod delictum pessimi exempli, non est congruum, vt remittatur ad Auditorem.*
26 *Miles si delinquat in acie ipso facto, & illico est puniendus.*
27 *Miles in acie nihil aliud intendere debet, quam victoriam comparare.*
28 *Officiales debent curare, ne quid committatur ex quo victoria impediri possit.*
29 *Milites debent instrui de rebus bellicis, vt cum in prælio sunt, quæcumque euenire possunt campestri meditatione prænoscant.*
30 *Correctio est infligenda in ipso erroris actu, vt sic subita animaduersione culpa melius euitare milites discant.*
31 *Milites in delictis communibus sunt coercendi ab eorum Iudice, quod declara vt hic.*
32 *Centurio seu alter officialis milites delinquentes in delictis communibus debet remittere ad Auditorem.*
33 *Auditor vel pœnam militibus delinquentibus inferat, vel si a Centurione, vel alio officiali illata sit, arbitretur num fuerit condigna.*
34 *Officiales quibus militum coerctio permittitur debent cauere, ne iniustè militem inuadant, neue in castigando excedant.*
35 *Miles defendere se potest contra officialem eum iniustè castigantem, vel modum exceden.*

CASVS XXIX.

SVBTRACTAE fuerunt militi dum munere custodiarum fungebatur subuculæ duæ, & cum absoluto munere domum rediens agnitum fur tum Sergenti patefecerit comperijt Sergens illius Commilitonem res subtractas. Scorto cuidam custodiendas dedisse, ei igitur postquam furti confessionem blandis verbis eripuit nudo gladio ictum in capite illico intulit non sine vitæ periculo, cōtinxit ideo primo loco dubitare num Sergens ob vulnus militi illatum crimen aliquod aliqua pœna coercendum admiserit.

1 Et pro negatiua adducebatur posse militem à Tribuno, vel Cē turione suo, etiā facto coerceri, l. Milites agrū, §. irreuerens, ff. de re 2 milit. in tantū vt si miles Tribuno, vel Centurioni suo eū castiga 3 re volēti restiterit infamia notatur, & si vitē, qua flagellabatur tenuerit militiam mutabit, si vero ex industria fregerit, vel manū 4 Centurioni intulerit capite punietur d. §. irreuerens, Ayal. de iur. & officio Belli c. 8. lib. 3. n. 8. Decian. tract. crim. lib. 7. c. 15. n. 57 Petrin. Bell. & alij quos allegat, Cabal. resol. crim. cētur. 3. cas. 294. n. 173. prædicta vero iura extendi etiam ad Sergentem saltim de consuetudine testatur Ginut. in discip. milit. lib. 3. tit. dell'elettio-5 ne del Sergente, &c. cedi enim à suo superiore, ex causa semper 6 possunt milites nec eis est resistendum, quia non est eis ignominiæ magis, quam sit puero si cum flagris eum cedat ludi Magister Petrin. Bell. de re milit. par. 8. tit. vnico de delict. milit. n. 58. Ginuz. d. lib. 3. pag. 27. propè fin.

Contra Sergentem fuisse pœna dignum, & de vulnere illato teneri verius dixi, vtque in hac materia, in qua iura parcè, & Doctores indistinctè nimis se habent rem breuiter elucidarem sequentia adnotare, & distinguere existimaui.

8 Et in primis illud præmiserim, Ducem exercitus omnimodā 9 & absolutam habere in omnes milites coerctionem, itaut omnes

P 2 pœnę

pœnæ sint & arbitrariæ, Bald. in l. 1. col. 6. in vlt. oppositione per illum tex. C. de summa Trinit. & fid. Cattolic. arbitrium au
10 tem illius non à scripta lege taxatur, sed ex celesti motu sumitur Petrin. Bell. de re milit. d. par. 8. num. 87. eamque fermè
11 auctoritatem habere in exercitu, quam habent summi Principes in eorum Territorijs, Cepoll. de imperat. milit. eligen. cap. pro Imperatore num. 9. Paris. de Put. in tract. de re milit. cap. an Comes num. 4. Farinacc. cons. 197. num. 11. quia verò non
12 expedit, vt Dux in delictis militaribus indagandis curam impêdat alijs grauioribus intendens idcirco datur ei minister nuncu-
13 patus Auditor generalis, qui omnium militum culpas inquirit, & punit nomine Ducis de quo disertè loquitur, Ginuz in sua disciplin. militar. d. lib. 3. tit. dell'Auditore, & Mastrill. de Magistr.
14 lib. 5. cap. 16. per tot. isteq; Minister soli duci subest, & in om-
15 nes Militiæ officiales aduertit appellatione postposita solo recursu Duci permisso, vt experientia docet, & refert Ginuz. vbi supra, & de huius munere etiam apud iura mentionem habemus, vt in l. semel, C. de re milit.

16 Deinde & in hodierno exercitu sicut Auditor Generalis, ita
17 & Auditores particulares vniuscuiusq; tertij adsunt, qui subsunt ipsis militum Tribunis vulgo, Mastro di Campo, ò Colonnello
18 d'vn Terzo, & isti pariter omnes Militum culpas inquirunt vi-
19 ce Tribuni cui subsunt illasq; etiam puniunt ad mortem tamen condemnare non valent Duce inconsulto, sicut nec ipsi militum
20 Tribuni, seu Magistri di Campo, quos ipsi representant, Alijque
21 Ministri Duce inferiores vitæ necisque potestatem non habent, vt probat textus in l. officium in fin. ff. de re milit. ibi, delictum secundum suæ auctoritatis modum castigare, & notat in specie Martin. Laudens in tract. de milit. q. 37. Ayal. de off. & iur. Bell. lib. 3. cap. 8. num. 8. Eugen. cons. 22. lib. 1. quicquid in contra-
22 riũ dixerit Farinac. vbi testatur, quod de cõsuetudine ita seruatur nã vel intelligẽdus est si Tribuni Ducẽ cõsuluerint; vel vbi Dux est absens: & ab istis datur recursus, & appellatio, ad Ducẽ, vel Ducis Auditorem, qui summarie de ea cognoscunt Ginuz. vbi sup.

23 His præmissis, opere prætiũ est indagare, quæ nam coërctio licita sit Centurioni, Sergenti, Decurioni, seu Caporali, & istis

quoque

quoque licere in Milites etiam facto animaduertere non est dubium,& notant Ginuz.d.lib.3. in tit.dell'elettione del Capitano, del Sergente del Caporale, & Petrin. Bell. de re milit.par.8.cap. vnico num.59. Sed quomodo, & quando non inueni puntualiter discussum; ita igitur distinguendum rebar.

Aut sumus in acie, & pugna, & tunc crederem omnes culpas qualitate culpæ tamen attenta,& excessu semper seruato posse etiam vsque ad necem puniri, per Centuriones, & quoslibet alios militiæ officiales,ea ratione, quia præliorum delicta præposteram emendationem non recipiunt, Cato apud Veget. lib. 1. cap.13. non est enim congruum, vt si miles delictum aliquod pessimi exempli committat in acie eius coërctio Auditori remittatur;exemplum ponunt iura in his, qui fugiunt, aut loco cedũt in l. omne delictum, §. qui in acie, ff. de re milit. & notant Ayal. de iur. & offic. Bell. lib. 3. cap. 15.Petrin.Bell. lib.3.cap. 8. Decian.cap.15.num.59.& exemplum ob rationem de qua proxime ad omnia alia crimina in acie commissa extenderem, ponamus enim Militem in acie furari, aut socium vulnerare,aut cõuiciari certè res expostulat,vt ipso facto arbitrarie puniatur, solũ enim Miles debet ad victoriam comparandam in acie intendere, & officiales curare debent, vt ne quid committatur, ex quo victoria impediri possit.

Aut verò sumus extra aciem, & tunc aut sumus in exercendo milite, aut vero extra exercitiũ militare, si in exercendo milites, aut errores sunt militares, vt quia arma non bene gerat signa nõ intelligat,ordinem non seruet,& similia de quibus latè Veget.lib. 1.c.1.& seqq.& tunc eorũ coërctio est Centurionis Sergentis Decumani, aliorumque similiũ officialium,qui errores animaduerterunt, & quidẽ priuatiuè quoad Auditores, cum enim munus eorum sit instruere milites etiam sine Bello, vt sic quæcumque euenire in acie,& prælijs possunt campestri meditatione prænoscant Veget. d.lib.1. illius erit corrigere cuius est instruere iuxt. reg. tex. & quidem coërctio in ipso erroris actu est infligenda,vt sic culpas subita animaduersione melius meditentur euitareque discant, aut crimina sunt communia, vt si quis dum ita Milites se exercent aliquem vulneret, aut furtum faciat, iniuriam proferat, & similia, & in talibus delictis

P 3 siqui-

siquidem Centurione, aut altero officiali præsente patrentur, li-
31 cèt modida coerctio, vt puta ictus asta, vel baculo ei vi-
deatur non inhibenda; tamen digna eorum punitio Auditori
32 semper remittenda est, qui postea, vel meritam dabit pœnam,
vel arbitrabitur si à Centurione allata sit condigna, vt benè in
terminis nostris deduxit Eugen. consil. 22. num. 50. lib. 1. in i-
33 stis autem in quibus prædictis officialibus coerctio permittitur
debent semper cauere, ne iniustè militem inuadant, vel modum
34 in castigando excedant quoniam tunc militi licita esset defen-
sio, ipsique de excessu erunt puniendi. l. officium in fin. ff. de
re militar. l. item quæritur, §. item Iulianus, ff. locat. & latè Gi-
nuz. Bell. Caball. & alij superius citati.

Si vero sumus in delictis communibus, illisq; extra aciem,
& exercitium militare commissis, eorum coerctio erit Audito-
rum priuatiuè, quo ad alios officiales, si enim alibi præcipuè
sanè in Castris ordo in omnibus est seruandus, ordinatus enim
exercitus iucundissimus amicis, molestissimus hostibus,
vt ex Xenophonte Lipsius Ciuil. doctrin. lib. 5. cap. 13. & sanè
summa orireтur confusio, si Imperium castigandi vnicuique
officiali ſdatū esset, & res Bellica nequaquam esset ordinata, quæ
eius est naturæ, vt non omnia omnibus Imperanda, sed ita Du-
cum auctoritas, sic rigor disciplinæ se habet, vt multa a Tribuno,
multa a Centurione iuberi expediat, Tacit. lib. primo Histor.

Debent autem Auditores prædicti sicut & alij cuiuscumquè
gradus Iudices animaduertere, ne Reos aliter iudicent, quam se-
cundum acta, & probata, l. illicitas, §. veritas, ff. de offic. præ-
sid. Nec ita summariè agere debent, vt præcipiti iudicio adi-
mant Reis defensionem, & multo magis vbi de vita agitur, quia
si in minimis, & ciuilibus negotijs iubetur Iudici, vt plena di-
squisitione ea examinet, l. Iudices, & Auth. iubemus, C. de
Iudic. Quanto cautius, & diligentius agen. erit si vitæ sit discri-
men. Nec vnquam probaui eam in Bello aliquorum praxim, qui
prius ab executione, quam probatione inceperunt siquidem vi-
tam alicui iniustè ademptam præpostera diligentia restitui non
valet.

Non diffiteor posse de plano, & summarie in Reos animad-
uertere,

uertere, immo expedit ita fieri.verum constare prius debet de Reo, & quidem per iuris tramites, & probationibus non arbitrarijs, sed in iure probatis, quia licet in procedendo non teneatur seruare ius & telam iudiciariam, quæ seruatur in pacatis Ciuitatibus, tamen etiam in iudicijs militaribus seruanda sunt iura, & Leges Paris de Put. de re militar. cap. 2. Farinacc. consil. 197. num. 11.

Atque hinc patet sergentem fuisse pœna dignum, tum quia vulnerare nunquam licet, nisi in acie, vbi etiam, vt dixi licet occidere, vt optimè explicuit Ginut. in d. lib. 3. tit. dell'elettione, & officio del Sergente.

Non obstant contraria, quia text. in d. §. irreuerens est intelligen. iuxta text.in dicto §.officium vbi probatur licere Tribuno secundum suæ auctoritatis notam militem castigare hodierna autem consuetudine clarum est delicta communia militum iuxta superius distincta Auditoribus remitti.

ARGVMENTVM.

Iudex Militum an & in quibus casibus sit Iudex competens inter Militem, & Paganum.

S V M M A R I V M.

1 *Iudex Militum in priuatos iurisdictionem non habet.*
2 *Miles habet priuilegium, ne conueniatur nisi coram iudice suo.*
3 *Miles actor sequitur forum Rei.*
4 *Miles non habet priuilegium legis vnicæ, C. quando Imper. sicuti nec Clericus.*
5 *Iudex Militum, vbi controuersia est super re militari est Iudex competens priuatiuè quoad alios.*
6 *Arma, & Aequi Militares dicuntur Militis membra.*
7 *De Toto ad partem idem est iudicium.*
8 *Arma, & æqui Militum in causam iudicati accipi non possunt.*
9 *Iudex Ecclesiasticus nullam habet iurisdictionem in laycos in causis merè laycalibus.*

Fallit

CASVS XXX.

THEVTONICVS quidam Aequestris Miles cum equum, sibi à Ciue quodam Ferrariensi venditum morbosum esse cognouerit, allegabat coram me redhibitioni locum esse, quia intra tempus à consuetudine Ferrariensi constitutum morbus detectus fuit. Ferrariensis autem forum meum declinabat, quippe asseruit Iudicem militum nullam in priuatos, siue Prouincialem iurisdictionem exercere, l. Si Viri Illustres, C. de offic. magistr. milit. l. 1. C. de offic. milit. iudic. & clarius in l. præcipimus la seconda, C. eod. tit. ibi vel contra se agentium actiones excipiant; licet enim Miles gaudeat priuilegio, ne præterquam coram Iudice suo conueniatur, l. 2. & 3. C. de offic. Magistr. milit. l. si quis, ff. de iudic. tamen si actor sit sequi debet forum Rei iuxta text. in l. in criminibus, C de iurisd. omn. iudic. & in cap. sanè, & in cap. si Clericus de foro competen. Oliban. de iure fisc. cap. 11. num. 11. pag. 201. Guttier. de iuram. confirm. par. 3. cap. 12. a num. 1. Petr. Bell. de re milit. par. 7. tit. 8. num. 12. Non enim iure cautum est Milites frui beneficio, l. vnicæ, C. quando imper. inter pupill. & vid. & ideo non trahere nec trahi debent, vt videmus in Clericis,

Bart.

Bart. Bald. & Doctores in auth. nulla communitas, C. de Episcop. & Cleric. Carol. de Graff. de effect. Cleric. effect. primo num. 523.

Nihilominus licet prædicta vera esse dixerim declaraui me

5 Iudicem competentem: Controuersia enim super equo erat, qui iam erat in Albo equorum Militarium descriptus. Ideo de ea solum Iudex militiarum cognoscere debebat; Constat enim

6 arma, & equos militares militum membra vocari, vt not. Caball. resolut. crimin.cas. 294. num. 317. centur. 3. ideo sicut in Milites nulla est aliorum Iudicum potestas ex supra allegatis, ita

7 nec in eorum membris, cum de toto ad partem idem sit iudicium, l. quæ de tota, ff. de rei vendic. Euerard. In Topic. loco 8. Gambar. in Dialectica legali lib. 1. loco 4. Surd. cons. 435. num.

8 21. & inde factum est, vt arma, & equi militum in causam iudicati accipi non possint, Caball. vbi supra num. 318.

9 Comprobabam prædicta Exemplo iudicis Ecclesiastici, qui licet in laycos Iurisdictione prorsus careat in causis mere laycali-

10 bus, cap. si Clericus laycum de foro competen. Tamen si disceptatio sit super rebus, & causis Ecclesiasticis est Iudex competens etiam inter puros laycos, & quidem priuatiue quoad alios cap. tuam vbi Abb. de ordin. cognit. cap. cum laycus de reb. Eccles. non alienan. cap. auditis de præscript. cap. quanto de Iudic. Bart. in l. Titia num. 12. & seq. ff. solut. matrim. Marches. de commiss. par. 2. cap. 4. num. 30. Farinac. quæst. 8. num. 18. Vant. de nullit. ex defect. iurisd. num. 54. vbi ampliat siue causa sit ciuilis siue Criminalis, siue Realis, siue personalis.

11 Vnde Iudex Ecclesiasticus est Iudex competens etiam inter meros laycos, si agatur de emphyteutica re Ecclesiæ Angel. cons. 29. in fin. Roman. cons. 112. col. 2. Anguis. cons. 39. num. 14. & cons. 142. num. 27.

12 Sic etiam in rebus Fiscalibus, & Cameralibus Procurator Cæsaris est competens Iudex inter quascumque personas, l. cum animaduertimus 2. C. vbi causæ fiscales, & l. ad fiscum 5. eodem titulo.

13 Et propius accedendo, sicut Clericus Actor potest conuenire laycum coram Iudice Ecclesiastico, quando de re profana agitur

agitur ad Ecclesiam spectan. cap. si Clericus laycum, vbi Abb. & Socin.de for.compet.Doctores in cap.cum sit generale eodem tit. Afflict. decis. 257. vbi Vrsill. Scacc. de iudic.par. 1. cap. 11. num. 50. quoquomodo experiatur, siue reali, siue personali actione, Olalc.decis. 31. num. 3. Menoch. cons. 1161. num. 10. 14 lib. 12.Crass de effect.Cleric.effect. 1.num 523.ita,& Miles poterit conuenire paganum coram Iudice Militum, si de re militari quæstio sit Argumentum namque de Clerico ad militem 15 semper procedit glos. DD. in l.Miles in princ. ff. de re iudic. glos. in l.Milites, C. locati cap. degradatio de pœn. lib. 6. Euerard. in Topic loc. 22.Benedict.Aegid.in repet. l. 1. C.de Sacros. Eccles par. 2. §. 1. num. 16. vbi num. 22. ampliat.in exorbitantibus, & num. 23.Quod procedit in casibus eamdem rationem habentibus.

ARGVMENTVM.

Si de re bellica quæstio contingat, quis sit Iudex competens

SVMMARIVM.

1 *Miles dicitur causarie missus, qui vitio corporis apparuit minus idoneus*
2 *Miles missus reducitur ad instar Pagani.*
3 *Paganus non nisi coram Iudice suo conueniri potest fallit num. 13.*
4 *Actor debet sequi forum Rei fallit num. 13.*
5 *Miles actor debet sequi forum Rei etiamsi ab eo fuerit iniuria affectus.*
6 *Clericus pro ratiociniys laicum coram iudice suo conuenire debet.*
7 *Metus præbet causam iustam ad declinationem fori.*
8 *Centurio est vir potens, & timendus.*
9 *Refertur dispositio legis 2.C. vbi de ratiocin. tam public. quam priuat agi oport.*
10 *Miles missus debet respondere super ratiociniys militaribus in militari Iudicio.*
11 *Paganus si de rebus ad vsum militiæ administrationem habuerit coram Iudice militiarum conueniri potest.*
12 *Miles negotiator subest Iudici negotiationis.*

Forum

13 *Forum Iudicis militiarum vti a Principe erectum nullo metu violentiæ potest decimari.*
14 *In iudicio militiarum proceditur ex bono, & equo, & diebus feriatis.*

CASVS XXXI.

CONTIGIT, & præcedenti casus parum dissimilis, Sergens, etenim iam Militia solutus, cum vt redderet rationem de commissa sibi armorum distributione à Centurione suo conueniretur coram militum Auditore, aiebat se causariè missum cum vitio corporis minus idoneus militiæ renunciatus fuerit, l. Milites agrum, §. missionum, ff. de re milit. adeoque redactum ad instar pagani, qui non nisi coram Iudice suo conueniri potest l. 1. C. de offic. milit. iudic. & clarius, in l. præcipimus, la secunda, C. eodem tit. & viget regula, quod Actor debet sequi forum rei, l. iuris ordinem, C. de iurisdict. omn. iudic. etiam si actor sit miles, immo etiam si sit iniuria affectus, l. penult. C. de offic. profect. prætor Petrin. Bell. de re militar. par. 7. cap. 8. num. 12. sic Clericus pro ratiocinijs laycum coram Iudice suo conuenire debet, cap. si Clericus laycum de for. compet. & maximè in loco militiæ, & in lite cum Centurione viro potente, à quo ideo metum oppressionis legitimè suspicari poterat, quod satis videbatur, vt forum, & locum euitaret late Escobar. de ratiocin. cap. 7. num. 59. cum seqq. Sed contra determinatur in l. 2. C. vbi de ratiocin. tam public. quam priuat. agi oport. vbi dicitur nemo post depositũ cingulũ & suæ priuatæ vitæ reditum ob negotium, quod militiæ causa est ei exortum, præstandi ratiocinij gratia, eius numeri, in quo militauit, vel quod ipse gessit, à quocumque pulsatus fori præscriptionibus vtatur, vnumquemque enim super huiuscemodi causis publicis, quas dum militaret,

militaret exercuit, vel super ratiociniјs militaribus, in militari oportet iudicio respondere, atque ex prædicto textu, nedum militem sacramento solutum, sed & merè paganum, si de rebus ad vsum militiæ administrationem habuerit coram Iudice militiarum posse conueniri rectè adnotarunt, Ayal. de iur. & offic. Belli cap. 8. lib. 3. num. 6. Caball. resol. crimin. cent. 3. cas. 294. num. 259. sicut videmus etiam militem negotiatorem subesse Iudici illius negotiationis, l. fin. C. de iurisdict. omn. iudic. Caball. d. cas. 294. num. 258.

Non obstant in contrarium dicta, quia quod Paganus non subeat iudicium militare, & actor sequatur forum rei, fallit si de re ad militiam spectante contentio emergat, ex supra, & latius in præcedenti casu allegatis.

Forum vero Iudicis militiarum vti a Principe erectum nullo metu violentiæ erat declinandum, Aym. consil. 253. num. 8. & 9. & maximè quia in eo ex bono, & æquo, & etiam diebus feriatis proceditur, l. diuus, ff. de fer. Ayal. dicto cap. 8. in fin. Ferrett. de re militar. titulo de militar. iustit. & de pœn. desertor. num. 78. & quia etiam facillimus erat aditus Duci Principi iustissimo, de cuius Imperio verificabatur illud Senecæ de quo Angelus in l. 1. ad fin. ff. de seruit. Vrban. præd. Aymon. consil. 241. num. 14.

ARGVMENTVM.

Miles qui post commissum delictum nomen militiæ dedit an sit remittendus ad Iudicem loci commissi delicti.

SVMMARIVM.

1 *Refertur casus.*
2 *Regulare est Militem nō nisi à Iudice suo esse iudicandum etiam si tempore commissi delicti delinquens nonfuisset miles.*
3 *Priuilegiū superueniens ob militiā eximit à iurisdictione iudicis Pagani.*
4 *Mutatio status & persona aliquando operatur mutationem fori.*
5 *Delinquens nedum puniri potest a iudice originis, & delicti, sed etiam à iudice Domicilij.*
6 *Miles ibi dicitur habere domicilium vbi stipendia meretur.*
7 *Miles adhuc a magistro militum esset puniendus, etiam si Iudex Paganus præuenisset in formanda inquisitione, & citatione Rei.*
8 *Reus in ius vocatus si miles esse ceperit forum reuocare non potest eo quod fuerit præuentus.*
9 *In iudicio ciuili præuentio operatur non obstante priuilegio superueniente, siue militia armata, siue cælestis.*
10 *In iudicijs criminalibus non obstante præuentione priuilegium vtriusque militiæ locum habet.*
11 *Ex præuentione resultat quod causa sit prosequenda coram iudice, qui citare incepit, etiam si citatus post præuentionem forum mutauerit.*
12 *Priuilegium ex mutatione acquisitum nihil prodest, quoad causam, in in qua præuenta est iurisdictio.*
13 *Regulariter valet argumentum de causa ciuili ad criminalem.*
14 *Quod dicitur habere locum in causa ciuili, habet locum etiam in criminali, &c.*
15 *Capitale crimen reputatur si quis ad militiæ honorem asperit, antequam innocentiam suam ostendat dum ab alio Iudice citatus fuit.*
16 *Magister militum non remittit delinquentem ad suum Iuditem, antequam illum puniat de delicto de nouo in militia commisso.*
17 *Electus ad Magistratū nōn eximitur a potestate Iudicis ordinarij, a quo in ceperat citari, sed tēporaliter suspēditur iudiciū vsq. finē magistratus.*
18 *Præiudicium quod consistit in tempore modicum est.*

Q 19 *Præiu-*

19 *Præiudicium, quod consistit in tempore tangit solum partem, non autem Iudicem, & fundatur in maiori vtilitate, ne videlicet quis retrahatur a magistratu.*

20 *Præiudicium consistens in tempore non tangit substantiam litis, sed solum interdicit vsum, & exercitium illius, qui vsus pernecesse respicit etiam præterita.*

21 *Præiudicium relevans Parti Iuditi dicitur cum penitus extinguatur iurisdictio per præuentionem radicata, & tollitur ius in specie quæsitum cum totali causæ terminatione.*

22 *Clericus eo ipso, quod initiatur dicitur ei imprimi character indelebilis, quantumuis post delictum, & in fraudem se fecisset initiari.*

23 *Clericus per charactere initiationis tangi non potest a Iudice Layco, sed semper retinet priuilegium Canonis si quis suadente.*

24 *Iudex laycus retinet cognitionem, vt possit complere processum, & ferre sententiam condemnatoriam super bonis Clerici.*

25 *Mediantibus citationibus, processu, & ablatione bonorum etiam persona Clerici dicitur affici molestia, & præuenta non solum cognitio causæ, sed etiam persona.*

26 *Motus proprius Principis tollit omnem præuentionem.*

27 *Quis non debet ex sua fraude commodum reportare & statim sacramento soluendus est qui metu criminis de quo Reus fuerat postulatus nomen militiæ dedit.*

28 *Quando in vna causa sunt plures rei, ad hoc vt veritas magis detegatur, & vniformis sit iustitiæ determinatio debent omnes apud vnum Iudicem esse.*

CASVS XXXII.

INSTABAT V. Gubernator Firmi ad suũ Tribunal remitti Firmanum quemdam, qui, patrato sacrilego, & proditorio scelere Ferrariam se contulerat, & in militum numerum redigi curauerat.

Videbatur prima fronte remissio deneganda, quia regulare est Militem non, nisi à Iudice proprio Militum esse iudicandum iuxta notata in l.

in l. officium Regentis, §. officium Tribunorum, ff. de re militar. Farinacc. consil. 4. num. 17. lib. 1. etiam si tempore commissi delicti delinquens non fuisset miles, quia priuilegium superueniens eximit a iurisdictione Iudicis Pagani, & mutatio status, & personæ operatur etiam mutationem fori, glos. 2. in l. nemo potest, ff. de leg. 1. Albert. in cap. 1. quæst. 13. num. 21. de hæret. in 6. Barbos. ad l. si quis posteaquam num. 174. versic. illud certum, ff. de iudic. Couar. pract. quæst. cap. 32. num. 4. versic. Prima conclusio, Clar. in pract. crim. §. fin. quæst. 36. num. 43. Menchac. Illustr. quæst. cap. 28. num. 23. & seqq. Modern. de iurisd. par. 4. centur. 2. cas. 121 in princ. & num. 5. qui æquiparant ad hunc effectum militem cœlestis, & terrestris militiæ, prout etiam Oldrad. consil 4. num. circa finem.

Vltra quod nec potest dici mutatio cum delinquens nedum puniri possit a iudice originis, & delicti, sed etiam a Iudice domicilij, Clar. in prax. quæst. 38. versic. est autem, Tob. Non. consil. 98. n. 5. Farin. quæst. 7. vers. Secus si iudex. Miles autem dicatur ibi habere Domicilium vbi stipendia meretur l. municeps, § fin. ad municipal. l. Magisteriæ in fin. C. de iurisd. omn. iud. Bald. in l. 3. num. 3. ff. de offic. Præsid. Barbos. ad l. si quis posteaquam num. 7. ff. de iudic.

Sed vbi etiam tractaretur de mutatione, quia Iudex Paganus præuenisset in formanda inquisitione, & citatione Rei adhuc a Magistro Militum causam debere terminari probat text. in l. qui cum 4. §. reus, ibi capite puniendus est, nec remittendus est eo vbi reus postulatus est, ff. de re militar.

Et quamuis huic textui videatur alter contrarius in d. l. si quis posteà 7. ff. de iudic. vbi Reus in ius vocatus si miles esse cœperit forum reuocare non potest, eo quod fuerit præuentus, & isto casu priuilegium superueniens non eximat, vt ibi notat Bart. & communiter scribb.

Tamen facilis est conciliatio cũ hic posterior textus loquatur in iudicio ciuili in quo ferè omnes admittunt præuentionẽ operari, non obstante priuilegio superueniente, siue militiæ armatæ, siue Cælestis, vt per Ioan. Andr. in cap. 1. de obligat. ad ratioc. Specul. tit. de Reo, §. 1. versic. Sed quid si Anchar. in c. ea quæ q.

14. de reg. iur. in 6. Adden. ad Cappell. Tolos. decis. 147. Borgn. decis. 10. num. 32. par. 5. Nauarr. in cap. non dicatis 12. quæst. 1. Albert. in d. cap. 1. quæst. 13. num. 23. de hæret. in 6. & post alios, Barbos. in d. l. si quis postea num. 203. vers. secunda est conclusio, ff. de iudic.

Prior verò text. in dicto §. Reus loquitur in iudicio criminali, & capitali, in quo non obstante præuentione priuilegium vtriusque militiæ locum habere admittunt, scilicet in cælesti, Oldr. cons. 4. num. 1. Couar. d. cap. 32. num. 4. Plac. de delict. c. 35. in princ. Clar. d. §. fin. quæst. 36. num. 43. Barbos. d. l. si quis postea num. 214. vers. Tertia sit conclusio Modern. de iurisd. d. cap. 121. num. 10. Caball. quæst. 563. Petr. Caball. resol. crimin. cas. 108. num. 1. & cas. 147. num. 5. Surd. consil. 396. num. 9. & in armata, seù terrestri, Decian. tract. crimin. tom. 1. lib. 4. cap. 23. num. 2. Cabal. dicto cas. 147. num. 12. & ante eos Oldrad. consil. 4. in princ. Coter. de Iur. Milit. lib. 2. cap. 6. quos tamen nec Decian. nec Caball. allegant. Ex quibus videbatur inferri nedum non esse locum remissioni ad alium Iudicem; sed potius si captus fuisset à predicto Vice Gubernatore ad Magistrum Militum remitti oportere iuxta textum in l. 1. C. de exhiben. reis, l. de milite, ff. eod. l. fin. C. de re milit. lib. 11. l. Magisteriæ vbi glos. C. de iurisd. omn. iudic. Farinacc. d. consil. 4. num. 18. & in Fragment. litt. M. num. 218. versic. Milites autem.

Sed negotio diligenter examinato, ac facti circunstantijs ponderatis contrarium asserere, sum coactus; aderat enim præuentio tam in inquirendo, quam in citando, tempore, quo iste firmanus fuit receptus in Militem, & aderat connexio causæ respectu aliorum Sociorum criminis, vt in informationibus ab eod. Vice Gubernatore datis.

Ex præuentione autem is potissimum resultat effectus, quod causa sit prosequenda corã Iudice, qui citare incepit, etiam si post præuentionem citatus forum mutauerit, & etiam conditionem personæ, adeò vt priuilegium ex mutatione acquisitum nihil prosit, quoad causam, in qua præuenta est iurisdictio, vt probant text. in l. penult. ff. de iurisd. omn. iudic. l. incola 34. ff. ad Mu-

ad Municipal. Federic. de Sen. consil. 97. num. 3. in fin. Marian.Soc.cap. penult. num. 27. Bero. consil. 109. num.8. lib. 3. Decian. d.tract.crim.lib.4.c.22.num.1.& seq. Valasc.consil.97. per tot. & in milite probat text.in d. l. si quis postea vbi Barbos. sub num. 110. ff.de iudic.

Et quamuis in contrarium videatur vrgere textus superius relatus in l. qui cum §. Reus, ff.de re milit.loquens in causa criminali in qua nos versamur.

Tamen vix est, vt in proposito casu inter vnam causam, & aliam possit constitui iuridica differentia ad effectum de quo tractatur; regulariter enim valet argumentum de causa ciuili ad criminalem,l.absentem, ff.de pœnis,& in materia præuentionis quod dicitur in causa ciuili habere locum etiam in criminali probat textus in l.hoc accusare,§.hoc beneficio,ff.de accus.& ibi not. Bart.num.3.idem Bart.in l.Vranius num. 12.ff.de fideiuss.& in l. 1. num.3.ff.de pœnis.

Neque vrget textus in dicto §.Reus, quia ibi non dicitur Militem puniendum pro illo delicto pro quo fuerat ab alio Iudice citatus,sed fortasse ex eo,quod ausus fuerit ad Militiæ honorem aspirare,antequam innocentiam suam ostenderet, quod capitale crimen reputatur,l.vnic.C.de reis postul.lib. 10.& ideo non mirum si Magister Militum non tenetur delinquentem ad suum Iudicem remittere antequam illum puniat de isto nouo delicto adnot. in l. si cui in fin. ff. de accusat. & per Guido Pap.decisio. 202.& hunc intellectum primo loco tangit glos. in eodem §. Reus in verbo Capite, quem probant ibidem Alber. & Fulgos. num. 1 in fin. Lancell. Dec. col. 1. in fin. Iacob. num. 11. & Oldrad.ac magis placere testatur Barbos.sub num. 166.vers. magis ergo mihi placet.

Quo textu euitato facile etiam tollerentur auctoritates in contrarium allegatę aliquę enim super illo fundantur inhærendo 2. intellectui glosæ, qui non placet Doctoribus præcitatis.

Aliquæ verò fundantur in simili de electo ad magistratum; qui quidem non eximitur à potestate Iudicis ordinarij,a quo inceperat citari, sed dumtaxat temporaliter suspenditur iurisdictio dicius ordinarij absq;eo,quod tribuatur alteri donec magistratus

durat quemadmodum sic intelligi debere textus in l. non distinguemus, §. item si quis, ff. de recept. arbitr. & l. reos., ff. iudicat. solu. l. si adulterium, §. fin. ff ad l. Iul. de adult. declarat. Barbos. loc. cit. num. 129. & seq. & est de mente Aret. in cap. causam il secondo num. 9. de Testib. Nimirum quia isto casu praeiudicium est modicum vti consistens in tempore adnotat. in l. quoties, C. de praecib. Imper. offer. & tangit solum partem, non autem Iudicem, & fundatur in maiori vtilitate publica ne quis retrahatur à Magistratibus, l. de eo, ff. de iudic. nec etiam tangit aliquo modo substantiam litis, sed solum respicit vsum, & exercitium illius, qui vsus pernecesse respicit etiam praeterita, Ant. in cap. si quando num. 18. de constit. Barbos. vbi supra num. 154. in casu verò omnimodę exemptionis dicitur fieri releuans praeiudicium parti, & Iudici, cum penitus extinguatur iurisdictio per praeuentionem radicata, & tollatur ius in specie quaesitum cum totali causae terminatione, sicuti considerat Couar. d. cap. 23. num. 4. Cabed. decision. Lusitan. 24. num. 8.

Aliquae autem fundantur in casibus specialibus, in quibus a Principe fuerat concessum priuilegium fori, etiam quoad causas coram alijs pendentes, de cuius praeuentione ipse Princeps notitiam habebat, & sic procedere text. in l. si quis, ff. si quis caut. & l. item Vulpianus, ff. de excus. tutor. declarat Fulgos. in dicta l. si quis postea, quam sub num. 1. Barbos. num. 123. & seqq. Ant. de Matth. tract. de prorog. iurisd. num. 57. Ruin. consil. 76. num. 6. lib. 1. Lancellott. de attentat. par. 2. cap. 4. limit. 21, num. 17. quae specialitates benè demonstrant regulam vigere in contrarium, & factum Principis dumtaxat futura respicere, & non censeri alicui praeiudicare, vt per Ant. de Matth. loco proximè citato.

Aliquae demum fundantur in exemplo Clerici, in quo consideratur ratio multum diuersa. Clericus enim eo ipso, quod initiatur dicitur ei imprimi character indelebilis quantumuis post delictum, & in fraudem se fecisset initiari, Bart. in l. 1. num. 3. in fin. ff. de poen. Panorm. in cap. 1. num. 5. de oblig. ad ratioc. Imol. consf. 118. Couar. loco supracitato, Clar. §. fin. quaest. 36. num. 4. Decian. tract. crim. cap. 9. num. 60. & num. 138.

Et ex

Et ex isto charactere nascitur effectus,quod tangi non possit a Iudice layco, cum semper retineat priuilegium Canonis, si quis suadente 17. quæst. 4. vt per Alex. de Neuo.cons. 59. num. 15. & conferunt quæ in Clerico coniugato tradunt Gonz. ad 8, reg. Cano.§. 5. glos. 5. num.6.Garz.de Benef.par.2.cap.2.num. 19.qua ratione post alios conclusionem latè firmarunt Marcab. consil. 44. num. 65. Borg. decis. 10. num. 2. de delict. par. 5. Modern. de iurisd. d.cap. 121. num. 10. versic.4.articulus,Barbos loc.cit.num.223. vers.& ratio est.

Et quamuis nonnulli tenuerint saltem Iudicem laycum retinere cognitionem, vt possit complere processum, & ferre sententiam condemnatoriam super bonis tamē hoc habet aliquam repugnantiam cum in conditione insit probatio, & in executione condemnatio, vt notatur in l. cum, & minores, C.si adu.rem iudic. & tangit Barbos. d. l.si quis num. 165. quicquid ipse postea tenuerit sub num. 217. & mediantibus citationibus, processu, & ablatione bonorum, etiam persona Clerici dicatur affici molestia ex alleg. per Surd. consil. 95. & conferunt plures relati per Marchesan. de commiss. par. 2. tit. de com. aperit. oris num. 134. versic. Contrariæ verò fol. mihi 320. & rursus in com. seq. Auoc. caus. num. 40. & seqq. adeo, vt vix vnquam posset practicari nisi etiam tempore ordinis Iudex laycus præuenisset in sententia, vel carceratione, quia tunc ordo non reperiret eum liberum, & sui iuris, sed diceretur præuenta non solum cognitio causæ, sed etiam persona, & bona, vt per Io. Andr. in cap. 1. in fin. de oblig. ad ratioc. Alberic. in cap. 1. quæst. 13. num. 26. de hæret. in 6. Federic.consil.97. num.8. Franc. dec. 384. num. 11. & 395. par. 2. & in simili Rot. decis. 1. de for. compet.in antiq. Put. decis. 394.par. 1. March. de com. par. 3. fol. mihi 321. num.97.

At in alijs istæ specialitates locum non habent, & in milite in puncto iuris non posse firmare benè animaduertit, Caball. d. cas. 147.num. 12. licet subdat esse tenendum, quod ego absolutè non puto verum, sed solum vbi quis fuisset iussus, aut saltem requisitus, vel rogatus a Principe, vt in militiam ingrederetur, quia tunc non diceretur proprio facto,& voluntate mutasse

stasse conditionem, sed potius facto Principis cuius motus proprius tollit istam præuentionem, vt ad declarationem d. l. si quis postea quam, tradit Rip. in cap. 1. in fin. de rescript. num. 20. Anton. de Matth. de prorogat. iurisd. Cabed. dec. Lusitan. 24. num. 5. & decis. 25. in princ. Barbos. in ead. l. si quis postea num. 114. versic. nota secundo, & num. 119. & 133. versic. nam ad primum, & num. 168. vers. & 2.

Secús autem si sponte sua est ingressus post delictum commissum, & citationem emanatam, quia tunc dicitur in fraudem fecisse ad euitandam pœnam arg. l. fin. ff. de bon. eorum qui sibi mort. consciuer. l. si quis Decurio vbi Bald. num. 3. C. de fals. & in terminis tradit Bart. in l. 1. num. 3. ff. de pœn. Feder. cons. 97. num. 8. Imol. cons. 118. Albert. Zoc. tract. de perfect. Clerical. lib. 2. cap. 6. num. 2. Cott. in mem. in verb. Laycus, Gutierez. pract. quæst. par. 1. quæst. 5. num. 5.

Et consequenter non debet ex sua fraude commodum reportare, vt per Bart. loc. proximè citato, Bald. in l. officialis num. 2. C. de Episc. & Cleric. & post alios Franch. decis. 384. num. 3. Plach. de delict. cap. 35. Clar. d. quæst. 36. num. 43. Gamb. de mer. præst. quæst. 6. num. 27. Matth. de prorog. iurisd. num. 57. Vio. com. op. in verb. Clerici vers. ordo Ecclesiasticus Barbos. vbi supra num. 220. cum sit regulare, quod priuilegium per dolum acquisitum nihil prosit acquirenti, l. hos accusare, ff. de accusat. & spec. ad rem nostram, l. 1. C. qui milit. non possunt, & l. fin. ff. de re milit. & in indiuiduo ad istum casum videtur textus in l. fin. ff. de re milit. ibi qui metu criminis de quo Reus fuerat postulatus nomen militię dedit Sacramento soluendus est quem tex. ad hoc etiam expendit Caball. d. cas. 147. num. 13.

Accedebat in proposito connexitas causæ respectu aliorum delinquentium, qui a dicto Vice Gubernatore detinebantur. Vnde expediebat Principi omnes ad eumdem remitti, vt veritas magis detegeretur. & vniformis esset iustitiæ determinatio adnotat. per Socin. in cap. fin. num. 3. de mut. pet. Dec. consil. 12. num. 17. Stafil. de litt. iust. cap. citatio personalis num. 10. Marchet. de vnion. caus. §. vnico num. 3. & seqq. par. secunda da fol. 249.

His

His igitur ad Ducem relatis fuit vt supra conclusum, & executum.

ARGVMENTVM.

Miles falsum deponens coram Iudice non suo, num ab illo possit puniri, & carcerari in stationibus, vel potius ab Auditore Militiarum dumtaxat.

SVMMARIVM.

1 *Milites non nisi coram suis iudicibus conueniri possunt, nec si in culpa fuerint ab aliis coerceri.*
2 *Clericus Testis productus, si coram Iudice layco falsum perhibeat testimonium ab eo puniri non poterit.*
3 *An idem procedat in milite.*
4 *Dispositio text. in l.nullum, C.de testibus non habet locum in Iudice ad solum examen delegato.*
5 *Dispositio dicti text. procedit in quocumque Iudice qui falsos testes punire potest.*
6 *Declaratur text. in l. magisterie, C. de iurisd. omn. iudic.*
7 *Argumentum de Clerico ad militem non procedit, vbi iura diuersimodè inter eos se habent.*
8 *Militi armatæ. Militiæ non imputatur ignorantia iuris.*
9 *Miles potest fori priuilegio renunciare.*
10 *Clericus non potest priuilegio fori renunciare.*
11 *Vbi concessa est iurisdictio id quoque concedi videtur, sine quo iurisdictio concedi non potest.*
12 *Difficilium, & impossibilium idem est iudicium.*
13 *Monachus delinquens potest in ipsomet conuentu a suo iudice carcerari.*
14 *In territorio alieno, nemo nisi de licentia sui Domini iurisdictionem exercet.*
15 *Actus carcerationis iurisdictionis est.*
16 *Castra stationesue territorium sunt Militantium, ibiq; non nisi Præfecti Militum ius dicunt.*
17 *Confugiens ad militari a signa carcerari non potest.*
18 *Num aduocati in foro, & scholares in scolis capi possint.*

Miles

Sed nihilominus contrarium probat expressus textus in l. nullum, C. de testib. vbi cautum legitur eum qui ad Iudicem quemlibet, licet non suum dicendi gratia testimonij fuerit, ingressus armatam forte militiam, vel quamlibet aliam fori præscriptionem ad euadendum Iudicis motum alleget, audiendum non esse, & post Bart. ibi etiam cœteri notant, & quamuis dispositio istius textus non procedat in Iudice ad solum examen delegato, vt ibidem notat glos. in verbo præcipimus, Guglielm. de Cun. & Alber. in l. mandatum, ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd. Anchar. consil. 174. & alij per Giurb. d. consil. 59. num. 92. tamen hæc limitatio non applicabatur casui nostro; quia omisso, an locumtenens haberet iurisdictionem ordinariam, vel delegatam, certe habebat talem, ex qua in similes delinquentes animaduertere poterat, quod sufficit, Angel. in l. vacantia, C. de bon. vacant. lib. 10. num. 149. Couar. practic. quæst. cap. 18. num. 9. Baiard. ad Clar. §. fin. quæst. 38. num. 32. Farin. quæst. 61. num. 48. Giurb. d. consil. 59. num. 92.

Et prædictis ita se habentibus non obstabant allegata in contrarium, nam d. lex Magisteriæ, C. de iurisd. omn. iudic. recipit limitationem ex d. l. nullum, C. de testib. simile verò desumptum a Clerico non procedit in casu isto, stante clara dispositione legis in contrarium, nam quamuis de milite ad Clericum, & è contra susceptum sit argumentum frequens, & validum, cessat tamen, vbi iura diuersimodè inter eos se habent Euerard. in Topic. loc. 22. circa fin. & in specie Bald. qui optimè declarat in l. 1. C. de iur. & facti ignor. Matth. sing. 61. not. quod Clerici Et hinc videmus, quod licet militi armatæ militiæ non imputetur ignorantia iuris, l. 1. C. de iur. & facti ignor. Militi tamen Cælestis Militiæ imputatur, Abb. in cap. 1. de Cleric. egrotan. Doctor communiter in d. l. 1. C. de iur. & facti ignor. & omnium plene Alex. in l. Miles, ff. de re iudic. Et etiam videmus militem posse quoquomodo testamentum condere, l. 1. ff. de militar. testam. Non ita Clericum, Crass. in §. testamentum, quæstione quinta in fin. Merlin. de legit. lib. 5. tit. secundo quæst. 16. num. 6.

Ex decisione igitur huius quæstionis inferebatur bene argui posse.

posse, vt in secunda quæstione responderetur affirmatiuè, nam si locumtenens poterat militem punire, poterat consequenter vigore mandati eiusdem a Satellitibus etiã in stationibus capi, cum vbi concessa est iurisdictio demandandi carceribus id quoque concedi videatur, sine quo iurisdictio expediri non potest, l. 2. ff. de iurisd. omn. iudic. Euer. in Topic. legal. loc. 94. Monach. decis. 29. num. 15. Præsertim cum difficile admodum esset militem capere nisi in ipsis stationibus, vbi moram trahit, difficilium, aut de impossibilium idem est iudicium, l. apud Iulianum, §. constat, cum ibi not. ff. de legat. 1. Et ideo videmus, quod vbi monachus est puniendus, potest in ipsomet Conuentu carcerari.

Prædictis tamen omnino neglectis, dixi militem in stationibus capi non potuisse, bina impulsus ratione, Prima quia nemo in territorio alieno, nisi de licentia Domini iurisdictionem exercet, l. fin. ff. de iurisd. omn. iudic. l. 3. ff. de offic. Proconsul. Bart. Bald. & Angel. in l. fin. C. vbi & apud quem in integr. restit. ag. Caball. resol. crim. cas. 120. num. 3. Sola ad decreta Sabaud. tit. de venat. decreto, vt facilius glos. 1. num. 1. Barbos. in l. 1. tit. 5. num. 103. ff. de iudic. Giurba consil. 59. num. 19. cum sequen. & actus carcerationis iurisdictionis est Doctor in l. Imperium, ff. de iurisd. omn. iudic. Decan. decis. 26. num. 10. Et Castra, stationesue territorium sunt militantium, ibique non nisi Præfecti militum ius dicunt, l. fin. cum suis §§. C. de re milit. lib. 12. num. 1. Cotor. de iur. milit. cap. 6. lib. 2.

Secundo quia, cum Paganum ad Castra confugientem ibi capi improbatum sit, vt de Planco refert Tacit. lib. 1. Annal. dum inquit, neque aliud periclitanti subsidium, quam Castra, & Legiones illic signa, & aquilam amplexus, religione se tutabatur, & de lucilliano quodam, qui conscius fraudum, & noxarum ad militaria signa confugerat, Marcellin. lib. 25. & recens exemplum Don Alosij Ycarsis Brixiæ copiarum Regis Catholici Ducis, qui militum furorem signorum amplexu euasit, vt refert Ginut. in disciplina milit. tit. de delict. militum qui pœna vltimi supplicij puniuntur num. 86. multo ergo minus miles, si delictum militare non admisit, vt in specie vult Decian. tract.

crim.

crim. lib.6.cap.30. num.12. qui extendit ad Aduocatos, & scholares, vt minime in foro, vbi causas agunt, & in scholis capi possint, & num.11. & 13.

Contraria autem solum conuincunt, vt cui punire datum est, data sit etiam potestas carcerandi, non tamen inde fit, vt carceratio qui actus iurisdictionis est exercere possit, vbi ratione loci, actus fieri non potest; vt videmus in Ecclesijs,& in territorijs, & iurisdictionibus distinctis.

Et in puncto officialis delinquentem capere volentis, quod si eum insequi incipiat iu suo territorio non possit fugientem in alieno territorio capere notarunt,Bald.Florian. de S.Petro in l.Sicuti, §. Aristo si seru. vend. vbi Paul. Castr. not. & ibi glos. in verbo facere licet, dicit nota, in suo facit quod vult quilibet, non in alieno, & alleg. concord. vt in ea, & Bald. vbi supra, reiecta oppositione, cap. quinto de adulter. dicentis licere marito adulterum,è domo fugientem etiam extra Domum capere firmat propositionem per casus positos in d.§. Aristo, & quia mutatio territorij inducit mutationem potestatis. Ang. l. si Dominium de fur.l. quis sit fugitiuus, ff. de edilic.edict. sequitur Arer. de malefic. super verbo quod fama sub num.26.versic.quæritan si officialis vbi infert quod iudex loci capturæ potest captum repetere c. ex parte de ver. signif. il 1. vbi liquet, quod capitulum Carnotense excommunicauit quamdam Comitissam, quia officiales nolebant restituere quemdam Latronem ab eis captum in territorio dicti Capituli,& ita dicit Bart.in l.si cui de accus.

Demum, & in tertia dubitatione respondi, nec militem esse ad Locumtenentem remittendum,sed posse per Militiarum Auditorem coerceri, ac si quid facinoris admisit ab eo puniri,qui in captura personæ præuenit, quandoquidem tex. in d.l.nullum, C. de testib.licet delinquẽtem militem efficiat de foro Iudicis, corã quo deliquit, eum tamen non abdicat a iurisdictione ordinarij militũ Iudicis,sed vterque potest procedere, Bald.in d.l.nullũ ad fin.Couar.pract.quæst.cap.18.n.8.Rol.conf.12.n.17.vol.2.Surd. conf.56.n.31.Giurb.conf.59.n.118.Caball.cas.117.n.3. Afflict. dec.219.n.2. Franch.dec.147.n.4.& dec.181.num.5. Et proinde præuentioni inter eos locus erit, Guid. Pap. decis. 562. latè

CASVS XXXIV.

MILES Equestris, qui ob res proprias necessarias componendas commeatum obtinuerat, iuxta Liu. lib. 3. primæ Decad. quem sequitur Claud. Cotor. de iure milit. lib. 1. cap. 38. litera E. Cesenam Patriam rediens, equo cui insidebat, rusticum quemdam imprudenter offendit, quamobrem rusticus ira percitus Militis caput stipite percussit, qui tam Leuem ob causam, se tam inique delusum aspiciens, Sclopi ictu, quem præ manibus habebat, illum interemit.

De quo homicidio a Curia Romandiolæ fabricato processu, & milite coram Duce ab hæredibus occisi accusato, ideo in custodiam deuoluto ad indagandam veritatem instabatur pro prędicto processu. Vnde hęsitabatur, an de iure a Rectore Prouinciæ esset transmittendus, & de illius transmissione est tex. in l. desertorem, ff. de re militar. vbi quod nedum Elogium ad suum Ducem Præses mittet, sed etiam desertorem; Elogium enim, quod sint litteræ designantes, qualiter quis deliquit, quod idem est, quod processus, est glos. in d. l. Desertorem in verbo Elogio, quod idem explicat lexicon iuris in verbo Elogium, facitque illud Quintiliani, non est Iudices, quod putetis ideo nullum adiectum, ad exheredationem iuuenis Elogium, quia de scelere constaret.

Non obstat textus in d. l. desertorem, vbi excipit casum, nisi quid grauius in Prouincia admiserit, & sic homicidium, quod inter grauiora crimina connumeratur, Guid. Pap. cons. 89. num. 4. vnde ex dispositione textus, nedum Elogium, sed neque miles etiam repertus foret remitten.

ARGVMENTVM.

Miles in desertione agens si grassetur a quo sit puniendus.

SVMMARIVM.

1. *Miles captus a Rectore Prouinciæ ad Iudicem militum est remittendus.*
2. *Rector Prouinciæ Desertorem remittere non debet, quando quid grauius in Prouincia admisit.*
3. *Desertor est puniendus à Iudice loci commissi delicti.*
4. *Desertor militiæ amplius miles non est.*

CASVS XXXV.

MILES qui deseruerat militiam, & grassabatur in Prouincia Romandiolæ captus a Præside instabat ad Iudicem Militum remitti per tex. in d.l.de militibus, ff. de custod. & exhib. reor. l. 1. C. de exhib. reis, vbi Bald. in summ. quod captus a Præside Magistro Militum sub fida custodia remittendus.

Dixi tamen non esse remitiẽdum per tex.in l.desertorem, ff.de re militar. vbi quod Præses desertorem remittere debet, nisi quid grauius in Prouincia admiserit, cumque plures grassationes commisisset, nec dum ibidem erat plectendus, sed apud Rectorem damnandus, apud quem crimen contractum ostendebatur, l. fin. ff. de accusat. Balthass. Ayal.de iur.& offic.belli. lib. 3. cap. 8. num. 2. Rouit. super Pragm. Regni 16. de militib. num. 19. vbi alios cumulat.

Non obstabant supradicta iura, quia illa loquuntur in milite,

non autem in Desertore, qui in desertione agens grauius delictum in Prouincia admisit, Ayal. d. cap. 8. num. 2. & quia desertor militiæ non amplius miles est Claud. Cotor. de iur. milit. lib. 2. cap. 6. littera B.

ARGVMENTVM.

An miles possit se ipsum obligare fideiubendo pro Commilitone.

SVMMARIVM.

1 *Refertur casus.*
2 *Obligatio Cameralis habet paratam executionem.*
3 *Obligatio Cameralis adimit fideiussori beneficium excussionis.*
4 *Prorogatio termini, semper censetur facta cum eisdem pignoribus oneribus, &c. prout erat in primo termino.*
5 *Militibus interdicitur fideiubere.*
6 *Obligatio Cameralis omnium legum auxilio renunciationem in ventre continet.*
7 *Miles ex charitate Commilitoni subuenire debet.*
8 *Miles in causa liberali, & pro coniuncta persona potest esse Procurator.*
9 *Legum dispositio hodierno vsu ad fauorem, & priuilegia militum tendentes non recipi secundum Ang.*
10 *Distinguitur sensus Angeli.*
11 *In militibus militiarum vulgo, Battaglione, ad nullum certum bellum scriptis dispositio dd. ll. non attenditur secus in militibus ad certum bellum designatis.*
12 *Quisque potest fauori suo renunciare, vbi non agitur de publica vtilitate secus si sic.*
13 *Esset contra publicam vtilitatem si miles suis priuilegijs renunciare datum esset.*
14 *Fideiubere est interdictum militi fauore militiæ, non autem fauore sui.*
15 *Adimere libertatem alicui benefaciendi est potius odium quam fauor.*

CASVS

CASVS XXXVI.

EXECVTIO Chirographi petita a quodam Hæbreò Mercatore contra Militem qui fideiusserat pro Commilitone debitore in quantitate scutorum sex ex causa emptionis vnius vestimenti, videbatur concedenda, quippe fideiussio erat clara, & camerali obligatione vallata, quæ paratam habet executionem Gallef. ad ad formam Cameræ quæst. 2. ibique addent. num. 4. Mohed. decis. 2.& 3. de except.Rota diuers.decis.800. num.6.par. 3.& fideiussori beneficium excussionis adimit Carol. de Grass. de except. 10.except. num.46. Caroc.de excuss.bonor.quæst. 3.num. 1. par. 2. Mantic.de tacit. & ambig. conuent. lib.16. tit.16. n.8. & tit. 17. num. 9. Marescott. variar. resolut. lib.2.cap.130.n.6. & 7. & Rota sæpius censuit, vt in decis. relatis per addent. ad Gallef. quæst. 32. num. 3.

Nec retardari posse videbatur, ex prorogatione vnius mensis ab ipso Hæbreo creditore principali debitori adsoluendum concessa, quo tempore ille militiam deseruit; non enim ideo fideiussor extitit a sua obligatione exemptus, Ias. in l. 1.num. 26. C. de iudic. Cæphal. cons. 331.num.26.vol. 3. Gabriel de fideiuss. conclus. 3.num. 1.versic.tenendo tamen primam opinionem, Maur. de fideiuss. sect. 10. §. 33. num. 10.cum seqq. Mart.Medic. dec. Senens. 67. n.43. Prorogatio enim termini semper censetur facta,cum eisdem pignoribus, cautionibus, cautelis,pœnis,renunciationibus,& clausulis, prout erat in primo termino, Negus. de pign. 5.membr.6.par.princ.num.6. vers.aduerte tamen, Gabriel de dilationib. conclus.2.num.4. Medic.d.dec.67. num.43.

Sicut nec etiam ex prohibitione legis, qua fideiubere militi interdicitur, l.milites,C.de re milit. l.milites,ibiq;glos.C.locat.l.

vnica,

vnica, C. negotiator. ne milit. lib. 12. Auth. de santiss. Episcop. col. 9. Gomez. var. resol. lib. 2. cap. 13. num. 19. in fin.

Quandoquidem dictarum legum dispositio hodierno vsu nõ recipitur, vt notat Angel. in d.l. milites, Carocc. de locat. & conduct. par. 1. tit. quibus non est permissum conductorẽ esse n. 8.

Et quando etiam earum vsus vigeret eis renunciatum censebatur vigore obligationis Cameralis, quæ omnium legum auxilijs renunciationem in ventre continet, Put. decis. 465. n. 3. lib. 2. cum alijs per Rot. dec. 143. num. 5. apud addent. ad Galless.

Quæ eo magis procedere videbantur, quia miles intercessit ex causa emptionis vestium ad fauorem Commilitonis, cui ex caritate subuenire tenebatur, cap. non satis 82. distinct. cap. 2. & cap. constitutus de fideiuss. Tolos. in Syntagm. lib. 23. cap. 3. n. 23. ita etiam experimur in simili, quod licet miles nõ possit esse Procurator, l. Militem, C. de Procurat. tamen in causa liberali, & pro persona coniuncta benè agere potest, l. 3. §. Milite, ff. de liberal. caus. in proposito autem quis magis coniunctus reputari potest, quam Commilito, qui alter frater reputatur Claud. Coror. de iur. milit. lib. 2. attenta maximè summæ modicitate, pro qua miles intercessit, l. in rebus, §. possunt, ff commodati cum concordantibus Barbos. princip. & loca comm. in litt. M. num. 31.

At his, minime refragantibus, executionem denegandam censui, cum enim miles fideiubere non possit, ex iuribus supra relatis eius obligatio penitus inefficax, & nullius roboris iudicanda erat, Bart. in l. Marcell. & melius in l. cum lex num. 1. 4. & 10. ff. de fideiuss. Riminald. sen. cons. 61. num. 29. vol. 1. Alex. cons. 66. circa fin. vol. 4. Bertazol. de claus. 7. glos. 19. num. 2.

Neque obstant contraria, quia ad primum, quod dispositio legum, quibus militibus fideiubere prohibetur, non sit in vsu, respõdetur distinguendo, quod aut sumus in militibus militiarum, vulgo, Battaglione, ad nullum certum bellum, seu exercitium adscriptis, & stipendia non recipientibus, & vera est opinio Angeli, leges prædictas non esse in vsu, vt quotidie experimur, aut verò loquimur de vere militibus stipendia recipientibus, & qui a signis sine Ducis placito abesse nõ possunt, & contra Angel. verius sentierunt. Odd. de compend par. 1. quæst. 3. in 3. præmisso, Ro-

land.

land.conf.66.in fin.lib.1.Gambar.decis. Lusitan.365. num.1. & 2. Franch. de Fideiuss. cap. 2. num. 317. Hering. eod. tractat. cap.7. num. 161. Maur. eod. tract. par. 2. cap. 4. num. 3.

Quod verò Censeatur priuilegio dictarum legum renunciatum virtute obligationis Cameralis, Respondetur primo quod quando renunciari beneficio dictarum legum posset, renunciatio nequaquam censeretur inducta sub clausula illa generali omni legum auxilio, quæ in executiuis clausulis, non in dispositiuis posita est prout post Amat. decis. March. 26. num. 53. aduertit, Giurb. decis. 42. num. 24. præcipuè in ijs, in quibus de Magno agitur præiudicio, & in quibus expressio specialis, & indiuidua requiritur, nec sufficit vniuersalis etiam geminata, Scrader.cons.13. num. 142. volum. 1. Aldouit. consil. 69. num. 56. Giurb. dicta decis. 42. num. 25. & in puncto Maur. de Fideiuss. d.cap.4.num.75.

Sed propterea renunciatio, nec ei obesset, etiam si expressè concepta fuisset d.l.Milites.C.de re Milit. & l. Milites. C. locati. Tolos. in Syntagm. d. lib. 23. cap. 3. num. 22. Caball. resolut. Crimin. Cas. 250. in simili Castan. de benef. deduct. ne egeat quæst.8. num.66. Et ratio est euidens, quia licet quilibet renunciare possit fauori proprio l.penult. C. de pact. cum concordant. Si propriæ tamen vtilitati,ne quis renunciet, publicæ interest vtilitatis, tunc minime renunciatio sustinetur l. 2. §. Sed quia. C. de iur. iur. propter calumn.damn. l. quos prohibet Prætor. ff. de postulat. cum alijs per Bartol. in l. si quis in conscribendo.C.de pact. At contra publicam vtilitatem esset si militi hisce priuilegijs renunciare permittereretur; cum fideiubendo, ac proinde faciendo se debitorem possit se subijcere ijs omnibus, quibus debitores obnoxij sunt,in Principis perniciem, qui stipendia soluit, præsertim, quia interdicta est militi fideiussio, non propter eius fauorem (cum immo odium sit ademptio libertatis benefaciendi) sed in fauorem militiæ ne scilicet ratione æris alieni ab vsu armorum Principisque seruitio arceatur Tolosan. in loco supra citato; sicque cum non sit priuilegium,meritò ei renunciari non potest glosa in dicta l. Si quis in conscribendo. C. de pactis.

AR-

in l. milites agrum 13. ff. de re militar. quibus concordant lex
3 milites 9. & lex non licet, & lex qui officij, ff. de contrah.empt.
agellus igitur parui valoris, quem emerat Ferrariensis Miles videbatur fisco applicandus ex earum legum clara dispositione, vt in d. l. 9. ibi fisco autem vindicatur prædium illicite compara-
4 tum, & in d. l. 13. ibi alioquin fisco vindicabitur, &c. & latè Petrin. Bell. de re militar. par. 7. tit. 7. a num. 5.

Neque obstabat, quod dispositio dictorum iurium deberet intelligi de ijs militibus, qui alia prædia in ijsdem locis non habent, & qui nationales loci illius vbi emerunt non sunt, quia im-
5 mo etiam istis vetatur, quandoquidem, & nationales, & prædia in eodem loco habentes emere non possunt, nisi eorum antiqua fiscus distrahat d. l. Milites.

Non etiã obstat quod milites possunt in Prouincia acquirere,
6 ex causa lucratiua, vt si hæredes instituantur d. l. Milites in fin. Multò magis possint ex causa onerosa, cui plus fauetur, quam lucratiuę, quia obiecto occurrit glos. ibi in verbo non prohiben-
7 tur, asserens, quod multa non possumus ex persona propria, quę nobis ex aliena permittuntur; sic videmus in simili, quod & si
8 Decurio conducere res alienas non possit, si tamen successerit ei qui conduxerat permanere in conductione potest l. Decurio qui ff. de decurion. & eorum filijs.

9 Et vlterius dicebam eam esse rationem diuersitatis, vt Miles non emere, sed ex causa lucratiua acquirere possit, quia si non emit nullum damnum consequitur, quia remanet cum prætio, si hæreditatem non acquirit remanet cum manifesto damno, sic
10 Decurio, quia melius est ei vt locatori obligatus remaneat, quam quod ad interesse iure hereditario teneatur remanere in conductione potest d.l. Decurio qui, vbi glos. in verbo remanet in ea.

Prædicta & si vera in se sint, dixi tamen aliqua ratione militi succurrendum; Primo ex capite restitutionis in integrum, alle-
11 gabat enim miles sibi iurium prædictorum dispositionem nunquam innotuisse, & cum magis milites arma, quam iura scire expediat, l. fin. C. de iur. delib. Cotor. de iur. milit. lib. 2. cap. 10. ideo ex capite ignorantiæ iuris ei subueniendum, l. 1. C. de iur. & fact. ignor. Cotor. vbi proxime, & licet in delictis iuris ignorantia

tionis, & actionis, aut ratione rei accepta, qua remaneat in se ipsa, vel in aliquo aequiualenti.

6 *Quae sunt facti, non possunt nisi probationibus liquidari.*
7 *Non est credibile Sergentem pecuniam apud se habere, qui in diem viuit, assiduo militibus illam mutuat, & ludere solitus est.*
8 *Pecunia est facillime consumptibilis.*
6 *Pecunia consumitur non solum per impensionem, sed etiam per commistionem cum alia.*
10 *Non dicitur factus locupletior qui tantum recipit, quantum dedit.*
11 *Emens rem furtiuam bona fide, & eodem pratio, quo emerat alteri bona fide distrahens non tenetur restituere pratium acceptum, quia ex ea non est factus locupletior.*
12 *Factus locupletior, cum sit quid facti, debet probari in dubio non praesumitur aliquis factus locupletior.*
13 *Ad probandum aliquem ex re aliena factum locupletiorem, non sufficit probare rem illam expensam fuisse in eius vtilitatem, sed vtilitatem illam permansisse.*
14 *Nemo in dubio cogendus est in vllo foro restituere.*
15 *Accipiens rem iusto titulo non dicitur in mala fide.*
16 *Pecunia consumpta in manibus furis per commistionem, & per mutationem alterius pecuniae parit bonam fidem in eo ad quem postea peruenit.*
17 *Accipiens iusto titulo rem a fure licet sciat esse furatam non erit dicendus malae fidei possessor.*
18 *Ex quauis iniusta causa resultat bona fides concurrente iusto titulo.*
19 *Iuris error in milite causat bonam fidem.*
20 *Bona fides in dubio semper praesumitur.*
21 *Reprobatur Doctrina Scappij.*

CASVS XXXVIII.

FERRARIENSIS, quidam militem carceri dandum instabat, quia sibi surripuisset scuta viginti quinque; Et quia suspicio, quam de illo conceperat fundata visa fuit, instantia executionem habuit, Miles igitur examinatus furtum patrasse confessus est; Et vlterius interrogatus, ad quid illud addicasset, respondit, scuta decem suo dedisse Sergenti, a quo varijs vicibus ea mutuo receperat,

perat, Quamobrem Ferrariensis cum illam summam a Sergente repeteret, fuit controuersia apud me, an vere Sergens deberet illam restituere; Et quia restitutioni locum non esse pronunciaui. Aduocatus Ferrariensis habuit recursum ad Ducem Exercitus impugnando sententiam ex capite iniustitiæ, affirmans,
2 accipientem rem furatam, siue extet, siue non; Et etiam quod accipiens non sit factus locupletior tenetur Domino restituere pecuniam furatam ex Doctrina,& auctoritate Scappij de iure non scripto lib.3.cap.44. num. 8. & seqq. vbi dicit sic Romæ ab eo iudicatum,

Ipse vero sententiam hisce fundamentis iuridicam tuebar. Cōmunis enim DD.sentētia est,quod vt accipiens rem alienam
3 a fure quocumque titulo teneatur eam vel equiualens restituere concurrere debet vnū ex his tribus requisitis, nempe, aut quod
4 accipiens fuerit in mala fide,dum eam accepit, vel consumpsit, aut quod res ipsa furto subtracta extet apud accipientē, aut quod ex ea factus sit locupletior accipiens ipsa re consumpta, ita Sayrus in sua claui Regia plures referens lib 10. cap. 2. num. 1. & seqq. Sancez.in summa,vbi pluribus idem probat. lib. 2. cap. 23. num. 2. & seq. Molin. tract. 2. de iustit. disput. 717. tom. 3. idem colligitur ex Farin. de furt. quæst. 177. num. 49. par. 3. Et ratio est,
5 quia omnis restitutionis obligatio oritur, aut ratione iniustæ, & dolosæ acceptionis,& actionis, aut ratione rei acceptæ quæ remanet in se ipsa, vel in aliquo æquiualenti, vt communiter DD. testantur apud prædictos Auctores locis citatis.

Vtrum autem in casu nostro adsit aliquod ex dictis requisitis inquirendum est ex confessione ipsius rei, vel ex indicijs,& cōie
6 cturis, quæ ex processu colligi possunt, quia cum hæc sint facti non possunt nisi probatione liquidari.

His tamen tanquam certis constitutis deueniendo ad ea, quæ probabiliter secundum iura ex coniecturis deduci possunt in casu nostro particulari, indubitanter dico Sergentem recipientem a milite pecuniam ipsi mutuo datam,non teneri eam in æquiualenti Domino Ferrariensi restituere ex infrascriptis.

Et primo quod non teneatur pecuniam illam restituere ex eo capite, quod ipsa in indiuiduo extet certissimum est, tum quia hoc

nullo

7 nullo modo probatur, nec credibile est pecuniam apud se Sergentem habere, qui in diem viuit, assiduo, militibus illam mutuat, & ludere solitus est, Accedit etiam, quod pecunia est facillime
8 consumptibilis, cum consumetur, non solum per impensionem sed etiam per commistionem cum alia, vt optimè tradit, Petr. Nauarr. de rest. lib. 3. c. 4. in noua edit. par. 3. dub. 6. n. 171. Sancez in summa d. lib. 2. cap. 23. n. 31. vnde facile potuit contingere
9 quod antequam deuenisset in manus eius fuerit per talem commistionem consumpta, vt infra non inobscure demonstratur.

Quod autem non sit ex ea factus locupletior, & consequen-
10 ter nõ teneatur ei illam restituere in æquiualenti apparet. Primo quia tantumdem accepit a milite, quanti eidẽ mutuauerat, argumento eorum, quę communiter afferuntur a DD. de eo qui rem furtiuam bona fide emit a latrone eamdemque, eodem prætio, quo emerat alteri bona fide distraxit, quod nõ tenetur restituere
11 prætium acceptum Domino rei, eo quod ex ea non est factus locupletior, vt pluribus citatis probat Sancez. d. c. 23. n. 25. Sayr. d. lib. 10. c. 2, n. 8. vers. vndeque pallium. Molin. lib. 3. de rest. tract. 2. disput. 721. n. 6. & 7. & alij communiter.

Secundo quia, vt quis censeatur locupletior factus, cum sit quid facti
12 debet probari imo in dubio non præsumi aliquẽ locupletiorẽ factũ tenet pluribus citatis, Sancez. d. c. 23. n. 37. & n. 38. vbi ait ad probandum aliquem ex re aliena factũ esse locupletiorẽ non satis
13 esse probare, rem illam expensam fuisse in eius vtilitatem, sed vlterius probandum esse, vtilitatem illam permansisse, quod probat auctoritate plurimorum DD. scilicet Angeli, Iasonis, Curtij Senioris Ludouici Gomesij Cardinalis Tuschi, locis apud ipsum citatis, & num. 3. ait neminem in dubio (an sit locupletior factus)
14 cogendum esse in vllo foro restituere. Vnde cum nullo modo probetur dictum Sergentem fuisse factum ex dicta pecunia locupletiorem, nullo modo iudicaui cogendum restituere.

Quod autem neque adsit tertiũ requisitũ videlicet mala fides in accipiendo, vel consumẽdo dictam pecuniam probatur. Primo
15 quia illam accepit iustissimo titulo scilicet restitutionis mutui nec tẽpore acceptionis Militẽ diffamatũ fuisse de furto, aut tale fa
16 cinus de eo suspicari poterat. Secũdo quia pecunia illa quę furata

erat fuit consumpta in manibus furis, saltim per commistionem, aut permutationem, iuxta doctrinam Sancez, & Nauarri supra allegatorum, fatebatur enim Miles ludo illius partem amisisse, & inde recuperasse. Vnde potuit illam ex hoc capite bona fide accipere, & expendere.

Tertio, quia etiam si d. Sergens creditor pecuniam illam accepisset, & consumpsisset, putans sibi licere pecuniam ablatam 17 a fure accipere sub titulo iusto, & eam consumere, non erit dicē- 18 dus malæ fidei possessor, & iniustæ acceptionis reus, quia bona fi- 19 des ex quauis iniusta causa resultat, & Iuris error præcipue in Milite causat bonam fidem, per tex. in l. 1. C. de iur. & facti ignor. in l. fin. post princ. vers. arma etenim. C. de iur. delib. cum alijs per Lambertheng. de contract. glos. 1. in ver. in alienationibus, & obligationibus.

20 Vltimo probatur, quia bona fides semper in dubio præsumitur & asserens contrarium debet probare, vt notissimi Iuris est.

21 Non obstat authoritas Scappij, quia cum ipse indistinctè teneat emptorem, seu possessorem rei furatæ, etiam re non extante, & etiam, quod non sit factus locupletior teneri Domino pretium restituere, satis ex prædictis liquet contra Communem sentire, ideoque de eo curandum non est, sed eius Doctrina omnino reprobanda, prout reprobauit Farinacc. de furt. quæst. 177. num. 51.

V O T V M

Domini Francisci Coronæ Iurisconsulti Reatini in eadem materia.

S V M M A R I V M.

1 *Iura fauent damnum passo, vt res sua à quocumque vindicare valeat, non attento contractu inito inter furem, & receptorem.*

2 *Limitantur prædicta quando agitur de pecunia recepta bona fide à Creditore.*

3 Per

Perreceptionem,& consumptionem transfertur Dominium pecuniæ ad effectum vt excludatur participatio fraudis.

4 *Dum quis recipit à fure, id quod sibi debebatur, excluditur lucrum.*

5 *Creditor dum ignorauit pecunias ad alium pertinere, nec sibi fuit denunciatum ne exigeret, excludit malam fidem.*

6 *Dolus quomodo consideretur respectu accipientis.*

7 *Consumptio pecuniarum eo ipso dicitur fieri, quo cum aliis immiscetur.*

8 *Inter pecuniam, & pecuniam est tanta similitudo, vt humano ingenio discerni non possit.*

VOTVM.

PROPOSITÆ dubitationi, An Sergens, cui Miles restituit scuta decem mutuata detecto ex propria ipsius Militis confessione, quod erant de Scutis 25. derobatis Ciui Ferrariensi, teneatur receptam summam antiquo Domino refundere.

Breuiter negatiue respondendum arbitror 1 absque vlla prorsus dubitatione. Quamuis enim iura faueant damnum passo, vt res suas a quocunque vindicere valeat, non attento contractu inito inter furem, & receptorem, ad tex. in l. si mancipium. C. de rei vend. l. 2. C. de furtis, cum aliis per Hieron. Laur. decision. Auenion. 30. Ioseph Ludou. decisio. Perusin. 42. Cappell. Tolos. dec. 131. Farinac. de furt. quæst. 177. n. 29. & seqq.

2 Tamen aliud est dicendum quando agitur de pecunia bona fide recepta a vero creditore, quia per receptionem, & consum-3 ptionem transfertur illius dominium, etiamsi fuisset aliena, ita vt a recipiente postulari nequeat, & actiones dirigendæ sint contra illum, qui inscio, vel inuito Domino soluit. Idem Pomponius scribit. ff. de euict. §. quod si frumentum. Inst. de rer. diuis. l singularia, vbi Ias. n. 13. Dec. n. 6. Curt. Iun. n. 19. ff. si cert. pet. & post plurimos, quos allegant Menoch. consil. 25. n. 15 & seq. Sur. consil. 4. n. 10. & seqq. & cōsi. 528. n. 16. & 29. Cost. de Port. & rat. q. 74. num. 8. & trac. Re non integ. dist. 46. n. 3. Macor. var. resol. lib. 2.

resol. 60. cap. 19. Thes. q. 16. n. 6. par. 2. Fontanell. de pact. nupt. claus. 5. glos. 8. p. 6. num. 33. Ioseph. Ludou. dec. Perus. 45. num. 4. Rot. Rom. in vna Beneuentana Census 18. Martij 1613. coram Reuerendissimo Domino Coccino Decano.

Quantumuis etiam sit pecunia furtiua, quæ Creditori soluta

4 fuit, vt in specie dixit Angel. in d. l. singularia col. 7. vbi profitetur esse casum mirabile, Imol. & Cuman. in d. l. Si alieni Surd. d. consil. 528. num. 16. & in ijsdem terminis de pecunijs, quæ fuerant furto subtractę, cuidam Leuccio Vileterno Hæbreo Bancherio, & a fure solutæ fuerant Dionoræ Steuchæ illius Creditrici, quod non possent a dicta Dionora repeti, reuocando sententiam prioris iudicis resoluit Camera Apostolica die 2. Iunij 1626. referente Illustrissimo Domino meo Cæsio eiusdem Cameræ Clerico.

Sufficit enim, vt dixi receptio bona fide, & iusto titulo ad effe-

5 ctum, vt excludatur lucrum, & participatio fraudis, quæ vtique ad restitutionem obligarunt, vt in lucrante cum damno alterius, Gramat. quæst. 1. post dec. num. 7. Capic. decis. 48. eodem num. Trentacinq. var. resol. lib. 3. tit. de solut. resol. 23. & in particípe de fraude eo quod in damnum illius semper res dicatur extare; Surd. d. consil. 4. num. 46. & 48. Fontanell. loc. citat. par. 7. in princip.

Excluditur autem lucrum dum iste Sergens recepit quod sibi debebatur, & non vltra, l. si pro parte, §. si Dominus, ff. de in rem. vers. l. Sed Iulianus, §. proinde, ff. ad Maced. Cuman. in l. si cum dotem, §. fin. post med. ff. solut. matrim. Surd. dicto consil. 528. num. 33. 45. & 59. & excluditur etiam mala fides, dum ignorauit pecunias ad alium pertinere; nec sibi fuit denunciatum ne exigeret, nec etiam soluens erat de furto diffamatus, qui sunt modi deducendi malam fidem, Crauett. consil. 116. n. 60. Surd. d. consil. 4. num. 49. Fontanell. d. glos. 8. par. 7. num. 23. & seqq.

7 Dolus enim, qui operatur rem extare saltem iuris fictione non attenditur ex parte soluentis, nam respectu actus derobationis, qui censetur extraneus, & factus a tertio, sed attenditur ex parte recipientis respectu actus ipsius solutionis in quo vtique

non

non inest secundum terminos prænarratos ex aliqua parte cum Miles iustè soluerit. & Sergens benè receperit, vt post alios declarat Surd. d.consil. 528. num. 33. & seqq.

Neque laborandum est in probanda consumptione pecuniæ 8 ex parte recipientis, quia illam sufficit allegare cum inducatur eo ipso quod pecunia accipitur, Seu etiam contractatur, vt per Federic.de Sen. consil.63. Marl. sing.67. Menoch. consil. 30.n. 32. Barz.dec.86.n.54. Burg. de Laud.par.3.inspect.39.n.7.Macer.d.resol.60.cas.15. & conferunt plenè deducta in Romana depositi 11.Aprilis 1627. coram R.P.D. Virili.

Non enim Doctores intelligunt consumptionem materia-9 liter scilicet pro annihilatione rei, & transfusione in aliam, sed illam sumunt intellectualiter, quod pecunia dicatur consumpta quando in indiuiduo, & certitudinaliter firmari non potest, quod illa eadem, quæ fuit soluta, vt benè declarat Fontanell. d. cap.7. num. 4.

Cumque ista certitudo vix vnquam haberi possit cum inter pecuniam, & pecuniam sit tanta similitudo, vt humano ingenio discerni non possit semper dicetur pecunia consumpta, & non erit locus repetitioni, etiam si in eadem quantitate, & iisdem speciebus reperiatur, vt per Feder.d.consil.63.Surd.d.consil.528.n. 37.Fontanell.d.glos. 8. par.6.num.24.& par.7.num.37. Nisi fortè in crumena manu recipietis sit appositum bullettinum, quod sunt, pecuniæ receptæ a Sempronio, vt in casu Ambrosi. dec. Perus. 35. vel data cautio de restituendo, vel factum inuestimentum, & cum simili declaratione, quæ cautelę operantur pecuniam extare, vt per Fontanell. loco citat. num. 32. & 34. cum alias nunquam præsumatur identitas, & sic existentia pecuniarum, Aym.consil. 198. Farinacc. in Fragm. in verbo Identitas, num. 2. & sequentibus, Rot. decis. 441. num. 2. par. tertia diuersorum.

Et ita sentio saluo semper, &c.

CASVS

ARGVMENTVM.

Relaxatus sub fideiussione de se repræsentando, etiam nouis non superuenientibus inditijs, An semper possit ad Carceres reuocari.

SVMMARIVM.

1 *Referentia casus.*
2 *Relaxatus sub fideiussione de se repræsentando quando super inditijs fuit disceptatum, habetur pro absoluto.*
3 *Pacta sunt seruanda.*
4 *Fideiubens simpliciter, censetur fideiubere tantummodo pro causa antiqua, secus si addat, ex quacumque causa noua, & veteri.*
5 *Quando Reus ante factas defensiones, & inditijs non discussis propter aliquam causam relaxatur cum fideiussione de se repræsentando, arbitrarium est Iudici illum ad Carceres reuocare, etiam quod noua non superuenerint inditia.*
6 *Quando Iudex expresse reseruat vetera inditia, censetur hoc facere, ne quando vult proferre sententiam, si forsan infligenda sit pœna corporalis, possit Reus illam fugiendo eludere.*
7 *Inanes circuitus tam in Iudicijs, quam in quibusuis dispositionibus sunt vitandi.*
8 *Quando Iudex non habet inditia, vel ad condemnandum, vel ad torquendum, debet Reum fideiussoribus relaxare.*
9 *Referuntur plures casus, quibus potest Iudex ad Carceres Reum reuocare.*
10 *Quando Reus vel potest condemnari, vel torqueri, reuocatio ad Carceres non est inutilis.*
11 *Referuntur casus, in quibus Iudex non potest ad Carceres reuocare.*
12 *Clausula, etiam nouis, &c. potest solum operari effectum in casu, vbi noua cumulantur inditia; non autem potest operari, vt Reus non pro veteri delicto, sed pro nouo reuocetur.*
13 *Fideiussor, cum clausula, etiam nouis, &c. intelligitur fideiussisse non pro nouo, sed pro veteri tantum delicto.*
14 *Quando Iudex causa cognita, & factis defensionibus, vel discussis inditijs, vel tortura illata, Reum sub simplici fideiussione de se repræsentando relaxat, censetur eum absoluere ab obseruatione iudicij.*

15 *Ab-*

15 *Absolutus ab obseruatione Iudicij, & relaxatus, potest, nouis superuenientibus inditijs, de nouo inquiri, & ad Carceres reuocari.*
16 *Relaxatus sub fideiussione simpliciter, ad hoc vt possit reuocari ad Carceres, debet habere contra noua, & diuersa inditia.*
17 *Antiqua inditia, an & quando possint coniungi.*
18 *Differentia inter fideiussionem simpliciter conceptam, & fideiussionem cum clausula, etiam nouis, &c.*

CASVS XXXIX.

MILES de homicidio inquisitus, & leuiter de eo inditiatus, cum factis defensionibus, & inditijs discussis fuisset relaxatus cum fideiussione de se repræsentando, etiam nouis non superuenientibus inditijs, paucis abinde diebus aufugit, & cum fideiussor fuisset ad repræsentandum citatus, & non obstante, quod superuenenerit nouum crimen, fugæ scilicet, fuisset ei Saluumconductum oblatum, iuxta tradita per Farinacc. quæst. 34. num. 62. dicebat se adhuc ad repræsentandum non teneri, quia super delicto, quo Miles fuerat relaxatus, nedum noua non superuenerant indicia, sed nec veterum inditiorum alia noua, & coadiuuatiua probatio. Et cum replicaretur stipulationem fideiussionis clarè cantare, etiam nouis, &c. Dubitaui, an esset repræsentationi locus.

Et videbatur sine hæsitatione respondendum locum esse repræsentationi, quia licet regulariter relaxatus simpliciter sub fideiussione de se repræsentando quando super inditijs fuit disceptatum, publicatus processus, & datæ Reo defensiones habeatur pro absoluto ab obseruatione Iudicij; ita vt nisi superueniant noua inditia ad Carceres reuocari non possit, nec fideiussor ad repræsentandum compelli. Bass. in tit. de pluribus violent. n. 14. & in tit. de sent. n. 61. & 62. Brunor. a Sol. quæst. 17. post num. 10. Foller. in Fragm. n. 251. vbi amplius firmat indicia superuenientia

non

non debet esse leuia, sed sufficientia ad Torturam, Crau. consil. 321. num. 4. versic. non omitto, Non. cons. 101. n. 5. Gabr. consil. 18. n. 25. lib. 1. Farinac. q. 4. n. 25. & consil. 2. n. 8. & consil. 59. n. 1 & 2. & 6. lib. 1. Caball. resol. Crimin. cas. 47. n. vlt. & casu 93. n. 53 Maur. de fideiussor 1. par. princ. section. 2. cap. 3. n. 8. tamen diuer

3 sum erit, quando stipulatio de repræsentando fuit concepta, etiam nouis non superuenientibus inditijs, tunc quia tunc pactum est seruandum, & obijci potest fideiussori pacto conuenisti mecum, l. 1. ff. de pact. & l. 1. ff. de constit. pecun, cum alijs in proposit. per Neuiz. cons. 11. n. 20. & per Farin. q. 33. Surd. dec. 279. n. 5. sicut vi demus in simili in alio fideiussore, qui simpliciter fideiubet nam

4 licet censeatur dumtaxat fideiubere pro causa antiqua, si tamen addat ex quacũque causa noua, & veteri, tenetur ex pacto etiam ex noua Reum repræsentare, Turrett. consil. 63. num. 17. vol. 2. Farin. q. 34. n. 33. tum etiam quia Reus non habetur pro absoluto, nam Iudex illũ relaxando præseruauit expressè vetera inditia, quod probatur, quia si etiam in casu quo Reus simpliciter ante

5 factas defensiones, & inditijs non discussis propter aliquam aliam causam relaxatur cũ fideiussione de se repræsẽtando, arbitrarium est iudici illum ad carceres reuocare etiam quod noua non super uenerint inditia, vt post Clar. Foller. & alios, notarunt Farinacc. d. quæst. 4. n. 25. vers. Limita Caball. d. cas. 93. ergo multo magis

6 erit arbitrarium vbi vetera inditia expressè preseruauit, censeri enim debet hoc fecisse ne quando proferre vult sententiam, si forsan influgenda sit pœna corporalis, posset Reus illam fugiendo eludere, vt contigit, Farinacc. q. 53. num. 68.

Cœterum his non obstantibus contrariç sententiæ adherendũ

7 esse respondi nixus vulgato iuris principio, quod inanes circuitus tam in iudicijs, quàm in quibuscumque dispositionibus sunt vitandi, Clem. auditor. de rescript. Tiraq. de retract. lignag. tit. 1. §. 1. glos. 1. n. 24. & 71. Menoch. cõs. 6 1. n. 19. Franch. decis. 273. in fine at hic si reus ad carceres nouis non existentibus indicijs reuocaba tur, committebatur inanis circuitus, ergo. Minor probatur, quia quando Iudex non habet inditia, vel ad condemnandum, vel ad

8 torquendum, debet reum fideiussionibus relaxare, Clar. quæst. 56. versic. In dubio autem, Ghirland. de relaxat. carcerat. tit. de fi

deiuss.

deiuss.Reor.q.2.n.2.ad fin. Farinac.q.33. num.69. Caball. resolut.crimin.cas.93. n.23. sed cum fuerit iam relaxatus, eo quia non aderant inditia ad condemnan. nec ad torquendum, si ad carceres reuocabatur nouis non existentibus inditijs, vel veteribus non coadiuuatis fuisset iterum relaxandus, ex prællegatis, ergo frustra fiebat talis reuocatio,& consequenter inanis erat circuitus, vt benè in terminis conducunt tradita per Gabriel consil. 181.num.7.lib.1.

Cautè dixi Reum fuisse relaxatum sub fideiussione etiam no-
9 uis,&c.eò quia non aderant inditia sufficientia, vel ad condemnandum,vel ad torturam, quia si relaxaretur aliam ob causam. scilicet propter grauem infirmitatem,vel aliam similem de quibus, Farinacc.dicta quæst.4.num. 25. versic. Limita præcedentem,vel quia Iudex tunc arbitratus fuerit non adesse sufficientia ad condemnandum,vel ad Torquendum, & postea viso melius processu comperiat talia inditia adesse; vel quia tunc inditia vere non aderant sufficientia,sed superuentura expectabat prout passim contingit in causis in quibus plures cōplices prætenduntur; quorum aliqui sint inditiati ad torturam,aliqui non, in quibus non inditiati relaxantur cum fideiussoribus cum clausula etiam nouis, &c. in istis inquam casibus a lijsque similibus in quibus eadem viget ratio semper poterit Iudex reum ad carceres reuocare, ex Claro Foller. Farinacc. Caball. & alijs supra allega-
10 tis, & est ratio, quia tunc reuocatio ad carceres non est inutilis cum vel reus possit condemnari, vel torqueri & si adhuc inditia non sufficiunt, de facili tamen possunt superuenire, vel ex confessione complicium, vel ex alijs probationibus, quas fiscus verisimiliter, & certitudinaliter sperat habere, quæ si reo innotescerent antequam ad carceres reuocaretur facilè aufugeret.

Cœterum si fuerit relaxatus cum clausula etiam nouis, &c.
11 eo quia inditia non aderant, nec Iudex illa verisimiliter,& quasi certitudinaliter superuentura sperat,vt quia nec complices habeat torquendos,nec alias verisimiles probationes, tunc clausula etiam nouis non operabitur, vt semper arbitrarium sit Iudici fi-
12 deiussoribus relaxatum ad carceres reuocare,vt puta si committat aliud delictum, & ea vt dixi est ratio, quia fideiussor non promisit

promisit repræsentare Reum, nisi pro illa causa pro qua retinebatur, & licet promiserit repræsentare etiam nouis non superuenientibus inditijs tamen non releuat, quia Reus nouis non cumulatis inditijs, vel antiquis coadiuuatis reuocari non potest ad carceres ad euitandum circuitum, quia esset iterum relaxandus ex notatis in terminis per Foller. in pract. in fragment. num. 25. Boss. tit. de sent. num. 61. Non. consil. 103. num. 5. idcirco clausula illa, etiam nouis debet solum operari effectum in casibus superius relatis in quibus dixi, quod adhuc nouis non cumulatis inditijs Reus potest reuocari, ne alias in plus teneretur fideiussor, quam Principalis contra Regulam, l. græce, §. illud, ff. de fideiussor. Boss. in titulo de carcerat. fideiuss. committ. num. 52. non autem debet operari effectum, vt Reus non pro veteri delicto, sed pro nouo reuocetur, pro quo fideiussor cũ non se obligauerit iniquũ esset, & non sine fraude illum ad Reum repræsentandum compellere, quia licet promiserit repræsentare cum dicta clausula, etiam nouis, &c. tamen semper erit verum, quod promisit non pro nouo, sed pro antiquo delicto, & idcirco etiam non obstante dicta clausula militabunt ea, quæ in fideiussore sine dicta clausula notat Farinacc. quæst. 34. num. 65. cum pluribus seqq.

Non obstat si dicatur, quod ita intelligendo idem esset effectus fideiussionis simplicis de repræsentando, ac fideiussionis de repræsentando cũ dicta clausula etiam nouis, &c. Cũ etiam fideiussor de repræsentando sine dicta clausula teneatur repræsentare 14 in casibus supra relatis, etiam quod noua non superueniant inditia, Farin. d. q. 4. n. 25. alijq; ibi per eũ, & etiam supra allegati, quia immo inter dictos fideiussores magna est differentia, quę vt benè distinguatur sequentia duxi animaduertenda.

Et primo, quod quando Iudex causa cognita, & factis defensionibus, vel discussis inditijs, vel tortura illata Reum sub simplici fideiussione de repræsentando relaxat, censetur absoluere ab obseruatione iudicij, vt probant Doctores superius allegati num.

Secundo, quod absolutus ab obseruatione iudicij, & sic 15 vt supra relaxatus, licet possit nouis superuenientibus inditijs de nouo

de nouo inquiri, & ad carceres reuocari, inditia tamen debent esse noua, & diuersa, non autem sufficiunt antiqua etiam si melius probarentur, quia illa sunt iam elisa, nec possunt coniungi 16 cum nouis superuenientibus, itaut simul iunctis Reus possit, aut de nouo torqueri, aut condemnari, Caball. d. cas. 93. num. 93. cum seqq. Simach. Cattolic. instit. n. 18. rubric. de defunctis, n. 20. Farinac. in addit. ad sua impressa opera q. 4. n. 30. versic. sublimita tertio: vbi sub num. 47. versic. Sublimita præcedentes extendit, nedum si Reus sit relaxatus post torturam illatam, sed etiam in casu quo est relaxatus factis defensionibus, & discussis inditijs, quorum ea est ratio, quia inditia sicuti per torturam, ita & per defensiones purgantur, & abolentur, & purgata aboletaque amplius non reuiuiscunt.

Et licet verum sit, vt aduertit Farinac. loco proximè citato pos 17 se contingere, vt tortura illata, aut defensiones factæ inditia, vel non eliderint, vel in totum non eliderint, ideoque inditia non elisa tanquam in totum non mortua, & sublata posse medicina aliarum probationum restaurari, vel eo modo quo sunt cũ nouis, & superuenientibus coniungi, tamen est etiam verum, quod subsequuta absolutio ab obseruatione iudicij, quæ fit, etiam quando Reus relaxatur fideiussoribus modo superius explicato, parit præsumptionem, vt inditia fuerint plenè elisa, Alberic. in l. Edictũ, n. 2. ff. de quæstion. Clar. in prax. §. fin. q. 64. versic. illata Reo tortura vbi etiam Baiard. Farinac. quæst. 40. n. 2. cum seqq.

Ad euitandam igitur istam iuris præsumptionem, & quæstionem, an inditia possint coniungi necne, inuenta est fideiussio cũ 18 clausula etiam nouis, nam cum fideiussio simplex de repræsentando causa cognita habeat vim absolutionis ea stante non poterit ex sola pleniori probatione veterum inditiorum Reus ad carceres reuocari, nec minus vetera inditia cum nouis coniungi ex preallegatis. At fideiussio cum clausula; etiam nouis cum non habeat vim absolutionis, & vetera inditia præseruat poterit per eorum solam coadiuuationem, vel cum alijs coniunctionem merito Reus ad carceres reuocari, sicque clara resultat differentia inter prędictas fideiussiones.

Nõ obstant contraria, quia ex prædictis patet solutio, nam licet

si deiussio, etiam nouis, &c. non requirat superuenientiam aliorum inditiorum, tamen quando sumus in Reo relaxato factus de sensionibus, & discussis inditijs, vel tortura illata, requirit saltem probationum coadiuuationem ad euitandum circuitum ab omni dispositione vitandum vt supra dictum est.

ARGVMENTVM

Commeatus sine causa concedi non debet, & de inditijs contra Sergentem, qui pecunia corruptus, vt commeatum haberet pro quodam milite exhibuit falsam fidem Medici de ægritudine militis, & de pœnis simulantis languorem.

SVMMARIVM.

1 *Commeatus militibus est parcissime concedendus.*
2 *Commeatus vt sit concedendus requirit vrgentem causam.*
3 *Commeatus non est concedendus ex causa ægritudinis, nisi prius Iudex vna cum Medico eam veram indagauerit.*
4 *Falsitas in milite est Crimen capitale.*
5 *Falsitas in milite potest puniri pœna deportationis, & publicationis bonorum, vel alia arbitraria.*
6 *Tortura potest inferri ad veritatem eruendam, vbi agitur de Crimine Capitali.*
7 *Depositio socij criminis confirmata in tortura ad faciem Rei, iuncto aliquo adminiculo sufficit ad torturam.*
8 *Inditium oritur ex assidua conuersatione, & alloquutione cum Reo per paucos dies ante delictum.*
9 *Adminiculum ex secreta alloquutione resultans magis est vrgens.*
10 *Alloquutio licet secreta non sit, secreta tamen dicitur, si alloquentes recusant aliorum communionem.*
11 *Falsum scripturam exhibens censetur eam fabricasse, nisi doceat authorem.*

Exbi-

12 *Exhibenti falsam scripturam non sufficit nominare auctorem, sed debet probare.*
13 *Comparatio litterarum debet fieri per peritos cum alijs requisitis.*
14 *Adminiculum oritur ex comparatione litterarum.*
15 *Inditium oritur ex affectata instantia.*
16 *Inditium oritur contra eum, qui delicti socium certiorat, vt a manibus Curiæ euadat.*
17 *Militi languorem simulanti imponitur pœna vltimi supplicij.*
18 *Pœna vltimi supplicij ita demum militi irrogatur quando languorem simulat segnitie, & hostium timore.*
19 *Miles ex alia causa quam segnitie, seu hostium timore languorem simulans arbitrarie puniendus est.*

CASVS XXXX.

INSTETERAT pluries miles, & quidem Magnatum præcibus intercedentibus, vt sibi commeatus concederetur, domum ad necessaria rediturо; Verum quia Dux sequutus consilium Paterni in l.officium, ff.de re mil.qui commeatum parcissime dandum rescripsit, multoties exoratam missionem semper denegauit, vtpo- 2 te, quia nulla aderat concedendi vrgens ratio; Sergens illius Centuriæ non multis lapsis diebus retulit, ita militem ægrotare, vt 3 militaribus officijs fungi minime posset, exhibuitq; medici fidẽ, & cum iuxta dispositionem textus in l.semel, C. de re milit. lib. 12. de quo etiam Balthassar. Ayal. de iur. & offic. Bell. lib. tertio, capitulo sexto, militi vilendo accesserim vna cum alio Medico, eum simulantem languorem, & fidem exhibitam nequaquam a Medico ibi descripto scriptã, sed falsam inueni; Ambobus ideo custodiæ datis miles de plano fassus est se vt commeatũ haberet, quindecim scuta Sergẽti promisisse, & illius cõsilio ęgrotũ se finxisse fidẽ vero Medici esse falsam, & in sui præsentia ab eodemmet Sergente scriptam deposuit: at cum Sergẽs omnia

negaret, & fidem a milite sibi traditam contenderet compilato processu, inditia ex eo, vt tortura inferri posset ex sequentibus resultare sum arbitratus.

In primis autem aduerti nos versari in delicto, vel capitali iux 4 ta textum in l. omne delictum, §. exploratores, ff. de re milit. vel saltim puniendo pœna deportationis, ac publicationis bonorum iuxta l. 1. in fin. ff. ad l. cornel. de fals. aut alia arbitraria iuxta opinionem Cotorei de iur. milit. lib. 3. c. 9. Atq; ideo hęsitandum non 6 videbatur, quin si sufficientia vrgerent inditia, irrogari posset tortura, l. edictum, ff. de quæst. l. leuia, ff. de accusat. Brun. de indic. & tort. 1. 2. cap. 26. dubit. 26. dubit. 17. num. 151. circa fin. Henric. Bocer. in tract. de quæst. seu tort. cap. 2. num. 1. Thom. Metzeger. de tort. conclus. 82.

Primum inditium resultabat ex depositione Militis socij crimi 15 nis, quæ regulariter confirmata in tortura ad faciem Rei iuncto aliquo adminiculo sufficit ad torturam inferendam, Farin. q. 43. n. 27. 42. 141. & 162. Brun. indit. & tort. par. 1. q. 3. n. 24. & 25. Clar. in §. fin. q. 21. vers. sed quid in Criminibus exceptis Menoch. de arbitr. lib. 2. cas. 474. n. 47. Intrigl. singul. 176. n. 17. cum seq.

Adminicula autem hic non deerant, & primo assidua conuer 8 satio, & alloquutio paucos ante dies, Farin. q. 43. n. 171. vbi testatur de magis recepta opinione, Grammatic. cons. 75. n. 16. & not. 6. n. 3. Correr. in prax. in 2. tract. de indit. & tort. §. octauũ inditiũ n. 10.

Et licet alloquutiones non probarentur secretæ, quæ admini- 9 culum magis fouerent ex Farin. vbi sup. q. 43. 2. 175. attamen probabatur, quod in alloquutionibus, & conuersatione recusabant Commilitonũ communionem, quæ idem videbatur operari, cũ eædẽ militent rationes, quæ in secreta alloquutione cõsiderantur.

Secũdo, quia fidem falsam exhibuerat, nam ea est præsumptio, 11 vt falsam scripturam habens censeatur eam fabricasse nisi de auctore doceat. Salic. in l. si fallos, C. de fals. Alex. cons. 62. in causa accusationis col. 2. vol. 3. nec sufficit nominare auctorem, nisi e- 12 tiam probetur, quod ille tradiderit, Ias. consil. 164. vol. 4.

Et licet in casu nostro miles a Sergẽte auctor datus redderetur verisimilis, ex quo de simulato militis languore, & de eiusdem interesse constabat, attamen verisimilitudinem plura sternebant,

primo

13 primo prædictæ alloquutiones, secundo, versutia Sergentis hominis sanè cauti, & cui verisimiliter languor simulari non poterat, tertio quia miles nesciebat scribere, & ex comparatione litterarum facta a peritis iuxta praxim traditam a Farinac.cons.70. n. 16. aduertebantur caracteres valde similes ex quibus desumi
14 adminiculum non est verendum, Farinac.vbi proximi.

Testium emanabat inditium ex illius importunitate, pluries,
15 enim, diligenter, & patienter institerat, vt miles mitteretur ex traditis in simil. a Crauett.cons. 134.n.32.Dec.cons.189.

Quartum, & vltimum se obtulit in ipsa Sergentis carceratio-
16 ne, qui statim captus cõmisit cuidam, qui præsens erat, vt certũ redderet milite de sua carceratione, hortareturq; vt se absconderet vel aufugeret, & ex hoc benè arguitur complicitas, vt videmus in eo, qui delinquentem abducit, ne capiatur concurrentibus præsertim adminiculis, Menoch. de præsumpt.lib. 1. q.89. num. 35. cum alijs per Metzeger.de tort. cons. 121.

Suppositus ideo torturæ, cum per mediam horam delictum minimè fassus fuerit, fuit dimissus: sed subsequenter dubitari con
17 tingit de pœna militi irroganda, & se offerebat, tex.in l.omne delictum, §.exploratores, ff.de re milit. quæ militi languorem simulanti pœnam vltimi supplicij, imponit. Verum prædictę legi locum non esse, sed potius arbitrariæ, censui, nixus receptæ distin-
18 ctioni, quod aut miles languorem simulat segnitie, vel hostium timore, vt puta si Dux militi aliquid cui vitæ periculum inest, mandet, & ipse, vt munus iniunctum euitet, & periculum, languorem simulat, morte dignus est, & ita fuisse etiam seruatum testatur Petrin. Bell. de re militar. par.8. tit. vnic. num. 64. aut
19 vero alia de causa languorem simulat, & tunc pœna simulationis, attenta simulationis causa, & facti qualitatibus; ex arbitrio pendebit.

T 3 ARGV-

ARGVMENTVM.

Creditor qui egit contra Militem, coram Iudice incompetente, frustra obtinuit immissionem in bonis Militis debitoris, etiam quod egerit vigore obligationis Cameralis.

S. V. M. M. A. R. I. V. M.

1 *Iudex est potissima pars basis, & fundamentum iudicij.*
2 *Iudex in omni negotio est competens adeundus.*
3 *Miles non potest conueniri, nisi coram Iudice suo.*
4 *Amplia tam in causa Ciuili, quam Criminali.*
5 *Amplia siue iudicium sit inter milites, siue inter Paganum, & Militem.*
6 *Mandatum relaxatum à Iudice incompetenti nullitatis vitio subiacet.*
7 *Obligatio Cameralis operatur, vt quis in omni foro conueniri possit.*
8 *Obligatio Cameralis, renunciationem fori in ventre continet.*
9 *Militi permittitur posse renunciare fori priuilegio.*
10 *Miles potest renunciare exceptioni hostica introducta ad publicam vtilitatem.*
11 *Obligatio Cameralis non operatur renunciationem eorum, quę specialem, & indiuiduałem mentionem requirunt.*
12 *Ad renunciationem priuilegij fori requiritur indiuidua, & specialis mentio, nec satis est vniuersalis etiam geminata.*
13 *Miles per pactum priuilegio fori renunciare non potest.*
14 *Idem de Clerico.*
15 *Ista interdictio renunciationis est inducta fauore ordinis Clericalis, non autem personę.*
16 *Est differentia inter militem militantem, & militem non militantem.*
17 *Affertur ratio.*
18 *Reges Galliæ consueuerunt expedire litteras, per quas in militum litibus mandabant supersederi donec Bellum perfectum esset.*
19 *Publius Seruilius Consul bello Volsco edixit, ne quis bona militis, donec esset in castris possideret, vel venderet.*

CASVS

CASVS XXXXI.

Porrexerat supplicem libellum Duci Exercitus signifer Guazzimannus, quo exponebat, quod dum laboribus militaribus Ferrariæ operam daret, fuit cōuentus a creditore coram Pręside Romandiolæ ad soluendum scuta quinquagenta ex Instrumento Camerali obligatione munito, a quo in contumaciam relaxato mandato, fuit creditor vigore illius in possessionem aliquorum bonorum ex primo decreto immissus, & tunc instabat ex secundo decreto propter defectum oblatorum bona sibi addici, propterea flagitabat commeatus concessionem, vt retardando immissionem Aduersarij rebus suis posset prospicere, plures etenim asserebat sibi competere exceptiones.

Libello prædicto a Duce exercitus mihi transmisso, vt de præmissis cum Excellentia sua sermonem haberem.

Dixi iudicium contra Guazzimannum actum subiacere vitio 1 notæ nullitatis, & mouebar, quia cū Iudex sit potissima pars, Basis, & fundamentū iudicij est in omni negotio competens adeun 2 dus, Gayll. pract. obseruat. lib. 1. obseruat. 42. num. 9. Cum autem Præses Prouinciæ non sit Iudex competens militis, qui non 3 potest conueniri, nisi coram Iudice suo, l. Magisteriæ, C. de iurisdict. omnium Iudicum, vbi pluribus similibus exornat, Ricc. 4 Collect. 267. par. 2. tam in causa criminali, quam ciuili, l. 1. C. de exhiben. Reis, Ayal. de iur. & off. Bell. cap. 8. num. 1. lib. 3. Petrin. Bell. de re milit. par. 7. tit. 3. n. 16. cum seqq. siue iudicium sit in- 5 ter Milites, siue inter Paganum, & Militem, Paul. de Castr. in d. l. Magisteriæ in summ. Claud. Cotor. de iur. milit. lib. 2. cap. 6. ideo mandatum relaxatum ex defectu iurisdictionis nullitatis

vitio

6 vitio Subiacebat, Bellamer. dec. 307. Verall. dec. 97. par. 1.

7 Et licet ex virtute Cameralis obligationis fiat, vt quis in omni foro coueniri possit vt post Gilles. & alios quos allegat Gratian.
8 decis. March. 180. num. 12. quippe continent renunciationem fori, cui renunciari posse militi permittitur, l. si quis in cōscriben. C. de pact. vbi quod si miles professus fuerit in Instrumēto se non
9 vsurum fori præscriptione propter cingulum militiæ, pactum ser
10 uandū erit, prout etiam renūciare potest exceptioni hosticæ introductæ ad publicam vtilitatē, qua miles gaudere debet, Capicc. dec. 72. Nouar. ad pragm. Regn. collect. 133. n. 8. Vincent. de Franch. dec. 164. n. 9. tamē huic obiecto multipliciter respondebam.

Et primo quia cum tempore prędictæ generalis renunciationis miles non esset militię adscriptus nec fore adscripturum cogitaret; ideo talis exceptio vti de iure futuro in pręcedenti renunciatione non includitur, Crass. de except. cap. 13. num. 16. Alios adducit, Gratian. discept. Forens. cap. 41. num 9. tom. 3.

Tertio quia & si Cameralis obligatio cōtineat renunciationem
11 auxilij omnium iurium non tamen operatur renunciationem eorum quæ specialem, & induiduam mentionem requirunt, at
12 priuilegij fori requirebatur indiuidua, & specialis, nec satis erat vniuersalis etiam geminata renunciatio, prout dicimus in mate ria renūnciationis l. 2. ff. quod cum eo, quæ pariter specialem, & indiuiduam renunciationem requirit, ideoque in renunciatione obligationis Cameralis non includitur ex deductis in Romana nullitatis obligationis 24. Nouemb. 1617. corā Buratto, Anconitana Pecuniaria 1. Junij 1622. coram Remboldo, Gratian. discept. Forens. par. 5. c. vlt. vel penult.

13 Tertio quia huiusmodi priuilegio per pactum renūciare miles minime potest, vt dixi latius eod. casu, cui pariter possunt addi ea quæ dicuntur de Beneficio cap. odoardus cui nullo modo per
14 Clerium renunciari potest, eo quod sit, inductum fauore ordi-
15 nis Clericalis non autem personę, non obstāte quouis Iuramento, vel obligatione camerali, ex deductis in Bonon. Census 13. februarij 1625. coram Buratto.

16 Non obstat text. in allegata lege si quis in cōscribendo quia nō procedit in milite, qui in bellica expeditione reperitur, & cuius mi niste-

nisterio Respublica indiget, sed in alijs ex notat. per Baez. de inop. debitor.c.16.n.99.quem sequitur Paschal.de virib.Patr. po 17 test.c.9. par.2.n.38. est enim differentia inter militem militantem, & militem non militantem,glos.in d.l.Magisteriæ,C.de iurisdict.comn.Iudic.cum Prior sit occupatus circa rem bellicam, & expeditiones non sic posterior, l. fin.C.de restit.milit.& ex his etiam tollitur id quod dicitur de exceptione hostica.

Dixi præterea, quod cum Dominus Guazzimannus non in fraudem creditoris, sed diu ante aduentum exercitij actionis, & iussu ducis exercitus sacramento militari,se astrinxerit, ne dum non poterat iudex contra ipsum procedere ad secundum decretum, sed nec permitti, vt bona venderentur, l. ignorare, C. de restit.milit. & ibi Bald. & Salicet. Petr. Bell. de re milit. tit.3. n. 13. Balthass. Ayal.de iur.& off.bell.lib.3.cap.7.num.4.hinc con- 18 sueuerunt in Regno Galliæ expediri litteræ per quas in militum litibus mandabatur supersederi, donec bellum esset expeditum, Guillel.de Bened.in repet.cap.Rainutius in verb. testamentum il 1.n.22.vers.etiam Rex 2.col fol.164.

His auditis Dux exercitus sequutus edictum Publij Seruilij Cõsulis,qui bello volsco edixit,ne quis bona militis donec in Castris 19 esset,possideret,vel vẽderet Polib.histor.lib.1.mandauit Præsidi, vt coram se acta circumscriberet,& creditori, vt actiones suas exerceret coram Iudice competente.

ARGVMENTVM.

Fructus spectantes ad Castellanos pro tempore, An, & quomodo diuidantur inter Antecessorem, & Successorem.

SVM-

SVMMARIVM

1 *Vsufructuarius, si decedat fructibus iam maturis recollectione imminente ea ad hæredes non transmittit, sed in totum ad proprietarium pertinent*
2 *Beneficiarius si moritur pendentibus fructibus, eos successor in beneficio in totum lucratur.*
3 *Fructus debentur pro rata temporis, si sunt destinati ratione onerum, & laborum.*
4 *Fructus spectantes alicui ratione tituli, & iuris temporalis, si moriatur Titularis ad hæredem non transmittit.*
5 *Feudatarius si decesserit, pendentibus fructibus eorum ratam pro parte temporis quo vixit ad hæredes transmittit.*
6 *Affertur ratio prædictæ conclusionis.*
7 *In titularibus, resoluto titulo, & iure cessat ratio acquirendi.*
8 *Iis, qui faciunt fructus suos ratione laborum in tantum cessat causa acquirendi in quantum cessat labor.*

CASVS XXXXII.

IMMINEBAT fere fructuum recollectio, quando Castellano arcis Imolæ ad alia euocato missus fuit ab Eccellentissimo Generali Successor, & orta inter eos controuersia super fructibus qui ex quibusdam Terrulis a Castellano pro tempore percipi solent: quippe eos Castellanus antiquus saltim pro rata temporis, quo pondus Arcis sustinuit ad se spectare, e contra vero Successor vti pendentes, & non recollectos in totum suos esse contendebant; fuit a me quæsitum quid in hoc iuris esse existimarem.

Et faciebat successori duplex simile primum desumptum 1 ab vsufructuario, qui si decedat fructibus iam maturis, & recollectione imminente adhuc eos ad hæredes non transmittit, sed in totum ad proprietarium pertinent, nulla habita ratione temporis, quo vsufructus durauit, & vsufructuarius vixit, l. singulos in fin. ff. de annuis legat. l. si vsufructuarius, ff. quibus modis

modis vsusfructus amittatur, l. defuncta 65. ff. de vsufruct. & ibi Bart. Alber. & Fulgos. Caualcan. de vsufruct. mulier. relict. num. 242. Honded. consil. 58. num. 1. & 28. vol. 1. Surd. consil. 227. n. 21. late Barbos. in l. diuortio 2. par. ex n. 22. ff. solut. matrim. Castill. de vsufruct. q. 77. a n. 1. cum seqq. Monter. decis. Aragon. n. 11. cum seqq.

Secundum a Beneficiario, quem si fructibus pendétibus mori
2 contingat, successor in beneficio in totum eos lucratur, glos. in c. si propter de rescrip. & in l. 1. C. de annon. ciuilibus lib. 11. quam sequuntur communiter Doctores in l. Diuortio, §. non solum in fin. ff. soluto matrim. vbi precipuè Barbos. par. 2. num. 56. & est opinio quam seruat Rota Romana, vt in decis. 240. num. 2. par. 1 recent. & decis. 376. num. 1. & decis. 401. num. 1. & decis. 476. num. 1. in impressis Illustrissimi, & Reuerendissimi Domini Ioannis Baptistæ Coccini Rotæ Decani, vbi aliæ allegantur etiam quod sint a solo separati non dum tamen in horreo repositi, Calder. consil. secundo de pecul. Cleric. Henric. Boich. in cap. fin. num. 4. eodem tit. Surd. consil. 33. num. 14. Rota dec. 461. num. 4. par. 1. diuer. & dec. 268. num. primo par. secunda recentior.

Sed nihilominus ijs non obstantibus contrarium de iure respondendum putaui, adherendo distinctioni, quam in hac materia communiter receptam inueni, quæ ita se habet, aut fru-
3 ctus destinantur alicui ratione laborum, & onerum quibus subijcitur, & tunc pro rata temporis, quo onus, & laborem sustulit, fructus lucratur, quamuis de tempore recollectionis onus, & labor defecerint, aut vero fructus alicui spectant ra-
4 tione tituli, & iuris temporalis, quod habet in re, & tunc si de tempore recollectionis fructuum titulus sit extinctus, fructus nó lucratur, ita Bart. in d. l. diuortio num. 11. & ibi Soccin. num. 3. Barbos in par. 2. num. 13. ff. solut. matrim. Faber. in §. is vero n. 2. in fin. instit. de rer. diuis. Castill. de vsufruct. cap. 77. num. 28. & seqq.

In casu igitur nostro, cum fructus, qui ex terris prædictis colliguntur ad Castellanos pro tempore spectent, eo quia munus arcis custodiendæ sustinent, non sine iniuria possent pro rata temporis

temporis, quo munus obeunt, fructibus priuati ex præallegatis.

Facit in similis doctrina Andræ de Isern. in cap. 1. §. his con-
5 sequenter num. 20. ad med. in vsib. Feud. vbi voluit, quod si feudatarius decessit pendentibus fructibus eorum ratam pro parte temporis, quo vixit ad hæredes transmittet, ea ratione, quia
6 fundum coluit seruitia Domino præstitit, honoremque illi exhibuit, idem voluit, Alexand. in d.l. diuortio num. 3. ff. solut. matrim. dum dixit, ideo tex. in cap. 1. §. his consequenter hic finitur lex decidere, quod si Vassallus viuat a Kalendis Martij, vsque ad finem Augusti fructus pendentes pertinere ad hæredes Vassalli defuncti, & non ad Dominum, quia inquit, a Martio, vsque ad Augustum solent Vassalli magnos sumptus facere in Equis, & armis, sicque respicit onera quæ subeunt.

Et demum ita in puncto militis tenuit Afflictus in cap. 1. §. his consequenter d. tit. hic finitur lex, & incipit constitutio num. 151. quem refert, & sequitur Berlichius pract. conclus. par. 3. conclu. 43 num. 12. vbi ampliant etiam ad Doctorem.

Ad ea vero, quæ dicta sunt de Beneficiario, & vsufructuario; respondebam inter eos, & militem, & quemcumque alium in cui ratione laborum terræ aliquæ excolendæ tradantur, discrimen esse maximum; quando quidem illi cum faciant fructus
7 suos ratione tituli, & iuris, quod habent in re, vtique resoluto titulo, & iure cessat causa acquirendi, & sic acquisitum isti autem, quia faciunt fructus suos ratione laboris, in tantum cessa-
8 bit causa acquirendi, & sic ipsa acquisitio, in quantum cessabit labor, vt post Bart. late explicuerunt Barbos. in d. 2. par. l. diuortio num. 45. versic. postquam autem, ff. solut. matrim. & Castill. d. cap. 77. num. 28. cum seqq.

ARGVMENTVM.

An & quando executio sit reuocanda prætextu scripturarum de nouo repertarum ,Ex quibus probatur solutio , & de probatione instrumenti, quod non reperitur in protocollo,& testes in eo descripti sunt mortui.

SVMMARIVM.

1 *Immissio ex primo decreto quomodo fiat.*
2 *Exceptio solutionis,est exceptio peremptoria.*
3 *Exceptio peremptoria non poteſt opponi poſt conclusum in causa, minusque post rem iudicatam.*
4 *Tarditas producendi scripturas in iudicio arguit suspicionem falsitatis.*
5 *Scribendi modus eſt facilis imitationis.*
6 *Titus Imperator dicebat se optimum futurum falsarium, quia optimè innitabatur caractera.*
7 *In Ciuilibus suspicio falsi pro falsitate habetur.*
8 *Solutionis exceptio est tam efficax,vt post conclusum in causa possit opponi, etiam si requireret altiorem indaginem.*
9 *Exceptio solutionis non est vere exceptio, sed defensio.*
10 *Iudex non admittens exceptiones peremptorias, temerarius est appellandus.*
11 *Priuilegium peculiare militum est,vt possint quandocumque de solutione opponere.*
12 *Miles si per iuris ignorantiam non opposuerit exceptionem etiam peremptoriam eam post sententiam, & rem iudicatam potest opponere.*
13 *Miles magis arma tractare quam leges scire tenetur.*
14 *Exequutio non dicitur facta, nisi quando eſt per satisfactionem completa.*
15 *Inſtrumentum habens debita requisita semper probat.*
16 *Ad hoc vt per mortem testium, & Notarij arguatur dubium falsitatis instrumenti tria copulatiuè requiruntur.*
17 *Liber Baptismatis, probat ætatem, quando est ab ordinario approbatus.*
18 *Duo homines non conſtituunt magnum numerum.*

19 *Hæres iustam habet ignorantiam.*
20 *Inuerisimile est hæbræum feneratorem, diu absque fenore otiosam pecuniæ quantitatem relinquere apud Christicolam.*

CASVS XXXXIII.

AARON Hæbreus producto instrumento obligatione Camerali vallato egit contra militem pro consequutione scutorum tricentorum, quæ sibi ab eo, tanquam Patris hærede debebantur. Pluribus præfixis terminis ad opponendum omnes exceptiones etiam peremptorias secundum Doctr. Rom. in l. eum Mulier sub num. 19. versic. Tertia ratio, ff. solut. matrimon. quem sequitur Manent. decis. 69. num. 9. cum nihil pro milite deduceretur, contra bona hæreditaria Patris mandatum relaxaui; At facta executione, Hebreoque solommodo in possessionem bo-
1 norum ex primo decreto immisso iuxta l. ignorare, C. de restit. milit. Et ibi Bald. & Salic. Miles produxit instrumentum solutionis a Parente factæ, & quietantiæ ab hæbreo reportatę, instauitque bona sibi restitui, & Aduersarium in expensis condemnari.

Sed eum non esse audiendum suadebatur ex eo, quod cum solutionis exceptio sit peremptoria illa non potest opponi post con
2 clusum in causa, minusque post rem iudicatam, Cum super Riti-
3 bus Sicil. cap. 9. num. 23. maxime post factam executionem, quo casu decretũ etiam virtute priuilegij militaris per quaslibet exceptiones nõ potest retractari, Castrẽs. in l. 1. C. de iur. & fact. ign. Præsertim hic vbi fuerunt militi plures assignati termini ad opponẽ-

dum

dum exceptiones etiam peremptorias. Bal.in l. ab exequutione, ver. dubitabatur.C.quorum appellat.non recip. Gratian. discept. forens.cap.495. n.17.& 25. Ideo cum per concessionem tot ter-
4 minorum,solutionis exceptio non fuerit opposita, insurgit contra eum doli præsumptio Aym.cons.75.n.9.Gratian.discept. Forens. cap.495.n.24. Tarditas enim ista producendi,arguit suspitionem falsitatis.Aym.consil.28.num.6. quæ suspicio cum augeretur ex alijs, merito videbatur repellendus.

Et primo,quia testes Instrumentarij,& Notarius rogatus erant mortui.Curt.Sen.consil.56.nu.56. late Boer.decis.118.Menoch. consil.42.n.32.lib.1.

Secundo,quia inter protocolla Notarij tale instrumentum nō reperiebatur registratum, signum euidens, quod non rogauerit. Menoch.cons.42.n.12. Regulatur enim essentia instrumenti a Protocollo, ex his quæ dicit Sess. decis. Arag.72.

Nec comparatio litterarum facta à peritis per Iudicem de cōsensu partium electis, iuxta Farinac.cons.70.n.16. ei quicquam
5 opitulabatur,quia cum scribendi modus sit facilis imitationis,potuit adesse aliquis,qui scripta Notarij tam bene sciuerit imitari,vt
6 similitudinem omnino expromPserit.Titus Imp.cum per ludum iocumque imitandi chyrographa suis cum manuensibus certamen haberet, sæpe dixit, charactera quæcumque se optime imitaturum, & si studium huiusmodi prosequeretur se maximum futurum falsarium, ex Suetonio in vita Titi. Ideo hu-
7 iusmodi comparationes fallaces dixerunt Menoch. dicto consil. 42. num. 33. in fine. Farinaccius consil. 192. num. 14. Ex his igitur coniecturis exceptio solutionis omnino exclusa reddebatur. Caputaquens. decision. quarta, part. secunda. In Ciuilibus enim suspicio falsi pro falsitate habetur. l. Iubemus. C. de probation. Viu. decision. 81. Thesaurus quæstion. forens. 47.

His non obstantibus contrarium pronunciaui; Est enim
8 tam efficax solutionis exceptio, vt etiam post sententiam possit opponi. Castren. consil. 257. lib. 2. cum alijs per Maur. de solut. cap. 80. num. 1. & sententiæ executionem retardet, etiam si requireret altiorem indaginem. Alexand. in l. 4. §. Condem-

 natum.

natum, num. 18. de re Iudic. Gratian. discept. forens. cap. 411. n. 9 25. & optima sane ratione, cum enim exceptio solutionis non sit vere exceptio, sed defensio, glos. in c. 1. in verb. defensionis, de lit. contest. Maur. d. c. 80. n. 7. potest propterea quandocunq. obijci ad repellendum aduersarium. Carol. de Graff. vbi sup. tanto magis si constat, quod eius actio sit solutione perempta. Milanen. dec. Sicil. 10 14. li. 2. cuius exceptioni Iudex ex officio supplere valet. Idē Car. de Graff. excep. 25. n. 6. & seqq. Immo si tales exceptiones non admittat contra imminentem executionem, merito temerarius est appellandus. Magdn. deci. Floren. 44.

Ideo non obstabat, quod stantibus monitionibus prędictis post sententiam non possit doceri de solutione, quia in Militum Pri- 11 uilegijs contrarium peculiariter disponitur, vt scilicet Miles, si 12 per Iuris ignorantiam exceptionem peremptoriam non opposuerit, eam post sententiam, & rem iudicatam possit opponere, l. 1. C. de Iur. & facti ignoran. Petrin. Bell. de re milit. par. 3. tit. 7. nu. 28. Milites enim magis arma tractare, quam leges scire tenentur, l. reg. ff. de Iur. & facti ignoran. l. vlt. ff. eodem. Ayal. de Iur. & off. bell. cap. 7. n. 9. lib. 3. & possunt citra iniuriam leges, ac iura ignorare. l. final. in princip. C. de iur. deliber. Cotor. de iur. milit. cap. 34. lib. 2.

Neq; ad hoc erat attendenda replicatio, Priuilegium prædictū 14 procedere ante executionē factam, nō autē postea iuxta doctr. &c. quia nō dicitur facta executio, nisi illa sit per satisfactionē cōpleta. Et in omnem casum ita erat pronunciandum ex capite restitutionis in integrum per bonum ius Militis prouenientis ex instrumento nouiter reperto.

Nec de predicto Instrumento poterat dubitari, nam illud bene 15 habebat Notarij, & testium subscriptionem, appositionē anni, indictionis, mensis, & diei, loci deniq. & publicationis coram testib. ad notationem, quæ reddunt Instrumentum in forma probanti, Neuiz. cons. 25. num. 21. & 3. Seraphin. decis. 1236. num. 1. & fuit dictum in Reat. depositi 18. Decemb. 1600. coram Penia, Et veri semper præsumptionem inducunt, l. cum precibus. C. de probat. l. Iuris gentium. §. quod fere. ff. de pact. not. Doct. in l. sciendum. ff. de verb. oblig. Gabr. de Makef. conclus. 2. num. 21.

præ-

præsertim quia erat recognitum per comparationem caracterũ Notarij,quę recognitio cum esset facta iuxta requisita a Thesaur. quæst. Forens.quæst. 24. erat attendenda .

Nec per non registrationem instrumenti videbatur aliquod argui posse dubium falsitatis, nam cum constarẽt protocollum illius integri anni esse furto subtractum idque in alijs causis coram alijs Iudicibus plene fuisse iudicatum , erat propterea danda fides instrumentis illo anno per eundem Notarium conscriptis, & publicatis licet in Archiuio non existerent : & præterea docto de instrumento nihil releuat quod non reperiatur in protocollo potuit enim non protocollari in Curia Notarij, Aymon. consil. 112.n. 107.Gratian.discept.forens.cap.889.n.13.Couar.practic. quæstion.cap.9. num. 3.Sola de protocoll. exhib. glos. vnic. numero 11. Surd.consil.173.num.108.lib.2.Rot.decis. 484.num. 5.par.2.recent.

Neque per mortem Notarij, & Testium , nam vt hinc arguatur falsi suspicio,tria copulatiue requiruntur; nempe quod Nota-
16 rius,& testes sint iuuenes,quod sint in magno numero,&quod a rogitu instrumẽti ad obitũ modicũ intercedat interuallũ,Neuiz. cõs.8.n.62.a casu nostro aberant hæc omnia,nã quoad primũ no tarius ad sexagesimum annũ,vnus ex testibus ad quinquagesimũ sextum, alter ad quinquagesimum octauum peruenerat , ex his , quæ scribit Menoch.de arb.Iud. cas.59. qui cum videatur ponere in arbitrio Iudicis,censui militi donandum arbitrium,cum Ferrariæ ob aris crassitudinẽ pauci sint,qui hanc ætatẽ attingant ęta
17 tes autẽ prædictorum ex libris Baptismatis probari nõ videbatur controuertendum,Viu.dec.489.Pręsertim cum liber esset ab ordinario approbatus Polidor.Rip.obseru.247.Riu.collecti 302.Secundum,cum duo non constituant magnum numerum optime
18 auferebatur vt per eundem,Neuiz.vbi supra;Denique deficiebat, & testium,quia a die rogitus ad obitum intercesserat interuallum sexdecim annorum .

Minus obstabat tarditas productionis ad falsitatis suspicionem arguenda,quia cum Miles vti hæres iustam haberet ignorantiam
19 l.qui in alterius & ibi Dec.n.1.ff.de reg.iur.nõ poterat prius pro ducere, quam notitiam haberet .

Et tollebatur circa hoc omnis scrupulus, quia habuit instrumentum prædictum a quodam Angelo olim ipsius Tutore Testamentario, a quo (statim atque Venetijs Ferrariam redijt) fuit certioratus inter alias scripturas Patris hoc instrumentum adesse Rot. in d. Reat. depositi coram Pena.

Quod si aliqua culpa ex tarditate prædicta militi erat adscribenda, quod ex supradictis non est dicendum, cum Aduersarij dolo compensabatur, qui petendo debitum iam solutum litem 10 iniustam instituit, Dec. in l. qui in Alterius num. 11. Et quidem inuerisimile erat hæbreū istum suapte natura fæneratorem industrium, & cautum tam diù distulisse petitionem sui crediti, & tam ingentem pecuniæ quantitatem otiosam, & absque fœnore penes Christicolam manere permisisse. Est enim hoc donare, perdere sumq; iactare contra iuris præsumptionem, l. cum de indebito, ff. de probat. & in puncto hæbrei, Cæsar. Manent. consil. 124. num. 10.

Et ex his videbantur sublatæ suspiciones omnes, quæ elidebantur ex alijs late Rom. consil. 68. concurrente præsertim optima Notarij conditione, & fama necnon Angeli Tutoris ex quo emanauit instrumentum, & Patri debitoris, qui erat facultatibus non mediocriter opulentus, & solitus statutis temporibus Creditoribus satisfacere, quæ omnia nedum coadiuuabant instrumentum verum, sed etiam ipso circumscripto probabant solutionem ex his, quę firmat Afflict. decis. 13. num. 19. & alij cumulati a Mol fes. ad consuet. Neapol. q. 11. num. 5. Adeo vt mandatum, non solum reuocandum, sed hebreum in expensis condemnandum censuerim.

ARGVMENTVM.

Quænam solemnitates in Testamento militis requirantur.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Milites nostri temporis non gaudent priuilegijs, de quibus Romanæ Leges loquuntur.*
2 *Beneficia dictarum legum, si ad hodiernos milites extendantur ad eos dumtaxat trahenda sunt, qui in expeditione, & discrimine belli sunt.*
3 *Testamentum quando non est factum in hostium conflictu requirit duos testes saltim.*
4 *Iura simplicitati militum consulendum existimarunt, vt quoquomodo testati fuissent rata esset eorum voluntas.*
5 *Solemnitas iuris gentium requirit in testamento duos testes saltim.*
6 *Verbum volo iunctum cũ infinitiuo dispositionem adimpletã non inducit.*
7 *Militibus quoquomodo testentur, concessum est vt rata sit eorum voluntas, dummodo in expeditione sint.*
8 *Miles tunc dicitur esse in expeditione quando certa stipendia sumit, & a signis sine Ducis consensu abesse non potest.*
9 *Reprobantur Thesaurus, Petr. de fideic. Peregr. eod. tract. Hond. conf. qui dicunt milites nostri temporis non frui priuilegijs de quibus loquuntur Romanæ leges.*
10 *Milites stationarij, & ad custodienda Regna, vel Vrbes, electi gaudent dictis priuilegijs.*
11 *In milite magis est inspiciendus effectus quam modus, vtrum scilicet sint pro offensione, vel defensione.*
12 *Milites siue custodiant Vrbes, siue easdem adoriantur, vtroque modo pro Principe mori parati sunt.*
13 *Ratio qua Romani milites tantis priuilegijs decoratos voluerunt, vt scilicet pro tutela, & defensione Romani Imperij omnibus soluti curis expeditissimi armis operam darent.*
14 *In Castris degentes indifferenter nullos tenentur rogare testes in testamento.*
15 *In militibus nuda voluntas spectanda est.*
16 *Rescriptum Traiani Imperatoris, circa testes adhibendos in testamento militis.*
17 *Verbum volo coniunctum cum infinitiuo tunc perfectam non inducit dispositionẽ, quando ad sui essentiã expectat actum alterius voluntatis.*
18 *Verbum volo, quando non expectat essentiam alterius voluntatis, informat infinitiuum præsenti essentia.*
19 *Iure militari verba etiam enunciatiua in testamentis emissa inducunt dispositionem.*
20 *Quis etiam de iure naturali potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus, stante diuersitate locorum vbi bona possidet.*
21 *Priuilegium peculiare est militum, vt possint pro parte testati, & pro parte intestati decedere.*

CASVS

CASVS XXXXIV.

OBIIT in Castris miles. qui duos habebat fratres relicta schedula propria manu exarata, vbi ita cautum legebatur, voglio lasciare a Giuseppe mio fratello questa mia poca robba ch'ho qui, & a Francesco non voglio lasciar niente, perche in questa mia infermità non m'è mai venuto a vedere: & illa ad me perlata, petebat Iosephus executioni tradēdam esse quasi defuncti fratris supremam voluntatem contineret, at Franciscus, vt minime attenderetur ex pluribus suadere conabatur.

Primoque in puris terminis iuris communis rem planè expeditam asserebat cum omnia hic deficerent. quæ pro validitate testamenti necessaria recensent Doctores in l. hac consultissima, C. de testam. Aret. Oinot. Port. Vigl. & cœteri in §. sed cum paulatim & in §. fin. instit. eod. tit. Vasq. de success. creat. §. 10. n. 91. & §. 12. n. 19. Couar. in cap. cum esses in princ. de Testam. Peralt. in l. si quis in princ. & n. 56. ff. de legat. 3. Gutier. in l. nemo potest n. 64. ff. de legat. 1. Dec. consil. 103.

4

Iure vero militari sustineri nec posse videbatur, tum quia milites nostri temporis militum priuilegijs de quibus Romanę leges loquuntur minime potiuntur, vt notant relati per Thesaur. decis. 111. sub num. 5. Petr. de fideicommiss. q. 10. sub num. 164. vers. & hæc quidē cōclusio, Pereg. eod. tract. art. 3. n. 61. Hōded. cōs. 83 n. 95. vol. 1. Tum & quia quando beneficia legū militariū ad milites hodiernos extēdere velimus ad eos dūtaxat trahēda sunt, qui in expeditione, & discrimine, Belli sint, nō ad eos, quos limitaneos aut stationarios appellamus, hoc est illos, qui ad Prouinciæ quietem, & ad repentinos hostium incursus repellendos detenti

2

tenti

tenti sunt. §. illis autem, & ibidem glos. in verb. Iure. Instit. de milit.testamen.& ibi Misinger.num.2.l.diuus.ff.eod.Gaill. pract. obseruat.lib.2.c.118. num. 6. cum alijs quos congerit Odd. de Substit. par. 5. art. 5. præmiss.5. num.22.quales profecto videbantur Milites nostri,cum nullum certum haberent hostem.

Quod si nec ista videantur satis,& arbitremur milites nostros potuisse iuxta leges militares supremam edere voluntatem, ex eo voluntas de qua agimus penitus inualida,& omni robore elisa apparebat,quia cũ in hostiũ conflictu emissa non fuerit,debebat saltim duorũ testiũ robore muniri; distinctio enim in hac materia

3 illa recipitur,quod aut miles testatur in hostium cõgressu,sicq. in extremo vitæ periculo,& tunc quocunq.modo testari valet,nulla prorsus adhibitã solemnitate.l.1. §. faciant. ff. de re militar. adeo quod si in vagina, clypeo, aut quocunque alia materia sanguine suo adnotauerit, aut in puluere gladio scripserit, quid post mortem suam fieri velit, nullo teste rogato, validum erit testamentum. At si non in acie, & belli discrimine, sed in castris ægrotus fortasse testamentum emittat,non nisi duobus testibus rogatis ratum erit.glos.in l.milites. C.de militar.testam. & in d. l. Diuus.in verb.conuocatis.ff.eod. Bart.& Doct.in d.l.milites. C.eod. Oinot. in rubr.n.14. Instit.de militar. testam. Scheneid. ibidem num.14.& 15.& communem asserunt Clar. in §. testamentum. quæst.58.vers. item quæro.Gaill.pract. obseruat.d.c.118.num.6. & ad eum Greu. practic. conclus.lib.2. conclus.118. considerat. 2. num.3. Viu. decis. 291.num.2.& 3 Coror.de iur. Milit.libr. 2. cap.17. Balthass. Aal.de iur.& off.belli. lib.3. c.7.n.15. quam-

4 uis enim militum simplicitati iura consulendum existimarint, vt quoquo modo testati fuissent,rata esset eorum voluntas. l. 1.ff. de mil. testam. cum concordan. quæ recenset Corasius miscellan. lib.6.c.22.n.1.Inde tamen non euincitur,quin solemnitates iuris

5 gentiũ,quod duos requirit testes,locũ habeant.Gail. vbi su. n.17.

Adnectebat et prædictis duo nõ leuia, primum desumptũ ex verbis schedulę,quæ ita se habebát,voglio lasciar à Gioseppe,&c.

9 quod sanè verbum volo,Infinitiuo iunctũ, dispositionẽ adimpletam non inducit.l.Pamphilo.§.propositum.ff.de leg.2.& in l.2.C. de legat.Bar.in l.gerit.n.7.ff.de acq.hęr.& in l.serui electione.n.5.

ff.de

ff.de leg. 1. Bald.in Auth.& qui iurat.n. 17. C.de bon.auctor. Iud. possid. Menoch.de arbitr. Iud.cap.496.n.5.lib.2.

Alterum est, quia verba, de quibus in prænarrata schedula, loquebantur dumtaxat de parte fortunarum militis, scilicet, di questa poca robba, che ho qui, ex quibus euincitur militem testatum

7 solummodo pro parte, sicq. inutiliter. §. hæreditas. vers. neq. Inst. de hæred. instit. l. Ius nostrum, & ibi Decius num. 2. Cagnol. num. 5. ff. de reg. iur. Magdalen. de numer. test. par. 2. cas. 3. num. 72. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 76. n. 10. Facchin. controuer. Iur. controuer. 65. lib. 4. Borel. consf. 99. n. 8. Schenard. cōs. 20. n. 33. vol. 1. Menoc. cons. 893. n. 4. Molin. de Hisp. primog. c. 10. n. 15. Giurb. ad consuet. Messan. c. 6. glos. 9 par. 1. n. 6.

Cæterum licet prædicta non leuia, immo admodum vrgere vnicuiq. videri possint, ego attamen potiora arbitratus sum, quæ infra ad testamenti validitatem pro actore subnectuntur.

8 Constat namque Militibus qui in expeditione sint, concessum esse, vt quoquo modo testentur, rata sit eorum voluntas. l. 1. ff. de milit. testam. l. Miles. §. final. & l. penult. C. eod. tit. Coras. miscell. lib. 5. c. 22. Cotor. de iur. milit. cap. 17. lib. 2.

Milites autem in expeditione esse tūc accipimus, quando certa

9 stipendia sumunt, nec a signis sine cōsensu abesse datum est, istos enim veros esse Milites: probat expressus text. in l. penult. ff. ex quib. caus. maior. & priuilegijs Romanorum Militum gaudere & frui, & dici in expeditionibus occupati, docuerunt Bald. in l. 1. C. qui bon. cedere poss. Alex. in l. Centurio. n. 23. ver. hoc tamen fallit. ff. de vulgar. & pupillar. Ias. in l. Milites, num. 1. & 2. & ibi etiam Castren. C. de milit. test. Dec. in rubr. post num. 4. C. eod. tit. ver. in secundo casu. Prat. de Interpret. vlt. volunt. libr. 3. solut. 8. n. n. 6. Zas. de Compen. substit. sub membr. 3. Crass. in §. substitutio, q. 96. num. 2. Costa de Iur. & fact. ignor. inspect. 84. num. 13. Mastrill. decis. 173. n. 19. & late his & alijs relatis Castanea de benef. deduct. ne egeat q. 8. n. 10. Græueus ad obseruat. Gaill. concl. 118. n. 5. lib. 2. Hering. de fideiuss. c. 7. n. 162. Frider. Prucchmenius de regal. c. 4. memb. 3. effect. 2. n. 12. Henriq. Docerius de Bello, & Duello lib. 1. c. 28. ver. Verumquid attinet ad primi generis Milites.

Et

Et quia in omne momentum ad controuersiæ huius diremptionem in contrariorum euulsione positū erat ad id quod primo loco dicebatur milites nostri tēporis priuilegijs militum nequaquam potiri:respondebam contrarium vti verius communiori iuristarū assensu receptum esse,vt patet ex proximè, præallegat, 9 potissimum vero ex Græueo concl. 118.n.1.Pruuhemnio de regalib d.c.membr. 3. & 2.n.12.Bocerius d.lib.1.cap.28. Castan. d.quæst. 8. n. 8. quibus addo Didac.Perez.in ordinat.Real.regn. Castell. lib. 3.tit.1.de los Caualleros, Menoch. consil. 408. num. 56.Peregr. 84.num.24.vol.1, Mastrill. decis. 173. num. 5. & 6. cum seqq.lib.2.Castill.decil.105.n.35. Merlin.de legit. lib. 5. tit. secundo quæst. 5. num. 5.

Quorum etiam consensu refellenda est distinctio, an milites stationarij, & ad custodienda Regna,vel Ciuitates electi sint, vel 11 potius ad dimicandum contra certum hostem, aut inuadenda aliena Regna obsidendūq; Ciuitates,cum enim omnes vacent armis,sub signis sint, ab eisque abesse Duce in consulto capitale sit, certaque ideo stipendia sumant,parum refert an pro offensione, vel defensione gladio cingantur, sunt enim vtroque casu pro defensione Principis parati mortem obire; & ideo magis effectus, 12 quam modus inspiciendus est vt in specie animaduerterunt DD. in l.Centurio, ff. de vulg. & pupill. & ibi præsertim Bolognett. 13 n.3. vbi ait veros militis esse sumentes stipendia in Regno Neapolitano ad custodiam Fortalitiorum,& Regni, Salic. in l.1.n.8. vers.Vt potius consideratur,ff.de iur.& fact.ignor.Bellin.in tract. de re milit.par.7.tit.3.de priuileg. milit.n.37. Farinac. cons. 95. post n.2.Castill.d.decil.105.n.32.Castanea d. q.8. num. 12. Mastrill decis.173.n.21.ea enim fuit ratio qua Romani tantis priuilegijs milites decoratos voluerunt,vt scilicet pro tutela, & defensione Romani Imperij omnibus soluti Curis expeditissimi operam armis darēt,l. aduocati, C.de Aduocat.diuers.Iudic.quam ad milites extensam esse dixerunt Cyn. Bald, Salic. & alij in l. 1. C.qui bon.ceder. poss.& in cons.232.& 237. lib.3.

Sicuti, & pariter refellendam esse censui distinctionem si miles in conflictu testetur nullo teste rogato, si verò in Castris duobus saltem testibus adhibitis testamentum subsistat, &

non

non aliter, quia immo indifferenter in Castris degentes milites nullos teneri rogare testes accurate deducit contrarijsque respondere adnititur, Henric. Bocer. tract. de Bell. & duell. lib. primo, cap. 25. pag. 118. & seq. cui adhæret Greueus pract. conclus. lib. secundo conclus. 118. considerat. secunda in fin. quibus, & ipse me subscribo, & vltra rationes per Bocerium adductas impellit me Rescriptum illud Traiani Imperatoris de quo
15 in l. secunda, ff. de militar. testam. vt milites quoquomodo volent
16 possint testamentum facere sufficereque nudam eorum voluntatem; non enim quoquomodo testamentum facere possent si duos testes rogare tenerentur, vt latius prosequitur Bocerius, & sentit etiam Claudius Cotoreus de iur. milit. lib. secundo, cap. 17.

Nec resistunt, quæ postremo loco dicebantur, & primo voluntatem istam imperfectam esse, eo quia dixit, voglio lasciare, ex natura infinitiui, quæ perfectam non inducit dispositionem, quia id procedit quando verbum volo expectat ad
17 sui essentiam actum alterius voluntatis, vt si dicat quispiam volo confiteri, volo eligere, quæ post se actum electionis, & confessionis requirunt, at si actus habeat a nuda voluntate essentiam, tunc verbum volo inducit perfectam dispositionem,
18 vt in puncto habemus exemplum in l. & eo modo, ff. de legat. primo vbi testator dixit volo Caium esse mihi hæredem, nam dicitur Testator depositiuè vocasse Caium; illud enim infinitiuum informat verbum Volo, super præsenti actus essentia, vt in specie docuit Bald. in l. Cunctos Populos numero secundo, & ibidem Iason. in prima lectur. numero 17. C. de summ. Trinit. & fid. Catthollic. Castrens. consil. 457. visis, & examinatis attestationibus columna prima, versiculo Sed isti Testes lib. primo, Alexand. consil. 168. num. 3. lib. 5: & in consil. 190. num. 32. lib. 6. & Ruin. in consil. primo in fin. lib. secundo, idem Ias. in l. Serui electione n. 22. & num. 45. de legat. 1. & ibi quoque Ripa n. 18. idem docuit Crott. in l. 1. §. si quis ita 1. lect. num. 23. versic. idem si dixisset de verbo obligatio, cum alijs per Menoch. de arbitr. d. cas. 496. num. 16. cum sequentib. Et cessat penitus omnis difficultas, quia iure militari verba

etiam

etiam enunciatiua in testamentis emissa dispositionem inducunt, l. 1. C. de milit. testam. Claud. Cotor. de iur. milit. lib. 2 cap. 18.

Secundò, nec illud, quod dispositio ista sit dumtaxat de parte fortunarum, quia præterquam quod decedi etiam potest pro parte testatus, & pro parte intestatus, stante diuer- 20 sitate locorum, vbi testator habet bona Peregrin. cons. 13. num. 15. lib. 2. Caldas de nominat. emphit. quęst. 14. num. 11 Giurb. de consuet. Messan. c. 6. glos. 9. par. 1. num. 6. & vbi etiam testamentum de iure naturali est validum, Magdal. de 21 numer. test. cap. 4. num. 48. Scccin. reg. 10. Giurb. vbi proxime hoc est expeditum in Militibus; illi enim peculiari priuilegio pro parte testati, & pro parte intestati decedere possunt, Bald. cons. 245. num. 3. vol. 1. Molin. de contract. disput. 124. vers. excipe Magdal. de num. testium par. 2. cap. 4 num. 40. Tuscus concl. 96. num. 22. Giurb. vbi proxime num. 5 Claus. in §. Testamentum quæst. 16. Crass. eod. §. quęst. 8. Merlin. de legitim. lib. 5. tit. 2. quæst. 5. n. 2. Castil. controuer. iur. cap. 17. num. 77. lib. 3.

ARGVMENTVM

Filiis familias militbus de quibus sit permissum facere testamentum, & an possint quandoque etiam Meretricem hæredem scribere.

S V M M A R I V M.

1 *Hæres scriptus in testamento, immittendus est in possessionem bonorum.*
2 *Filij familias non possunt condere testamentum sine parentum licentia, & si condiderint nullum est.*
3 *Fallit in filio familias Milite testante de peculio castrensi.*
4 *Quæ dicuntur bona aduentitia, quæ castrensia.*
5 *Parentum, & filiorum successio exequata est.*

6 *Parentes debent instituere, vel nominatim exheredare filios.*
7 *Filij familias tenentur vel instituere, vel exhæredare parentes.*
8 *Relatiuorum, & æquatorum eadem est disciplina.*
9 *Institutio turpis personæ Militi potissimum interdicitur.*
10 *Militi interdictum est donare turpi personæ.*
11 *Iuramentum non firmat ea quæ turpia sunt, & iure improbata.*
12 *Institutio hæredis si conditionalis sit, conditionalis à iudice hæredi danda est immissio.*
13 *Conditio in hæreditatis institutione adiecta, an vitiet Testamentum.*
14 *Militi datum est pure, & conditionaliter hæredem scribere.*
15 *Filius familias si testetur de castrensi peculio non indiget patris licentia.*
16 *Priuilegium testandi de peculio castrensi, etiam ad totã Militiam extenditur.*
17 *Filius familias Doctor potest de suo quasi castrensi peculio testari.*
18 *Quæ dicantur bona aduentitia, quæ castrensia.*
19 *Bona concessa à patre filio militiæ causa castrensia sunt.*
20 *Miles quicquid acquirit a parentibus, vel alijs contemplatione militiæ castrense nuncupatur.*
21 *Viget præsumptio quod omnia quæ apud Militem in castris defunctum inueniuntur belli, militiaque occasione parta sint.*
22 *Filius, & parens debent ad inuicem sibi legitimam relinquere.*
23 *Militum testamenta an subiaceant querelæ inofficiosi.*
24 *Correctio debet intelligi, ut quod minus fieri potest corrigat.*
25 *Si quid fiat in vno ex æquiparatis non inducitur in alio, quando æquiparata in aliquibus differunt.*
26 *Potest expurgari infamia agendo pœnitentiam, vitamque in melius commutando.*

CASVS XLV.

HELENA quæ fuerat meretrix a filio familias Milite hæres scripta exhibito illius elogio bino teste, & propria defuncti subscriptione munito, petebat in possessionem 1 bonorum hereditariorum immitti iuxta clarã iuris dispositionẽ in l. finali, C de edict. D. Adr. tollen. at nequaquam id concedendum defuncti pares aiebat,

2 aiebas,quippe noti nimis iuris est filios familias,nec testamenta condere sine parentum licentia,nec si condiderint rata esse l.qui in potestate,ff.de testam. Amat.dec. Marchiæ 4 . Faber. in Codic.dec.22.tit.de testam.Maynar.dec 2. & 3.lib.5.

Occurrit autem obiectioni,quod id minime vsurpabatur si de castrensi peculio filius familias disponat,quia versamur, inquit,

3 extra casum castrensis peculij, cum filij defuncti hæreditas ex scutis bis centū,quæ ex distractione prædij materni , me permittente,pro pretio ab emptore accepit conflata sit , quæ ideo

4 non castrensia,sed aduentitia reputanda sunt,l cū oportet,vbi Cyn.Bar. Bald.Fulgos.Castren.& Corn.C.de bon.quæ liber.

Porro etsi de castrēsi peculio quæstio esset, adhuc pro inualiditate testamenti deciden.asserebat,dum filius testator patrem superstitem non instituit , nec nominatim exhæredem fecit , ex

5 æquata enim est parentū,& filiorum successio, l nam etsi hoc,

6 ff.de inoffic. testa.Vnde sicut parentes filios inst tuere,vel nominatim exhæredes facere ad testamēti firmitatem necesse habent,§.n.& der tot.inst.de exhęred.liber.Bal. in auth.nouissima n.20.C.eod.glos.magna in auth.ex causa,C.de liber.præter.& ibi Bar.nu.10. Clar. in §. testamentum q.38.in princ.& q.42.in princ.Crass.in §.testamentum q.35.n.2.ita idem obseruandum

7 erit in filijs familias, vbi illi in aliquo casu parentibus incōsultis testamenti factionem habeant,vt sic relatiuorum & exequa

8 torum eadem sit disciplina,& in specie notant Bald. cons.387. n.1.& 2.lib.2.Crass.in §.testamentum q.74. in princ. Tiraquell. in l. si vnquam , in verbo Donatione largitus nu. 238.C. de reuocan. donat. Surdus de aliment. tit. 1.q.10.n.7.& 8. Couar. in epith.de sponsal.par.2.cap.5.nu.16.Merlin.de legit.lib.3. tit. 2.quęst. 1. num. 2.

Et præterea , quia instituerat turpem personam meretricē nempe,quæ tamen institutio Militi potissimum interdicta est

9 l.miles,§ mulier,ff. de milit. testam.l.mulierem , ff. de his quibus vt indign. Angel. in dicto §. mulier, Bart. in d. l. mulierem , Cyn. & alij in l. 2. C.de donat.inter vir.& vxor. Palaz. Rub. in rubr. de donat. inter vir. & vxor. §.37. n. 9. Tiraq. in l.15.connub.glos.1.n.25.

X 2 Si-

Sicuti interdicta est donatio, l. 2. C. de donat. inter vir. & vxor. (vbi milites meos, inquit Imperator) à focarijs suis fictis adulationibus spoliari nolo, Papon. de arrest. 3. tit 18. lib. 3. Tiraq. vbi supra n. 25. & generaliter, quæcumque alia dispo-
11 sitio, quæ vel turpis sit, vel bonis moribus repugnans l. si à milite, §. edictum prætoris, ff. de militar. testam. Cotor. de iur. milit. Ayal. de iur. & off. Bell. lib. 3. c. 7. n. 19. Caball. resol. crim. cas. 264. n. 370. etiã si emanet in prælio Gam. dec. Lusit. 365. n. 1. &
12 etiam si sit iuramento roborata, quoniã iuramentũ ea non firmat quæ turpia sunt, & iure improbata l. si quis inquilinos, §. fin. ff. de legat. 1. Thesaur. dec. 32. n. 6. cum seq.

Minimè tamẽ prædictis obstantibus, Elenę immissionẽ denegandam non esse censui, si quidem de iure concedenda est constito de testamento non abolito nec Cancellato l. fin. C. de edict. Diu. Adr. toll. & ibi Bart. n. 20. Menoch. de adipisc. rem. 4. n. 368. Hieron. de Laurent. dec. 35. n. 20. & seq. p. 1. & dec. 660. par. 2. recent.

Verum quia nec illius institutio absoluta, & pura erat, sed
13 cum conditione, si castè, & honestè vixerit, conditionale fuit immissionis decretum, data scilicet cautione de honestè viuendo ad instar cautionis Mutianæ de quã Doctores in l. Mutianæ Cautioni, vbi præsertim Socin. ff. de condition. & demonstr. Berou. cons. 24. n. 16. vol. 2. Rot. Lucen. diuers. dec. 89. in princ. Ambros. dec. 6. n. 16. & seq. Sesse decis. 31. num. 46. Seraph. decis. 749. Et quamuis conditio adiecta institutioni, vel vitietur secundum aliquos inter quos sunt Bald. cons. 84. lib. 4. Guid. Pap. decis. 456. Bertrand. cons. 135. lib. 2. p. 2. Rip. in l. 1. n. 7. ff. de vulgar. vel vt alij sentiunt vitient testamentum, vt dixit idem Bald. cons. 504. lib. 5. quem refert Rip. vbi pro. licet prima opinio verior sit, quam sectata etiam fuit Rota apud Seraphinum, & alibi vt testatur Maresc. var. resol. c. 34. n. 4. & 5. lib. 1. attamen in terminis quibus versamur conditionem prædictam nullam animaduerti diffi-
14 cultatem inijcere, cũ ex priuilegio, & purè, & conditionaliter hæredem scribere militi datum sit l. in fraudem §. miles, ff. de mil. test. & l. certi, C. eod. tit. Cotor. de iur. milit. lib. 2. c. 13.

Et

Et istis attentis non obstabant contraria, & primo non illud quod filius familias non habeat testamenti factionem, nisi adhibita, & precedente patris licentia, quia id minime verum est,
15 si filius familias de Castrensi peculio testetur, l. ex militari, §. si filius, & l. si certarū, §. si pater, & l. miles cum l. seq. ff. de mil. testam. Cotor. de iur. milit. lib. 2. cap. 13. Bellin. de re mil. p. 7. tit. 1. n. 4. Afflict. dec. 183. Cabal. cas. 294. n. 367. quod priuile-
16 gium etiam ad inermem, seu togatam Militiam extendit Imperator in l. final. C. de inoff. testam. & ideo filiusfamilias Do-
17 ctor poterit de suo quasi Castrensi peculio testari; Clar. in §. testamentum q. 18. item filius familias clericus l. 32. & Auth. presbyteros, C. de inoff. testam. Item si filius familias Notarius Cappell. Tolos. quæst. 10.
18 Et vere scuta illa bis centum, ex quibus defuncti hæreditas
19 constabat, non ex eo quod ex distractione prædij materni redacta fuerint aduentitia, potius, quam Castrensia reputanda erant, quia immo cum plene cōstiterit alienationem prędij fuisse a patre permissam, & pretium filio condonatum, vt Militiæ operam daret, castrentia dubio procul erant dicenda, quicquid
20 enim Miles, vel à parentibus, vel ab alio contemplatione militiæ acquirit, castrense nuncupatur, l. si forte, & l. castrense, ff. de castrens. pecul. Cotor. de iur. milit. lib. 2. cap. 11. præter quam quod, quando etiam non constitisset pecunias prædictas fuisse contemplatione Belli, & Militiæ acquisitas, sufficeret fuisse apud Militem reperta; urget enim præsumptio, quod omnia
21 quæ apud Militem in castris defunctum inueniuntur belli, Militiæque occasione parta sint Cotor. vbi proxime.

Non obstitit pariter quod patrem nominatum non instituerit,
22 quia licet exequata sint parentum, & filiorum successio, & vnusquisq; alteri superstiti legitimam teneatur relinquere, tamē hæc conclusio minime vsurpatur in testamentis Militum, quę
23 non subiacent querelæ inofficiosi, l. testamentum, & l. fin. C. de inoffic. testam. Cabal. cas. 294. n. 363. & licet ex iure nouissimo authen. in §. & hoc de parentib. vers. & in his qb. in auth. vt cū, de appel. cognosc. caueatur militis testamēta subiacere querelæ inoffic. si fil. nō sint instituti, vel exheredati, Vasq. in l. quo

niam in prioribus numeris 283. de inoff. testam. Odofr. inter cons. vlt. volunt. cons. 5. n. 4. Merlin. de legit. lib. 3. tit. 2. q. 20. n. 17. tamen est aduerten. prædictam auth. loqui dumtaxat de legitima à parentibus filijs relinquenda atque ideo cum sit cor 24 rectoria est strictissime intelligenda, vt scilicet non comprehendat legitimā à filijs familias parentibus relinquendā, quia correctio debet intelligi, vt quoad fieri potest minus corrigat latè Turret. cons. 42. n. 16. vol. 2. Itaut nec inducatur à maioritate rationis, glo. in auth. quas actiones, C. de sacros. eccl. Bellon. cons. 53. n. 1. cum seq. adeout si fiat in vno ex æquiparatis, 25 non inducatur in alio, quando æquiparata in aliquibus differunt Turret. cons. 100. num. 79. lib. 2. licet autem prædictæ legitimæ in multis à pari procedant, tamen & in multis differunt, vt latè Surd. cons. 341. n. 33. vers. quarto videmus, Roland. cons. 39. à n. 13. Cesal cons. 291. à nu. 31. Menoch. cons. 206. num. 74. & 79. alijque plures congesti a Merlin. de legitim. lib. 1. tit. 2. quæst. 12. num. 13

Non obstat demum, quod instituerit turpem personā, quod 26 potissimum Militi vetatur ex allegat. quandoquidem hoc regulariter est verum, sed requiritur, vt turpis sit de tempore cōditi testamenti, cum non sufficiat de præterito turpem fuisse, quoniam expurgari potest infamia agendo pœnitentiam vitamque in melius commutando vt post Matthesil. sing. 196. num. 3. & sing. 49. vbi Farin. in addit. n. 7. & Peregr. de fideicom. art. 36. nu. 51. notat Merlin. de legitim. lib. 1 tit. 2. q. 13. num. 23.

ARGVMENTVM

An ij qui stipenddiis militant in matricula non descripti gaudeant priuilegio testandi iure militari.

S V M M A R I V M.

1 *Miles in expeditione decedens potest iure militari testamentum condere.*

Mi-

2 *Militari iure testari non possunt qui in numero seu matricula militum descripti non sunt iuxta aliquos Doctores.*
3 *In priuilegijs militaribus non comprehenduntur milites non stipendiati iux. Rip. & alios.*
4 *Maiori prærogatiua digni sunt militantes proprijs sumptibus sine incommodo, & pecunia Principis, quàm stipendia affectantes.*
5 *Stipendia non sunt de essentia militum.*
6 *Milites non à merendo, vt aliqui putant, sed à multitudine dicti sunt.*
7 *Stipendia dantur militi ad meram indigentiam, nedum sumptus quærit prædo crassetur.*
8 *Stipendia non sumuntur à Principe ad remunerationem, & decorem.*
9 *Stipendia circumscripta necessitate turpiter accipiuntur.*
10 *Homines nobiles debent cauere, ne bello incumbant pro mercede.*
11 *Antiqui gloriæ auidi proprijs sumptibus militarunt.*
12 *Modernis temporibus præferri debent ij, qui proprio sumptu militant.*
13 *Milites voluntarij dicuntur inducere obligationem sui Principi.*
14 *Milites stipendiati non inducunt obligationem suo Principi ad antidora nec legalem, nec moralē etiam si faciant id quod officio bonæ militiæ conuenit.*
15 *Remissio mercedis magis debet mouere Principem ad recognoscendum militē.*
16 *Reprobantur Ripa in l. Centu. io num. 11. ff. de vulg. & pupill. & Merend. controu. iur. lib. 6. c. 8. n. 10.*
17 *Traianus erga optimos fidelesque Commilitones priuilegia conferre professus fuit.*
18 *Auuenturerij reputantur optimi fidelesque Commilitones; immunitatēq; testandi Iulius Cæsar primus eis concessit.*
20 *Tempore Iulij Cæsaris vigebat mos proprijs sumptibus militandi.*
21 *Priuilegium testandi directo, & principaliter emanauit pro voluntarijs, secundario vero extensum fuit ad stipendiatos.*
22 *Potius potest dubitari, an priuilegium testandi extendatur ad stipendiatos, quam ad Auuenturieros.*
23 *Morientes in acie possunt quoquo modo testari.*
24 *Morientes in acie non est opus quod habeant qualitatem militarem ad hoc vt possint quoquomodo testari, sed sufficit quod tantummodo ibi moriantur.*
25 *Mercatores stantes in acie instante necessitate possunt quoquomodo testari.*
26 *Milites in matricula non descripti difficilius probant se milites.*
27 *Cæsar ferè omnia militum nomina retinebat.*
28 *Auuenturerij propria virtute dignoscuntur.*
29 *Auuenturerij habent Duces qui eorum fortitudinem probant.*
30 *Intellectus ad text. in l. Titius, ff. de mil. test.*
31 *Intellectus ad tex. in l. eo tempore 42. ff. de mil. test.*
32 *Descriptus in matricula si non exerceat non gaudet priuilegio.*
33 *Qui exercet licet non sit descriptus in matricula priuilegio gaudere debet.*
34 *Contrariorum eadem est disciplina.*
35 *Descriptio non coarctat, quo minus probatio aliunde sumatur.*

CASVS

Titius, ff. de milit. testam.

Cœterum quamuis auctoritates tantorum Patrum apud me valde vrgeant, attamen adduci non potui in illorum sententiam, suadebat enim ratio naturalis, quod maiori prærogatiua digni essent militantes proprijs sumptibus sine incommodo, & Penuria Principis, eo quod pariformiter sanguinem suum funderent, & magis gloriosè, & gratiosè agerent cum ipso Principe, quam stipendium affectantes, vt benè in proprijs terminis considerat, Sforz. Odd. relatus ab eod. Morend. d. tract. de compend. p. 5. q. 3. permiss. 3. conclus. 5. vers aut non concurrunt.

4

Stipendia namque non sunt ad essentiam militis, qui non à merendo, vt nonnulli putant, sed à malis, seu multitudine denominatur, vt inquit text. in l. 1. §.fin. ff. de milit. testam. dantur enim ad meram indigentiam, ne dum milites sumptus quærunt predones fiant, vt inquit tex. in cap. militare 25. q. 1. Panuin. de visit. par. 1. quæst. 9. num. 36. Franch. Soriaf. de Bell. & eius iustit. nu. 63. non autem ad remunerationem, & decorem, adeo vt circumscripta necessitate, turpiter accipiantur vt docent Alberic. in rubr. de test. num. 2. & 3. Purpur. in l. licet num. 52 C. de pact. Ias. in repet. l. admonen. num. 300. ff. de iureiur. Dion. de Franc. cons. 69. num. 13. & 28. inter cons. matr. lib. 1. Possen. in suis Dialog. de honore lib. 3. fol. 148. vbi monet homines nobiles cauere bello incumbere pro mercede, quia essent minus digni, & vterentur ista arte liberali ad alium finem, quam honestum, & antiquos gloriæ auidos proprijs sumptibus militasse decidit Claud. Cotor. tract. de iur. milit. lib 1. cap. 34. Petrin. Bell. tract. de re milit. par. 7. tit. 4. Modernis vero temporibus saltem præferri debere eos, qui proprio sumptu militant Cotor d. tract. lib. 1. cap. 18. Crauett. cons. 489. num. 4. Menoch. cons. 126. nu. 6. Dionis. Alicarnas. lib. 4. Antiq. Rom. peracto censu Franc. Patrit. in sua Milit. Rom. par. 3. Nig. controu. lib. 2. controu. 201. n. 156. & seqq.

5 6 7 8 9 10 11 12

Nimirum quia isti Milites voluntarij dicuntur inducere obligationem suo Principi, quam nec legalem, nec moralem

13

ad

14 ad Antidora inducunt milites stipendiati, quantumuis faciant quod officio bonæ militiæ conuenit Roland.conf.92.n. 32.lib.1.Cabed.dec.36. n.12. p.2. comprobans auctoritate S. Tho 2. 2. q.106. art. 5.

Inde patet Doctrinam Ripæ loco citato non posse subsistere, cum nulla alia ratione se fundet, quã in defectu stipendij seu mercedis, quę ratio ex proximè dictis retorquetur cũ remis-
15 sio mercedis magis debeat mouere Principẽ ad recognoscen-
16 dũ militẽ, & plenissimã disponendi libertatẽ, impartiendam,
17 prout Traianus ex animi sui integritudine erga optimos fidelesq; commilitones cõferre professus est, vt probat tex. in l 1.
18 in princ. ff. de milit. testam. & si tales reputantur isti Auuenturerij, vt ex Torq. Tass. colligitur in suo Goffred. lib. 3. stan. 37.

Quel di Dudone Auuenturier Drappello
Fior de gl'Heroi nerbo, e vigor del Campo
Rinaldo il più magnanimo, il più Bello.

Vtique persuaderi non potest, quod Imperatores noluerint ab huiusmodi libertate illos excludere, eoque magis cum
19 immunitatem istam à legibus testamentorum Iulius Cæsar primus militibus concesserit, vt in eadem l. 1. in princ. & eo tempore mos vigebat proprijs sumptibus militandi ex Cotor.
20 & Petr. Bell. sup. cit. vnde fit directò, & principaliter priuile-
21 gium emanasse pro voluntarijs, secundario vero fuisse extensum ad stipendiatos, & sic potius dubitari posse de comprehẽ-
22 sione istorum, quam Aduersariorum ex reg. l. 1. ff. de constit. Princ. colum. si quando, C. de inoff. testam.

Præterea tanto minus adherendum est Ripæ cum post exclusionem, illam limitet, quatenus dicti Auuenturerij more-
23 rẽtur in acie, & conflictu, quę limitatio, vt benè aduertit Sforz. Odd. in præcitata conclus. 5. est de vento, quia non est opus quod moriẽtes in acie habeant aliquam militarẽ qualitatẽ, nã
24 etiam si essent Mercatores, & Bauli, priuilegio potiri debẽt,
25 propter instantem necessitatem, licet aliàs militari iure testari non possent, vt ad litteram probat text. in l. 1. vers. omnes igitur omnino, ff. de ben. poss. ex testam. milit.

Quamuis autem Sforz. Odd. eadẽ conclus. 5. descendat in opi-

26 opinione Ripæ vers. Porro tamen, nihilominus mouetur solum ex difficultate probationis, eo quod isti non descripti, & stipendiati vix possint probare se milites. Quę ratio in pręsenti casu cessabat, cum defunctus esset optime notus Duci exer-
27 citus, qui more Cęsaris fere omnia militum nomina memoria
28 retinere consueuerat, & huiusmodi homines propria virtute
29 noscantur, & soleant habere suos Duces, qui gesta referunt, & secundum opportunitatem eorum fortitudinem probant, vt ex eod. Tass. d. lib. 3. in arg.

Restan gl'Auuenturier di Duce priui

Et inferius stanz. 39.

Quegli è Dudone, & è da lui guardata
Questa schiera, che schiera è di ventura

Et inferius cap. 20. stanz. 10.

Poscia d'Auuenturier forma vn squadrone
E d'altri altronde scelti, e presso ii mette, &c.
Mette loro in dispatte al lato destro
E Rinaldo ne fa Duce è Maestro

30 Nec quicquā vrget tex. in l. Titius ff. de mil. test. per Merend. alleg. quia ibi agebatur de testamento condito extra Castra, & longè ab exercitu antequam testator cæpisset vllo modo militare vt patebit ex lectura.

31 Melius ad id allegari potuisset textus, quem in istum casum à nemine allegatum vidi in l. ex eo tempore 42. ff. de mil. test. ibi iure militari incipit posse testari, ex quo in numeros relatus est, & inferius ibi, debent. n. in numeros referri, & sic videatur saltim requiri qualitas descriptionis, nisi qualitas stipendij. Sed consideraui illū textū loqui in milite, qui ne actum, nec habitū militiæ habebat vt ita dicā, & numquā in exercitu fuerat, sed dūtaxat lectus erat vt ad exercitū proficisceretur. Vnde nō mirum, quod miles dici non posset cum cessaret exercitium, &
32 descriptio, quæ saltim videbatur necessaria, pro aliqua priuilegij applicatione, secus vero vbi sumus in ijs, qui exercuerūt, &
33 actualiter exercent, solus. n. defectus descriptionis nō videtur illis nocere, dū aliter veritas apparet, vt probat tex. in d. l. 1. §. fin.

fin.ff.de bon poss.ex testam.milit.ibi,est enim miles quamuis in numeris non sit,& faciunt,quæ generaliter dicuntur de ma-
34 tricula,quæ solet probare affirmatiuam quod descriptos,scilicet esse de illa professione, non autem negatiuam, quod non sint si constat effectualiter exercere ex traditis per Sell. decis. 143.in princ. & nu. seqq. Quia tota vis consistit in exercitu, &
35 quemadmodũ si descriptus nõ exerceret non deberet gaudere priuilegio,vt per Bart.in l.Scrimiarios,C.de test.mil & in l. 1. C.de veteran.lib.10.Franc.à Pont.de potest. Proreg.tit. de assens.reg.§. 7.n. 38. cum seqq Ita e conuerso, & à fortiori, qui exercet debet gaudere, quamuis non appareat descriptus vt contrariorum sit eadem disciplina, l. 1.ff.de acq.possess. cum concord.

Ex quibus pro validitate testamẽti omnino respondendũ censui, non obstante deficientia prædictarum qualitatum stipendij scilicet,quã habeo prorsus pro irreleuãti, & descriptionis quã cũ Odd.existimo reddere difficiliorẽ probationẽ,sed illã nõ coarctare,nec excludere,quominus aliũde sumatur ex Menoc.præsũpt.lib. 1.q.64.& de arbit.cas. 105.in princ.& n.seqq.Seraph. dec.575.n.5.Rot.diuers.dec.26.n.1.dec. 110.n.3.& dec. 385. p. 1.& ad propositum descriptionis,quod possit impugnari, & cõtrarium probari etiam pro exclusione descriptorum multa congerit, Nig.controu.25.pertot.vnde multò fortius ad probandum omissa, quæ non est probatio impugnatiua,& distractiua,sed solum suppletiua Seraph.decis.619. num. 10. & decis. 818. num. 5.

ARGVMENTVM

Hæreditas non adita, An & quomodo transmittatur, & legatum factum filio, An & quomodo compensetur cum legitima.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Defuncto Patruo ab intestato nullis relictis filijs, vel fratribus, nepotes ex fratre succedunt.*
2 *Is ad quem de iure proximitatis deueniebat hæreditas, si non adiuerit eam, ad hæredes suos non transmittit.*
3 *Amplia prædictam conclusionem præmaxime procedere in hæreditate extranei.*
4 *Is ad quem spectat hæreditas si hæreditate non adita infra annum decesserit transmittit suis hæredibus ius deliberandi.*
5 *Amplia prædictam conclusionem habere locum nedũ in primo hærede moriẽte infra dictũ tempus, sed in eius hærede infra residuum temporis decedẽte.*
6 *Ad hoc vt hæredis hæres habeat ius deliberãdi de hæreditate, quã defunctus nõ adiuit est probandum defunctum sciuisse hæreditatem sibi delatam.*
7 *Tunc dicitur delata hæreditas, quam eam quis adire potest.*
8 *Quando hæreditas est delata, & non agnita, si hæres cui fuit delata ignorauit delationem potest illius hæres petere restitutionem in integrum ex persona defuncti ignorantis.*
9 *Ignorantia in isto casu tunc præsumitur, quando erat absens ab illo loco, in quo testator morabatur nisi modica esset distantia.*
10 *Amplia procedere in absentia siue necessaria, siue voluntaria.*
11 *Ex isto ignorantiæ capite propter absentiam potest peti etiam ab hærede extraneo infra triginta annos restitutio in integrum.*
12 *Hæres minoris viginti quinque annorum, qui non adiuit hæreditatem, gaudebit beneficio restitutionis in integrum.*
13 *Quando pater legat aliquid filio ea conditione vt in legitimam imputet, licet non addat clausulam itaut amplius petere non possit, nihilominus legatum censetur ea mente relictum, vt in integram legitimæ portionem reputetur.*
14 *Quando testatur relinquit vni filio legatum, alteri hæreditatem censetur legatarium ab hæreditate excludere.*
15 *Pater legan. filio, cum in reliquo alium instituerit videtur mentem habere, vt ab eo reliquo filius legatarius sit exclusus.*
16 *Lex omnimodo, C. de inoff. successit loco querelæ inofficiosi, & loco cuiuslibet iuris annullandi testamentum.*
17 *Querela inofficiosi aduersãs testamẽto dicitur aduersari, & volũtati testatoris*
18 *Testamentum dicitur iusta sententia voluntatis testatoris.*
19 *Filio agnoscenti legatum quod sibi pro legitima pater reliquit eripitur omnis actio agendi ad supplementum etiamsi nullam de legitima eiusque supplemento renunciationem fecerit.*
20 *Quod peti prohibitum est peti non potest.*
21 *Pactũ inter patrem, & filium de legitima supplemento non petendo inane est.*
22 *Limita si post mortẽ patris cõstiterit filiũ apertissimè paternũ iudiciũ agnouisse*

23 *Ex simplici agnitione legati desumitur Paterni iudicij approbatio quod declaranum.*
24 *Agnitio præfert necessario relationem ad dispositionem relinquentis.*
25 *Relatio operatur vt relatum dicatur expressum.*
26 *Simplex agnitio non officit petitioni supplementi.*
27 *Simplex agnitio ad hoc vt obsit petitioni supplementi requiritur specifica, & indiuidua illius renunciatio.*
28 *Intellectus ad tex. in l. si quando, §. generaliter, C. de inoff. testam.*
29 *Filio potestas eripitur impugnandi voluntatem, quam semel approbauit.*
30 *Pater tenetur filio relinquere integraliter suam legitimam.*
31 *Pater si filio integram legitimam non relinquat, quicquid esset de iure ff. hodie filius agit ad supplementum.*
32 *Filius tunc non potest hæredi quæstionem circa supplementum inferre, quando pater prohibuerit plus petere, constiteritq; filium paternam dispositionem voluisse adimplere.*
33 *Supplementum legitimæ, quod pater filio prohibere non potest, à filio refutari valet.*
34 *Filius sola agnitione legati, etiam quietantia de recepto facta, supplemento legitimæ renunciare non censetur,*
35 *Ea censenda in dubio est parentis mens, vt si legatum legitimam non absorbeat, pro rata cum legitima sit compensandum.*
36 *Mens compensare volentis præsumitur, vt nolit minori maiorem soluere quantitatem, sed æqualitatem seruare, & sic compensationem pro rata inducere.*
37 *Pater erga filium naturali instinctu procliuis est*
38 *Mens in patre, talis præsumenda est, qualis de iure esse debet.*
39 *Quæstio, An filius consequatur supplementum legitimæ, discutitur à Doctoribus ob duplicem finem.*
40 *Recensetur Doctorum opiniones in hac materia.*
41 *Filius pro relegata à patre habet hyppothecariam, quæ regulariter datur pro consequendo legato.*
42 *An filius habeat hypothecariam pro supplemento legitimæ, sicut habet pro relegata.*
43 *An stante legato, supplementum legitimæ censeatur à Patre prohibitum.*
44 *Discutiuntur opiniones Doctorum in hac materia.*
45 *Est compatibile, vt quis me excludat à sua hæreditate, & quod non prohibeat quominus consequi possim ab eius hæreditate, quod mihi debetur.*
46 *Diuersa sunt excludi ab hæreditate, & prohiberi, ne creditum peti possit.*
47 *Legitima est debitum hæreditatis.*
48 *Petitio supplementi legitimæ successit loco querelæ.*
49 *Querela tendit ad rescissionem testamenti, supplementum ad confirmationem*
50 *Filius agnoscens legatum omni prohibitione exutum, agnitione non obstante consequi valet id quod ad integrandam legitimam legato deest.*
51 *Approbatio iudicij paterni ex agnitione legati non inducitur in ea parte, qua supplementum prohibetur.*

CASVS

CASVS XLVII.

PARENS natu maiore, qui operam militiæ dabat instituto hærede, minori legatũ scut.mille adscripsit, hoc insuper addito, quæ volo, vt in suam legitimam imputet; agnito à filio legato, fratri de recepto quietantiam fecit. Verum cum postea sciuerit prius obijsse intestatum in Ciuitate Mediolani defuncti parentis fratrem, & patruum suum respectiue opulenta relicta hæreditate; fuit ideo de duobus dubitatũ. Primò, num hæreditas prædicti patrui præmortui spectaret ad filium hæredem institutũ a patre, qui postea defunctus est fratris hæreditate nõ adhita, vel potius spectaret ipsis duobus fratribus nepotibus. Secundò, & quatenus spectaret fratri, vti hę redi patris, & sic quod prædicta hæreditas patrui auxerit hæreditatem patris, modo stante agnitione legati posset, vel non, agere ad legitimæ supplementum.

Et ad primam dubitationem videbatur prima fronte respondendum hęreditatem non spectare ad filium hæredem institutum, sed ad ambos fratres pro ęquali portione, quia defuncto patruo ab intestato nullis relictis filijs, vel fratribus nepotes ex alio fratre succedũt, vt late Boer.cons 32. Cassan.ad Consuet. Burgun.tit.de success. §.6.gl.10.n.2. Si vero patruus non habent. Natt.cons.672.n.20.26.& 28.

Neque obstat, quod hic patruus decesserit relicto fratre, pa tre prędictorum filiorum, quia cum & ille decesserit hęreditate non adita non potuit illam ad hęredem transmittere, l. quo- 2 niam sororem, C.de iur.delib.l.1. §.in nouissimo, C.de caduc. toll.Bal.qui hoc probat vndecim rationibus in l.4.n.51.& seq. C.qui admitti Bart.in l.11 potest num.13. ff. de acquiren. possess. Honded. consil.94. num. 29. lib. primo, quę conclusio pręmaxime procedit in extraneorum hæreditatibus, Borgn.

decis. 9. num. 40. par. 1. Honded. vbi proxime.

Neque dicatur quod saltim trāsmiserit ius deliberandi cum mor-
4 tuus fuerit infra annum, iux. l. cum in antiquioribus, C. de iur.
deliber. quæ nedum habet locum in primo hærede moriente
5 infra dictum tempus, sed & in eius hærede infra residuum tem-
poris decedente Gomez. variar. resol. lib. 1. tit. de transmiss. hę-
redit. quæst. 18. num. 2. vbi de commun. quandoquidem ad
6 hoc probari debuisset defunctum sciuisse hæreditatem sibi de-
latam Alex. cons. 121. n. 9. vol. 1. & quod ad id probandum
debeat esse cautus ipse, & eius Aduocatus tradit Gomez. c. 9.
n. 53. & tamen huiusmodi scientia hic omnino cessabat.

Sed nihilominus dixi hæreditatem spectare ad fratrem à Patre
hærede institutum, quia dubium non est quin frater defuncto
fratre sine filijs succedat, exclusis proprijs filijs, nec minus du
bitari potest, quin hęreditas in casu nostro esset delata Patri,
quia ille superuixit, & delata hæreditas, tunc dicitur quando
quis eā adire potest l. delatū, ff. de verb. sign. Marant. in l. is po-
test n. 347. ff. de acquir. hęred. Hond. cons. 16. n. 29. cum seqq.
lib. 1. Porrò quando hæreditas fuit delata, & nō agnita, si hæres
cui fuit delata ignorauit delationem potest illius hęres petere
restitutionem in integrum ex persona defuncti ignorātis, Go-
mez. d. cap. 9. nu. 53. Honded. latè cons. 83. num. 10. & d.
cons. 94. num. 29. lib. 1.

Et quidem ignorātia præsumitur, quando erat absens ab illo loco
9 vel Ciuitate in qua morabatur cōsanguineus nisi modica esset
distantia, Marant. in d. l. is potest n. 237. ff. de acq. hęred. post
Bart. & Alex. Socin. in l. qui duos ff. de reb. dub. & procedit in
10 absentia siue necessaria, siue voluntaria Socin. in d. l. qui duos
n. 15. ff. de reb. dub. per illum tex. in l. Pantonius, ff. de acq. hę-
red. & potest peti ex isto ignorantię capite etiā ab hęrede extra
11 neo infra 30. annos restitutio in integrū ex generali clausula si
qua mihi, &c. Crass. in art. de acq. hęred. q. 20. n. 5. lib. 2.

Sicut pariter eodem beneficio restitutionis in integrum gaudebit
12 hęres minoris 25. annorum ante mortem non adeuntis, quia cū
ex hoc dicatur lęsus transmittit beneficiū restitutionis in inte-
grum ad suos hęredes, vt latè tradit Gom. d. c. 9. pluries de cōi

lib.

lib. 1. 5. 8. de transmiss. n. 15. Costa in l. Gallus, §. & quid si tantum in fin. ff. de liber. & posthum. & transmittit tã ad suos,
13 quàm ad extraneos, licet hæreditas extranea etiam ad ipsum delata sit, Surd. dec. 138 n. 10. & 11.

Et ideo cũ in casu nostro distãtia nõ esset modica à territorio Ferrarien. ad Ciuitatẽ Mediolani, merito supradicta locũ habebãt

Neque obstat quod hæreditas non adita non transmittatur, nec minus transmittatur ius deliberandi sine scientia, quia sufficit fuisse transmissum ius petendi restitutionem in integrum ex capite ignorantiæ.

Ad secundam dubitationem videbatur pariter respondendum contra filium legatarium, vt minime scilicet posset agere ad supplementum legitimæ.

Et in primis dubitandũ non videbatur, quin pater prohibuerit filio supplementũ petere, quia quãdo pater legat, exẽpli gratia fi-
14 lio centũ, ea conditione vt illa in legitimam imputet, licet non addat clausulam, itaut amplius petere non possit pro sua legitima, sed de dictis centum sit tacitus, & contentus, aut aliã similẽ, nihilominus legatum censeri ea mente relictũ, vt in integrã legitimæ portionẽ imputetur firmarunt Bart. in l liberto, §. filiũ in fi. ff. de ann. legat. Alex. in l. quod dẽ bonis. §. cũ fideicõmissum, ff. ad l. falcid. & in l. si in testamento n. 6. ff. de vulg. & pupill. Castrens. in l. seruius col. 1. num. 2. C. de inoff. testam. Socin. in l. si ex toto n. 3. ff. de legat. 1. Rip. in l. in quartã n. 115. ff. ad l. falcidiam & consulendo Bart. cons. 14. n. 3. circa fin. Alex. cons. 136. n. 1. Curt. sen. cons. vlt. n. 4. Ruin. cons. 55. n. 8. lib. 2 & cons. 27. n. 16 lib. 3. Surd. cons. 185. n. 22. Peregr. de fideicom ar. 36. n. 151. in fin. Merlin. de legitim. lib. 3. tit. 3. q. 6. num. 3. Mangil. de imputat. & detract. q. 1. n. 18. Gratian. discept. forens. cap. 138. num. 7. Put. dec. 137. n. 4. lib. 2. Rot. Roman. decis. 60. num. 5. apud Pacif. de Saluian. iuxta nou. impress.

Quorũ dicta ea sanè valida ratione comprobantur, quia quãdo
14 testator alicui relinquit legatum, alteri vero hæreditatem, censetur legatarium ad hæreditate excludere argumento l. maritus, C. de procurat. & l. cum Prætor. ff. de iudic. sic Pater

legando filio, cum in reliquo alium instituerit, videtur mentē suam esse, & ab eo reliquo filius legatarius sit exclusus, ita in specie Ruin. d. cons. 27. n. 16. lib. 3. Surd. d. cons. 181. nu. 22.

Rursus, quia supplementum petitur à filio conditione legis omnimodo, C. de inoff. test. & tamē remediū d. legis successit loco querelæ, & loco cuiuslibet iuris annullan. testamen. & notat ibi Bal. & Salic. in l. scimus, C. eo. tit. & in auth. presbyteros, C. de episc. & cler. sed querela non est dubium quin aduersetur testamento, l. papinianus, & l. circa, ff. de inoff. testam. ergo, & aduersabitur menti, & voluntati testatoris, cuius iusta sententia testamentum est, §. testamentum, instit. de testam. ordinan. & hoc argumento vsus fuit, Bart. d. cons. 14. Stante autem testatoris prohibitione, cum filius legatum agnouerit erepta est ei omnis actio agendi ad supplementum etiam si specificè nullam, de legitima, eiusque supplemento renunciationem fecerit Bal. in l. 1. col. penul. n. 34. vers. item pone filio, C. de iur. fisc. li. 10. Ias. in l. quoniam in prioribus in fin. C. de inoff. testam. Benedict. in c. Raynutius in 1. par. in vers. reliquit n. 40. limit. 9. de testam. alijq. per Paris. cons. 9. lib. 3. per to. Dec. cons. 687. n. 3. & 4. in princ. Soc. iun. cons. 122 n. 9. 15. & 21. Rimin. iun. cons. 31. n. 58. & seqq. lib. 1. Honded. cons. 89. n. 58. lib. 1. omnium latissimè Menoch. cons. 206. a n. 95. vsque ad n. 124. lib. 3. cons 453. n. 10. vsq. ad 17. lib. 5. & cons. 1005. n. 24. li. 11. Surd. cō. 357. n. 32.

Et quamuis ab istorum opinione multi recedant inferius citādi, ea tamen videtur verior, cum pro ea non leuiter vrgeat tex. in l. 2. C. de iur. dot. prout illum inducit Menoch. d. cons. 453. n. 11 vers. tertio suffragatur, in eo n. textu mater permisit filiam stipulari sibi reddi dimidiam dotis propriæ, deinde certum quid filiæ prælegauit, dubitatum fuit, an ex quo prælegatum continebat quid minus ipsa dote, potuerit filia petere posse, nisi ipsa mater voluerit filiam esse eo prelegato contentam, & cōsequēter ex isto textu bene infertur, quod stante prohibitione si legatum agnoscatur, peti non poterit, quod peti prohibitum est. Sicut pariter admodum monet text. in l. si quando, §. illud vers. sed hoc ita, C. de inoff. testam. ibi enim postquā Imperator sanciuit inane prorsus esse pactum inter patrem, & filium

lium de legitimæ supplemento non petendo, hanc limitat san. ctionē si post mortē patris constiterit, filiū apertissimè paternū iudicium agnouisse: at ex simplici agnitione legati desumitur aperta paterni iudicij approbatio, necessario.n. agnitio præsefert relationem ad dispositionem relinquentis, relatio autem operatur, vt relatum expressum dicatur, Bart. in l. 1. §. fin ff. si famil. furt. fecisse dicat. & in specie ita ratiocinati sunt Dec. d. cons. 687. n. 3. Paris. Surd. Menoc alijq; pro hac sētētia adducti
Et quāuis pro cōtraria sentētia allegetur tex. in l. si quando, §. & generaliter, C. de inoff. testam. vbi quod non officit petitioni supplementi simplex agnitio, sed requiritur specifica, & indiui dua illius renunciatio, tamē illud optimè euitari posse videbatur animaduertendo quod ibi Imperator nō refert casū in quo pater legauerit adiecta prohibitione plu petēdi, ideoq; specificā mentionē, & renūciationē legitimę, de qua ibi tūc demū requiri, quādo aliquid à filio circa leg timā eiusq; supplementū disponitur, quod in patris elogio minime cautū reperitur, nō ita si à patre legitimæ supplitio prohibita sit; quia tunc p electionē legati, quæ est approbatiua voluntatis, erepta est filio potestas impugnandi amplius voluntatem quam semel approbauit ex reg. tex. in l. cum ab vno in princ. ff. de legat. 2. ita Paris d. cons. 9. n. 4. lib. 3. Socin. iun. cons. 122. n. 15. & 21. Surd. cōs. 357. n. 33
His tamē paruipensis supplementū filio deberi sum arbitratus Regula .n. est clara, patrē teneri filio suā legitimā integraliter relinquere, quod si non integram reliquerit, quicquid olim esset de iure digestorum, hodie filius agit ad supplementum, vt est tex. in l. omnimodo, C. de inoff. testam vbi communiter Doct. quos referunt Vasq. de success. §. 30. n. 79. Crass. in §. legitima q. 32. num. 23. Merlin. de legit. tit. lib. 3. quæst. 1. nu. 1.
Et licet verum sit quod si pater legat aliquid, quod legitimæ mensurā nō attingat, & prohibeat filio, vt plus petat, & cōstet filiū paternā dispositionē voluisse adimplere, nō posse amplius circa supplementū hęredi quæstionē inferri ex tex. in l. si quando, §. & generaliter, C. de inoff. test. & ibi Bald. n. 1. Ias. n. 2. Menoch. cōs. 1079. n. 12. Ruin. cōs. 56. n. 9. vers. Secundus casus li. 2. Peregr. de fideic. ar. 36. n. 63. Cæph. cōs. 563. n. 15. 18. & 29. ea ratione

tione quia licet à patre supplementũ phiberi nequeat;à filio tamẽ refutari valet ex reg.tex.in c.ad apostolic.ext.de reg.iur.& l.si quis in cõscribẽdo,C.de pact.tamẽ hic vtrũq; defuit,Primo ꝙ pater prohibuerit filio plus petere; secũdo & quatenus prohibuerit deficit voluntas filij, qui ex sola agnitione legati etiã cum quietantia de recepto supplemẽto renunciare nõ cẽsetur.

Primũ probatur,quia hic pater expresse non prohibuit filiũ plus petere,sed voluit dũtaxat vt scuta mille legata in legitimã imputaret;quo casu eã cẽseri parẽtis mentẽ,vt si legatũ legitimã non absorbeat,pro rata,dũtaxat cũ legitima sit cõpensandũ,dixerunt Bald.in l.hac edictali C.de secund.nupt.Salic.in l.fin.n.3.C.de his qui sub. mod.vers.si autẽ vt in debito Vasq.in l. si quando,§ & generaliter n.8.C.de inoff.test.Fulgos.cons.83.p. tot.Dec.cons.235.n.7.Anan.cons.67.n.2.& ibi latè Bologn. Paris.cons.9.n.2. & seq.lib.3.Menoch. cons.1079.n.11. Gabr. cons.137.n.4.cum seqq. lib.2. Neguf.de pign.4.memb.2.p.n.164.in 24.casu vers.quam tamen conclusionem.

Et istorũ opinio fũdatur ratione desũpta ex tex.in l.pen.ff.de ali.& cibar.leg.vbi quod mẽs cõpensare volẽtis præsumitur vt non sit cũ minori maiorẽ exsoluere quantitatẽ,sed æqualitatẽ seruare,& sic cõpensationẽ pro rata inducere ita Imol. in l. creditorem,ff.de legat.2. Paul.de Castr.in l. si compensandi, & ibi etiam Alex.C.de hæred.instit.Ruin.cons.92.n.9.vol.5.Rolan. cons.65.n.23.vers.idem etiam vol.2.quæ ratio protinus militare debet in patre, quẽ erga filiũ procliuẽ naturali instinctu experimur,§.ius naturale inst.de iur.nat.& qui ideo de iure naturæ legitimam filio relinquere debet ad l. omnimodo C. de inoff.test.in eo igitur talis præsumenda erit mens,qualis de iure esse debet l.tale pactũm,§.fin.cum ibi notat.ff.de pact.

Neq;obstãt rationes,& auctoritates sup.in contrariũ cumulatæ, quia pro respõsione est aduertendũ,quæstionẽ istã,an filius cõsequatur supplementũ legitimæ de voluntate patris executi à DD.ad duplicẽ finẽ;Primo ad effectũ actionis, quam filius petens supplementũ possit experiri, aliqui.n. qui tenent filium petere supplemẽtum de voluntate patris,dicunt adeo peti de illius voluntate,vt censeatur ab ipso legatum,vt propterea sicut

eut pro relegata filius habet hypothecariā,quæ regulariter ex dispositione l.1.C.commun.delegat.datur pro conſequendo le gato·ita & eamdē actionē habet pro conſequendo ſupplemen to,quaſi illud vti acceſſoriū cenſeatur à patre ſub eadē diſpoſi tione legatū,& iſti ſunt Fulg.d.conſ.83.& Neg.loc.ſup. alleg.

Secundo diſcutitur ad effectum ne filius ſi acceptat legatum,vel approbat patris diſpoſitionem prohibeatur poſtea petere ſupplementum,nā ſi illud cenſetur à patre prohibitū,vtiq;per approbationem paternę diſpoſitionis iuxta plurium,& forſan ve ram,& communem ſententiam,filius non poterit aliud conſe qui;quod non contingit,ſi non cenſeatur à patre prohibitum.

Hoc præmiſſo,aut quærimus an ſupplementum petatur ex volun tate patris ad effectū actionis, itaut filius quaſi ſupplemētum fuerit à patre legatum,habeat hypothecam,ſicuti illam habet pro relegata,& negatiua eſt ſententia,quā tenuerūt ex ſuper. relat.Bart.Caſtrenſ.Alex.Rip.Peregr.Merlin.& alij,& ſine du bio,& communior,eſt verior ex fundamentis per eos adductis, quæ non eſt neceſſe vt diſcutiam.

Aut verò quærimus an ſupplementum cenſeatur à patre prohi bitum,ad effectum vt filius citra impugnationem paternæ diſpoſitionis illud conſequi non valeat,& aſſentiendum eſt ſententiæ,quæ filio fauet,nimirum non cenſeri à patre prohibitū, idque ex ratione ſuperius ponderata.

Cui minimè obſtant, nec auctoritates,nec rationes contrariæ,nō auctoritates quia plures ex alleg·præcipuè Bart·in d.l.liberto §. filiū nō dicit,ſed ſupponit,quod filia egerit ad ſupplementū cō tra voluntatem defuncti,Alex.in l.ſi in teſtamento n. 6. ff. de vulg.& pupill.firmat filium petere ſupplementum contra voluntatem patris , eo quia fuerat prohibitum plus petere Ca. ſtrenſ. in l· ſcimus, Soccin. in l. ex toto, & Ripa in legat.l in quartam ponunt quæſtionem ad effectum actionis , & quam. uis ibi dicant peti ſupplementum contra voluntatem patris, hoc dicunt nō quia ſit a patre prohibitū,ſed quia pleraq; quæ ſunt pręter voluntatem,vt quia de illis nō ſit diſpoſitum dicun tur largo modo contra voluntatem,glo.in auth.quę res, C.de ſa croſ.Eccl·Cœteri vero qui pre eadem ſententia ſunt adducti,vt

Rota

Rota Grat.Pereg.& Merli.vtuntur in eadē q.eorumdem Doctorum,& verbis,& argumentis, qui propterea eamdem reci. piunt conciliationem.

Non obstās etiam rationes,nam illa,quod præter quam in legato censeatur filius reliqua hæreditate exclusus, est vera, sed nihil concludit,quia bene se compatiuntur, vt quis me à sua hæreditate excludat,& nihilominus non prohibeat,quominus consequi possim ab eius hęreditate id quod mihi debetur; diuersa enim sunt,excludi ab hęreditate,& prohiberi, ne creditum peti possit,cum igitur legitima sit debitum hęreditatis,vt inquit tex. non bene arguitur ex institutione facta de altero ad prohibitionem,ne filius vlterius petat.

Non vrget pariter,ꝙ quęrela contrarietur menti testatoris,& ꝙ supplementū succedat loco quęrelę,quia huic obiecto occurrit Bolognin.in addit.ad d.cons.67. Ananię, negando assumptum,quia imò contrarium est verius, nam quęrela tendit ad rescissionem testamenti supplementū ad confirmationē,& tutelam,l.omnimodo,C.de inoff.test.& ibi Doct. Dec.cōs.633. n.1.Crau.cōs.109.& bene animaduertit,licet ad alium effectū Merli.de legit.li.3.q.10.n.13.& tenuit Rot.dec.439.n.5.& 6. apud Greg.XV. Secundò,& quatenus concederemus supplementum fuisse,à patre prohibitum adhuc per solā legati agnitionem filium minimè sibi pręiudiciū intulisse, quominus supplementū consequi valeat,est verior opinio,quā sequuti sunt, Bal.in l.quādo,§.& generaliter n.1.C.de inoff. testam.& ibid. Vasq.n.8.quia alios refert Suar.in l.quoniā in priorib. C.eod. Guliel.de Bened.in c.Raynut in verb.reliquit n.28.extra de testam.Lup.de donat.inter vir.& vxor.§.16.n.16.Brun.in tracta.quod stantib.masculis fœm.non succed.ar.9.n.62.Mantic. de coniect.vlt.volun.li.10.tit.2.n.19.Peregr.de fideicom.art.36 n.94.Paschal.de virib.pat.potest.p.2.c.4.n.5.Fusar.de substit. q.296.n.47.Merlin.de legit.lib.3 tit.2.q.10.n.1.& 2. Angel. de legit.cōtradictor.q.13.n.56.& 58.& cōsuluerunt Castren. cons.73.vers.potissimè illud,n.2.lib.1.Rui.cons.79.n.3.4.5.& melius cons.56.n.8.vers.Sed hodie secus li.2.& cons.140.n.7. lib.4. Ioan.de Amic. cons.58. nu,3.Laderc.cons.177.num.9.

Rub.

Rub. Alex. conf. 43. n. 10. & 11. Menoch. conf. 10079. n. 14. & conf. 71. n. 4. Ceph. cõf. 42. n. 4. & cõf. 95. n. 8. & seq. & cõf. 175. n. 14. & cõf. 563. n. 12. & cõf. 479. n. 73. & cõf. 617. n. 74. cũ seq. Honded. cõf. 89. n. 12. lib. 1. qui tamen n. 58. dubitat. Surd. conf. 45. n. 13. & cõf. 212. n. 9. Turret. conf. 1. in 1. dub. vol. 2. Borell. conf. 22. n. 9. Bertaz. conf. cri. 402. n. 62. lib. 2. Intrigl. dec. 5. n. 2. & seq. Mago. dec. Lucen. 85. n. 8. Greg. XV. dec. 489. nu. 21. & seq. vbi concordantes adducit add. n. 27. & dicit plenè Rot. in Romana legitimę 27. Iun. 1614 coram Eminentiss. & Reueren diss. D Card. Verospio, quæ est in recent. dec. 553. n. 9

Relati autem Doct. ad suam tuendam opinionem expendunt text. clarum in l. si quando, §. & generaliter, C. de inoff. testam. ibi, quãdo ei relictum, & donatum simpliciter agnouerit, &c.

Rursus & rationem desumptam ex text in l. scimus, §. sancimus, & l. quoniam in prioribus C. de inoff. testam. vt nimirum omne grauamen, & quælibet prohibitio de vlterius non petendo, le gis dispositionem a legitima eiecta sint, & proinde requiri spe cificam filij ranunciationem. Et quamuis Parisius d. conf. 9. voluerit quod in d. §. & generaliter non appareat patrem prohibuisse plus peti, & ideo ex eo non bene inferri ad casum in quo pater expressè prohibuit plus peti, ego tamen Parisio nõ attento, quem in specie reprobarunt Turret. d. conf. 1. & Cæphal. d. conf. 95. n. 17. animaduerti clare apparere quod in d. §. generaliter deciditur casus in quo legatum fuit relictum ad. scripta prohibitione vlterius petendi; idq. ex eo mihi verũ persuadeo, nam quando pater legat simpliciter filio prohibitione se mota cẽsetur velle, vt legatum si minus legitima sit pro rata tantum compensetur, vt proinde si tũc filius ad supplementum agat potius sequi, quã impugnare iudiciũ paternũ videa tur, vt supra probatum est a n. 8. at in dicto casu, §. & generaliter supplementi petitio paternæ intentioni aduersabatur, cla re n. in tex. legimus, ꝙ post pactum cum hærede non poterit filius supplementum petere, subdens (verba sunt textus) tunc. n omni exclusa quærela paternum amplecti compellitur iudicium; si ergo supplementi petitio contra paternum iudicium erat, consequens est, ꝙ pater vltra petere filio interdixerit, &

pro

proinde iste textus efficaciter probat quod legatum legitimæ mensuram non explens ea conditione relictum, vt filius illud pro legitima capiat, nec vltra consequi possit, si simpliciter agnoscatur, non tollit quin filius supplementum consequatur.

Hac igitur opinione retenta non obstabit text. in l. 2 C. de iur. dot. quia etsi ibi dicatur filiam non posse contra matris virum agere, si mater adiuerit legato conditionem, nè à viro dotem peteret, & filia illud agnouit, hoc contingit, quia filia erat ibi creditrix dotis, ex causa voluntaria, hoc est ex contractu donationis, quia mater passa fuit filiam stipulari sibi dotem reddi donandi animo, vt dicit ibi text. Et proinde non mirum si legatum agnoscat teneatur adimplere mentem legantis iuxta reg. l. cum à matre, C. de rei vendic. at diuersum est in legitima, in qua si legans adijciat legato onus, vel conditionem de vlterius non petendo, illico tale onus, & conditio legis dispositione repelluntur, ac si adiecta nõ essent, l. scimus, §. sancimus, & l. quoniam in prioribus, & vtrobique passim Doctor. C. de inoff. & proinde mirum etiam non erit si filius agnoscens legatum omni onere, & prohibitione exutum, agnitione non obstante consequi valeat, id quod ad integrandam legitimæ mẽsuram legato deest. Clarius id desumitur ex responsione ad text. in l. si quando, §. illud, C. de inoff. testam. ex eo enim solum elicitur conclusio, quod vbi apertissimè constat filium agnouisse paternum iudicium, teneatur illud seruare, at ex agnitione legati, nequaquã inducitur approbatio iudicij paterni, in ea parte, qua supplemẽtũ prohibetur, quia si a legato, legitimę lex detraxit, vt dictum est, quamcumq; prohibitionem, & onus, consequenter dum filius illud agnoscit, agnitiò non operabitur approbationem conditionis, quæ legato amplius non cohęret, vt optime declarauit, Bal. in d. § & generaliter, Bertrand in l. hac edictali, §. si verò plus, nu. 6. C. de secund. nupt. Barbos. in l. si cum dotem, §. si Pater, ff. solut. matrim. n. 22. ver sic. cuius opinio. Ruin. cons. 56. n. 8. lib. 2. Cęphal. cons. 617. n. 190. Peregr. de fideicom. art. 36. n. 94.

Et ex prędictis infertur respuendam esse aliquorũ diffinitionẽ, q dixerũt, qđ si filius legatũ agnoscat, sciẽs prohibitionẽ ei annexam sibi præiudicat, secus si ignorãs, quia imò indistinctè stã-

te

te, quod ministerio legis prohibitio sit sublata, nunquam sibi præiudicat, vt in specie aduertit Cœphal. dicto consilio 617. num. 193.

Pariter, & reijciendam esse Menoch. & Surd. traditionem, dum dixerunt ille in consilio 453. num. 14. hic in consilio 357. num. 34. versic. Non obstat, reijci quidem quascunque prohibitiones, & conditiones, sed ita demum, si filius id petat, & reijci velle declaret, idem Surdus consil. 170. num. 6. & 7. quem sequuti sunt Fusar. de substitution. quæst. 196. num. 6. & 11. & Rota in Romana fideicommissi de Victorijs 10. Martij 1617. coram R. P. D. Merlino, quia rectius contrarium stante, vt dixi, quod lex prohibitionem sine filij declaratione ipso iure detraxit, senserunt Mantica de coniectur. vltim. volunt. lib. 3. tit. 8. num. 3. cum seqq. Fachin. controuers. iur. lib. 12. cap. 10. per tot. & expresse reprobato Surdo, Merlin. de legitim. lib. 3. tit. 2. quæst. 13. num. 8. & in istis terminis lib. 3. tit. 2. quæst. decima, num. 7. vers. secunda autem Francisc. Niger Ciriac. controuers. forens. cap. 124. num. 24. lib. primo, & cap. 274. num. 69. cum sequentib. lib. 2. Rota in Anconitana Legitimæ coram R. P. D. Dunozetto.

Rursus, & reijciendam esse eorum opinionem, qui dixerunt filium sibi præiudicium inferre, si non solum legatum agnoscat, sed & vlterius de recepto quietet hæredem, nulla sibi de supplemento facta reseruatione, nam & quietatio nihil vltra operatur, quam confessionem de recepto, non autem renunciationem proprij iuris, vt in specie animaduertit Bald. quem Doctores communiter sequuti sunt in dicto §. & generaliter Peregr. de fideicommiss. art. 36. num. 93. Argel. de legitimo contradict. q. 13. art. 5. num. 19. vbi plures cumulat Rotæ decisiones.

Z ARGV-

ARGVMENTVM

Filius approbans testamentum Patris, vbi est prohibitum legitimè supplementum, vel renuncians hæreditati, & bonis paternis, An nihilominus possit petere supplementum.

SVMMARIVM.

1 *Generalis renunciatio hæreditatis paternæ supplemento legitimæ non præiudicat.*
2 *Renunciatio legitimæ, & supplementi illius non inducitur, nisi specificè facta de ijs mentione.*
3 *Contrarium tenent plures.*
4 *Renunciatio generalis regulariter non refertur ad legitimam.*
5 *Quando lex aliquid disponit, & determinat fieri non censetur determinare pro forma, nisi vlterius procedat formam describendo.*
6 *Explicatur textus in l. si quando, §. generaliter, C. de inofficios. testament.*
7 *Verius est vt renunciatio legitimæ fieri possit, etiam non facta illius specifica mentione.*
8 *Sufficit filium approbare paternum iudicium, ad hoc vt supplementum ei prohibitum petere possit.*
9 *Filius alternatiuè institutus in certo legato, vel in legitima, agnoscendo legatum non potest amplius petere nec legitimam, nec supplementum.*
10 *Renunciatio concepta verbis valde amplis fortius stringit.*
11 *An filius approbando testamentum paternum sibi præiudicet in supplemento latè discutitur, & referuntur opiniones hinc inde.*
12 *Lex alter à legato pro legitima, omnem prohibitionem, & onus remouet.*
13 *Dispositio nunquam trahitur ad legitima renunciationem quotiescumque potest verificari in alio.*
54 *Paria sunt aliquid exprimi in specie, & exprimi in genere, si genus illud non potest verificari, nisi in vna specie.*
15 *Compromissum fieri non potest super re iudicata, nisi facta illi renunciatione.*
16 *Rei iudicatæ quando renunciatum censeatur.*
17 *Filius per appprobationem generalem testamenti, an censeatur renunciare tam legitimæ, quam doti maternæ stante paterna probibitione.*
18 *Renunciatio cum clausulis geminatis fortius operatur.*
19 *Item renunciatio legi dicenti generalem renunciationem non valere.*
20 *Lex non fingit patrem probibuisse supplementum si illud probibuit.*

CASVS

CASVS XLVIII.

OCCASIONE præcedentis disputationis, fuit mihi quæsitum, vt responderem, quid iuris esse censuerim, si adscriptum sibi legatum, quod mensuram legitimæ non attingit, ea conditione, vt in legitimam imputetur, & addita prohibitione plus petendi, filius nedũ simpliciter agnoscat, sed vlterius progreditur hæreditati, & bonis paternis renunciando, vel testamentum, dispositionem paternam approbat in omnibus, & per omnia, nulla tamen de legitima emissa specifica renunciatione, an possit nihilominus petere supplementum, & quoniam magna est differentia inter renunciationem factam de bonis, & hæreditate paterna, & inter approbationem testamenti, & dispositionis paternæ, idcirco diuidenda est hęc quęstio.

Prima igitur fuit sententia eorum qui voluerunt renunciationẽ generalem bonis & hæreditati paternæ nequaquã obesse supplemento, & isti sunt Bald. Ang. Alber. & Gugliel. de Cuneo in l. de his, ff. de trãsact. Aret. in §. tam autẽ n. 4. instit. de inoff. testam. vbi ampliat etiam si renunciatio sit iurata, Alex. conf. 89. n. 13. vol. 4. Dec. conf. 81. n. 1. & conf. 218. n. 3. vers. non obstat, late Bero. conf. 93. n. 59. lib. 2. vbi etiam cum iuramento sequitur Surd. conf. 45. n. 52. cum sequen. vbi late Cęphal. cõs. 563. a n. 13. cum pluribus seq. Burat. conf. 92. n. 9. Put. cõs. 126. n. 7. Crass. in §. legitima q. 38. n. 21. Peregr. de fideicomm. artic. 36. n. 98. Mantic. de coniectur. vlt. volunt. lib. 10. tit. 2. n. 19. circa med. Mangil. de imputat. & detract. q. 90. n. 14. & q. 7. n. 41 Grati. disc. for. c. 743. n. 3. & videtur decisũ apud Affl. dec. 178

Fundatur prædictorum opinio in ea conclusione, quod legitimæ eiusque supplemento numquam censeatur renunciatum, nisi
2 de ijs fuerit indiuidua, & specifica facta mentio, iux. tex. in l. si quando, §. generaliter, C. de inoff. testam. quam conclusionem non semel approbauit Rota vt in recent. dec. 206 n. 6. & dec. 449. n. 4. & dec. 653. n. 9. par. 1. & dec. 489. n. 22. vbi Addit. n. 27. apud Greg. XV.

3 Contrariam opinionem sequuti sunt Paris. cons. 9. per tot. præcipue n. 6. cum seq. & cons. 93. nu. x. & cons. 43. nu. 30 cum seq. & cons. 108. vol. 3. Curt. iun. cons. 159. per tot. sed præcipue num. 6. Soccin. iun. cons. 136. n. 16. vol. 1. Cephal. cons. 153. nu. 77. & 78. Rol. cons. 99. n. 22. & 37. vol. 4. Berrett. cons. 155. n. 7 Crauet. in respons. pro Genero num. 344. Ruin. cons. 56. cum seq. vol. 2. Becc. cons. 34. nu. 14. Menoch. cons. 71. nu. 23. Surd. cons. 412. n. 22. vers. ad prædicta respondetur, vbi late. & cons. 212. n. 13. Honded. cons. 63. n. 89. lib. 1. Suar. in l. quoniam in prioribus in x. ampliat. n. 50. vers. Secundus est casus C. de inoff. test. Couar. & c. quamuis pactum, p. 3. §. 3. de pact. in 6. Tiraq. de legib. connub. glo. 7. n. 144. Fanuc. de inuent. p. 7. n. 12. & in tract. de inuent. diuers. q. 243. n. 127. cum seq. Gabr. de legitim. concl. 8. n. 16. Mantic de coniect. vltim. volunt. lib. 7 tit. 8. n. 21 Pereg. de fideicommiss. art. 36. n. 10. Gratian. discept. 684. nu. 23. Merlin. de legitim. lib. 3. tit 2. q. 10. n. 13. adnot ad Magon. decis. Lucen. 85.

Et mouentur isti, quia licet renunciatio generalis regulariter nõ
4 referatur ad legitimam per tex. in l. si quando, §. & generaliter C. de inoff. test. refertur tamẽ, quãdo renũciatio non potest verificari in alio quã in legitima; idq ex reg. l. 2. ff. de liber. & posthum. & l. fundus, qui locatus, ff. de fund. instruct. vt in specie deducunt Tiraq. Mantic. Soci. Menoc Bec. & Surd. Honded. superius relati; cum ergo hic filius cui legatum quod legitimæ mensurã non attingit agnouerit, & vlterius progressus fuerit renunciando hæreditati, & bonis paternis, sequitur quod cum ista renunciatio ad aliud extendi non possit, quia filius in hæreditate, & bonis paternis nihil aliud prætendere potest nisi legitimam, merito ad legitimam sit extendenda.

Retenta

Retentâ igitur hac secundâ opinione, fundamento eorum, qui contrarium tuentur deducto ex d.§.generaliter,quod scilicet requiratur specifica,& indiuidua legitimæ mentio,vt illi renunciarum censeatur. Respondetur id nequaquam verum esse,& duplici medio contrarium probari,primo animaduertendo, quod Princeps in dubio licet circa actum faciendum ali-
5 quid disponat,& determinet, tamen non censetur id determinare pro forma, sed censetur velle posse etiam adimpleri, per æquipollens,nisi vlterius progrediatur, & precedat form â de scribendo,& prohibendo aliter actum fieri non posse,aliaque addendo formam inducentia de quibus Bart.& DD. in l. de his,ff.de transact.& in l.non dubium,C.de legib.Fel.in c.cum dilecta,extra de præscript.& diffuse per Alber.Brun.de form. in c.quando aliquid censeatur traditum pro formâ, cum ergo Imperator in d.§.& generaliter talem expressionem non induxerit pro forma,quia vlterius progressus non est prohibendo, aliter non posse fieri,& annullando aliter factum quod ad formam requiri supra admonui,sequitur vt talis specifica mentio
6 non sint necessaria,sed sufficiat æquipollens. Secundò, idem probatur ex tex.in l.si quando,§.illud,C.de inoff. test. vbi nihil aliud requirit Imperator ad legitimæ supplementiq. illius renunciationem de quibus pater in suo testamento cauit, nisi ꝙ constet filium apertissimè paternum iudicium agnouisse, cum ergo etiam non facta legitimæ mentione specifica, possit constare de aperta approbatione iudicij paterni,ex generali renunciatione filii,si illa ad aliud referri non possit,nisi ad legitimam,vt supra probatum est,ex tex.in l.2.ff.de liber.& posthum.& d.l.fundus qui locatus; est etiam consequens necessarium,vt indiuidua specialis mentio non sit necessaria.

7 Et quod verè talis specifica,& indiuidua mentio non requiratur probatur cõi,& receptâ illa conclusione de qua Dec.cõs. 687.per tot.præcipuè n.2.& in fin.cõs.Curt. iun. cõs.159.n.6. Pereg.cons.67.n.18.lib.1.& de fideicom. art.36. n.97.Fusar. de subst.q.296.n.58.Merlin.de legi.li.3.tit.2 q.13.vbi alios cu
8 mulat,& quam etiam sequuta fuit Rota vt in decisionibus relatis per add. ad Greg.15.d.dec.485. scilicet quando pater al

ternatiuè disposuit, vt vel filius esset legato contentus, & nihil aliud petere posset, vel quatenus legato non acquiescat habeat suam legitimam; si enim filius sciens legatum agnoscat, etiam quod legitimę mentionem non fecerit erepta est illi via,
9 ne dum legitimam, sed & eius supplementum petendi, ex sola legati agnitione, quod tamen verum non esset, si requireretur expressa legitimæ renunciatio.

Porro hæc posterior sententia multo magis esset amplectenda in casu quo renunciatio esset concepta verbis valde amplis, vt si dicat nihil aliud, ita post Ruin. in cons. 97. n. 7. vol. 1. Menoch. d. cons. 71. n. 11. Peregr. de fideicom. art. 36. n. 101. Merlin. de legitim. lib. 3. tit. 2. n. 13.
10

11 In secundo vero casu, quod à præcedenti parum distat cũ filius approbat testamentũ paternũ, sicut in præcedenti DD. varie sentiunt; illi. n. qui necessariã aiunt legitimæ specificam mentionem putant, vt non obstante testamenti generali approbatione filius possit adhuc supplementum consequi inter quos sunt Anchar. cons. 152. n. 8. vbi parit casum in filijs approbantibus paternum testamentum in omnibus & per omnia, Ias. cõs. 162. n. 3. vol. 2. vers. & per istud fundamentum vbi ponit casum in quo filius approbauit testamentum, et promisit omnia in eo contenta, rata, & firma habere, Dec. cõs. 688. n. 7. vbi allegat Anchar. in cons. sup. cit. prout eumdem allegat, & sequitur Paris. cons. 47. n. 8. lib. 2. Natt. cons. 255. n. 3. Bero. cons. 93. n. 59. lib. 1. Rolan. cons. 26. n. 22. lib. 3. Crau. cõs. 200. n. 6. in fi. Cęphal. cons. 563. n. 29. vers. Nouissimũ vero. Eugen. cons. 38. n. 4. lib. 1. Bursat. cons. 80. n. 4. Port. cõs 126. n. 7. Odd. cons. 53. n. 24. Berret. cons. 144. n. 3. Gabr. cons. 96. nu. 1. lib. 1. Crass. in §. legitima q. 38. n. 21. Pereg. de fideicom. art. 36 n. 87. Argel. de legit. contradict. q. 13. art. 5. n. 58. qui allegat ad id Rotam in Romana legitimæ 11. Decemb. 1609. coram bo. m. Manzanedo, & in Foroliuien. fideicommissi 10. Maij 1611. coram Eminentiss. Card. Pamphilio, quę sunt in recent. par. 1. dec. 209. & 449. n. 3. & firmatur etiam in dec. 653. n. 9 eadem par. 1. Magon. dec. Lucen. 85. n. 8. Merlin. de legitim. lib. 3. tit. 3. quęst. 3. num. 1. & 3.

Cœ-

Cœterum dissentiunt alij,qui asseruerunt, quod per approbationē generalem testamenti,vbi prohibita legitimæ suppletio sit,filius sibi præiudicet, & hanc sententiam probauit Rip. in l in quartam n.10.ff ad leg.falcid.& Cagnol.in l.Papinianus,ff.de inoff.test.Lup.in rubr.de donat. inter vir.& vxor.§.46. n.2.& consuluerunt latè Dec.cons.687. per tot.Berret.cons.133.n.7 Surd.cons.412.n.22.cum seqq.Socin.iun.cons.136.n.7.lib.1. Cœphal.cons.617.n.192.Paris.cons.26.n.32.lib.2. vbi tamen loquitur in trebellianica,& cōs.1.n.104.& 105. vbi in specie loquitur de legitima,Mantic.de coniect.lib.7.tit.8 n.11.

Tertia successit sententia distinguens,quod aut filius expresse,& generaliter approbat testamentum patris; & tunc generalem istam approbationē nolunt petitioni supplementi obesse, aut verò vlterius progressus fuit approbando testamentum in omnibus,& per omnia, & talem approbationem includere etiam legitimam,ita ut supplementum peti nequeat, ita Rub. cons. 33.n.12.& seq.Cæphal.cons.317.n.28.Peregr.cons.68.nu.13. & 14 lib 1.Menoch de presumpt præsumpt.196. nu.24.lib.4. Merlin.de legit.lib.3.tit 2. q.10.n.18.

Sed non desunt qui ab ista quoque distinctione recedunt, & verè Anchar.qui videtur primæ sententiæ auctor loquitur in filio,qui paternum testamentum approbauit in omnibus,&per omnia,& idem dicit Iason ideo illam aperte impugnat Berret. consil. 144.n.3.

32 Fundamentum primæ sententiæ vnicum in effectu est desumptum ex l.si quando. §.& generaliter, & ex l.quoniam in prioribus,& l.scimus,§ sancimus,C.de inoff.test. quia nempè quando pater minus legitima reliquit,& plus peti prohibuit, illico lex a legato proh bitionem illam detraxit,& repletionē ipso iure induxit,dum ergo filius approbat testamentum, non potest dici vt approbatio trahatur ad ea, quę legis ministerio iam a testamento deleta, & circumscripta sunt iuxta ea, quæ supradicta sunt, nil mirum, si requiratur vt filius specificam legitimæ mentionem faciat, ut bene Bald. in dicto §. & generaliter.

In hac Doctorum uarietate ad ueritatem eruendam duxi,aduer ten-

tendum duas esse in hac materia regulas in iure firmissimas.
Prima quod generalis dispositio,& loquutio,quotiescumq; po-
13 test in aliquo verificari præterquam in legitima nunquam est ad legitimam trahenda,& hęc regula bene probatur in l.si quã-do, §.& generaliter, & latè exornat Honded.cons.53.n.39 li.
1. altera quod in aliqua dispositione paria sunt aliquid expri-
14 mi in genere,& exprimi in specie,quando genus illud non potest verificari,nisi in vna specie,vt sunt ad hoc,tex.in l.1.& 2.& ibi Doctores,ff.de liber.& posthum.& in §. nominatim instit. de exhæred. liberor.in l.si Eros Seio,ff.de option.legat.Bart.in l.si Domino,ff de legat.1.glos.vlt.& ibi etiã Abb.in c.ex parte 1.de offiic.deleg. Dec.cons.283.n.3.vers.& prima est,& cõs. 375.n.2.vbi quod licet compromissum fieri nõ possit super re
15 iudicata nisi ei sit renunciatum, tamen partes satis censentur
16 renunciasse rei iudicatæ si dixerint non obstante quadam sententia cum de ea sola ageretur Crauet. cons. 218. vers. quinto non obstat.

Et hisce regulis sic præmissis ego ita distinguo, aut in testamento paterno, aliquid aliud cauetur à filio adimplendum quod
17 legitimam eiusque supplementum non tangit, puta si filius sit etiã creditor dotis maternæ, & pater duo adscribat filio legata vnum pro dote materna, aliud pro legitima, & in vtroque caueat filium debere esse tacitum,& contentum, nihilque plus petere possit, tam ratione dotis maternæ,quam legitimę, & tunc si filius generaliter, & indistinctè paternum testamentum approbet, talis approbatio legitimæ eiusque supplemento non pręiudicabit, quia tunc cum possit approbatio ad dotem maternam, vel aliud simile applicari non est ad legitimam trahenda ex prima regula, de qua supra, & in hoc casu erit vera prima opinio.

Aut vero in paterno testamento nihil aliud continetur,
18 nisi legatum pro legitima, & onus illi adiunctum, & tunc si filius testamentum approbet, quia approbatio trahi non potest, nisi ad legitimam, merito ad illam erit referenda ex traditis in secunda regula, & in hoc casu habebit locum secunda opinio.

Indi-

Indistinctè tamen censeo semper veram esse tertiam sententiam, quę vult vt approbato testamento in omnibus, & per omnia censeatur etiam approbatum onus legitimæ per testatorem ascriptum, etiam quod talis approbatio posset referri ad alia quæ in eodem testamento pater circa filium cauit, & moueor ex iuris regulis quas latè in proposito cumulant Ruin.d.cons. 56.nu.12.lib.2.& Surd.d.cons.412.nu.27. quia nempè dictio omnis, est dictio vniuersalis, & operatur, vt dispositio vniuersaliter operetur, & nullo modo restringatur l. 2. §.furiosus est de iur. codicill. cum ibi notat.per Angel.& latè Alex.in l.1. ff.de legat.1.& per Bart.in l.generali, §.vxoris, ff.de legat. 3. glos.in c.vt circa, §.1.de elect.in 6.vbi quod clausula in omnibus, & per omnia habet vim specificæ expressionis, quod latè confirmant Paris.cons.32.n.100.vol.1.& cons.97.n.91.eod.li. Rol.cons.1.n.71.vol.3 Rimi.Iun.cons. 513.n.40.Gabr.cons. 218.n. 26. & cons. 144. n.68. vol. 2. & alios plures congerit, Marta de claus. claus.62.à n.1.cum seqq. p.1.Rot.dec. 246. n.2.p 1.diuers.

18 Multò fortius procedet hæc posterior sententia si clausulę prædictæ essent geminatæ ex regula l.Balista cum ibi notat. ff.ad Trebell.Bart.in l.cum scimus, C.de agric.& censit.lib.11 Becc.cons.21.n.24.

19 Item si in approbatione adest renunciatio legi dicenti generalem renunciationem non valere, arguit enim ea clausula quod etiam illi iuri renunciare voluit cui non potest generaliter renunciari, vt in proposito benè declarant Socin.Iun.in d. cons.136.n.22.vol.1.Menoch.cons.71.n.19.Surd.d.cons.412. n. 30. vers. demum.

20 Quibus ita explicatis non obstabit nostrę sententię fundamentum contrariæ, quia est aduertendum verum quidem esse legis fictione induci, vt à legato pro legitima omne grauamen & onus censeatur sublatum, illudque habeatur pro non scripto, non tamen verum esse legis fictione induci, vt censeatur patrem non adscripsisse in testamento onus in legitima, vel non prohibuisse illius supplementum, quia lex non fingit huiusmodi esse dispositionem paternam, sed imo lex credit contrarium,

trarium, scilicet voluntatem paternam esse quando legauit non prohibitione vlterius petendi, vt filius legitimam non detrahat, & oneri à se iniuncto consentiat, Alex. in l. quod de bonis, §. cum fideicommissum, ff. ad leg. falcid. & in l. ex testamento n. 6. in fin. ff. de vulg. & pupill. Salic. in l. scimus, C. de inoff. test. Cæph. cons. 42. n. 1. lib. 1. Ruin. d. cons. 55. n. 9. lib. 2. Gabr. cons. 137. n. 40. & 41. lib. 2. dum ergo filius agnoscit simpliciter legatum, verum quidem erit, agnitionem operari vt onus legato adiectum censeatur approbatum, quia iam illud onus erat à lege à legato detractum, quando verò approbat dispositionem paternam, quia verò in dispositione paterna adest illa prohibitio, vel illud onus, approbatio ad illa etiam erit per necesse trahenda.

ARGVMENTVM

Codicilli quando habeant dependentiam à testamento, & quando Testator enuncians in codicillis condidisse testamentum, ad quod ipsos refert codicilli vitientur, & an legatum, quod Notarius filiæ adscripsit debeatur.

SVMMARIVM.

1. *Codicilli pendent à testamento siue fuerint ante testamentum, siue post, siue expressè confirmati, siue non declara, n. 18. & seqq.*
2. *Codicilli quando est nullum testamētum ipsi quoq; corruunt quod declara n.*
3. *Testamentū si non valens iure testamenti potest sustineri in vim codicillorū.*
4. *Legata in codicillis relicta debentur à venientibus ab intestato si non adsit testamentum.*
5. *Testamentum quando sustinetur in vim codicillorum debetur hæreditas à venientibus ab intestato non quidem iure directo, sed iure obliquo.*
6. *Limita procedere dictam conclusionem quando testator addidit clausulam codicillarem ad robur testamenti.*
7. *Codicilli quando fiunt post testamentum, & hæreditas ex testamento non aditur dispoſita in illis non valent.*
8. *Confirmans testamentum videtur velle, vt hæredes ibi descripti, non autem venientes ab intestato soluant legatum declara n. 22. & 23.*

Cau-

9 *Causa testati, & intestati sibi inuicem aduersantur.*
10 *Legatum adscriptum in codicillis rogatis à notario patre non debetur.*
11 *Legatum de quo rogatus est notarius, pater debetur filio emancipato, secus vero non emancipato.*
12 *Notarius frater potest rogari de legato fratri relicto.*
13 *Prohibemur lege ne quid nobis adscribamus sub pœna falsi.*
14 *Pater de ijs, quæ filius in potestate existens acquirit vsum fructum.*
15 *Pater adscribens filio, quem habet in potestate videtur sibi adscribens.*
16 *Pater notarius in testamento nuncupatiuo potest sibi adscribere, iuxta aliquos Doctores.*
17 *Legatum in codicillis relictum debetur quando in eis adsunt solita requisita iuris.*
18 *Declaratur tex. in l. si quis, S. testamento facto, ff. de iur codicill.*
19 *Moriatur hæres, ad quem testator sermonem diripit vt legata præstet legata non debentur.*
20 *Testamenti nullius nullus est effectus.*
21 *Adest maxima differentia inter casus quando apparet de testamento, & quando non apparet circa præstanda legata.*
22 *Ex testamento licet inualido benè percipitur mens testatoris.*
23 *Ex testamento licet inualido benè apparet quos hæredes in codicillis voluit grauare legatis.*
24 *Præsumptio iuris est, quod inuitauerit in testamẽto legitimos hæredes & quod voluerit se conformare cum dispositione iuris communis.*
25 *Quando non adest testamentum constat, quos hæredes grauare voluerit in codicillis.*
26 *Legatum in codicillis relictum ideo non debetur, quando hæreditas non aditur ex testamento, quia non adest hæres grauatus.*
27 *Clausula in codicillis omni meliori modo, &c. operatur, vt legitimi successores ab intestato videantur rogati soluere omnia legata.*
28 *Notarius adscribens sibi, vel filio ad euitandam pœnam l. Cornelia sufficit, quod examinet duos testes deponentes de veritate legati.*
29 *Notarius sibi adscribens, vel filio legatũ ad illud probandum sufficit examen quinq; vel septem testium de legato rogatorum.*
30 *Præsumptio legis licet sit, quod adscribens sibi, falsò adscribat, cum non sit præsumptio iuris & de iure admittit probationes in contrarium.*

CASVS XLIX.

ADSCRIPSERAT Miles legatum vxori in codicillis rogato de ijs notario, qui erat vxoris pater, vbi præterea cautum erat.

Che

Che morendo detta sua moglie tra due anni li frutti di detti cento scudi siano delli suoi hæredi testamentarij, conforme che sono stati instituiti nel testamento, & nel resto conforme il suo testamento fatto, &c.

Exprimendo diem,& notarium,quem de testamēto asseruit fuisse rogatū ex hac codicillari dispositione duo venerunt in quæstionem. Primo an ex quo nullū apparebat testamētū cū notarius à testatore nominatus illud minime scripsisse assereret, nec inter illius prothocolla reperiretur codicilli sustinerentur. Secundo an legatum conscriptum à patre notario ad fauorem filiæ deberetur, vel potius vitiaretur.

Et ad primū dicebatur codicillos pendere à testamento,siue fuerint facti ante testamentum siue post,siue expresse confirmati, siue non vt est tex.in l.ab intestato,& ibi glo.in fi.ff.de codici. glos.in l.1.in verb.non venit,ff.eodem vnde si testamentum sit nullum etiam ipsi codicilli vti à testamento dependentes erūt nulli tex.in l.1. & ibi Bald. Salicet.& Doctor. C. de codicill.

Neq;obstat,quod si non valet vt testamentū,nihilominus vltima volūtas sustineri debeat in vim codicillorū;ita vt & legata debeantur à venientibus ab intestato,l.ex ea,§.his verbis vbi Bart. ff.de test. Dec.cons.242.n.1.Franc.dec. 1.n.13.Greg.XV.dec. 271.n.8.& hęreditas pariter nō quidē iure directo,sed iure obliquo,vt tradunt omnes in l.2.& ibi max.Castr.C.de codic.Soc. reg.213.Diaz.reg.309.n.5.late Pari.cōs.x.n.30.lat.cōs.25.n.5 li.3.dicēs procedere de benignitate,& æquitate Alex.cōs.74 n.3.vol.7.Grat.disc.448.n.9.cū seq.etiāsi testator vtatur verbis directis,quoniā nihilominus obliquātur,Castr.in d.l.2.& est tex.in l.Paulo Callimaco,§.1.ff.eod.l.sequela, ff. ad Trebell.& est communis opinio,de qua Laderch. cons. 67. n. [illegible]

Quia videtur posse responderi prædicta procedere quādo constat testatorem addidisse clausula codicillare ad robur testamenti secus quando codicilli fiunt post testamentum , nam si hæreditas ex testamento non aditur, vt quia testamentum rūpatur dispositā in illis non valent, l. si quis., §. testamento facto,ff. de iur.codicill.& ibi præsertim Cuman.

Et coadiuuabantur prędicta , quia testator in prędictis codicillis

cillis testamentum,quod alias se condidisse asseruit confirmauit; quo casu videtur voluisse,quod testamentum, ad quod relatio facta fuit,valeat,& consequenter,vt hæredes ibi descripti, non autem venientes ab intestato soluant legata, quia si voluisset solui ab hæredibus ab intestato hoc dixisset, sed non dixit, immo dixit contrarium,ergo noluit.l. 1.§.sin autem ad deficien. C. de caduc. tollen.& videtur tex.in l. quidam referunt,& ibi Bart.& Iacob.de Aren. ff. de Iur.Codicill. causa enim testati, & intestati sibi inuicem aduersantur.l.quamdiu.& l.is potest.ff. de acquiren. hæredit. & sic si voluit præstari ex testamento, noluit ab intestato, vt in terminis considerauit Bertazzol.conf.65.n. 11.cum seq. lib. 1. in ciuil.

Quo vero ad secundum dicebatur legatum non deberi vti adscriptum in Codicillo rogato a Notario Patre; nam hæc est recepta in hac materia distinctio,quod aut filius est emancipatus,& legatum ei relictum in testamento,vel codicillo,de quo rogatus est Notarius pater debetur.l.impuberem.§.si ei.ff.ad l.Cornel. de fal. & l.si pater.§.fin.ff.eod.Bar.con.61.Cyn.in l.parentes.2. qu. C. de testib.Alber.in l.de eo in fi. ff. ad l. Cornel. de fal. Magon. decis. Floren. 53. nu. 8. Rot. in Bracharen. Archidiaconatus 10. Martij 1625. coram Illustrissimo, & Reuerendissimo D. Ioanne Baptista Coccino Rotæ Decano, vbi, quod Notarius frater potest rogari de legato fratri relicto; aut vero filius non est emancipatus, & tunc legatum non debetur, ex late cumulatis per Farinacc. de falsit. & simulat. quæst. 150. n. 183. Magon. vbi supra, ea ratione, quia lege prohibemur nobis aliquid adscribere sub pœna falsi. l. Diuus. ff. de falsis: Bartol. in l. prima. C. de his,quę sibi adscrib. Farinacc.d.quæst. 150.n.175. at cum patri,de ijs,quæ filius in potestate existens acquirit, habeat vsumfructum,merito quodammodo videtur sibi adscribere,quod non procedit in filio emancipato.

Neque est facienda differentia si adscribatur in testamento in scriptis,vel in testamento nuncupatiuo;quamuis enim quod in testamento nuncupatiuo adscribi possit opinati fuerint Odofr. in l. dictantibus,n.1.C.de testam.Spec.in tit.de Instrum.edit.§. postremo.n.28.ver.quid ergo si testator.Corn.in d.l. dictantibus. & alij

per Mantic.de coniect.vlt.volunt.lib.1.tit.6.n.5. tamen contraria opinio est longe verior,quamplurimis relatis probarunt Dec.cõs. 103.n.10,Peregr.de iur.fisc.lib.3.tit. 12. de adscrib. sibi in testamento,n.1,Farin.d.q.150.n.180.Magon.dec.Flor.53.n.5,

In vtraq. tamen quæstione his non obstantibus sentire contrarium rectius putaui,habebamus enim omnia quæ ad solemnitaté codicilli iura requirunt,quare cum ex eo probaretur legatum difficultas versabatur dumtaxat in responsione ad contraria,quæ iuxta meam sententiam bene tolluntur ex seqq.

Conclusio enim,quod Codicillus factus post testamẽtum, habeat dependentiam à testamento procedit, vbi testamentum præcessit,& est validum,& postea aliqua ratione infirmatur, secus si ab initio testamentum,vel non præcessit,vel est nullum,quia tunc Codicilli,etiam sine testamento sustinentur.Bart.in l.legata inutiliter.n.2.ff.de leg.1.sequitur Castr.in l.etsi perceperit. n.3. ff. de liber.& posthum.& in l.1.n.2.& ibi Alex.in 2.notab.in fin. nu.2. & Ias.n.1.C.de codicill.& per Alex.in l.quidam referunt in apost. ad Bart.ff.eod.tit. Dec.cons.361. sub n.2.vers. non obstat. Ruin. cons.18.n.4.lib.2.& cons.171. sub num.2.ver. Sed hoc non obstante, libr. 3. Pulchrè Berous consil. 2. num. 28. libr. 2. Bertazzol. consil. 65.num. 6. libr.1.in ciuil.Negusan.Iun. quæst. 40,num.6.cum seqq.

Et prædictis attentis declaratur dispositio tex.in supra allegata l.si quis.§.testamento facto.ff. de Iur.Codicil.ibi enim refertur casus,in quo testamentum ab initio erat validum, sed postea aliqua ratione infirmatur, quia decessit hæres ibi scriptus ante testatoré, & sic hæreditas non fuit adita ex testamento,& hoc casu Codicilli etiam infirmantur,& rationẽ ponit tex.in l.quidã referunt.ff.de Iur.codic.quia,scilicet hæres ad quem sermonẽ dirigit,relinquens legatũ in Codicillis,non est in rebus humanis,& ponderauit bene Bertaz.cons.65.a n.4.li.1.in ciuil.diuersum ideo erit, si ab initio testamentũ fuit nullũ ex defectu alicuius solemnitatis,quia cũ tũc hæredi ibi descripto,nõ censeantur directa verba,ex eo,quia testamenti nulli, nullus est effectus.l.non putauit.§.non quæuis.ff.de bon.poss.contr.tab.Rip.in l.4.§.condemnatũ.n.3.& 4.ff.de re iud. censentur consequenter directa verba hęredibus venien.ab intest.

Neque

Neque obstat, quod ulterius dictum fuit præd. cessare, ex quo testator videtur voluisse, quod legatum à se relictum solueretur ab hæredib. testamentarijs, non autem a venientib. ab intest. cũ confirmauerit testamentũ, quod alias se cõdidisse asseruit, quia quicquid sit de hac Bertaz. consideratione, quam late impugnauit Negusan. Iun. d. q. 40. a n. 26. ver. minus obstat. non potest procedere in casu nostro, vbi non constat de aliquo testamento valido, nec inualido, nam inter istos duos casus, quando apparet de testamento, & quando non apparet, maxima est differentia: quia quando apparet de testaméto, licet inualido, tunc ex eo bene percipitur mens testatoris, non quidem ad effectum, vt disposita in eo habeant locum, sed solum ad effectum inspiciendi illius voluntatem. Bart. in l. fideicommissa. §. 1. & ibi glos. in verb. quoties. ff. de leg. 3. Menoch. præsump. 15. n. 4. ver. declaratur tertio lib. 4. Negusan. d. quæst. 40. num. 27. & sic ex eo bene apparebit, quos hæredes in Codicillis voluit grauare, at quando non apparet de testamento, cum præsumptio iuris sit, quod inuitauerit in testamento etiam legitimos hæredes, cum censeatur se confirmare voluisse cum dispositione Iuris communis. Aretin. in l. ex facto, num. 15. vers. præterea non est verum. ff. de vulgar. & pupillar. & in cons. 146. circa finem. & late Mantic. de coniect. vltim. volunt. lib. 6. tit. 6. num. 14. cum seqq. Consequenter constat etiam de hęredibus, quos voluit grauare; non ideo non debetur legatum relictum in Codicillis, quando hæreditas non aditur ex testamento, quia testamentum rumpatur, sed quia non adest hæres grauatus, qui est mortuus.

Quę responsio, licet apud me verissima sit, tamen successit etiã alia scaturiens ex clausula omni meliori modo, quæ operatur, vt legitimi successores ab intestato videantur rogati soluere omnia legata. l. Codicillis. §. vlt. & ibi Bart. & Imol. ff. de legat. 2. & in l. 1. num. 2. ff. de Iur. Codicill. & ibi Bald. Alexand. consil. 161. num. 5. vers. Secundo potuit. lib. 2. Cur. Iun. consil. 266. n. 5. li. 3. Purpur. cons. 516. n. 12. lib. 2. Ceph. cons. 414. n. 26. li. 3. Menoch. præsum. 31. n. 9. lib. 4. de coniect. vltim. volunt. li. 3. tit. 14. n. 11. Negusan. Iun. d. q. 40. n. 37.

Nęc pariter vim fecit, quod de Codicillis esset rogatus Nota

tius pater: quia est aduertendum, quod ad euitandam pœnam l. Corneliæ de falsis, sufficit si Notarius, qui sibi, vel filio in potestate legatum adscripsit, examinet duos testes deponentes de veritate legati, iuxta Bald. cons. 92. lib. 5. & Salic. in l. si testator, n. 4. C. de his, qui sibi adscrib. Ad petendum verò legatum sufficit examen quinque, vel septem testium rogatorum: tunc enim etsi legatum non probetur per scripturam reprobatam; probatur tamẽ per testes, & hæc est cautela, quam ponunt Doctores, August. in addit. ad Ang. de malef. in verb. falsario, n. 55. Farin. q. 150. n. 216. Magon. dec. Floren. 55. n. 7. ver. nisi tot testes adessent, & ratio est, quia licet præsumptio legis sit, vt ij, qui sibi adscribunt, falso adscribant, non est tamen præsumptio iuris, & de iure, & idcirco admittit probationem in contrarium ex vulgatis. Examinatis igitur testibus, pronunciaui legatum deberi; & tanto magis, quia versabamur in testamento militis, qui sicut potest adscribere sibi legatum in testamento alterius absque pœna. l. penult. & ibi Bald. C. de his, qui se in testam. scrips. Rom. cons. 506. n. 2. Odd. de restit. in integ. q. 10. n. 45. ita & videbatur posse disponere, vt in eorum testamentis, etiam alij sibi adscribant, probata tamen per duos testes eorum voluntate, nam quomodocunque miles disposuerit rata est eius voluntas, vt latè dixi casu 44.

ARGVMENTVM.

An & quando pro lucratis in ludo detur actio.

S V M M A R I V M.

1. *Obligatio ex causa ludi executionem non meretur.*
2. *Pecunia ludo amissa, nedum soluenda non est, sed soluta repeti potest etiam intra 50. annos.*
3. *Amplia procedere etiam si is, qui vicit fuit inuitatus ad ludendum.*
4. *Limita quando fuit inuitatus nimis importunè.*

Pre-

5 *Prouocati ad ludendum licet possint in foro conscientiæ pecunias retinere, tamen restituere debent in foro fori.*
6 *Iuramentum promissorium soluēdi pecunias ludo amissas quid operetur, & an possit dispensari, & quomodo.*
7 *Obligans se ad solutionem vsurarum, & medio iuramento potest obtenta ab Episcopo relaxatione non soluere.*
8 *Iuramentum non firmat actus, qui propter fauorem publicum principaliter prohibentur.*
9 *Ludus in Iure est prohibitus propter fauorem publicum.*
10 *Ex ludo infinita propemodum mala eueniunt.*
11 *Contractus inualidus robur à Iuramento accipiēs non pōt amplius rescindi.*
12 *Contractus robur accipiens Iuramento, non infirmatur propter absolutionem obtentam Iuramenti.*
13 *Contractus inualidus tunc robur accipit à Iuramento quando non est prohibitus primo, & principaliter fauore publico.*
14 *Intellectus ad text. in cap. si diligenti de for. competen.*
15 *Miles non potest fori priuilegio renunciare cum Iuramento.*
16 *Miles ideo fori priuilegio renunciare non potest, quia versatur fauor publicus, vt milites signis non absint.*
17 *Fauor publicus Ecclesiæ versatur, ne Clerici à Iudicibus Laicis coerceātur.*
18 *Quæ tendunt primo, & principaliter contra fauorem publicum non tenent etiam si Iuramento robor entur.*
19 *Contractus minorum non seruatis solemnibus, licet sint nulli, vim tamen accipiunt à Iuramento, quia priuilegium minorum fuit inductum principaliter fauore priuato.*
20 *Alienatio fundi Dotalis fauore mulierum nullo firmatur Iuramento.*
21 *Miles licet non possit conueniri nisi in quantum facere potest, tamen huic beneficio potest renunciare, & renunciatio tenet.*
21 *Declara conclusionem procedere quoad bona, non autem quoad personam, in qua versatur fauor publicus.*
22 *Reipublicæ primario nihil interest minorem prædium sine solemnitatibus vendidisse.*
23 *Si minores possent quoquo modo alienare, inde orientur deceptiones, & confessiones Iuri publico aduersantes.*
24 *Miles si posset à quouis Iudice coerceri facile imperiū sui Ducis euaderet.*
25 *Lex quæ disponit de debito pecuniario respicit primario fauorem priuatum secundario publ.*
26 *Ex ludo oriuntur dissentiones, & rixæ.*
27 *Iuramentum potius est seruandum ratione Religionis.*
28 *Reipubl. interest, vt Iuramenta seruentur.*
29 *Interesse iuramenti licet respublica alio maiore in contrarium vigente non attendat tamen ratione minoris interesse debet attendere.*
30 *Iuramentum promittentis vsuras non dat robur contractui.*
31 *Probibitio vsurarum non est principaliter inducta fauore publico.*

32 *Qui contractus primario, & qui secundario fauore publico prohibeantur.*
33 *Iuramentum non est vinculum iniquitatis.*
34 *Quot sint species contractum, qui continent turpitudinem ex parte petentium eorum obseruantiam.*
35 *Machinatio, & dolus iure naturali, & diuino probibetur.*
36 *Turpius est non seruare ea, quæ de Iure diuino sunt quam quæ de Ciuili.*
37 *Vsuræ sunt prohibitæ iure diuino, & naturali.*
38 *Ludus iure diuino, vel naturali non improbatur.*
39 *Promissio iurata de soluendo quando continet quid Iuri naturali, vel diuino non repugnans parit actionem non obstan. Iure ciuili.*
40 *Ius Ciuile dat actionem repetendi amissum in ludo, & denegat actionem lucranti.*
41 *Iuramentum nutritiuum peccati nihil operatur.*
42 *Lucrans bona fide, & sine fraude in foro conscientiæ non tenetur restituere lucratũ in ludo.*
43 *Iure naturali conceditur dominium pecuniarum ludo creditarum.*
44 *Amittens in ludo tenetur soluere in foro conscientia amissum.*
45 *Iura Ciuilia quamuis derogent actionem, & concedant repetitionem tamen non reddunt inhabilẽ recipientem ad retinen., nec tollunt Iura naturalia, quæ dominij translationem in recipientem concedunt.*
46 *Legatarius recipiens legatum in testamento minus solemni sibi adscriptum illud licite retinere potest licet hæres non teneretur soluere.*
47 *Pœna sponsalibus adiecta licet minimè debeatur tamen si soluatur recipiens non tenetur ad restitutionem.*
48 *Iuramentum non continens turpitudinem, sed remouens tantummodo obstaculum Iuris Ciuilis debet firmum manere.*
48 *Ex Iuramento duplex oritur obligatio, altera ad fauorem hominis, altera à Deo.*
50 *Obligatio ex Iuramento ad fauorem hominis qualis sit.*
51 *Relaxatio Iuramenti facti ad fauorem hominis non potest fieri ab Episcopo.*
52 *Episcopus licet possit relaxare Iuramentum quoad Deum non potest lædere ius tertij.*
53 *Idem dicitur de Papa, nisi relaxet de plenitudine potestatis, & cum derogatione regulæ de Iure quæs. non tollen.*
54 *Seruandũ est quod promissum fuit per nomen Dei.*
55 *Intellectus ad textum in cap. si debitores de Iure iuran.*
56 *Vsuræ sunt omni Iure prohibitæ.*

CASVS

CASVS XXXXX

LVDO alearum amiserat Vexillifer vnius centuriȩ scuta quinquaginta quinq. & cum ea prõpta non haberet, apoca bino teste, & propria subscriptione munita intra mensem soluere etiam cum iuramento & obligatione Camerali promisit, verum elapso die solutioni adiecto, cum se minimè soluturum contenderet in iudicio vocatus dubitaui, An apoca exequutionem mereretur.

Et cum ex illius inspectione liqueret pecuniarum promissionem esse ex causa ludi alearum, videbatur indubiè respondendũ executionem non mereri per tex. clarum in auth. alearum vsus, C. de relig. & sumpt. glos. in cap. Clerici de vita, & honest. Cleric. quæ conclusio in tantum est vera, vt nedum pecunia ludo amissa soluenda non sit, sed soluta repeti possit, etiam intra quinquaginta annos per. tex. in altera auth. alearum vsus, & ita antiquioribus relatis firmarunt, Gutier. de iuram. confirmat. par. 1. c. 53. Facchin. controuers. iur. lib. 11. cap. 52. Thesaur. quæst. foren. 99. n. 1. lib. 4. Farin. quæst. 109. a num. 175. cum seqq. Rota dec. 47. apud Greg. XV. & in Cesenaten. pecuniaria 28. Iulij 1627. coram bon. mem. Manzanedo.

Et procedit etiam si is, qui vicit fuerit prouocatus, & incitatus ad ludendum, nisi tamen fuerit prouocatus nimis importunè vt post Imol. in l. si quis cũ sciret n. 5. ff. pro empt. Costam, Caprã, & alios, quos citat distinxit Farin. d. q. 109. n. 201. & seq. vbi etiam quod prouocati ad luden. licet in foro poli possent tuta conscientia pecunias pauperibus erogare, quàm amittenti restituere, secus in foro fori in quo semper erũt obligati amittẽti ad restitutionẽ. Nec est faciẽda vis in iuramẽto nam aut promittẽs adijt Epm ab eoque obtinuit absolutionẽ a iuramẽto, & tũc est tutus absq; alia so-

 lutione

lutione, aut vero huiusmodi absolutionem non obtinuit, & tunc momentanea solutione, ac repetitione soluti liberatur ita docuerunt Nauarr. in summ. in antiq.edit.cap. 19. n. 17.ad quintum, & in noua cap.20.num.17.ad 5. Cordub. in summa q.94.Henriq. lib. 7.de indulgen. cap. 35. n.6. Azebed.lib.8, recopilat.tit. 7.lib.8.n.7. Philiarch. de offic.Sacerd. tom.2.par.2.cap.2. num. 11.lib.5.Cap.lib.2.dec.Cap.121. num.12.Lopez.1.par. instruct. in 2.edict. cap.184.concl.4.& de contract. lib.2. cap.22. 2. par. conclusionis conclus. 1. Farinac.quæst.109.num.213. Gutier.de iuram.confirmat.par.1.cap.53.num.8.& 9.vbi etiam si adsit iuramentum se non repetiturum, quia tunc, vt inquit poterit obtenta prius iuramenti relaxatione solutum repetere.

Et sanè prædictorum opinio innititur optimo textui in Cap. debitores de iur. iuran. per quem constat obligantem se ad solutionem vsurarum etiam medio iuramento posse obtenta ab Episcop.iuramenti relaxatione,non soluere, & optima ratione, quia iuramentum actus non firmat, qui propter fauorem publicum principaliter prohibentur, vt probatur in cap. si diligenti de foro competen.cap.cum contingat de iur. iur. l. Iurisgentium, §. si paciscar. ff. de pact. Bart. in l. si quis pro eo n. 7. & 8. ff. de fideiuss. Ant.de Butr. in d.c.cum contingat n.8.in princ. & n. 16. & ibi Abb.n.22.vers.Octauus casus Couar. de pact.par.2. §.1.n. 1. & 5.Gutier.de iuram.confirmat.par.1.cap.58.n.15.Seraph.de priuileg.iuram.priuil.61.n.13.Sanchez.de matrim.lib.1. disput. 32.n.8.cum seqq.vbi plenè, at ludus in iure est prohibitus,& quidem fauore publico propter plura, & infinita propemodum mala,quæ inde veniunt, vt per tex.in l.fin. C. de Religios. & sumpt. funer.Alber.in l.1.§.item notandum,ff.de aleæ vsu,& aleat.Add. ad eum in d.l.1.§.fin.litt. A. Henric. Boich.in cap. Clericali il secondo num.2. vers.& hæc prohibitio de vit.& honest. Cleric. & ibi Abb.n.16. vers. ad vltimum Paris. de Put. in tract. de ludo, num.11.& seqq. & alij plures per Farinac. d.quæst.109.num.secundo cum seqq.

Prædictis tamen minimè refragantibus,censui apocam executionem mereri, & pecuniam creditam ludo amissam deberi; & mouebar,quia quando contractus licet sine iuramento inualidus

firmatur

firmatur iuramento,& ab eo robur accipit,tunc nō licet amplius contrauenire contractui,nec absolutio à iuramento,si petatur, & obtineatur operatur,vt contractus infirmetur, vt probant optime tex.in auth.Sacramenta puberum.C.si aduers.vend.& tex.in c. 2. 2.de pact. in 6. & ibi Dominic.n.3. Franch.n.4.Tiraq.in l.si vnquam.in ver. reuertatur.n.78.C.de reu.don. Sanchez de matrim. disput.32.lib.1.n.6.

Tunc autem contractus sine iuramento inualidus firmatur,& robur accipit a iuramento, quando, vel non est prohibitus Primo, & principaliter fauore publico,sed est prohibitus primo & principaliter fauore priuato, licet secundariò resultet fauor publicus, & ex illius obseruantia nō leditur,nec lędi potest ius tertij,qui cōtractui non consensit;exemp.desumitur ex c.si diligenti, de for. cōp. vbi deciditur irritum esse pactum iuratum,quo Clericus fori priuilegio renuncia : & ex gloss. in l.si quis in conscribendo,in verb. antiqui.ver.quartus.C.de pact.vbi quod miles renuntiare fori priuilegio non potest,etiam cum iuramento Cum.consl.169.in fi In istis enim ideo renunciatio etiam cum iuiamenro nihil operatur, quia versatur fauor publicus, vt Milites a signis non absint, nec possint ab alio Iudice coerceri,&mulctari,nec sic Respub.aliquid detrimēti capiat,& lædatur ius tertij,Principis scilicet, qui vtendū hominem accepit. Similiter versatur fauor publicus Ecclesiæ, vt Clerici, non coram laicis,sed coram Ecclesiast.Iudicibus coerceātur, & iudicium subeant ,ne alias aliquid contingat in prçiudiciū, aut vilipendium Ecclesiæ,quæ etiam repręsentatur ex persona illius Clerici,& sic cum primo & principaliter hæc renunciatio tēdat ad diminutionem eius,quod primo & principaliter fauore publico inductum est,& possit lędere ius tertij;merito non tenet etsi iuramento roboretur,vt quoad Clericos bene.Fel.in d.c.si.diligēti.de for.comp.Couar,in c.quamuis pactum in 2.p.relect.post n. 9.de pact.in 6.alijq.per Sanch.de matrim.d.disp.32.n.8. vers.prima regula.lib.1.& quoad Milites,latè Castanea in tract.de benef. deduct. ne egeat.q.8. a n. 57.cum plur.seqq. E contra,exemplum eorum,quæ sunt prohibita;Primo,& principaliter fauore priuato, secundario fauore publico,desumitur ex text. in auth.sacramenta pnberum. C. si aduer.vendit.& ex cap.2.de pact.in vbi cōtractus

mi-

minorum non seruatis solemnitatibus sunt nulli, & tamen robur accipiunt a iuramento, & ex cap. cum contingat de iur. iurand. & cap. 2. eod. tit. in 7. vbi alienatio fundi dotalis mulierum fauore nullo firmatur iuramento similiter licet miles habeat priuilegium. L. maritum. ff. solut. matr. vt scilicet conueniri non possit, nisi in quantum facere potest, deducto ne egeat, tamen huic beneficio potest cum iuramento renunciare, & renunciatio tenet, quoad bona, licet non quoad personam, in qua versatur fauor publicus Amescua in tract. de potest. in se ipsum q. 24. n. 17. Castanea d. q. 8. n. 54. & seq. & ista dicuntur prohiberi primo, & principaliter fauore priuato; Secundario verò fauore publico, quia licet Reipublicæ intersit, minores non lædi mulieres esse dotatas, & milites esse diuites, tamen quia vtilitas immediatè defertur priuato idcirco dicitur primo, & principaliter fauore priuato, nihil enim primario Reipub. interest, minorem, vel alium Ciuem fundum sine solemnitatibus emptum habere, quia fundus ille siue ad vnum, siue ad alium vadat, semper in eo ius publicum est illæsum interest tamen secundario, quia si minores possunt quoquomodo alienare possent facilè tunc oriri deceptiones, & confusiones, quæ aduersantur iuri publico, & sic ius publicum in hoc primario non læditur, sed euentualiter, quod non contingit in alijs exemplis supra relatis, quia si miles a quouis Iudice capi possit, vtique posset facillimè euadere Imperium Ducis, quando illius persona est necessaria. vel ad pugnandum, vel ad aliud, vt ad sensum patet: pariter si Clericus, quia dignitas Ecclesiastica ab eo represcntata læderetur etiam in alijs, vt optimè post alios explicat Sanchez vbi proximè: qui præterea nixus auctoritate Bart. & Alciat. in cap. cum contingat n. 29. de iur. iur. regulam tradit, vt in dubio quoties lex disponit de debito pecuniario principaliter fauorem priuatum respiciat secundario publicum.

In casu igitur nostro licet lex deneget actionem pro consequẽda pecunia ludo credita, sicut & denegat actionem in contractibus minorum sine solemnitatibus fauore publico non est tamen fauor publicus immediatus, quia Respub. ex illa pecuniæ solutione, non læditur, cum parum publico intersit vnum, vel alium pecunias illas habere, sed mediatus, & euentualis, quia nempe ex

ludo

ludo possunt oriri dissensiones, & rixæ: si ergo fauor publicus est mediatus ex supradictis robur accipit a iuramento, quod magis expedit seruari ratione religionis, quam non seruari ob publicũ intereſſe remotum, & quod potest esse, & non esse: est enim etiam principale,& primarium intereſſe Reipub. vt iuramenta seruentur,& ideò istud intereſſe,licet alio maiori intereſſe in contrarium vigente non attendatur, tamen nullà est ratio,quare non sit attendendum ratione minoris intereſſe, & hæc ratio benè desumitur ex Doctor.præalleg.& ex tex in c.2.de pact.in 6.

Non obstat si dicatur, quod in casu cap. debitores de iur. iur. iuramentum promittentis vsuras non confirmat contractum,nec illi robur dat,&nihilominus prohibitio vsurarum non est primo & principaliter fauore publico cũ nihil Reipub.intersit hunc, vel illum pecunias illas pro vsuris solutas habere, sed tantum secundario, vnde merito idem videatur dicendum in pecunia ludo amissa: quia pro responsione est sciendum: duas esse species contractuũ,qui primo,&principaliter prohibentur propter priuatam vtilitatem: Prima est eorum,qui nullam cõtinent turpitudinem ex parte illius,qui vult sibi contractum obseruari ex gr. in eo,qui emit a minore,vel muliere bona fide,& sine dolo non seruatis tamen solemnitatibus,& in istis contractibus sine dubio iuramentum validitatem operatur,vt probant tex.clari in cap.cum contingat de iur.iur.& in Auth.sacram.puberum,C.si aduers.vendit. Altera est eorum,qui continent turpitudinem ex parte illorum,qui petunt contractum obseruari ex gr.in ijs, qui dolo,vel fraude induxerunt contrahentem ad cõtrahendum, et tunc iuramentum contractum non confirmat,ea ratione,quia iuramentum non est vinculum iniquitatis cap. quanto de iur.iur.

Rursus,& ista species contractuum,qui continent turpitudinẽ ex parte eorum qui petunt obseruantiam cõtractus subdistinguitur: Nam aut turpitudo est de iure diuino, vel naturali, aut vero de iure ciuili,& humano tantum: si de iure diuino, vel naturali, & tunc iuramentum non confirmat contractum,si de iure ciuili iuramentum firmat contractum, ita Butr.in d. c. cum contingat n.4.ad med.Bald.in l.non dubium n.26.C.de legib. Couar. de pact. 2.par.§.3.n.2.Sanchez vbi supra n.13.exemplum,si quis inducat

ducat vi, qui metu ad contrahen: contractumq. iuramento firmandum turpitudo erit de iure naturali, & diuino, quæ prohibet dolum, & machinationem, si verò quis contrahat cum minore sine solemnitate bona tamen fide, inerit turpitudo de iure ciuili, quia tantum de iure ciuili hoc inductum est, atque ideò cum turpius sit non seruare iuramentum, quod est de iure diuino, meritò iuramentum firmabit contractum.

Ad propositum igitur ideo iuramentum non confirmat contractum promittentis vsuras licet prohibitio vsurarum non sit primo, & principaliter fauore publico, quia vsuræ sunt prohibitæ, & iure naturali, & diuino, Doct. in l. cunctos populos, C. de summ. Trinit. & fid. Cath. & in rubr. & cap. 1. de vsur. Bal. in rubr. C. de vsur. Grat. cons. 57. in princ. lib. 1. Alex. cons. 49. lib. 4. Seraph. de priuil. 116. n. 4. & sic in ijs versatur turpitudo primæ speciei, vt probatur in d. c. debitores de iur. iur. & ideò meritò iuxta prædicta nō cōfirmatur cōtractus vsurarius: at in pecunia ludo amissa nulla talis inest turpitudo, quia iure diuino vel naturali non improbatur, cum ludus non sit iure naturali prohibitus, vt benè probat Molin. de contract. dispu. 510. n. 2. vers. quoad secundum: & fuit sententia Diui Thomæ 2. 2. quæst. 168. art. 2. & seq. Io. Medic. de restit. quæst. 23. Sot. in 4. de iust. quæst. 5. art. 2. & licet iure ciuili denegetur actio pro pecunia ludo amissa, est tamen aduertendū, quod non ex ludo orta fuit obligatio, & actio, sed ex promissione iurata de soluendo, quæ de se cum non contineat, quid de iure naturali, aut diuino improbatum merito pariet actionem virtute iuramenti non obstante iure ciuili ex traditis per Butr. in d. cap. cum contingat n. 8. de iur. iur. Castren. in d. auth. Sacramenta puberum num. 8. & 9. Couarruu. de pact. par. secunda, §. 3. num. 2.

Neque aliquid officeret si replicaretur inesse hic turpitudinē ex parte petentis obseruantiam contractus, cum lex det actionē ad repetendum ei qui soluit denegetque actionem lucranti, & consequenter non possit transire dominium in recipientem, qui ideò erit in peccato retinendo rem alienam inuito Domino, & sic iuramentum vti nutritiuum peccati nihil operabitur, ideoq; in foro conscientiæ teneri lucrantem ad restitutionem pecuniarum

rum creditarum ludo iure humano prohibito lucrataram si soluantur tenuerunt, Sot. lib. 4. de iust. quæst. 5. art. 2. in fin. in 2. edit. Gutierez. de iuram par. 1. cap. 53. num. 1. in fin. Lopez lib. 2. de contract. cap. 22. D. Thom. & alij relati per Molin. de contract. disput. 513. num. 1.

Quia respondetur contrariam sententiam, vt imo in foro conscientiæ lucrans bona fide, & sine fraude non teneatur restituere veriorem, & communiorem esse, quam probarũt, Molin. de iust. & iur. tract. 2. disput. 513. per tot. & 515. §. quoad secundum, Henriq. lib. 7. de indulgent. cap. 35. num. 6. Bannes. 2. 2. quæst. 32. art. 6. Salon. 2. 2. quæst. 62. Alcozer. lib. de ludo cap. 30. Vega lib. 3. summæ cas. 288. & alij per eos, Neque obstat quod iure ciuili denegetur actio, & detur repetitio; quia iure naturali pecuniarum lucro creditarum conceditur dominium; imò tenetur promittens soluere in foro conscientiæ; vt latè probant præcit. præcipuè Molin. d. disput. 510 & 513. quamuis ergo iura ciuilia denegent actionem & concedat repetitionem, tamen non reddunt inhabilem recipientem ad retinendum, nec minus tollunt iura naturalia, quæ dominij translationem in recipientem concedunt, et videmus in simili, quod legatarius recipiens legatum sibi relictum in minus solemni testamento licitè illud retinet, licet hæres non teneretur soluere, Sot. lib. 4. de iust. quæst. 5. art. 3. Burgos. de Paz in l. Tauri par. 5. num. 1482. & in simili de pœna sponsalibus adiecta, quæ licet minimè debeatur, & nulla sit non propterea si soluatur tenetur recipiens restituere, vt latè Sanch. lib. 1. de sponſ. disp. 31. Atque hinc patet quod cum nulla ex parte recipientis insit turpitudo, & iuramentum remoueat solum obstaculum iuris ciuilis meritò non erit nutritiuum peccati, & suum operabitur effectum, vt in terminis tenuerunt Molin. tõ. 2. de iust. & iur. tract. 2. disput. 515. & Sanch. de matrim. lib. 1. de sponsal. disput. 32. a n. 24.

Vnde ex prædictis benè tolluntur contraria; quia primum, quod detur repetitio de iure ciuili admittitur, sed talis repetitio inhibetur virtute iuramenti ex pręalleg.

Et ad sententiam eorum, qui dixerũt obtenta absolutione a iuramento posse amittentem denegare solutionem.

Re-

Respondetur, quod ex prædictis apparet falsa nam absolutio a iuramento, tunc dumtaxat operatur; quod vnus ex contrahentibus non sit obligatus ad obseruantiam promissorum, quando contractus robur non accipit a iuramento tunc relaxatio iuramẽti non operatur liberationem, Gemin. in d. cap. 2. num. 3. de pact. in 6. Franch. ibidem num. 4. Ias. in d. auth. Sacramenta puberum num. 41. Couar. de pact. §. 3. num. 2. versic. infertur par. 2. Gomez. tom. 2. var. resolut. cap. 14. num. 21. Gutier. in d. auth. Sacramenta puberum num. 20. cum seqq. Gabr. consil. 127. num. 33. lib. 1. Becc. consil. 63. per tot. lib. 1. Menoch. consil. 24. ex num. 11. lib. 1. Pedroch. consil. 35. ex num. 87. cum seqq. cum ergo in casu nostro promissio pecuniarum ludo amissarum robur accipiat a iuramento consequenter nihil operatur relaxatio iuramenti. Ratio autem quare relaxatio iuramenti nihil operatur contra tertium, quando contractus firmatur, & est validus: operetur autem vbi contractus a iuramento robur non accipit est quia ex iuramento duplex oritur obligatio, altera ad fauorem hominis altera Deo, ad fauorem hominis si contractus est talis, qui iuramento robur accipiat iuxta superius notata, & tunc nihil, quoad hominem operatur relaxatio, quia dispensari non potest ab Episcopo, quia Episcopus licet, vti minister Dei possit relaxare iuramentum quoad Deum non potest tamen lædere ius tertij; Nec minus Papa nisi de plenitudine potestatis, & cũ derogatione regulæ de iure quæsito non tollen. si vero contractus non firmatur iuramento, tunc quia respectu hominis nulla oritur a iuramento vis restat solum obligatio versus Deum, qui in testem illius promissionis fuit inuocatus, cui ideò cum seruandum sit, quod per nomen eius promissum est, peti ideo debet absolutio ab eo, quam impertitur mediantibus suis ministris, vt probant tex. in cap. verum et: in cap. si vero de iur. iur. & ibi Butr. n. 5. Imol. num. 6. Rolan. consil. 2. n. 87. lib. 1. Gutier. de iuram. confirmat, par. 1. cap. 57. n. 20. Sanchez d. disput. 32. num. 1.

Ad tex. in c. si debitores de iure iuran. & ad rationẽ, quod prohibitio ludi sit publicę vtilitatis fuit responsũ nempè quod tex. prædictus loquitur de vsuris, quæ sunt omni iure prohibitæ, cum ludus sit prohibitus dumtaxat iure humano, quod tollitur ex virtute iu-

te iuramenti: fauor vero publicus circa ludum non est primarius, & certus, sed secundarius, & euentualis, quem ideò non eneruare vires Iuramenti ex supra adductis apparet.

Non obstat demum quod communis opinio sit in cōtrarium quia vt ait Menoch. præsumpt. 7. num. 59. lib. 2. non dicitur communis opinio quæ plures sectatores habet nulla disputatione præmissa, sed perfunctoriè, & vt aiunt per transennam eam sequentem, quare optimè dicit Nauarr. in summa cap. 27. num. 289. eam existimari approbatam opinionem, quæ discutitur ex professo a sex Doctoribus, quam quæ a quinquaginta sequitur solum priorum auctoritate ductis, & etiam optimè Lup. in cap. per uestras de donat. inter Vir. & Vxor. notab. 3. §. 21. num. 12. dum dicit non esse credendum Doctoribus quantacumque doctrina polleant, dum carent fundamento.

ARGVMENTVM.

Milites qui se deligi à Centurione passi sunt, & receperunt pecuniam vulgò imprestantiam, si non adhuc descripti sint in Matricula à Collaterali, an possint pœnitere, & militiæ se subtrahere, & quæ solemnitates in creando Milite, antiquitus, quæue hodierno tempore adhibeantur, fusè recensetur.

SVMMARIVM.

1 *Militiæ nomen dare volentes, quibusdam expletis solemnibus militari dignitate decorabantur.*
2 *Militia est dignitas.*
3 *Recensentur requisita quibus antiquitus milites sumebantur.*
4 *Milites non sunt qui nondum in numeros sunt relati, licet lecti sint Tirones, & iter faciant publicis expensis.*
5 *Milites ex sola descriptione in notula Centurionum, in numeris non dicuntur relati.*
6 *Notula, qua vtuntur Collaterales in publicis lustrationibus, dicitur breuiarium, & matricula militum, vulgò Ruolo.*
7 *Rodulus probat quem esse militem, nedum in iudicijs, sed etiam extra.*
8 *Non relatus in numeris, militaribus priuilegijs non gaudet, nec munia militum subire cogitur.*
9 *Contractus quem non adstringit, quando suam perfectionem non habet.*
10 *Tiro dicitur, qui non est descriptus in notula.*
11 *Tiro non est miles, nec gaudet priuilegijs militaribus, si adhuc arbitrio deligentis reijci potest.*
12 *Contractus debet esse aqualis inter contrahentes, nec debet claudicare.*
13 *Miles qui non est nec gaudet priuilegijs, nec munera militum subit.*
14 *Miles qui ad libitum dimitti potest, potest & ad libitum abire.*
15 *Monachus admissus ad annum probationis vsque quo professionem non emittat potest ad sui libitum à Religione recedere.*
16 *Militia est contractus inter militem, & Principem.*
17 *Contractus regulariter solo consensu perficitur, nec admittit pœnitentiam, Limita in num. seq.*
19 *Matrimonij causa efficiens est consensus, & tamen vltra consensum alia requiruntur, sine quibus matrimonium non est perfectum.*

20 *Mo-*

20 *Monachus vt dici possit, non solum annum probationis debet explere, sed etiam alia multa.*

21 *Militia contractus, vt perfectionem haberet, antiquitus requirebat Tirocinium, Exercitium, Cingulum, Sacramentum, & Descriptionem.*

22 *Hisce solemnibus non admissus, militia munera subire recusans, non committit delictum.*

23 *Contractus quando est perfectus quilibet ex contrahentibus, legibus illius submittitur.*

24 *Contractus ab initio sunt voluntatis, ex post facto necessitatis.*

25 *Militia contractus continet, vt Miles Duci suo obstringatur, omnia se strenuè facturum, quæ ille præceperit.*

26 *Item à bello, Castrisque non discedere, nisi de licentia.*

27 *Item tenetur ad delectum respondere, à commeatu se non subtrahere, & militiam non deserere*

28 *Contractus militiæ hodiernis temporibus solo consensu perficitur, nempè illius, qui à Principe habet ius deligendi, & illius, qui se in militem delegi patitur.*

29 *Intellectus ad l. ex eo tempore, ff. de milit. testamento.*

30 *Descriptionis solùs defectus non facit, quem non reputari militem.*

31 *Declaratur textus in l. 1. §. fin. ff. de bonor. poss.*

32 *Miles non desinit esse miles si trasferatur de vno ad alium numerum, etiam si adhuc in num. in quo debet transferri non sit descriptus.*

33 *Matricula, seù Rodulus habebit se potiùs ad vsum probationis, quam ad essentiam contractus militaris.*

CASVS LI.

ROMANO florente Imperio non passim, neque pro cuiusque libidine, sed solemnibus quibusdam expletis militiæ dare nomen volentes militari dignitate decorabantur, dignitas enim nuncupatur militia à glos. in authen. Iusiuran. quod præstat. ab his. §. 1. in verb. Cinguli.

In primis enim offerebant se ijs, qui diligendi Ius habebant, de qua oblatione habemus tex. in l. 1. C. qui mi-

litar, non poss. ibi offerre vos ijs qui probandi militem ius habent; assumebantur deindè in Tirocinium de quo habemus specialem titulum, C. de Tiron. lib. 12. postquam autem erant ad Tirociniũ assumpti exercebãtur in scholis, & scholarum huiusmodi, earũq. numeri habemus tex. in l. fin. C. locat. exacto indè Tirocinij tempore si militiæ idonei reperiebãtur admittebantur ad Cingulum militare, de quo est mentio in l. 3. C. de fabricens. lib. 9. & Cingulum istud militare, aut erant stigmata, idest vt vult Veget. lib. 2. de re Milit. cap. 5. puncti cuti militis inusti ac picti, aut iux. glos. in Auth. Iusiuran. quod præst. ab his, §. 1. in verb. Cinguli, erat signum arbitrali forma explicitum dignitatis acceptæ. Postremò exacto prius Iuramento militari, cuius varias formulas refert Cotor. de Iur. Milit. cap. 6. lib. 1. describebantur in militum numeris & matricula, & tunc, & non anteà reputabantur milites l. ex eo tempore, ff. de Milit. testam. Cotor. eod. cap 2. 3. 4. & 5. Petrin. Bell. de re Milit. par. 1. tit. 6.

Cum ideò prædicta seruata non essent in duobus Picenis, qui recepto à Centurione ab Excellentiss. Generali deligẽdi militem munus habente solito Impræstantiæ, vt vocant, stipendio, se in notula militum delectorum describi voluerunt, & nihilominùs commeatui vulgò, marciata, se subtraxerunt; videbatur prima fronte dicendum licitè commeatui se subtraxisse, nec vllum commisisse facinus, quod aliqua esset coercendum pœna.

Milites etenim non erant, dum in numeris non erant adhuc 4 relati, dicta l. ex eo tempore, ff. de militar. testam. vbi proindè qui nondum in numeris sunt, licèt lecti Tirones sint, & publicis expensis iter faciant, nondùm tamen milites sunt: nec in nume-5 ris relati dici poterant ex sola illa descriptione in Centurionis Notula, siuè Breuiario; quandoquidem vt consuetudine notum 6 est, non illa, sed potiùs illa quæ fit à Collaterali in publicis lustrationibus dicitur Breuiarium, & Matricula militum, vulgò Ruolo, & huic Rodolo, seù Rolo pręstatur fides, l. si duas, § fin. ff. de excusat. tutor itaut inspectio illius nedum Iudici militari, sed cuicumque probet aliquem militem esse, Cotor. de iur. milit. c. 7. in fin. vbi etiam habes alios modos probandi aliquem militiæ adscriptum, refert & sequitur Rouit. in pragmat. de Militib. 16. 8 num. 56. Si ergo milites non erant, nec gaudebant priuilegijs militaribus, vt probat tex. in d. l. ex eo tempore, ergo nec munia mili-

9 militum subire cogebantur.legibus enim contractus non astringimur, quando contractus suam perfectionem non habet, l. si Dominus, ff. de præscript.verb. Bald.in l.multum.C.si quis alter. vel sibi, Alex. cons. 28. nu. 3. lib. 1. Dec. cons. 11.nu.1. Tiraquel. de retract. conuent. ad fin. tit. nu. 24. Surd. cons. 202.nu. 5.lib. 2. porrò hic contractus suam perfectionem non habebat, quia dum
10 prænarrata non interuenerant, & consensus, & descriptio in notula Centurionis non faciebant illos milites, poterant ad summũ dici Tirones ex præalleg. Tiro autẽ, vt docet militiæ Magister
11 Vegetius lib. 1. cap. 8. de re milit. non solum miles non est,& priuilegijs militaribus non gaudet, sed adhuc arbitrio deligẽtis reij-
12 ci potest; ergò ne contractus sit inter partes contrahentes inæqualis, & claudicet cõtra dispositionem l. Iulianus, §. si quis, ff. de act. empt. cum alijs per Menoch. cons. 122. nu. 39. si non est
13 miles nec gaudet priuilegijs, æquum, nec erit, vt subeat onera,
14 & si ad libitum dimitti potest, poterit,& ad libitum abire, quæ
15 omnia optimè corroborantur exemplo Monachi admissi ad annum probationis, cui vsquequo professionem non emittat, licet habitum assumat,cæteraq. munia Monachi exerceat, attamen ad sui libitum semper, & quandocunque licebit à Religione recedere.

Neque obstare videtur si dicatur, quod militia sit contractus
16 inter Principem, & milites, vt latè probaui Cas. I. & quod con-
17 tractus regulariter solo consensu robur assumant, & consequenter isti, qui se in milites assumi consenserunt non possint ampliùs
18 pœnitere: quia Respondetur, quod non semper solus consensus dat contractui suam perfectionem, quia perfectus non est solo consensu, si quandoq. vltrà consensum aliquid prætereà à lege desideratur,& id minimè intercessit, l. cum hic, §. si Prætor, ff. de transact. l. traditionibus, C. de pact. cap. quæ contra, de reg. Iur. in 6. Tiraq. de retract. conuent. §. 4. gloss. 6. num. 31. Eucrard. in
19 topic. legal. loc. 53. sic videmus in matrimonio in quo licet illius causa efficiens sit consensus, vt latè Sanch. de matrim. disput. 25. lib. 3. nihilominus ad eius perfectionem, & validitatem plura ex forma sacrorum Canonum, & sacr. Concilij Tridentini exiguntur, sine quibus robur non obtinet, vt ex eod. Sanch. idem
20 & experimur in Monacho, nam vltrà consensum, qui & certa forma ab eo præstatur; etiam annus probationis, ac alia multa

intercedere debent, de quibus Rodriq. qq. Regul. tom. 3. q. 15. art. vlt. Sanch. ad præcept. Decalog. lib. 8. cap. 10. nu. 1. Ad rem igitur nostram cum vltrà consensum multà alia ad militiæ contractus

21 perfectionem iura requirant, nimirum Tirocinium, Exercitium, Cingulum, Sacramentum, Descriptionem, vt superiùs relatum est, & hic minimè interuenerint, meritò contractus iste perfectus dici non poterat, & ideò Piceni si commeatui se subtraxerunt, ac alia

22 munera militaria subire recusarunt nullum commisisse delictũ dicendum videbatur, prout in similibus terminis determinarunt in puncto Giurb. consil. 59. num. 65. iuncto num. 71. & 77. Eugen. consil. 23. num. 24. cum seqq. lib. 1. Farinac. consi. 4. nu. 9. lib. 1.

Prædictis tamen non attentis contrarium de iure verius esse censui, videlicet homines prædictos sic à Centurione delectos, & qui consensum delectioni præstiterunt, & Impræstantiam receperunt, licet nondum in numeris à Collaterali relati essent, non potuisse sese commeatui subtrahere, & se subtrahendo crimen

23 commisisse capitaliter coerceri: & motus sum; quia contractu perfecto, quilibet ex contrahentibus legibus illius submittitur;

24 cum omnes contractus ab initio sint voluntatis, ex postfacto necessitatis, l. sicut ab initio C. de act. & oblig. l. in commodato, §. sicut, ff. cõmod. l. de contractu, C. de rescind. vend. l. quamuis, C. de transact. Tiraq. in l. si vnquam, in verb. libertis, num. 15. C. de reuoc. donat. Gutier. pract. qq. q. 43. num. 13. lib. 3.

Inter leges autem contractus militiæ, illa est præcipua vt mi-

25 lites Duci suo obstringantur omnia se strenuè facturos, quæ ille

26 præceperit, & à Bello Castrisq. non discedere, nisi de licentia, vt cõstat ex ijs, quę referunt Liuius in 2. & 5. Decad. lib. 5. & Decad. 1. lib. 7. Tholos. in Syntagm. par. 2. lib. 19. cap. 4. num. 2. alijq. à me

27 congestis Cas. I. num. 32. & ad delectum respondere, & commeatui se non subtrahere, aut alias militiam deserere capitali pœna imminẽte, l. qui cum vno, §. qui post, ff. de re milit. Tholos. Syntag. d. lib. 19. cap. 3. num. 5. Cabal. resolut. crimin. cas. 294. num. 88. Decian. tract. crim. lib. 7. cap. 15. num. 7. Panciról. cons. 106. n. 24. Giurb. cons. 59. num. 65.

Contractum autem fuisse perfectum indè patet, quia intercessit hinc indè mutuus in idem consensus; Centurionis scilicet, qui à Principe ius deligendi habet, & militis, qui se in talem

assu-

assumi,& deligi passus est,§.1.Inst.de verb.obl.l.1.ff.de pact.Mol. de contract. tract.2.disput.252.cum seqq.Lopez eod. tract.cap.1.

Neque negotium faciebant in contrariũ adducta; & in primis non obstat, quod qui nondum in numeris relati sunt, licet lecti Tirones sint, milites non sint,ad tex. in d.l. ex eo tempore,ff. de milit. testam. quandoquidem hoc ibi in textu non dicitur, quasi essentia, & substantiatio, seù perfectio contractus militiæ consisteret in illa descriptione, nam & alibi habemus, quod quis est miles, licet in numeris non sit, l. 1.§. fin.ff. de bonor.poss.ex testament.milit. Sed ideò tex. præsupponit necessariam descriptionem, quia militi plura erant adimplenda, de quibus initio dictum est, antequam pronunciari potuisset miles, probatio verò quod ea omnia essent adimpleta resultabat ex descriptione, quod
30 si illa omnia essent iam adimpleta, solus defectus descriptionis non obesset, nec efficeret quin verè reputaretur miles, quod est
31 manifestum ex d.l.1.§. fin. ibi enim quia miles omnia expleue-
32 rat, & erat verè miles licet deletus esset ex vno numero, quia tamen in aliũm numerum transferendus erat,adhuc erat miles, quamuis in isto alio numero adhuc descriptus non esset: Non enim erat in primo numero, quia iam erat deletus, non etiam in secundo vbi transferendus erat, quia nondum erat descriptus & translatus, ergo dum textus dicit, quod adhuc est miles, necessariò includit quod non descriptio sed alia faciebant illum
33 militem; habebit se igitur Matricula, seù Breuiarium vulgò Rolo, potiùs ad vsum probationis, quam ad essentiam, & probationem contractuum,sicut videmus in Instrumentis,quibus non ad essentiam,sed ad contractuum probationem vtimur, cap.1. de censib. in 6. Bald. in l.1. num.18. C. de Iur.hast. Fiscal. lib.10. Surd. cons. 144. num.25.& decis. 246. num.9.& facit generalis regula, quæ de Matricula traditur, vt licet illa probet affirmatiuam quoad descriptos,nimirum omnes ibi descriptos esse de ea professione,de qua loquitur matricula, non autem probet negatiuam,vt videlicet si in matricula descripti non sint, ergo & de ea professione non sint,Sess.decis. 143. in princ.n.1.& seqq. & dixi Cas.XLVI. n.33.cũ seq. & in puncto Matriculæ, seù Rodoli mlitũ, quod se habeant ad probationem nõ ad essentiam, & quod probent affirmatiuam non tamen negatiuam sentit Odd.de compend.par.5.q.3.præmiss.3.conclus.5.vers.aut non concurrunt.

Et

Et quod verè talis descriptio non requiratur ad essentiam, &
36 perfectionem contractus confirmabam ego, ex clara dispositione Priuilegiorum Militiarum S. D. N. Papæ. Priuilegio enim
37 primo cauetur tam milites descriptos, quam & describendos debere priuilegijs militaribus frui; & sic patet quod etiam moderno Iure Pontificio descriptio ad essentiam militis non est necessaria, cum etiam milites non descripti priuilegijs fruantur; quod tamen æquum non esset nisi verè milites essent, l. cum Fisco, ff. ad Sillan. l 1. § fin. ff. de aq. pluu. arcen.

Non obstabat pariter, quod non adessent ea, quæ Romano
38 florente Imperio constat vsui fuisse ad assumptionem militis;
39 quia hodierna consuetudine antiquæ illæ solemnitates sunt sublatæ, & assumptio in militiam pendet à pura voluntate Centurionis deligentis, & personæ deligi volentis, Castill. decis. 105. num.20.

Ex quibus patet nos versari in contractu perfecto, & propterea non applicari casui nostro regulam legis, cum hic S. Prætor. ff. de transact. & exempla quæ de Matrimonio, & Monacho relata sunt; quippè in illis vltrà consensum aliquid præterea desiderabatur ad contractus perfectionem, quod non desideratur hic.

Atque hinc patet indistinctè nimis loquutos Giurbam, Farin.
40 & Eugen. locis citatis, dum firmarunt descriptionem esse ità de essentia, vt aliàs nec quoad incommoda, nec quoad commoda quis reputandus sit miles; quia rectiùs, vt rationibus relatis credo, sentijt Odd. loco à me proximè allegato, quem etiam sequutus sum in similibus terminis, Cas. XLVII.

Præmissis omnibus pro veris admissis adhùc ad totalem casus huiusce decisionem remanebat difficultas: Dicebatur enim nullibi apparere homines prædictos consensum, & nomen militiæ dedisse: non quidē ex Matricula Collateralis, quæ vt dicitur facit probationem probatam, & veritatem apparentem, quia in
41 ea descripti non erant; non etiam ex depositione Centurionis, & eius Cancellarij, quia cum sint interessati, cum agatur de facto eorum, ex quo decus, & dedecus reportare possunt, nihil probare dicebantur, iuxta l. nullus, ff. de testib. & in l. omnibus, & vtrobique, communiter Doctores, C. eod. cap. insuper in vltimis verbis, extr. eod. tit. Roland. cons. 98. n. 1. lib. 4. Natt. cons. 43. n. 4.

Ve-

42 Verumtamen sicut negari non potest quin ista Centurionis, & Cancellarij depositio, delectos de præstito delectioni consensu non conuincat; ità etiam nec negari poterit facere magnum probationis gradum: Dixi non conuincere, sed facere magnum probationis gradum, quia licet regulariter duo testes ad conuin-
43 cendum sufficiant, ex vulgat. tamen regula procedit vbi testes sunt integræ fidei; hic autem dici nequeunt integræ fidei, quia licet contractus verè non sit inter ipsum Centurionem, & delectum in militem, sed inter Principem, & militem, & sic non sit verum, quod agatur de interesse Centurionis; tamen est etiam verùm, quod ista attestatio aliquantisper eius commodum respiciat, quia ipse est qui delegit, & erogat pecuniam, vulgò, Imprestanza; ex quo sequitur quod ratione commodi saltem secundariò eius fides aliquantisper diminuatur, vt docent Abb. in cap. insuper, num. 2. vers. & licet sit dubium, extr. de testib. Rimin. cons. 409. num. 28. & seq. vol. 4. Farinac. quæst. 60. num. 9.

Concludebam ideò ex prædictis Picenos istos in contrarium posse ordinaria pœna ex sola supradicta depositione condemnari: quod si agatur de præsentibus crederem, vel torturæ, vel extraordinariæ pœnæ locum esse, iuxta probationum contingentiam, illud dumtaxat asserendo, quod nequaquam ad conuincendum, vt sit locus pœnæ ordinariæ Centurionis, eiusq. Cancellarij attestationes sufficiant.

F I N I S.

INDEX RERVM ET MATERIARVM,

quæ in hoc operæ continentur.

Primus numerus denotat Casus, Secundus Numeros.

A

INDEX.

Arbitrium

E

INDEX

INDEX

Con-

D

commit.

INDEX

B

C

INDEX

E

Exemplum

INDEX

F

INDEX

in

G

H

Hypothe.

I

INDEX

Iudex

Lacede-

INDEX

L

Magister

M

Milites

Mili-

Milites

INDEX

Milites

INDEX

c Milites

INDEX

N

O

P

Pater

INDEX

Priui-

Q

R

S

Senior

T

INDEX

T

INDEX

T

V

Verba

INDEX

FINIS.

APPENDIX,
SIVE ANNOTATIO
AD PRIVILEGIA
MILITVM MILITIARVM STATVS ECCLESIASTICI.
PROEMIVM.

HONOS alit artes omnesque incendimur ad studia præcio vtilitatis, ac gloriæ Cic. Tuscul.qq. lib 1. Qua propter sicut prudétissime Romani, qui ad cacumen gloriæ in bellis peruenere, plurima, ac amplissima militibus cõcesserunt Priuilegia: ita & prudentissimè S.D. N. Vrbanus Octauus Pont. Max. Alijque Romani Pontifices militibus Status Ecclesiastici honores,& priuilegia tribuerũt. Expedit enim milites habere, vt ijs non solum defensiuo bello prohibeamur iniurijs, sed etiam vindicatiuo illatas vlciscamur: iusta enim bella Deo auctore gesta sunt, vt Numerorum 5. Hostes vos sentiant Medianitæ, & percutite eos Deuter.20. & Sauli præceptum à Deo est 1.Reg.15. vade interfice peccatores Amalec, & pugnabis contra eos vsque ad internecionem: immo Scriptura Deum ipsum pugnare asserit Exod.17. Deut. 1.& 2. Deus ait, qui ductor est vester pro vobis ipse pugnabit. & 2. Paralip. 20. non est vestra pugna, sed Dei,& bella esse quandoque iustissima euincunt stupenda miracula, quibus non nunquam Deus præliantium conatus adiuuat, quæ videri possunt apud Baium in Theatr.theolog.lib.3.cap.7.

Quia autem circà prædictà Pontificia Priuilegia variæ in dies oriuntur dubitationes, non ab re factum existimaui, si ea quæ super ijs annotaui, breuiter hic insererem, vt si quid boni est publicæ pateat vtilitati.

PRIVILEG. I.

EXimuntur Milites à muneribus: vndè primo nota, quod munerum alia sunt personalia, alia realia, & alia mixta, de quibus latè Antib. de muner. 2. p. princ. de mod. muner. nu. 1. cum seqq.

An autem, & quomodo, & à quibus muneribus exempti sint milites de Iure communi, vide apud Cotor. de Iure milit. lib. 2. c. 23. Thomat. de Collect. fol. 266. & seq. Castill. decis. 105. p. 1. Mastrill. decis. 256. par. 2. qui alios allegant.

Munera autem quibus eximuntur Milites Militiarum Status Ecclesiastici, recensentur specialiter in 1. 2. & 3. Priuilegijs: Quorum occasione quæritur, si contingat Casus, quo Vniuersitas, seù Princeps constituant certas personas ad exequenda ea, à quibus nominatim milites eximuntur in dictis Priuilegijs, eisq; assignent certa stipendia exigenda ex collecta imposita singulis personis, an milites debeant contribuere pro dicta Collecta? & negatiuè concludunt Bart. in l. 1. nu. 30. vers. quæro ergo vtrū, C. de muner. & in quo loc. lib. 10. Rip. in l. 4. in princ. nu. 3. ff. de re Iud. Bero. cons. 150. nu. 50. vol. 3. Surd. decis. 275. in princ. & ratio est, quia debet inspici causa Collectæ, & qui liber est à causa liber est etiam ab effectu, Aretin. in l. ex toto, ff. de legat. 1. & ibi etiam Soccin. Bald. cons. 112. in 3. dub. lib. 1. Natt. cons. 157. nu. 5. & 6.

Exemplum poni potest in custodia carceratorum, à qua milites sunt immunes ex 1. Priuilegio, si imponatur Collecta ad eorum custodiam, milites ad eam minimè contribuere teneri debent, & generaliter procedit in omni alia custodia ad quam regulariter non tenentur, Bart. in l. vnic. C. de aur. coron. lib. 10. Castrens. cons. 317. circà finem vol. 2.

Fallit tamen in custodia, seù alio munere imposito ob publicam necessitatem, vel vtilitatem; nam tunc sicut milites non eximuntur à munere, nec etiam à Collecta, exemplum sit in Collecta imposita pro custodia de tempore timoris pestilentiæ; & in Collecta imposita pro custodienda Annona de tempore penuriæ. Rip. de remed. ad conseru. vbert. n. 227. Surd. cons. 275. n. 8.

Eodem

Eodem Priuilegio I. in verbo, *dal resarcimento di strade, &c.* Notà quod hic magis gratiosè erga milites se habet S. D. N. quam Iura cõmunia: eximit enim eos *dal resarcimento di strade, e ponti, &c.* à quibus tamen de Iure communi exempti non sunt, l. viæ, ff. de veteran. vbi Iulio Sosiano veterano rescriptum est viæ sternendæ immunitatẽ non habere, l. ad instructiones, C. de sacros. Eccles. vbi ab instructionibus itinerum, ac pontium cum inter sordida munera numerari nequeant milites non eximuntur.

Priuilegio III. *tutti i pesi reali, & misti, ordinarij, & straordinarij.* Hoc Priuilegium est magis amplum, quàm illud quod conceditur verè militibus, ac etiam illis, qui custodiæ Principis addicti sunt, solum enim à personalibus muneribus, & mixtis non autem realibus exempti sunt, l. sunt munera ff. de vacat. muner. l. fin. § huiusmodi, & §. fin. ff. de muner. & honor. Castill. d. decis. 105. nu. 49. & seqq.

Num sint exempti à Vectigalibus pro rebus, quas deferunt itinerando negatiuè per text. l. 3. de vectigal. & commiss. l. ex præstatione, C. eodem, Rouit. ad pragm. Regn. tit. de milit. pragm. 1. nu. 8.

Num sint exempti à Collectis, quæ imponuntur pro salario Medici, & Ludi Magistri, ac aliorũ huiusmodi? negatiuè, vt optimè negocio discusso examinauit Dominus Franciscus Corona, cui, & ego me subscripsi, & hic registrare operæ pretium duxi: & illius tenor sequens est.

IN Terra Cęsarum, quæ de præsenti anno regitur sub placidissimo gubernio Illustrissimi D. mei Bonuisij Cameræ Apostolicæ Clerici, grauis orta est controuersia super exemptione militum ibidem in proprijs domibus commorantium absolutè prætendentium non teneri ad aliquam contributionẽ Collectæ pro salario Medici, & Scholarum Magistri exigi solitæ. Exclamante autem Communitate, & suggerente Medici conductionem indè retardari non sine graui periculo; versa vice vrgentibus Excellentissimi Vrbis Præfecti Status Ecclesiastici Ducis Generalis, qui ad instantiam militum, efficacius rescripsit pro obseruantia Priuilegiorum; & cauendum proposuit ne illa lędantur, neue indebitè fiant exactiones sicuti pro suo munere curare tenetur ad not. in c. 1. & c. solemus, ff. de offic. Ord. vt per Ferret. de Gabell. num. 535. Decreui pro viribus resolutionẽ præsentis articuli indagare, ac indè firmiori Iudicio Domini mei subijcere, vt pro sua doctrina, ac diuturna in istis militaribus con-

trouersijs exercitatione veritatem indicare complaceat, etsi opus erit eidem Principi Iustitiæ amantissimo de sua probitate, ac virtute satis certo benignè referat.

Videbatur igitur dicendum exemptionem militum competere, eisque in præsenti Casu suffragari; licet enim de Iure communi isti milites cohortales, qui in proprijs domibus commorantur suaq. negocia peragunt non efficiantur immunes; sed contributionem talearum, & Collectarum, sicut cœteri Ciues subire teneantur ex not. in l.2.C.de vectigal,&l.1.C.negoc.ne milit.& latè tradunt Bertacch. de gabell.nu.188.& 510.Ferret.eodē tract.n.187.& seqq.Thomat. de collect.vers.nescienter.nu.20.& seqq.Gregor. Tholos.syntag.Iur. fol.19.c.16.n.4.Lauden.de milit.q.16.Claud.Coth.de Iur.& priuil. milit.cap.4.& alij relati per Castill.decis.105. nu.47.Lancell.Gall. cons.25.nu.5.& cons.117.nu.28. Quinimò etiam ij, qui in Castris degunt; aut custodiæ Principis, vel Arcis, aut alteri militari exercitationi diù, noctuq. sunt addicti solum à personalibus muneribus, & à mixtis sint exempti, non autem à patrimonialibus ordinarijs, vt probant text. in l.sunt munera. ff. de vacat. muner. l. fin. §.fin. ff.de muner. & honor. & alij per Castill.d.decis.105. num.49. & seqq. Ijs verò, qui à Castris recesserunt, & ad patriam etiam iusta, & honesta missione redierunt, solum munera sordida, & personalia remittantur, l.munerum.§.patrimonium.ff.de muner. & honor. l.his muneribus,& d.l.sunt munera.ff.de vacat. & excus. muner.l.2. ff.de priu.veteran.l.fin.C.de his,qui non implet. stipend.Thomat.de Collect.vers.post nobiles in paru.fol.mihi 276. Petr. Antibol. tract. de muner.p.3.n.78.Castill.vbi supra.n.50.nimirum quia militum priuilegia sunt concessa pro periculis,& laboribus,quæ de proximo, & quæ actu,non quæ habitu subeuntur, vt latè prosequitur Castill. d.decis.105.per tot.licet ibi conetur demonstrare, quod Trattenuti Regni Neapolis actu militant,& sunt prompti ad pericula, & valdè differunt à veteranis à Castris liberè dimissis; ideòq. tàm à personalibus, quàm à mixtis sint priuilegiati.

Attamen in Casu nostro iuris communis determinationes superfluæ redduntur, cum habeamus particularia, & explicita priuilegia S.D.N. Vrbani VIII. militibus status Ecclesiastici concessa, & de Anno 1628. promulgata, in quibus sub cap.1.legitur exemptio personalis. ibi, *& siano esenti da tutti li pesi personali ordinarij, & straordinarij imposti, & da imporsi*, & in cap.5. legitur exemptio

ptio

ptio realis tam ab oneribus mixtis, quam à meris, ibi, *siano esenti da tutti li pesi ordinarij, misti, & reali, & straordinarij*. Vndè illis videtur inherendum non obstante quacumque iuris repugnátia iuxta trad. per Caccialup. in l. omnes populi, num. 203. ff. de iust. & iur. Rimin. conf. 190. n. 38. lib. 1. Decian. resp. 32. num. 9. lib. 2. Alderan. Mascard. de statut. concl. 2. n. 63. Vbi enim verba Priuilegiorum sunt clara, controuersia legum cessare dicitur Neuiz. conf. 66. n. 45. Bursat. conf. 138. n. 25. & in terminis exemptionis Nig. contr. 154. n. 16. Stante præsertim clausula sublata, & Decreto irritanti, Mart. de claus. par. 1. claus. 176. & faciunt quæ in materia militum Religiosorum, quos Equites nuncupamus, de iure communi à Gabellis minime exemptorum, vt per Lasart. de Decimis, cap. 19. nu. 92. Giron. de Gabell. par. 7. in princ. n. 47. Gutier. eod. tract. q. 95. n. 12. & sæpè resoluit S. Congregatio Boni Regiminis; Nihilominus concurrentibus specialibus priuilegijs; prout in militibus Hierosolymitanis contrarium esse seruandum, & à qualibet collecta illos excusari, ferè in terminis nostris post Decian. conf. 51. per tot. lib. 3. respondit Rota in Leodien. Collectæ 19. Martij 1604. coram bon. me. Attrebaten. confirmata die 19. Aprilis 1619. coram bon. me. Buratt. & die 7. Aprilis 1628. corã Reuerendiss. Decano, & in alia Meliten. Collectarum 7. Maij 1627. coram Eminentiss. Vbaldo.

Adeò vt nec sufficeret ab aliquibus militibus, vel Ministris aliquando fuisse solutum; cum non idcircò Priuilegijs Religionis, vel Ordinis militaris præiudicium inferatur, itaut ad futuras solutiones milites adstringantur, vt ex Felin. in cap. cum accessissent num. 28. in 3. limit. de constit. Ruin. conf 228. num. 11. lib. 1. Natt. conf. 160. num. 46. lib. 1. Rota in d. Leodien. coram Attrebaten. in fin. & in d. Meliten. coram Eminentiss. Vbaldo. in fin.

Cæterum prædictis non obstantibus contrariam opinionem in præsenti Casu veriorem censeo; scilicet milites adstringi ad solutionem Collectæ, de qua tractatur.

Et moueor, quia vbicumque imponitur Collecta ex causa nedum respiciente publicam vtilitatem, sed etiam priuatum cuiuslibet interesse, exemptio non debet suffragari; sed eo modo, quo exemptus participat de commodo debet etiam participare de onere ex regula l. secundum naturam, ff. de Regul. iur. & in materia Collectarum notant Doctores in cap. non minùs; vbi

Abb.

Abb. num.20. Anan. num. 11. Anchar. nu.8.de immun. Eccl. idem in cap.aduersus num.2.eodem tit. Iaſ. in l.ſi ex toto nu.45. ff.de leg.1. Caſtrenſ.conſ.423. num.4.lib.2. Corn.conſ.72.n.15. lib.4. Purpurat. conſ. 430. num.6. Ferret. Reſp.57. num.19. & alij relati in dicta Leodien. Collectarum coram Attrebaten. in princ. quibus addo Bero: materiam ex profeſſo tractantem, conſ. 152. per tot.lib.3. & conferunt etiam tradita per Alex.conſ.123. ſimiliter per tot.lib.5. Marant. conſil.81. num.13. & ſequentibus.

21 In propoſito autem non poteſt controuerti, quod conductio Medici,& Ludi Magiſtri, nedum reſpiciat publicam,& Communem vtilitatem; ſed etiam priuatam, & diſtinctam cuiuſlibet perſonæ, vt in fortioribus exemplificat Bero.dicto Conſ.152.ſub num.13.& de publica vtilitate patet ad ſenſum; vt ſalubritas conſeruetur, & eruditis hominibus quales ex dicta terra prodire ſolent, Vniuerſitas repleatur. Priuata autem eſt magis euidens, cum Medici cura loco alimentorum ſuccedat; vt probat tex. in l.quos, §.verbum viuere, vbi Alciat. Rebuff. & alij, ff.de verb.ſignificat. & in l.victus, ff. eodem Iaſ. in l.errori, §.qui tranſegit. ff.de tranſaction. Rimin. Iun.conſ.132. num.11. & ſeqq. Tiraq. de Nobilit. cap.31. num.395. Surdi de aliment. tit.4. quæſt.5. num.5.& ſeq. Et ſic etiam eruditio Magiſtrorum pro diſciplinis apprehendendis, ad quam teneri eos, qui onore alendi aſtinguntur, cum talis eruditio alimentum animi reputetur, probat text. in l.qui filium ff. vbi pupillus educari deb.l.de bonis, §. non ſolũ,ff.de Carbon.edict.Socin.Sen.conſ.161. in fin. lib.2.Crauett. conſ.199. num.3. Calderin. conſ.2. de Regul. Roland. conſ.22. num.8. & ſeqq.vol.1.

Conſequenter non debent iſta alimenta præſtari ab extraneis pro perſonis ipſorum militum filiorum, vel coniugum; quia hoc eſſet nimis damnoſum alijs non exemptis, vt poſt Henric. Boich. Io.Andr.& alios conſiderat Bero. d.conſ.152. ſub num.11.lib.3. Guido Pap.deciſ.393. Et milites conſequerentur lucrũ de aliena ſubſtantia, non de ærario Principis eximentis; quo dumtaxat caſu poſſet fieri latior interpretatio. Bero. ibid. verſ. præterea quando Anch.conſ.260.per tot.& ſignanter nu.4.Alex.d. conſ.123.n.6. & ſeq.lib.5.Azor.Inſtit.Moral.lib.3.p.5 c.19.q.11.

Et in terminis quod exemptio non ſuffragetur quoad collectã impo-

impositam pro salario Medici, vel Ludi Magistri, sed exempti illi contribuere teneantur, Castr. fortiùs loquen. in Clericis, eo, quod Medici etiam ipsis Clericis mederi debeant, cons. 423. sub num. 2. vers. Breuiter aduertendum part. 2. Capiblanc. post tract. de auth. Baron. sing. 135. Io. Maria Nouar. in suis quæst. Forens. quæst. 17. num. 2. vbi licet loquatur in exemptione ob numerũ 12. filiorũ; tamen se extendit ad alios exemptos; vltra quod d. exemptio fundatur pari ratione, qua fundatur exemptio militum; vt probatur in l. si quis Decurio, C. de Decur. lib. 10. notat Bald. cons. 310. lib. 3. Alex. dicto cons. 123. nu. 4. & seqq. lib. 5.

Quibus stantibus non contradicunt priuilegia in contrarium motiuata; Quia non loquuntur de isto Casu; & debent recipere interpretationem à Iure, quo in pecto, sicuti generalis impositio collectarum, quoad omnes, non comprehendit exemptos ex Oldrad. cons. 266. num. 5. Castrens. cons. 187. num. 5. vers. Quantum verò lib. 2. ità è conuerso nec generalis exemptio debet comprehendere Casus obligantes etiam exemptos, nisi in indiuiduo de illis fiat specificatio, vt notant Canonistæ in dicto c. peruenit, vers. alio modo; & ibi signanter Collect. & Innoc. in princ. de immun. Eccl. DD. in l. ad instructionẽ, & l. iubemus nulla, C. de Sacros. Eccl. Rota in præcitata Leodien. Collectæ, coram Attrebatẽn. in princ. vers. quin etiam priuilegia.

Cum aliàs tale indultum induceret Mercimonium exemptorum, & grauamen aliorum, quod esse non debet, vt considerat Ruin. in cons. 112. num. 5. & seqq. lib. 3. qua ratione semper debere restringi, ne suffragentur ad istos effectus tradit Mising. obseru. 70. Cent. 4. & ibi signanter num. 2. & 3. Surd. cons. 490. Pacian. cons. 7. num. 3. & seqq.

Nec repugnant, quæ deducuntur in præcitatis Decisionibus, Leodien. Collectæ, & Meliten. Collectarum aduersus Causam publicæ vtilitatis, quia ibi non vigebat ratio indiuiduæ participationis vtilitatis, quæ hic viget, & deficiebat Iurisdictio eum Hierosolymitani milites non subiacerent iurisdictioni imponentis, quod semper est necessarium, vt latè Bero. cons. 31. lib. 1. hic verò nec de subiectione militum, nec de legitima impositione controuertitur, & vlteriùs concurrebant clausulæ prægnantissimæ alteriùs cuiusuis oneris, &c. pro quacumque causa, &c. pro quibuscunque collectis, &c. quas latè ponderat Decian. d. cons. 51. lib. 3. & Rot. in ijsdem Decisionibus.

quæ-

quæq. appositæ post enumerationem specierum maiorem vim habebant, vt etiam insolita comprehenderent, Crauett.cons.294.n.7. & seqq Soccin.Sen.cons.200.propè fin.lib.2.Natt.cons 63.num.18. Rimin.cons.59.nu.12.& seqq.lib.1. Ista verò deficiunt in Casu nostro; nec potest aliud prætendi, quàm indultum generale; quod recipit supradictam declarationem.

Eademq.declaratio resultat ex ponderatione ipsorum priuilegiorum. Quia in primo Capitulo dum eximuntur à personalibus etiam pro refectione Viarum, & Pōtium subiungitur, *mà non già dall'opera dell'artefice, ò materia, che per ciò bisognasse*, & dum in vers sequenti eximit ab arginibus, & excauationibus subnectitur limitatio, *mà non già del resarcimento dell'argini del Pò, & d'ogn'altro, doue il Soldato vi habbia alcuno interesse*, & sic patet illa concordare cum determinationibus Iuris superiùs firmatis respectu contributionis pecuniariæ, & respectu casuum, in quibus miles percipit priuatam vtilitatem; vndè in his terminis est seruanda ipsius iuris communis dispositio. Bald. cons.382.n.7.lib.5.Corn.cons.81.n.9.& seqq.lib.2.nec priuilegia Militaria trahi debent extra suum casum, l.in fraudem.§.finali, vbi Bald.& alij, ff.de milit.test.

Consequenter non videtur immorandum super Tertio Capitulo de realibus loquente, tum quia debet recipere easdem declarationes, cum in illis vigeat maior ratio, quàm in personalibus secundum cōclusiones in principio deductas, tum quia verè non possunt nuncupari onera, cum potius sit communis contributio pro cōmuni seruitio, quæ alias exempto, lucrum importaret, ad quod non infertur ex releuatione damni, vel oneris, Paris.cons.38.nu.52.& seqq.lib.1. Surd.cons.383.n.1.vol.3.tum demùm quia eximit solum ab oneribus impositis post primam publicationem Priuilegiorum Militarium, quæ facta fuit solum de anno 1607. cum tamen Collecta, de qua agitur sit admodum antiqua, & subrogata loco subsidij triennalis extincti pro eius rata ab ipsamet Communitate.

Capitula verò Militaria de anno 1554. condita à claræ memor. Iuliano Cæsarino tunc Duce Generali Militiarum Status Ecclesiastici, registrata in Cancellaria dictæ Terræ; & ad istum effectum transmissa, de exemptione Militum nihil penitùs disponunt.

Ideò, &c. saluo, &c.

Franciscus Corona.

Præ-

PRæsentem dubitationem adeò doctè, & plenè iuxta moreñ Dominatio Tua explicuit, & elucidauit, vt mihi ereptus sit omnis prorsus addendi locus; illud dumtaxat non omittam, milites Romanos non viuere more Persarum, qui in Exercitibus suis nulla Medicorum opera vtuntur, vt tradit Agath. lib. 2. de Bell. Goth. sed retinere Medicos vti ad salutem, & consequenter ad victoriam summè proficuos, & necessarios; & idcirco Romanos Imperatores, nedum diurnam mercedem sexaginta solidorum militum Medicis erogari mandasse, vt in l si duobus, C. comm. de legat. & l. 1. C. de comm. seru. manumiss. & per Veget. de re milit. cap. 10. Cotor. de iur. milit. lib. 1. cap. 28. verùm etiam amplis Priuilegijs eosdem decorasse l. fin. ff. de muner. & honor. l. 1. & l. Medicos, C. de profess. & medic. lib. 10. Cotor. d. cap. 28. Qua propter si militibus sunt necessarij, eisque etiam milites vtuntur, iniquum esset; si ad propriam vtilitatem, alienam substantiam milites consumere appeterent; constat enim impensas ad eum pertinere, qui adhibendum hominem accipit.

Quare cum prædictæ, aliæque à D. Tua doctissimè cumulatæ rationes æquè militent in Ludi Magistro, in vtroque consultationem tuam Iuri consentaneam existimo, & Priuilegiorum minimè læsiuam, eique in omnibus me subscribo.

Tullius Crispoltus.

Delata causa ad S. Consultam, emanarunt litteræ tenoris sequentis.

Atergo.

Al Mag. mio Amatiss. il Commissario di Cesi.

Locus ✠ Sigilli.

Intus verò. *Mag. mio Amatiss. Mentre fusse solito auanti la publicatione de Priuilegi militari, che fù fatta del 1607. di pagare al Medico per colletta, farete, che à quella concorrano ancho i Soldati, non ne venendo in tal caso esentati dalli sudetti Priuilegi, & state sano. Roma 24. Gennaro 1634.*

Vostro Amoreuole.

Il Cardinal Barberino.

PRiuilegio VIII. *Nelle Chiese; Feste, inanzi a' Magistrati, e Giudici, &c.* Est etiam de iure, vt coram Iudice, seù Magistratu in eiusq. Palatijs; & etiam in locis, vbi multitudo hominum confluit non possint deferre arma text. in fin. in verb. ad Palatium de Pac. Constant. Ang. in l. qui dolo, ff. de vi public. Paris. de Put. de Sindic. in verb. Notarij, Iudices, &c. Neguſ. q. 157. n. 12.

Priuilegio IX. *Quando saranno in attual seruitio, &c.* Quando dicatur in actuali seruitio, explicatur in eisdē Priuilegijs infrà Priuil. 18. & vide quæ ibi annotaui.

Priuilegio X. & XII. Qui nam possint arma portare, quando, & quæ, & qui possint impertiri licentiam vide apud Redin. de Maiest. Priuig. in verb. non armis solum, p. 2. n. 160. Farinac. in pract. crim. q. 108. Decian. tract. crim. lib. 8. c. 3. Rouit. ad pragm. Regni, rubrica de armis.

Priuilegio XIII. *Vfficij, ò Carichi publici, &c.* Quid in muneribus publicis ex causa Annonæ, tex. in l. final. §. final. ff. de mun. & honor. eximit etiam milites veteranos ab isto onere Thomat. de Collect. fol. 277. n. 1. Hodiè igitur cum isti Milites Militiarum sint omnes eiusdem generis, & nostrum Priuilegium loquatur valdè amplè, *nè ad accettare altri Vfficij, & Carichi publichi*, crediderim esse exemptos etiam à muneribus occasione Annonæ. Limita si versaremur in casu necessitatis Annonæ, iuxta relatam decis. Surd. 275.

Eodem Priuilegio *Tutori, & Curatori, &c.* Ex Priuilegio in corpore iuris clauso Milites sunt ab officio tutelæ, & curæ immunes, vt per text. in l. miles armatæ, C. qui tutores dar. poss. & in §. item, & in milite, de excusat. tutor. Gutier. de tutel. p. 1. c. 20. n. 20. & c. 21. n. 25. Quod in tantum est verùm, vt nec etiam volentes possint esse tutores. §. in idem, & in militē, Instit. de excusat. tutor, Ferret. de re milit. tit. de antiq. instaur. & Illustr. Milit. n. 50. fallit pro filijs Commilitonum. l. propter Magistratum. §. final. ff. de excusat. tutor. Ferret. vbi proximè procedit tamen Priuilegium in verè militibus, non in istis *del Battaglione*; cum quibus negatiuè concludunt Bart. in l. filiusfamilias, §. veterani, ff. de procur. & in l. sed & milites, §. planè, ff. de excusat. Tutor. Ferret. vbi supra n. 50. prouidè ideò S.D.N. hoc Priuilegium expressè concessit.

Quod amplia, vt procedat siuè tutores sint datiui, siuè testamentarij, siuè legitimi, d. l. miles armatæ, & Gutier. vbi suprà; limita tamē, si sint dati à Commilitone, vt innuit etiam Priuilegium, & est etiam

de

de iure communi, gloss. in dicto §. idem, & in milite, & in l. propter Magistratum, §. fin. ff. de excusat. tutor. Ferrett. vbi supra nu. 50.

Amplia etiam si fiat miles post delatam tutelam, Mastrill. dicta decis. 76. num. 16.

Quid si fiat miles; nedum post delatam, sed etiam post acceptatam tutelam? & negatiua sententia, vt nimirum miles excusare se non valeat probatur mihi ex Regul. quod causæ excusationum superuenientes à munere tutelæ iam suscepto nos minimè eximunt ad text. in l. propter Magistratum, & l. administrantes, ff. de excusat. tutor. & l. non tantum, §. vacare, ff. eodem. Faber. Angel. & Platea in §. Diuus Marcus, Instit. de excusat. tutor. Montan. de tutel. cap. 35. Regul. prima, Caualcan. de tutor. num. 193. Gutierez. eodem tract. par. 1. cap. 41. num. 33.

Quid si ignorans Priuilegium iam miles onus tutelæ acceptauerit, & excusationem non proposuerit? dic, vt per Mastrill. dicta decis. 76. num. 18.

Quid si acceptet tutelam, & non faciat inuentarium; an excusetur à pœna imposita illud non conficienti? affirmatiuè Ann. Robert. decis. 90. quem sequitur, Nouar. collectan. 133. ad pragmat. Regn. num. 8.

Amplia, vt nihilominùs lucretur legatum sibi relictum cum onere tutelæ, l. ab administratore, C. de legat. Surd. consil. 433. n. 6.

Eodem Priuilegio XIII. ò *Procuratori*: De iure communi an, & quando Miles possit Procuratoris munus exercere dixi Cas. XVII. hic incidenter nota, quod & si militi Procuratoris munus sit interdictum; tamen, si de facto sit Procurator, nec aliquid ei opponatur eius gesta tenent, l. filiusfamilias, §. veterani, ff. de re milit. Gratian. discept. 123. num. 8. Marescott. variarum resolutionum, cap. 92. num. 10. lib. 2.

Eodem Priuilegio XIII. *Denunciatori ad maleficij*, concordat cum iure communi, vbi milites delatores fieri prohibentur, l. deferre, § veterani, ff. de iur. Fisc.

Priuilegio XIV. eximuntur hic milites à solutione medietatis expensarum Iudicialium, & Priuilegium concordat cum iure communi, vt videre est in l. fin. §. hoc quoque adiecto, C. de re milit. l. fin. C. de fruct. & lit. expens. l. in Sacris lib. 12. C. de prox. Sacrorum scrin. lib. 12.

Amplia, vt eodem potiantur Priuilegio collitigantes cum mili-

 tibus,

tibus,vt ex iuribus relatis;& firmant Bart.in d.l.in sacris,in fin. n.9 & ibi etiã Lucas de Penna, Speculat.tit.de expens.§.postremò,n.12. & 22.lib.2.Asin.in prax. §.32. Limit.28.

Amplia siuè agendo , siuè excipiendo , & sic si conueniant , siuè conueniantur, & tàm pro ipsis militibus,quàm pro Aduersarijs,Luc. de Pen.in d.l.sacris,§.& quoniam,C.de prox.sacr.Scrin.lib.12.

Amplia, quia si Aduersarij militum plus soluant, & faciant condamnare milites in expensis,id,quòd plus soluerunt recuperare à militibus non valent,Specul.loc.cit.n.9.vers.si aut plus solueret.

Amplia etiam,quia consortes militum in causa communi, & indiuidua gaudent hoc militũ priuilegio, ad l. si communẽ fundũ 10. ff.quemadm.seruit.amitt.Ias.in l.si emancipati,num. 5. vsque ad 24. C.de appel.latè Gonzal.ad Reg.8.gloss.24.n.47.vsq. ad 60.Gratian. discept.115.à num.2.

Amplia etiã in fideiussore in causis in quibus pro milite fideiussit, quia à principali releuari debet,Giurb.decis.18.nu.33.

Declara,quia milites debent allegare eorũ priuilegium,Speculat. d.n.9.vers.quid si victor.

An gaudeant priuilegio militis Cessionarij militum ? vt si miles cesserit nomen debitoris,& Cessionarius agat,num pro expẽsis agẽdi soluat Cessionarius diminutè, prout miles, vel integraliter ? & quod teneatur agere integraliter tenet Bertacch. de gabell. par.9. 8.par.princ.num.27.

Limita,vt milites non gaudeant aliquo priuilegio, quando agũt contrà debitorem debitoris;quia tunc repræsentant personã debitoris, l.hi, qui Fisco.C.de conuenien.Fisc.debit.

Limita secundo in expensis pœnalibus,quia est exemptus, dumtaxat ab expensis iudicialibus,quæ debentur Iudici,& Notario ratione laboris,latè Surd.decis.277.per tot. Exemplum est, si litiganti cũ certa qualitate imponatur certa pœna: Item si statutum,quod non audiatur Appellans,nisi soluta certa quantitate,tunc enim, quia expensæ appellantur pœnales,idcircò miles non est ab eis exemptus, & tenetur etiam eas refundere Parti,vt est casus,Surd.d. decis.274.

Limita tertio in expẽsis promissis ex pacto,quia pactum facit cessare priuilegium,vt per Surd.vbi suprà.

Quid similes de tempore moti Iudicij, non erat miles; sed fuit effectus posteà,& de tẽpore latæ sententiæ erat miles num soluendæ sint expensæ diminutæ,iuxtà formam priuilegij, & affirmatiuè cõ-

clude-

cluderem; quia in odiosis militi attenditur tempus sententiæ, non autem tempus moti Iudicij, l.hos accusare, §.hoc beneficium, ff.de accusat.& in l.penultima, vbi etiã glos.in verb.vindicta, ff.si ex nox. caus. agatur, vbi in impositione pœnæ attenditur conditio personæ tempore condemnationis, faciunt tradita per Caball. cas. 147. à num.1. cum pluribus sequentibus.

Quid etiamsi miles de tempore latæ sententiæ, non erat ampliùs miles; nec Priuilegijs militaribus fruebatur: distinguè, aut est causa, & negocium militare, vel occasione militiæ, & gaudet adhuc Priuilegio per ea, quæ dixi Cas. & facit conclusio; quòd Mercator, & Scholaris pro gestis tẽpore mercaturæ, & studij, & eorum occasione retinent priuilegium eiusdem temporis, Castrens. in l.final. num.1. & 2. C.de iurisdiction. omn. Iudic. & in l.2. cum l.prima. num.3. C.vbi de ratiocin. ag.oport. Gen.in prax. Cur. Archiepiscop.cap.9.num.1.& cap. 16. nu.5. si verò non est causa, nec negocium militare, tunc non gaudet priuilegio, vt idem operetur oppositum in opposito, quod propositum in proposito, l.final. §.si filius, ff.de legat.3.& latè Caball.cas.147. nu.28.

Quid in expensis Causarum Criminalium, an sit attendendum tempus delicti, vel tempus sententiæ, putà si tempus nõ erat de tempore delicti, erat tamen de tempore sententiæ distinguè, vt per Caball. dicto cas.147.nu.19. cum seqq. quod aut sumus in delictis habentibus pœnam ordinariam certam, aut in habentibus pœnam extraordinariam, & Iudici arbitrariam: Primo Casu attenditur tempus commisi delicti, cum declaratione, de qua idem Caball. nu.27. Secundo Casu tempus sententiæ; & ideò in pœna certa, & limitata, si tempore commissi delicti non erat miles, non gaudet aliquo priuilegio circà expensas Sportularum, Capturæ, Processus, & similium: si verò pœna est arbitraria, attenditur tempus sententiæ; & sic tempus militiæ.

Eodem Priuilegio XIV. *Inquisiti per delitti infami*. Etiam de iure communi miles propter delictum irrogans infamiam amittit Priuilegium militare, Cin.in l.1.num.11.C.de Iur. & fact. ignor. & in l. sancimus. 8.num.9. C.de restit. milit. Alberic.in l.militem.7. C.de procurat.l 2.§.miles, vbi Bald. & alij, ff.de his, qui not. infam. Bardell. consil.165. num.3. & ideò meritò etiam hic inquisiti de delicto, seù crimine famoso, non gaudebunt priuilegio, de quo in supradicto Capitulo.

Sed

Sed quæritur quæ dicantur delicta famosa, seù irrogantia infamiam; enumerantur partim in l.qui Iudicio,ff.de accusat,& in c.cōstituimus.3.q.5.& in cap.infames.6.p.1. & in c.quærendum.2.q.7. c.si qui sunt,& c.qui crimen. 2.q.1. c.canonica, c.similiter, & c.seq. 3.q.5. Et sunt homicidæ malefici,hæretici,fures sacrilegi,& similes, vt per Decian.in tract.crim.lib.3.c.17.nu.1. Item Læsæ Maiestatis, adulterij,peculatus, falsitatis, viris publicæ, vel priuatæ, ambitus, repetūdarum,& Annonæ,quæ enumerantur in l.1.ff.de publ.iudic. Clar.in prax.§.1.in princ.Farin.q.18.n.11.cum seqq.Giurb. cōs.44. n.35. & de delictis irrogātibus infamiam vide Magistraliter distinguentem Missinger.de probationib.c.54.à nu.21.cum seqq.

Eodem Priuilegio XIV. *Siano prima cassati dalla militia, &c.* Milites degradantur,si habent aliquod signum, antequam tradantur supplicio Socin.Iun.in c.proposuisti il 2.post n.34.de for. comp. Et degradatio fit per ablationem signi, & per deletionem à numero militum,Castan.de benef.deduct.ne eg.q.8.n.85.cum seq.

Item nota,quod condemnatus pro famoso crimine, dicitur ipso iure priuatus militia,etiam quod in sententia exprefsè priuatus non sit, vt dixi Cas.XX.nu.10.

Priuilegio XV. *Non possino esser condannati à pene infami, &c.* De iure communi furca suspendi non poterant, imò nec in metallum, opus publicum,aut ad bestias damnari; nec fustibus cedi poterant,& sic hodie attento iure communi non possent neque ad triremes transmitti,l.3.§.his,ff.de re milit.tit.1.p.7.n.31.cum duob.seqq. Castan.d.q.8 n.31.Cotor.de Iur.milit.lib.1.cap.24.

Item nec poterant torqueri,aut subijci alijs quæstionibus, Ferret. de re milit.tit.de legal.milit.nu.46.Bell. eodem tract.d.tit.3.nu.32.

De consuetudine tamen hodiè,& suspenduntur, & transmittuntur ad triremes, torquerentur, alijsq. subiacent quæstionibus, vt quotidiè videmus,& testatur Castan.d.q.8.nu.32.Farin.q.41.n.30.

Benè verum est,quod Centuriones, immo etiam Alferij, quantumuis ignobiles capite obtruncantur, vt seruatur consuetudinariè, & testatur Castan. ibid.nu.32. nisi diritas delicti aliud suadeat.

Pœnæ infames de iure communi non declarantur quæ sint, cū de iure communi non pœna; sed causa irroget infamiam,l.ictus fustiū,ff.de his qui not.infam.l.fustibus cæsum,C.ex quib.caus. infam. irrog.l.infamem,ff.de public Iudic. Aldouin.cons.27.n,11. Bardell. cons.156.nu.7. Giurb.cons.44. nu.26. vbi ex Gregor. Lopez quod

fusti-

fustigatus ob causam,quæ de se nō irrogabat infamiam, vt pro ludo Ansardi,non remanet infamis Corasl.lib.1. Miscell.Iur.c.uil. cap.16. num.20. ait scholasticum arma contra municipij legem ferentem, & ob id fustibus cæsum, infamiam non incurrere, cum eam non incurrat causa, propter quam fuit cæsus.

De consuetudine tamen pœna fustigationis non imponitur,nisi pro delictis infamibus; Item pœna Bullationis; Item pęna Berlinæ; & idcircò stante nostro Priuilegio, militibus imponi non possunt, nisi pro delictis infamibus.

Priuilegio XVI. In isto cauetur, quod inita pace infrà terminū trium dierum, milites molestari non possint à Iudicibus Ordinarijs in casibus,& rixis,de quibus Priuilegium loquitur, vndè nota, quod dies termini non computatur in termino, & sic terminus ad faciendam pacem, aut alias sedandam, seù terminandam rixam, incipit à die sequenti, qua successit rixa, non autem eadem die rixæ, Alexand. consil.42. num.2. & 5.vol.3.Cagnol.ad Decret.Mantuæ, dec.7.n.20.21.& 46.Caualc.de brac.reg.in fragment.p.6.frag.103. vbi in specie loquitur de statuto dante terminum ad facien. pacem, Gratian,discept.161.nu.1.cum seqq.

Et sic nota,quod dies incipit currere de media ad mediam noctē, & non de momēto ad momētum,l.more Romano,ff.de ferijs, Felin. in c.consuluit,n.6.de offic. Delegat.Gratian. d.discept.161. nu.20.

Item nota,quod in Priuilegio cauetur,vt Centuriones, seù Locūtenentes, aut alij Officiales maiores possint negociū more belli terminare, & milites infrà dictum terminum trium dierum iudicare; & sic punire,vel absoluere. Nota etiam,quod si infrà dictum terminum non sequatur pax,si tamen negocium à Centurione, seù alijs prædictis terminetur per sententiam, infra dictum terminum,non poterunt ampliùs milites,qui rixarunt,vel eorum alter molestari ab Officialibus iustitiæ,Farinac.consl.4.n.17.latiùsq.q.4.nu.4.vers.amplia 4.Castan.d.tract.q.8.n.75.vbi habes rationem.

Item nota,quod in d.Priuilegio non cauetur infrà quantum tempus debeat exhiberi pax in actis Officialium iustitiæ; ideò etiamsi non exhibeatur in termino trium dierū à rixa, non ideò miles amittit Priuilegium,dūmodo verè probetur,quod pax fuit inita in dicto termino: vbi enim non præfigitur tempus,illud non erit attenden. ad tollen.vel inducen.obligationem,l.obligationum,§.placet.ff.de act.& oblig.Gomez. var.resol.tom.2.c.11.n.21.

Priui-

Priuileg.XVII. *Mentre saranno in attual seruitio nõ possino esser molestati, &c.* Nota, quod Priuilegium procedit in causis quantumuis Priuilegiatis, & sic etiam in causa Dotis restituendæ, Grass. de excep. except. 3. n.22. Vincent.de Franch. decis.266.nu.1. vbi etiam Add. Giurb.decis. 118.num.19.Mauson. de caus.execut.lib.1.lim.8.

Item nota quod ista exceptio, vt molestari non possint quando sunt in actuali seruitio vocatur exceptio Hostica, idest seruitij militaris, Grass. de except.d.except.3. num. 19. & 20. Mauson. d.limit.8. num.11.

Item nota quod superueniente actuali seruitio, & sic opposita d. exceptione Iudicium, quantumuis inchoatum silet etiam quod fuerit contestata lis: adeò vt nec etiam teneatur miles relinquere procuratorem instructum, nec aliter illum constituere, Grass.d.except.3. num.20 & 21.Giurb.d.decis.118.num.17. vers.articulus secundus, Mauson.vbi suprà, num.13. vbi ampliat procedere, siuè iudicium sit allodiale, siuè feudale.

Ampliarem ego, etiam si ab initio iudicium fuerit inchoatum cum Procuratore, quia ne principalis forsan magis instructus aliquid recipiat detrimenti, hac exceptione tueri poterit, & est de mente supradictorum Doctorum.

Amplia, vt d.exceptio competat etiam fideiussoribus militum; Giurb. d decis. 118. num. 33. vers. quæ si à Barone.

Amplia etiam ad litis consortes in causa indiuidua, Intrigl. de feud. Cent.2. art.96. num.17. Giurb.d.decis.118.num.34.

Declara, vt non prosit auctori laudato militis, Mastril. decis.76. num.7. Ann. sing. 117. Giurb.vbi proximè.

Amplia, vt etiam competat Artificibus, qui ad Exercitum pro faciendis armis, vestibus, pane, & similibus accedunt: idem etiam in Nautis, qui milites vehunt, Afflict. ad Constit. Regn. in Constit. de Host. exceptione, rubr. 19. num.5. vers. 4. quæro, vbi etiam Tapia, Mauson.dicto lib.1. limit. 8.num.17.

Amplia etiam ad Medicos, & Chirurgos, qui cum Exercitu de ordine Superiorum migrarunt, quoniam & ipsi gaudent Priuilegijs militaribus, Gratian.discept.340.n.11. Amplia demùm, vt per Giurb. & Mauson. locis proximè citatis.

Eodem Priuilegio, *Nelle cause ciuili.* Quid si causæ Ciuiles sint executiuæ, nimirum si agatur vigore obligationis Cameralis; Regnicolæ tenent, quod tunc exceptio non competat, vt per Giurb. dicta

dicta decis. 118. num. 32. Mauson.nu.27. Intrigl.sing.353.lib.1.in terminis tamen nostri Priuilegij, quod generaliter, & amplè loquitur, crederem exceptionem competere etiamsi causæ sint executiuæ.

Item de Iure Regni limitatur, vt Priuilegium non procedat in Iudicio Spolij, vt per Afflict. decis.84. & in dicta Constit.Hostici, q.8. nu.10. Intrigliol.d.art.96.nu.23.Ricc.collect.1373.quam etiã limitationem ego nec admitterem in terminis nostri Priuilegij, quia illa supersederi mandat, etiam in executione vltrà quod sufficerent illa sola verba, *non possino esser molestati*, nam eo ipso quod lex vetat inquietatione comprehendit etiam executionem ex cõtractu, Bart.in l.fin.§.donec,C.de Iur delib. Gratian. discept.243, num.17. & tamen de Iure Regni,quando agitur de executione Rei iudicatæ exceptio non intrat,Vincent. de Franch. decis.286. num.7. & ibid, Addent.Mauson.d.limit.8. nu.14. & sic Priuilegia nostra sunt magis ampla,quam Constitutiones Regni.

Eodem Priuileg. *di qualsiuoglia Foro*. Priuilegia sunt Pontificia, & sic poterunt eximere militem,etiam à Foro Ecclesiastico, vbi in eo causa ageretur: vel ratione iuramẽti,vel ratione Priuilegij,quod conceditur Viduis, & alijs miserabilibus personis, vt in l.vnica, C.quand. Imperat. inter pupill. & vid.

Et hac occasione nota,quod Priuilegium procedit aduersus quascumque personas etiam priuilegiatas,& sic Viduas,Pupillos, Ecclesias, Loca pia, & similia, vt in simili de æquè priuilegiato ponunt, Grass.exceptione tertia,à numero vigesimo, Intrigliol. dicto art.96. num.26.

Eod. Priuil. *& per otto giorni doppo,&c.* Nota, quod etsi Priuilegiũ non dicat, quod antè discessum à Patria,ad effectũ eundi ad actuale seruitium gaudeant milites aliquibus diebus,attamen etiam gaudebũt aliquibus diebus antè discessum post factam intimationem discessus, saltim per quinque aut sex dies, si non octo, quia tempus se parandi ad accessum in seruitio numeratur,Bott.ad Isern. in dicta quæst.Hostici, Guid.Pap. decis.217. & in Regno obseruatur, quod gaudeant quindecim diebus tàm antè, quàm post expeditionem, vt per Giurb.dicta decis.118.numero octauo, Mauson. dicta limitat.8. num.11.

Intellige,vt procedat tàm in executione reali, quam personali; quia dum sunt in expeditione litibus vexari non debent,Guglielm.

C de

de Benedict.in cap.Rainutius,in verb.testamentum il 1.num.22.de testam.Ginut.in sua disciplin.militat.lib.1.c.fin.fol.196.

Postremò quæro.nũ milites possint agere per procuratorẽ,quãdo sũt in expeditione,& vide quæ scripsit hinc indè Giurb.d.decis.118.nu.12.cum duobus seqq.Vtq.etiam meam in hoc interponam sententiam, crederem milites posse agere,quia alias Priuilegium retorqueretur in odium.

Priuileg. XVIII. Vltra relata in Priuilegio ad proban, quod milites dicantur in actuali seruitio,siuè expeditione,scias eos de iure communi dici in expeditione, non solum, quando sunt in Castris, siuè Territorijs, tempore quo castrametati sunt contra hostes, sed etiam quando sunt in obsidionibus,stationibus,seù præsidijs, vel in hybernis hospitentur,aut etiam sint in commeatu, vel remeatu: & generalis est regula,quod semper dicũtur in expeditione, dum sunt in exercitio bellico, Alberic.in l.fin.C.de testam. mil. Odd. de restit. in integr.q 6.n.7.Rouit.pragmat.16.de milit.n.16. cum seqq.

Item nota,quod miles in quocunque loco sit in seruitio Principis, dicitur esse in expeditione, & gaudet Priuilegijs militaribus, ac sic actu militaret, l.vnic.C.de Comit. & Archiatr. l.Palat. lib.12. l.1.C.de silentiar.eodem lib.Rouit.vbi proxime,nu.17.

Item nota,quod isti milites *del Battaglione non stipendiati*, & degentes in proprijs pagis, in matricula tamen, seù Rolo, vt vocant descripti, gaudent etiã Priuilegiis militaribus iuris cõmunis Castill. decis.105.n.41.& 42.Castan.in d.tract.num.88. vbi exemplificant.

Priuileg.XIX. Certum est in Iure,quod arma, & Equi militum accipi non possunt in causam iudicati, glos. in l.nepos proculo in verb.dignitate,ff.de verb.signif. Bald.in rub. C.qui bon.ceder.poss. Amat.decis.86.n.1.Patign.apud Rouit.in d.prag. de milit.15.n.42. Castan.in d.tract.q.9.n.40.Pasqual.de vir.patr.potest.p.3.c.3.n.22. Ginut.in d.sciplin.milit.lib.1.priuil.58.fol.197.

Amplatur etiam de Iur.vt per Cotor.lib.1. c.23.nam victus, & vestes à pari procedunt; Et Caius Cracchus primus Romæ legem tulit de vestibus publicè militibus dandis, sine stipẽdiorum diminutione. l.fin. C.de his qui ad Eccles. confug. & latè per Cotor. vbi proxime Ginuz.d.c.58.fol.196.in fin.

Limita, vt in subsidium possit in eis fieri executio pro pensione domus, vt per Caroc.de subblocat.q.6.nu.21.quem refert Paschal. de vir.patr.potest.par.3.cap.3.nu.22.

Sed

Sed ego hanc limitationem non admitterem, & pro ea Caroc. loc. cit. nihil allegat, & in contrarium vrget, quod priuilegia militibus non tantum propter se ipsos, quam fauore Reipublicæ concessa sunt Caball. resolution. crimin. cas. 225. n. 25. & seq. & n. 153. & seq. Quæ ratio conuincit, vt nulla ex causa arma militi eripienda sint; immo in vere militibus constat, quod si illa alienât pœna capitis puniẽdi sunt. l. desertorẽ ff. de rè milit. & latè dict. Cas. XVIII. qua propter loco limitationis, ponerem ampliationem, vt executio fieri nequeat pro quauis causa, quamuis priuilegiata, & nec in subsidium.

Declara, vt militi pedestri possit in executionẽ capi equus; quippe illi equus non est necessarius Ginut. in d. c. 58. car. 197. in princ.

Declara secũdo, vt executio fieri valeat in vestimentis superfluis, gẽmis, torqueis aureis, ac similibus Ginu. vbi proximê car. 196. in fin.

Declara tertio, vt executio fieri possit in armis superfluis, & in eis quæ non sunt descripta in militis matriculatione: cauetur enim hoc clarè in priuilegio, ibi *Con le quali è descritto nella militia*, & de officio Collateralis Excellentissimus Generalis S. R. E. cap. 17. Expresse mandat, vt cuilibet bullectinò militi dando adnotentur arma, quibus vti debet; Exempta igitur erunt arma in bullectino descripta cœtera vero non.

Quid si miles habeat plura arma eiusdem generis, quorum aliqua sint meliora, aliqua preciosiora, quæ nam ex istis, erunt militi relinquenda, dum bullectinum specificè ea non demonstrat, sed solummodò loquitur in genere: nempe Archibuggio, Moschetto &c. Idem dubium potest euenire in vestimentis. Si hoc definiamus exemplis, variæ fuerunt circa arma, & vestimenta militaria Principum opiniones, nam Maximinus Iunior vsus est aurea lorica vsus est etiam Clypeo gemmato, & inaurato, fecitquè etiam spathas argenteas, & aureas, vt refert in ipsius vit. Iul. Capitolin. Aurelianus Imperator etiam auratas vestes militibus concessit, quas Paragaudas vocant, vt refert Flauius Vopisc. in vit. Aureliani. Contra Hadrianus Imperator vestem humilem habuit sine auro, bullata sine gemmis, capulo vix eburneo ensem clausit Spartianus in vit. Hadrian. Mihi placet sententia Seueri Imperatoris, qui voluit milites honestè vestitos, calciatos ad decorem, & armatos nobiliter, & vtiliter. Idem Spartian. in vit. Alex. Seuer. Ex quibus concludo arma militi esse relinquenda meliora, siue vtiliora; siuè illa sint gẽmata, siuè non: vestimenta verò meliora, & vtiliora, potius

C 2 quam

quam preciosiora iuxta Socratem in Orat. de Regno, vbi Imperatores, inquit, decenti vestitu, ornatuque Corporis esse non prohibemus, tum quia qui eos vident, ipsa facie dignos imperio iudicent, tum, vt qui cum illis sunt in eadem opinione permaneant relictis vestibus, & ornamentis inutilibus, nè in eis contingat illud, de quo cecinit Torquatus Tassus

L'Armi, e i Destrier d'Ostro guarniti, e d'Oro
Preda sian vostra, e non difesa loro.

Quod prius aduertit Prescennius Niger, qui vetuit, nè zonam aliaq. aurea milites ad bellum haberent, nè ad hostem aliquid prædæ perueniret, vt refert idem Spartian. in vit. Prescen.

Sed dicet quispiam, non nè erit Reipublicæ, & Principi vtilius, vt miles habeat Arma duplicia? Respondeo, quòd sic: sed expedit etiam Principi, & Reipub. vt æs alienum soluatur, cum priuilegia lædentia ius Tertij potius restringenda, quam amplianda sint: vltra quod clarè loquitur Priuilegium; dum non arma duplicia, sed descripta dumtaxat eximit.

Declara 4. vt Priuilegium milites amittant, quando occultant alia bona, quæ habent, ad finem euitandi executionem, Fontanell. de pact. nupt. clauf. 3. glos. 3. n. 20. Pasqual. p. 3. c. 2. n. 22. in fin.

Veruntamen nec hanc limitationem admitterem, quia, vt dixi, arma non fauore militis tantum, quàm fauore Reip. eximuntur: & ideò delictum militis non in armorum Priuilegio, quod respicit interesse Principis, sed aliter debet puniri.

Ex Priuilegio simili cócesso à Proregibus militibus Neapolitanis inferebat virtualiter Matthæus Parignus apud Rouit. prag. 15. de milit. n. 42. esse etiam exemptas personas ipsorum militum, nó quidem vigore iuris communis (quo attento, certum est, veros milites carcerari non posse pro debitis ciuilibus, vt dicam infra in Priuilegijs iuris communis) sed vigore specialis priuilegij eximẽtis solum arma, & vestes, quia (vt inquit ex Philosopho) propter quod vnumquodq. tale, & illud magis, *y si es verdad, que las armas, y cauallos tienen Priuilegio, porque siruen à la persona del Saldado, razon es, que lo tenga la persona, pues presa non saldran las armas à pelear solas, ni defenderan la Republica, como lo manda el Emperador*, in l. 3. C. locat. Res enim debent seruire personæ, quæ est dignior, & propter quam sũt inuentæ, vt ibidem nu. 42. & huius sententiam sequitur Pasqual. de virib. patr. potest. d. cap. 3. nu. 22.

Con-

Contrarium fuit de mente Regentis à Ponte, in tractatu de poteſt.Proreg. in tit. de aſſenſ. Reg. §. 7. nu. 43. qui voluit, vt non obſtante priuilegio miles perſonaliter capi poſſit, ea ratione, quia priuilegium loquitur de armis, & veſtibus tantum; non autem de perſona: Sed eius opinio eſt in Regno communiter reprobata, vt teſtantur Paſchal. de vir. patr. poteſt. par. 3. cap. 3. num. 22. circà fin. Brun. de ceſſ. bon. quæſt. 4. princ. q. 9. numer. 10. Mauſ. de cauſ. execut. lib. 1. limit. 8. nu. 7.

Verumtamen quicquid ſit vigore pragmaticarum Regni, & Edictorum Proregum, Ego in terminis Priuilegiorum noſtrorum potiùs aſſentior doctrinæ à Ponte in d. §. 7. num. 43. nimirum perſonas militum non eximi à Priuilegio, vt carcerari non poſſint pro debito ciuili, & minimè priuilegium datum armis, & veſtibus, extendi ad perſonas; & ratio eſt, quia quod Priuilegium non dicit, nec nos dicere debemus, c. porrò, de Priuileg. Gratian. diſcept. 467. num. 57. & Priuilegium intelligi debet, vt quoad minùs fieri poteſt, ſit derogatiuum iuris tertij, l. ex facto, in princ. ff. de vulg. & pupill. l. nec auus, C. de emanc. liberor. Gabr. de iudic. cõcluſ. 4. n. 22.

Non obſtat idẽtitas, ſeù maioritas rationis, quaſi ſi datur armis, multò magis detur ei, qui armis vti debet, cũ arma ex ſe ſine vtente nihil proſint: Reſpõdetur enim diſparẽ eſſe rationẽ eximẽdi arma, & eximendi militẽ: ſiquidẽ ſi arma vendantur, & diſtrahantur ad ſoluẽ. æs alienum militis Reſpùblica, ſeù Princeps ex eo ſemper detrimenti aliquid ſentire poſsunt, nam ſi miles non habeat arma, quando ſe præbeat occaſio, erit inutilis, niſi alia Princeps ei miniſtret, quando ipſe emere non poſſit. At perſona ſemper poterit excarcerari, ſi occaſio vtendi milite ſe præbeat, prout de conſuetudine fieri, teſtati ſunt Caſtill. deciſ. 105. num. 42. & Caſtan. in ſæpè citat. quæſt. 8. in fin. Quod minimè verificari poterit in armis, & veſtibus iam diſtractis, & conſequenter cum maior inſit ratio eximendi arma, quam perſonam, meritò Priuilegium ad perſonam extendi non debet.

Amplia etiam vt in armis, & veſtibus fieri non poſſit executio, ex quauis cauſa quantumuis priuilegiata, vt expreſsè cauetur in Priuileg. XIII. militum Equeſtrium.

Priuilegio XX. de Repræſalijs fecerunt ex profeſſo tractatus Bartolus, & Io. Iacobus à Canibus, & multa de Repræſalijs ſcripſit Menoch. de arbitr. caſu 527. centur. 6.

Priuilegio XXI. *Li Bargelli, & altri Esecutori, &c.* Et sic nota, quod arma, vestes, & ornamenta militaria non possunt retineri pro mercede capturæ, & executionis Birruariorũ, Processus, Sportularũ, &c. vt clarè cauetur in priuilegio, ibi, *ò ad essi Esecutori*, & ratio est, quia si non possunt vendi, aut alias applicari pro debito, vel delicto principali, creditoribus, aut Fisco, multò minùs poterunt applicari accessorijs, ad l. etiã, C. de Iur. dot. cũ alijs per Soccin. reg. 5. Menoch. consl. 58. nu. 13. cum seq. Surd. de alim. tit. 9. quæst. 31. n. 8. cum seqq. & decis. 88. num. 10. vbi exornant.

Priuilegio XXIV. *Non possino esser forzati, &c.* Nota, quod nedum eximuntur ab actionibus vilibus, & infamibus: sed etiam à muneribus sordidis, vt sic priuilegium concordet cum iure communi, de quo in l. ad instructiones, C. de sacrosl. Eccles. l. viæ, ff. de veteran. l. 1. & tot. C. de priuileg. eorum, qui in sacrosl. milit. Palat. lib. 12.

Priuilegio XXV. *Non possino esser commandati per altro, ne disturbati dal lor seruitio, &c.* Durum quippè videbatur, milites armis impeditos ad Ciuilia negocia adigere: & ijs, qui in Castris operam insumũt, nullum municipale munus iniungi potest, l. 3. ff. de mun. & honor. Cotor. de Iur milit. lib. 2. cap 35.

Priuilegio XXVII. Duplex est causa missionum, honesta, & causaria, l. milites, §. missionũ, ff. de re milit. Honesta dicitur, quæ tempore militiæ exacto datur: & tempus antiquitùs exactum dicebatur post vigesimum annum militiæ, l. sed & milites, §. quandoq. ff. de excus. tutor. Cotor. de Iur. milit. lib. 1. c. 25. cum duobus seqq. Hodiè tamen iuxtà nostra priuilegia, missio non datur, nisi exacto vigesimo quarto militiæ anno, vt clarè habetur in priuilegio. Missi autem honestè, tàm vigore priuilegiorum, quàm etiam iuris communis potiuntur, & gaudent omnibus priuilegijs: Hoc est milites de quibus loquuntur iura communia, & de quibus Nos inferiùs dicemus fruuntur priuilegijs iuris cõmunis, Cotor. vbi suprà, Petr. Bell. eod. tract. p. 7. tit. 4. n. 55. milites verò militiarum priuilegijs à S. D. N specialiter eis concessis. Causaria missio dicitur, cum quis vitio animi, vel corporis, minùs idoneus militiæ renunciatur: est itaq. & ipsa causaria missio duplex, honesta, & ignominiosa: honesta conceditur ijs, qui vitio corporis, vel ægritudine laborant: ignominiosa est, quæ datur ob delictum, licet etiam ob delictum aliquando non sit ignominiosa: Primæ sæper retinent Priuilegia militaria, vltimã nunquam, vt per Cotor. lib. 1. cap. 27.

Eodem

Eodem Priuilegio: *Giunti all'Età di 55. anni, &c.* Diocletianus, & Maximianus Imperatores, cuidam militi rescripserunt, neminem ambigere honestã missionẽ, esse consequutũ eum, qui ob proue&ae aetatis molestiã sit dimissus, l. 2. C. de his, qui nõ impler. stipen. lib. 10.

Militaris autem Ætas antiquitùs apud Romanos à 17. vsq. ad 46. annum terminabatur, Sigon. de Antiq. Iur. Ciu. Rom. lib. 1. cap. 14. & per Borel. de Magistr. edict. lib. 1. cap. 6. nu. 51.

De probanda autẽ aetate, vide plenè Farinac. in frag. in verb. aetas.

Priuilegio XXIX. *Vt filij militũ gaudeant hoc priuilegio* (quod est etiam de iure communi) non sufficit, si eorum parentes in Castris occumbant, sed debent, vel perijsse in acie, vel alias facto Inimicorum, vtq. nostrum priuilegium dicit, in factione, nõ autem morte naturali, l. bello, ff. de excusat. tutor. Cotor. de Iur. milit. lib. 2. cap. 3. & isti, qui ita in bello pereunt, digni sunt aeterna memoria, & laude: audiantur in hoc verba Socratis de Repub. quem allegat Ginut. in sua discip. milit. c. vlt. lib. 1. Quicumque, inquit, fortiter pugnantes pro Repub. occumbunt, ex aurea generatione, hoc est ex primaria nobilitate reputabantur, ità vt ex eorum stipite descendentes Dij quodammodo, & custodes hominum denominarentur; & quomodo essent in bello sepeliendi, quibusue insignijs decorandi, ab oraculo perquireretur.

Amplia, vt extendatur ad parentes, si eodem modo eorum filij occubuerint, l. fin. ff. de excus. mun. Cotor. cap. 3. lib. 2.

Quomodo autẽ probetur mors militis, vltrà modos in priuilegio relatos, vide Lud. decis. Perus. 30. Mart. ff. nouis. in verb. mors, c. 15.

Priuilegio XXX. *Che la metà della Cattura solita à pagarsi da' Soldati, &c.* Ex quibus verbis nota, quod in casu huius priuilegij, expensa capturae, erit medietas medietatis: quia expensa, seu merces capturae, quam iuxtà solitum soluunt milites, est medietas mercedis ordinariae, vt statutum est suprà in Priuileg. XIV. dum ergò hic in praesenti Priuilegio cauetur, vt soluatur medietas capturae, quam solent soluere milites, pernecesse intelligitur de medietate medietatis; alias illa verba, *solita à pagarsi da Soldati, &c.* essent superflua, cum satis fuisset simpliciter dicere medietatem, quando sensus fuisset, vt solueretur medietas mercedis ordinariae; Preterea in casu huius Priuilegij, miles non est in delicto, sed dumtaxat in negligentia non deferendi Bullectinum; porrò non esset aequum, vt pariformiter taxaretur delictum, & negligentia.

Eodem

Eodem Priuilegio: *Mentre si troui scritto à Rollo autentico.* Oritur hic pulchra dubitatio: cauetur enim Priuilegio Primo, quod tã milites descripti, quàm non descripti, sed describendi gaudeãt Priuilegijs; ibi, *che li Soldati scritti, ò da descriuersi:* quare ergò in hoc Priuilegio XXXI. Requiritur, vt miles sit descriptus in Rodolo authẽtico, ad hoc, vt gaudeat Priuilegio delationis armorum, & euitet pœnam impositam deferentibus arma. Solue: In Primo Priuilegio solum dicitur, quod describendus gaudeat Priuilegijs ibi enumeratis, non autem dicitur, quod gaudeat omnibus: Solutio non videtur bona, quia de proximo militiæ adscribendus, habetur pro descripto, vt in specie est tex. in l. penult. C. de militar. testam. & indè glos. desumit regulam generalem, quod proximè accingẽdus habetur pro accincto, Petrin. Bell. de re militar. par. 7. tit. 1. nu. 28. & præterea sicut in Primo Priuilegio cauetur, vt describendus gaudeat illis ibi enumeratis, itâ & debet gaudere alijs, cum nõ sit maior ratio de vno, quam de alio: Ratio igitur diuersitatis, vel desumenda erit ex regula l. non omnium, ff. de reg. Iur. vel quando illam excogitare velimus, dici potest, fuisse hoc factum, ad euitandas fraudes, quæ quotidiè fieri possent, si etiã milites non descripti, & sine Bullectino posšẽt deferre arma: quippè multi possent supponi, vt vnicuique cõsiderare licet.

Sed præmissorum occasione quæro, quo nam pacto in casus cõtingentia, probari poterit, quẽ esse describẽdum ad hoc, vt indè diiudicari possit, an potiatur Priuilegio nec ne: si hodie in deligendis militibus seruarẽtur solemnitates antiquæ, quas reassumpsi Cas. LI. in princ. facilis esset resolutio, cõstaret enim militẽ esse describendũ, eo ipso ac appareret absolutum Tirocinij tẽpus: veruntamen quia antiquæ solemnitates hodierna consuetudine sunt sublatæ: & milites iuxtà morem hodiernũ eliguntur, & assumũtur à Centurionibus, & postquam sunt à Centurionibus assumpti, describuntur à Collaterali in lustrationibus in Matricula, seù Rollo cum signis, de quibus cauetur in Edictis Excellentiss. Gener. S.R.E. de officio Collateralis, idcircò crederem, eo ipso probari, quem esse electum in militem, & ideò describendum, ac de hoc fidem faciant Centurio, qui deligẽdi munus habet à Principe, ac eius Cãcellarius coniunctim, ea ratione quia antecedenti concesso, conceditur, & cõsequens, & è contrà, l. 2. ff. de Iurisd. omn. Iudic. Euerard. in Topic. legal. loc. 94. dũ ergò conceditur antecedens eligendi, concedetur, & consequens attestandi esse electum, & sic describendum.

Priui-

Priuilegio XXXII. *far prigione in Corpo di Guardia, &c.* Corpus custodiæ veneratur ad instar Palatij Principis, & loci Religiosi, & magis, vt patet ex veteribus, & recentioribus exemplis relatis à Ginutio in disciplina militari, cap. 51. n. 86. vbi adducit rationes, quibus mouentur Principes ad prohibẽdum carcerationes in custodijs, prout prohibetur in dd. Palatijs: nõ omittam quod de Planco refert Tacit. lib. 1. annal. inquit enim neque aliud pericliranti subsidium, quam Castra, & legiones, illic signa, & aquilam amplexus religione se tutabatur: adde quæ dixi Cas. XXXIII. nu. 17.

Priuilegio XXXIII. *non possa procedersi per Inquisitione, per caggion di gioco, ancorche non lecito.* Quomodò procedatur per Inquisitionem, vide apud Farinac. q. 1.

De ludo licito, & illicito, & de actione agendi ad consequendum lucratum in ludo, vide amplè per Borell. de Magist. edict. lib. 3. c. 11. Thesaur. qq. forens. c. 19. lib. 4. Farin. q. 109. & quæ cumulaui Cas. L.

Et num Satellitibus, seù Alquazilijs, aut Birroarijs dicentibus inuenisse ludentes ludis prohibitis credatur nec ne, vide per Borell. d. cap. 11. num. 91.

Priuilegio XXXIV. Omnes enim applicati, seruitijs, & officijs militaribus, tempore tamen quo seruitium durat, gaudent Priuilegijs militaribus; Bald. in l. 1. ad med. C. de vxor. milit.

Priuilegia militum equestrium procedent cum eisdem regulis de quibus dictum est in Priuilegijs militũ pedestrium: vnum nota, quod si milites pedestres sint ad speciale seruitium Principis addicti gaudent etiam Priuilegio militũ equestrium, l. à Calligato, vbi glos. & Bart. C. de nupt. Castan. in d. tract. deduct. ne eg. q. 8. n. 15.

Vltimo quæritur, an milites possint huiusmodi Priuilegijs renũciare, & distingue: Aut versamur in casu in quo si renũciatio tenet lęditur Ius Principis, seù Ius publicum, & tunc renũciatio est inualida, l. 1. & 2. C. sin. cens. vel reliq. fund. compar. nõ poss. l. Ius publicũ, & l. inter, ff. de pact. & ratio est ibi glos. quia priuatorũ pactis Ius publicum lædi non potest, Ias. in l. ad ægregia, n. 2. ff. de Iur. Iur. Afin. in tract. de execut. §. 2. c. 7. n. 15. vers. & hinc, latè Castan. in tract. deduct. ne eg q. 8 n. 57.

Amplia, vt isto casu renunciatio, quantumuis iurata non teneat Cuman. cons. 169. in fin. Castan. vbi sup. n. 66. & ego latè dixi Cas. L.

Exemplum poni potest in nostris Priuilegijs, si miles renũciaret priuilegio, quod fieri non possit exequutio in armis, & equis: quia etenim,

etenim, clarè in hoc læderetur Ius Principis, qui non tantũ ob militem, sed ob proprium seruitium, arma exemit, cum sine illis milite vti non valeret idcircò renunciatio non tenet ex preallegatis.

Exemplum etiam de iure communi, poni potest in renunciatione beneficio Fori: etenim cum Priuilegium, ne dum respiciat fauorem ipsius militis, sed etiam Iurisdictionis militaris, ei renũciari non poterit, glos. in l. si quis in conscribendo, in verb. antiqui, vers. quartus, C. de pact. per l. filiusfamilias §. veterani. ff. de procurat. vbi glos. expresè hoc dicit, & est alia, glos. in l. 2. §. sed quia, in verb. remitti, C. de Iur. Iur. & dixi Cas. XLI. num. 13. cum seqq. & Cas. L. vbi etiam non obstante Iuramento, Paschal. de virib. patr. potest. cap. 9. par. 2. num. 39.

Exemplum etiam poni potest de iure communi, in Priuilegio ne milites conueniantur vltrà id quod facere possunt, quia huic priuilegio, nec etiam Iuramento renunciare valent, vti in Principis perniciem, vt latè per Castan. d. q. 8. nu. 65. cum seqq.

Aut verò Priuilegium respicit solum fauorem ipsius solius militis, & tũc valet ei renunciare, ex regula clara, l. si quis in conscribẽdo, C. de pact. Barbos. in l. alia. §. eleganter, n. 20. ff. solut. matrim. Castan. d. q. 8. n. 61.

Aut tandem Priuilegium respicit tàm fauorẽ priuilegiati, quàm priuilegiantis; prout posset contingere, vt aliquando Princeps non lædatur, si miles non vtatur Priuilegio, & è contra: tunc in casibus in quibus contingit læsio seruitij Principis, putà si tempore quo eo vti vult ob renunciationem Priuilegij eo vti non posset, renũciatio non tenet Amesc. de potest. in se ipsum, cap. 24. sub nu. 19. Pasqual. de virib. patr. potest. p. 2. cap. 9. nu. 38. Castan. d. q. 8. n. 61. cum seqq.

EPILO-

EPILOGVS PRIVILEGIORVM IVRIS COMMVNIS.

Et de Personis, seù Militibus, qui illis fruuntur alphabetica seriè distinctus.

A

ALIMENTA debentur militibus à Republica, seù Principe, l. milites, in fin. C. locat. Specul. in tit. qui filij sint legit. n. 20. nemo enim tenetur proprijs militare stipendijs, c. cum ex officij de præscript. Speculat. tit. de salar. §. 1. nu. 6. in fin. cœtera vide in verbo stipendium.

Alimenta tenetur præstare, vltrà stipendium quod datur à Principe is, cui milites dantur à Principe ad custodiam suæ personæ text. est in l. final. vbi latè, Ioannes de Plat. C. de erogat. militar. Annon. vbi loquitur de salua guardia, quæ solet à Principe concedi his, qui suspicantur de offensione, Bart. in l. sanctum. ff. de rer. diuis. vbi quod timens se offendi, potest petere à Iudice custodes, quibus ipse, & non alius expensas ministrat.

Alimenta non debentur militibus ab ijs, qui habent onus hospitandi, Rouit. ad pragmat. Regn. tit. de milit. pragmat. 3. num. 2. Surd. de aliment. tit. 1. q. 76. num. 14. reliqua vide in verb. hospitatores, & habitatores.

Amissio Priuilegiorum fit à militibus ob vitam inhonestã, Cyn, in l. 1. nu. 10. C. de Iur. & fa. ignor. Castrens. in l. sancimus. 8. num. 2. C. de restit. milit. Alberic. in l. militem. 7. nu. 1. C. de procurat.

Adulterum deprehensum cum vxore licet militi impunè occidere, l. marito, & l. capite punico, ff. de adult. l. Gracchus, C. eod. Ferret. de re milit. tit. de militar. Iust. nu. 140.

Arma militum in executionem capi non possunt, glos. in l. nepos proculo, in vers. & dignitate. ff. de verb. signif. Amat. decis. 86. nu. 1. latè Castan. in tract. de benef. deduct. ne egeat. q. 8. n. 40.

Absoluti semel à suo Tribuno non possunt amplius molestari, Farinac. cons. 4. n. 17. Castan. d. q. 8. n. 75.

Appellationem desertam prosequi potest, l. negociorum. §. final. ff. de appell. Bell. de re milit. par. 7. tit. 3. nu. 101

An-

Angarijs sũt exempti, Bell. vbi proximè, nu. 25. & de exemptionẽ ab alijs oneribus, vide in verſ. munera, & onera.

B

Beneficio gaudent, nè conueniantur vltrà quam facere poſſunt, deducto, nè egeat, de qua materia cum ſuis limitationibus vide Caſtan. in q. 8 per tot.

Bonis cedere an poſſint Ayal. lib. 3. cap. 17. n. 1.

C

Carcerari nõ poſſunt pro debito ciuili Caccialup. in tract. de debitor. ſuſpect. & fug. q. 5. princ n. 12. Euerard. in topic. legal. loc. 22. Caſtan d. q. 8. n. 89.

Ciuis efficitur loci, vbi militiam exercet l municeps definit §. fin. ff. ad municip. Donat. Antonius Marin. reſolut. quotid. cap. 220. num. 7i

Cauſæ militum ſunt magis priuilegiatæ, quam cauſæ dotium. Abbas in cap. fin. de iudic. in fin. Bart. in l. 1. ff. ſolut. matrim.

Cauſa militum eſt magis priuilegiata, quam cauſa ſtudij Bart. in l. vltima n. 3. ff. de reſtit. in integr. Menoch. conſilio 182. num. 9.

Chirurghi militũ gaudent priuilegijs militaribus Grat. diſcept. 840. num 11.

D

Decretum ſecundum miles non patitur, & ſi patitur bona recuperat l. 3. C. de reſtit milit. l. ignorare C. eod tit. Bell. de re milit. par. 7. tit. 3. n. 13. cum ſeq.

Delicta communia in militibus læuius puniuntur Ferret. de re milit. tit. de milit. iuſt. n. 46.

Quando pro delictis puniuntur, degradantur, & cingulo militari ſoluuntur Soccin. Iun. in cap. propoſuiſti poſt. num. 34. de for. compet. Clar. in §. fin. q. 74. n. 6. & 64. Procedit tamen in militibus equeſtribus, qui gerunt certa ſigna, ſeù cingula quæ nos vocamus diuiſam, ſeù Caſacche, non autem in militibus pedeſtribus Caſtan. d. q. 8. n. 85. cum ſeq.

Damnatus ad mortem teſtatur de Caſtrenſibus l. ex militari in princ. ff. de milit. teſtam. l. ſi quis filio §. ſed ſi quis fuerit C. de iniuſt. & rupt. Quod limita, & declara vt per Bell. de re milit. part. 7. tit. 1. nu. 29.

Damnati

D

Damnati hereditas in Castrensibus acquiritur proximis, vsq, ad suum gradum,& non ad Fiscum,Bell.ibid. n.30.

Pro delictis qua pœna possint condemnari, & quibus quæstionibus supponi, vide in verbo furca,& in verbo tortura.

Deprædari licet propter æsum in casum necessitatis Angel. per illum tex.in l.2.§.cum ead.in fin.ff.ad l.Rhod.de iact.Felin. in cap. quærelam de iur. iur. Surd.de alim.tit.1.q.75. n. 11.

Deportati possunt a militibus hæredes scribi,l.neque,§.deportati ff.de milit.testam.

Dotis hypotheca an præferatur, vel postponatur fauore militiæ vide in verbo Hypotheca.

Donatio vide in verbo Meretrix in verbo Parens, & in verbo Vxor.

E

Emptū ex pecunia militari efficitur militis,Bell.de re milit.par. 7.tit.3.n.29.

Equus militaris extra prouinciam militarem non est mittendus l.officiū 12.§.patronus,ff.de re mil.Tolos.in sintag.lib.19.c.14.n.1.

Exemptiones militum vide in suis locis, in verba Angaria munus onus,&c.

Exceptione hostica gaudent, Capic.dec.72.Ricc.collect.354.

Exceptio hostica an procedat tam in causis criminalibus,quam in ciuilibus affirmatiuè,vt per Ann.alleg.75.n.4. vol. 2. & alij per Amend.in addit.ad Franch.dec.286.n.1.

An in causa dotis,vide Franch.d.dec.286.& ibi Adder. ad eum.

An ea gaudeat vxor militis negatiuè,vt ibid. Ricc. in addit.

An possit eius beneficio renunciari,& in quibus casibus procedat,vel non,vide d.Adden.ad Franch.dec.286. vbi plene.

Expensas litis diminutæ soluunt,vt per Surd.dec.274.& latè dixi de hoc in appendice ad priuilegia.

Exceptio peremptoria,vide in verb. peremptoria.

F

Fœnum,& palea militibus itinerantibus ab vniuersitatibus distribuenda sunt, l.non videtur, C.de muner.patrimon.lib.10. & in l.2.& in l.prouincialibus,C.de erogat.milit.Annon.li.12.Rouit.ad pragm.Regn.tit.de milit.pragmat.3.n.9.

Familiares militum habent priuilegium militibus concessum,

E Bald.

Bald.in l. 1.ad med. C.de vxor. milit.

Filij militum gaudent priuilegijs militum,& præsertim priuilegio fori,l.Mulieres, C.de dignit.lib.12. a Ponte cons.31.n.7. & 8. & de potest.Proreg.tit.de diuers.prouis.§.1.n.3.Rouit.in rubr. de milit.pragm.15.n.20.& pragm.16.n.46.Bell.de re milit.par.7. tit. 3.n.34.vbi etiam quod gaudent priuilegijs Parentum in pœnis, & quæstionibus.

Fori priuilegio gaudent, vt non conueniantur nisi coram Iudice suo;& an possint fori priuilegio renunciare,&plura ad hanc materiã iurisdictionis in milites, vide in meis casibus cas.41.

Filij militum sunt necessario instituendi,vel exheredãdi,Merlin. de legit.lib.3.tit.2.q.6.a n.1.

An & quomodo debeat ei relinqui legitima,vide in verb.legitimã.

Filij in parentum militiam vocantur, l.1.& 2.C.de fil.offic.mil. qui in Bell.moriunt.lib.12.Tolos.in sintagm.lib.19.c.6.n.4.

Filij militum,qui in Bello occubuerunt habent in Castris alimẽta a publico donec peruenerint ad ætatem stipendiorum;Ginut. in discipl.milit.c.fin.fol.196.

Filiusfamilias miles,habet testam.factionem etiam sine licentia Patris,& quomodo procedat dixi Cas.45.

Furcæ supplicio de iure communi damnari non possunt l. 3. §. his, ff.de re milit.

Fallit in crimine rebellionis,læsæ maiestatis,&latrocinij,propter quæ delicta omni priuantur priuilegio, l.veterano, C.de veteran. l. 1. & 2.C.quando liceat sin.iudic. vendic.

Fallit etiam de consuetudine, iux.quam milites priuati, nisi sint Nobiles pro delictis capitalibus furca suspenduntur,vt seruari videmus,& testatur,Castan.d.q.8.n.32.

Centurioni tamen seu Capitaneo pro delictis capitalibus, ẽt quod sit natiuitate ignobilis caput amputatur,Castan.ibid.n.32.

Item nec in metallum damnari possunt, de iure communi, & sic attento iure communi, neque damnari possent ad triremes Bellus de re milit.tit.3.p.7.n.31.32.& 33.

Contrarium seruatur de consuetudine reliqua vide in verbo Pœna

Falcidia in testaméto militis an locum habeat vide Bellum p.7. tit. 3.n.4.Marc.Mant.de priuileg. milit.n.250.

H

Hæreditas potest directo dari in Codicillis militũ l. militis Codicilli

dicilli, C.de milit. testam.

Hæreditas potest ad tempus per militem dari Bell. de re mil.p. 7.tit. 1. num.16.

Semel hæres potest desinere esse hæres l.post aditam, C. de impub. & alijs substit.

Hæreditas vxoris,aut Commilitonis filiofamilias militi delata habet iura Castrensis peculij,ideoque in ea pater non habet vsumfruct.Bell.d.tit. 1. n. 3.

Hospitium habent ab habitatoribus,l. 1. C. de Episcop. & Cler vbi glos.cumulat alia iura,Rouit.ad Pragm.Regn.tit.de milit.prag 3.n.2.Surd.de alim.tit.1.q.76.n.14.

Habitatores ad quid teneantur, Martin. de milit. Roland.cons. 66. per tot.lib. 1.

Hypotheca tacita,& ius prælationis competit, in rebus emptis pecunia militari,etiam aduersus Creditores anteriores, glos. in l. idemq.7.in verb.res fuerit,ff.qui potior.in pign.hab.Gratian. discep. 955. num.8.

Hospitationem si domum habeant, subire non coguntur, & quomodo hoc procedat,vide apud Bell.d.par.7.tit.3.n.26.

I

Ignorantia iuris,an & quando,& in quibus milites excuset.Bell. de re mil.par.7.tit.3.n.4.cum seq.& dixi cas.

Imperij meri, & mixti causæ delegantur fauore militis. l. tam. collatores.C.de re mil.lib.1 2.

Inuentarium non conficiens non tenetur vltra vires hæreditatis. l.fin.§.nouissimo.C.de iur.deliber.Porcill.in tract.de inuent.diuer. q.5.n.14.Montic.q.238.n.37.

Infirmi debent gratis a Medicis curari. Ferret. de re mil. tit. de armat.sæcul.milit.n.41.

Infirmitatis tempore habent stipendia.

Iniurijs incongruis non pulsantur,l.prouidendum. & l.2. C. de veteræ.1.

Ius accrescendi an habeat locum in testamento militis, vide apud Bell.par:7:tit.1.n.16.

Iudicem competentem habere debent,& coram illo,& non alio sunt conueniendi,l.Magisteriæ:ff.de Iurisd.omn.Iud. vide amplia-

 tiones

Posthu-

Posthumus an rumpat testamentũ,vide in verbo testamentum.

Pontificis miles præfertur militi Imperatoris Ferret.de re milit. cap.de legal.milit.num. 25.

Pœna imposita a statuto non habitanti,seu absenti non procedit in milite;Menoch.cons. 182.n.9.lib.2.Gratian.discept.166. n.11.

Procuratoris munus subire non coguntur, immo non possunt dixi latè priuilegio 13.& cas.17.

Peremptoriam exceptionem opponunt etiam post sententiam. L.1.in fin.C.de iur.& fact. ignor.

Peculij castrensis priuilegia, vide apud Tolos.c.15.lib. 19.

R

Restitutio in integrum quomodo,&quando competat, Odd.de restit.in integr.q.6.n.7.cum seqq.

S

Stipendia militi mortuo non soluta possunt peti, & consequi ab hæredibus,Ginut.in disciplin.lib.1.cap.fin.fol.196.

Stipendia iure postliminij consequitur captus ab hostibus si reuertatur,etiam decursa tempore seruitutis; Ginut.vbi proximè.

Stipendia non sunt obnoxia executionibus pro ære alieno nisi in subsidium,Matthes.in l.stipendia,C.de execut.rei iudic.Magon.decis.Lucens. 24.num.7.

Spurietas tollitur ex admissione ad militiã,l.Imperiales,§.si miles,& ibi Bald.C.de nupt.Ferret.de re mil.c.de duell. n.107.

Substitutiones militũ de his vide Mant.in tit.de priu.mil.&Bellum locis cit.& latius per Fular.de substit. a q.206. vsq.ad q.227.

T

Testam.militum habere vigintiduo priuilegia not.Bar.in l.neq. enim ff.de Testam.milit. quorum nouem cõcernunt solemnitatem testandi:tria concernunt personam militis testantis:tria fauorẽ militis instituti,seu legatarij: & septem substantiam testamenti, & de Priuilegijs testam.militis vidẽdi erunt Bald.in l. militis C.de Test. milit.Mant. de priuilegijs milit.Tusc.in verb.testam.militis concl. 119.Græueus ad conclus.Gayll.concl.118.lib.2. vbi plures cumulat Maynar.dec.Thol.43.lib.5.&quę dixi casu 45.vbi alios cumulaui.

Valet testamentum solo Nutu, etiam in Muto,& Surdo Mart. medic. examin. 10.nu.7.& 8.

Sufficit sola recognitio manus militis in eius testamẽto Gratian. discept.

discept.605.nu.21.

Natiuitate Posthumi non rumpitur Petrin. Bell. de re milit. p.7 tit.1.nu.25

Incertus de statu suo testari valet Petrin.Bell.vbi proxime n.21.

Filijsfamilias valet etiam si emancipetur deportetur, aut in adoptionem detur Mantua de priuil.milit. nu.280.

Tenet factũ sub conditione lucri, vel mutuæ institutionis l. licet inter priuatos vbi Ias.& Doctor.C.de pact.

Non subiacet quærelæ in officiosi proposite a Parentib. dixi cas. 45. Subiacet tñ si proponatur a filijs quicquid dixerit Mantua vbi sup.n.240.Merlin.de legit.lib.3,tit.2.q.6.ar,1.& q.20.n.17.vbi quo tit.sit relinquenda,& an possit in ea substitui.

Potest facere duplex testamentum absq.eo quod prius rumpatur l.quærebatur ff.de milit.testam,

Possunt in eo & deportati hæredes scribi l.neque. §. deportati ff. de milit.testam.

Verba enunciatiua in eo disponunt l. milites. C. de militar. testam.dixi cas.4.

Factũ a Pagano tenet Iure militari, si miles postea factus id ve- i Petrin.Bell.d.tit.1.nu.23.

Non habet in eo locum Reg.Catoniana l.neq.in prin. & ibidem Bald.in terminis ff.de milit.testam.

Potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus l. certi Iuris C.de milit.testam.Bell.d.tit.1.n.14.

Tabernarij siuè hospites ad quid teneantur militibus Martin.de milit.q.3.habetur tom.16.tract.circa fi.Roland.cons.66.n.4. lib.1.

Trebellianica detrahi non potest l.1.§.deniq.ff.ad Trebell. Mantua de priuileg. milit.n.237.

Tutelam accipere non cogitur,vide cum limitationibus,& ampliationibus notata in priuileg.13.

Tributorũ exactores fieri non possunt Tolos. in sintagm.lib.19. cap.16.num.2.

Tortura illis in ferri non põt Ferrett.de re milit. tit.de legal.milit.nu.46.fallit de consuetudine,vt dixi in Priuilegijs.

V

Vxores gaudent priuilegio fori eiusd.militis l.mulieres C.de dignit.lib.2.

Quid in vidua militis? Aponte cons.31.n.7.& 8.de potestat.Proreg.

reg.tit.de diuers.prouis.§.1.n:3.Rouit.ad prag.regn. rubr. de mili prag.15.n.20.& pragm.16.n.46.cum.seq.

Vxor donat viro licitè in Castrensem vsum Petrin. Bell.de re milit.par.7.tit.1.n.2.

Venari possunt vbiq; præterquam in locis a Principe reseruatis Ginut.in disciplin.militar.cap.fin.lib.1.fol.197.

Et hæc sunt quæ breuiter tibi amicè lector cumulaui priuilegia si alia a me forsan omissa videre velis, Recurre ad Marcum Mantuam in suo tract.de Priuileg.milit.qui habetur in tractatibus tom. 16.in fin.Coter.de Iur.& Priuileg. militum par. 2. Ayal. de Iur. & offic.Bell.lib.3.cap.7.Petrin.Bell.de re milit.par.7.tit.1.2.& 3. Ginut. in disciplin.milit.lib.1.cap.vlt.fol.196. Tolos.in sintagm. Iur. Vniuers.lib.19.cap.16.Odd.de restit.in int.q.6.8.& 10.

Vltimo non est omittenda indagatio, qui nam sint, qui hodie prædictis Priuilegijs gaudeant,& fruantur.

Scias Primo quod hodierna consuetudine sublatę sunt omnes illæ solemnitates quas recensui cas.51.in princ. fuisse necessarias ad Creationem militis,& duo dũtaxat requiruntur. 1.Quod sit electus, descriptus,seu describendus,Secundo,quod Sacramentum præstet, licet hoc secundum non sit in vsu, quia iuramentum præstatur a Centurione,seu Magistro militum.Rouit.ad pragm.regn.in Rubr. de militib.nu.1. Ginut. in discipl. militar. lib. 1. cap. fin. fol. 194. Mauson.de caus.exeq.lib.1.limit.8.nu.3.

Primo igitur gaudebunt priuilegijs militaribus milites,qui certa stipendia sumunt,& a signis sine consensu Ducis abesse non posũt. Mastrill.decis.73.n.19.Castan.q.8.nu.10.alios cumulaui cas.44.n.9.

Amplia,vt dictis priuilegijs gaudeant milites deputati ad custodiendas Ciuitates,fortalitia,& certa loca Galliaul.in l.Centurio n.3. in fin.ff.de vulg.& pupill.Salic.in l.1.nu.8. ff. de Iur. & facti ignor. Bell.de re milit.par.7.tit.3.num.37. Farinac. cons.95. num.2. Castill.decis.105.num.37.Castan.d.q.8.num.12.& 17.

Amplia secundo,in militibus nouæ militiæ regni Neapolis,& in illis,qui vocantur trattenuti,vt per Rouit.in d.pragm.15. num. 42. Brun.de cessio.bonor. & alij relati a Mauson.d.limit.8.num.7.

Amplia tertio in militibus deputatis ad custodiam principis Aufrer.ad decis.Tolos.decis.151. Ond. cons.83.n.96. lib.1. Farin. cons.95.num.18. Castan.d.q.8.ampliat.2.

Amplia 4. in militibus Hierosolimitanis, qui siue sint in expeditione siue non gaudent priuilegijs militum, Apont.cons.14.n.1.

cum

cum seqq. Odd. de substit. par. 5. 3. præmiss. Castan. d. q. 8. n. 18.

Amplia quintò in militibus de Alcantara, & Calatraua S. Iacobi & similium Bellug. in speculo principum rub. 7. num. 7. Leon. in prax. Archiep. par. 2. q. 23. num. 35.

Amplia in militibus S. Stefani, S. Lazzari, & similium Gall. de except. except. 6. par. 2. num. 13. Rust. late ad l. cum Auus lib. 5. cap. 5. a num. 10. vsque ad fin. vbi de alijs militibus similibus ad quem te remitto.

Quid de militibus militiarum status Ecclesiastici, ac alijs similibus nuncupatis, del battaglione, negatiue concludunt, Odd. de compend. par. 5. post art. 5. præmiss. 3. n. 11. Onded. consil. 83. n. 95. cum seqq. lib. 1. Viuius dec. 491. alios cumulaui casu 44. n. 9. dimita si sint in expeditione, vt dixi in priuilegijs.

Quid de militibus Cirneis vulgo, Corsi, qui in statu Ecclesiastico certo stipendio retinentur ad extirpandos exules ceterosque facinorosos homines hoc tactum a nemine in specie inueni, sed ego affirmatiue teneo, quippe illi vere sunt milites, cum certa stipendia sumant, & a signis abesse non possint, Gayll. obseru. 118. n. 1. & 2. lib. 1. Mastrill. dec. 173. n. 5. et 6. Castan. d. q. 8. n. 8.

Sed dicet aliquis quod etiam Satellites, seu Birruarij gaudebunt eisdem priuilegijs, quia & ipsi certa stipendia sumunt vacant armis, & Reipublicæ inseruiunt ad extirpandos facinorosos. Verum tamen contrarium dicen. est quia inter eos non est par, ratio tam quo ad qualitatem personarum, quam quoad exercitium, quia Cyrnei milites non nisi armis certare excluso omni vili exercitio, necessitatem habent, & in eorum numerum non assumuntur homines laborantes alicuius infamiæ nota, at constat, quod in numerum Satellitum, seu apparitorum, qui idem sunt, etiam antiquitus non nisi viles personæ, & ex seruorum genere accipiebantur, vt referunt Strabo lib. 5. & Gellius lib. 10. c. 3. qui describunt a Romanis abeunte Annibale, Brutios ignominiæ causa non milites scribi statutum esse, sed vt Magistratibus in prouincias abeuntibus parerent, & administrarent vti apparitores; præterea illorum officium nõ est proprie armis certare, sed ligandi, & prehendendi vimq. inferendi necessitatem habent, & multa inter exequendum audire, & pati coguntur, præter animi ingenui mentem, et propterea priuilegijs militaribus frui non debent, immò vti infames non sunt in numerum militum assumendi, si dare nomen militiæ volunt, l. 4. §. miles, ff. de his qui not. infam. Caball. cas. 294. n. 153. Giurb. cons. 44. n. 7.

F I N I S.